

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
НДІ україністики ім. Михайла Мольнара

АНАСТАСІЯ ВЕГЕШ

**ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ АНТРОПОНІМІЇ
ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ**

ББК Ш 141.14-314

УДК 811.161,2'373.2

В – 61

У монографії вперше введено у науковий обіг значний фактичний матеріал, проведено розгорнутий комплексний аналіз літературно-художньої антропонімії прозових творів сучасних українських письменників посттоталітарної доби (Ю. Мушкетик, П. Загребельний, Р. Іванчук, Ю. Андрухович, М. Гримич, М. Матіос, Л. Дереш, І. Роздобудько, С. Жадан та ін.), ономастичний світ яких дотепер зовсім не вивчався або вивчався лише принагідно чи фрагментарно. Зроблено спробу з'ясувати головні та побічні тенденції розвитку українського літературно-художнього антропонімікону посттоталітарної доби. Проаналізовано функціональне та конотативне навантаження власних назв героїв. З'ясовано, що ономастична лексика досліджуваних літературних текстів виступає вагомим художньо-виражальним засобом та є виразним маркером індивідуальності стилю письменника.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Німчук В. В. член-кор. НАН України, док. філол. наук,
професор (Київ)

Габорак М. М. канд. філол. наук, доц. (Івано-Франківськ)

Науковий редактор – доктор філол. наук, проф. **Белей Л. О.**

Рекомендовано до друку

Вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

26 січня 2012 р., протокол №1

ISBN 978-966-2095-65-4

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Природа української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби	7
1.1. Суспільно-політичні передумови творення українських літературно-художніх антропонімів пострадянської доби.....	7
1.2. Жанрово-стилістичне розмаїття українських літературно-художніх текстів кінця ХХ – початку ХХІ ст.	12
1.3. Пострадянський літературно-художній антропонімікон як об'єкт мовознавчих студій.....	19
Розділ 2. Традиційний напрям розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії.....	29
2.1. Літературно-художні антропоніми у творах Павла Загребельного пострадянського періоду.....	29
2.2. Літературно-художня антропонімія у тетралогії Романа Іваничука «Вогненні стовпи».....	46
2.3. Літературно-художні антропоніми козацької доби в романі Юрія Мушкетика «Гетьманський скарб».....	56
2.4. Виразальні можливості літературно-художнього антропонімікону роману «Сталінка» Олеса Ульяненка.....	65
2.5. Власні назви персонажів у літературних текстах Григорія Штона.....	69
2.6. Літературно-художні антропоніми в повісті Володимира Яворівського «Варвара серед варварів»	75
Розділ 3. Функціонально-стилістичний потенціал та новаторство літературно-художніх антропонімів у новітніх постмодерністських прозових творах.....	80

3.1. Стилістична роль літературно-художніх антропонімів у романах Юрія Андруховича.....	81
3.2. Літературно-художні антропоніми в романах Марини Гримич.....	103
3.3. Творчі пошуки Любка Дереша в галузі літературно-художньої антропонімії.....	113
3.4. Ономастична «територія» Сергія Жадана.....	124
3.5. Новаторство літературно-художньої антропонімії Василя Кожелянка.....	134
3.6. Виразальний потенціал літературно-художніх антропонімів Марії Матіос.....	153
3.7. Особливості функціонування літературно-художніх антропонімів у романах Ірен Роздобудько.....	171
Висновки	185
Список використаних джерел.....	191
Список використаної літератури.....	196
Показчик українських літературно-художніх антропонімів посттоталітарної доби.....	230

ВСТУП

Невід'ємним елементом літературно-художнього тексту, як правило, виступає власне ім'я персонажа, котре автор не лише в оригінальний спосіб пов'язує з персонажем-денотатом, але якому часто відводиться особлива роль у реалізації всього творчого задуму письменника та котре входить у простір позачасових загальнолюдських проблем, стає «геном сюжету». Тому дослідження функціонально-стилістичних особливостей літературно-художньої антропонімії (надалі ЛХА) в художньому творі – одна з важливих проблем сучасної ономастики. Це засвідчує ціла низка дисертаційних досліджень, виконаних упродовж минулих 19 років на матеріалі української літературно-художньої антропонімії [20, 27, 49, 52, 64, 85, 87, 107, 114, 117, 138, 157, 158, 168, 169, 171, 193, 212, 234, 261, 263], а також опублікованих монографій Л. О. Белея [14], [22], Ю. О. Карпенка [93], [102], М. Р. Мельник [157], Т. В. Шотовсі-Ніколенко [262] та ін.

Незважаючи на активність та системний характер дослідження української літературно-художньої антропонімії, досі практично не реалізовувалися дослідження української літературно-художньої антропонімії певного історичного періоду або окремого регіону України. Детальний комплексний аналіз літературно-художньої антропонімії певного періоду дозволяє виявити індивідуально-стильові особливості творення власних назв персонажів й окреслити інтегральні та диференційні тенденції в розвитку літературно-художньої антропонімії, зумовлені естетичними та іншими екстралінгвальними чинниками.

В історії української літературно-художньої антропонімії особливий інтерес становить її посттоталітарний період, який досі

практично ніхто системно не вивчав, проте саме українські літературно-художні імена людей кін. ХХ – поч. ХХІ ст. мають особливу цінність для історії української літературно-художньої антропонімії завдяки своїм значним виражальним можливостям, багатству стилістичних функцій, несподіваним авторським експериментам в плані вираження конкретного літературно-художнього антропоніма, а також вільною реалізацією творчого задуму письменника, не обмеженого ідеологічними табу чи штампами. Тому, на наше переконання, комплексний функціонально-стилістичний аналіз української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби є актуальним завданням сучасного українського мовознавства.

Матеріалом для нашого дослідження послужили літературно-художні прозові тексти посттоталітарної доби таких українських письменників, як Павло Загребельний, Юрій Мушкетик, Роман Іваничук, Володимир Яворівський, Григорій Штонь, Олесь Ульяненко, Юрій Андрухович, Марія Магіус, Марина Гримич, Василь Кожелянко, Любко Дереш, Сергій Жадан, Ірен Роздобудько. При доборі художніх творів ми зважали на їх роль і місце в українському літературному та мовотворчому процесі кінця ХХ – початку ХХІ ст.

РОЗДІЛ I

ПРИРОДА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ АНТРОПОНІМІЇ ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ

1.1. Суспільно-політичні передумови творення українських літературно-художніх антропонімів пострадянської доби

Друга половина 80-х років ХХ ст. увійшла в новітню історію України як початок політики перебудови та гласності. З ініціативи Михайла Горбачова з 1985 року розпочалася політика перебудови в СРСР, але вона лише поглибила суспільно-політичну, економічну та національну кризи і завершилася розпадом СРСР. У прибалтійських республіках СРСР та РРФСР виникають значні політичні сили у вигляді громадських об'єднань та народних фронтів, а в Україні ситуація залишалася інертною. Преса називала тодішню Україну «заповідником застою». Найстрашнішою і найскладнішою проблемою для українців стала аварія на Чорнобильській АЕС (26 квітня 1986 року), найбільша екологічна трагедія ХХ ст., яка й стала каталізатором суспільно-політичного руху в республіці. 13 листопада 1988 року в Києві відбувся перший за роки радянської влади «масовий мітинг (20 тис. учасників), присвячений екологічним проблемам. 1989 року по Україні прокотилася хвиля шахтарських страйків, які, поряд з економічними питаннями, гостро ставили й політичні питання» [176, с. 695]¹. Зміни в керівництві верхнього ешелону влади дещо пришвидшили демократичні процеси в Україні. Республіка долучилася до процесу прогресивних перетворень у

¹ Новий довідник : Історія України / [С. Крулчак, Т. Крулчак, О. Скопченко, О. Іванюк]. - К. : ТОВ «КАЗКА», 2006. - С. 695.

суспільно-політичному житті. Цьому певною мірою сприяло те, що «у вересні 1989 року з ініціативи київських письменників і вчених було створено масову політичну організацію – Народний рух України за перебудову, який за короткий період набув великої популярності й охопив багато демократично налаштованих людей» [184, с. 631]². Під впливом реформ М. С. Горбачова було ліквідовано радянську однопартійну систему та створено політичні партії України, опозиційні до Кремля. Важливою віхою в національному відродженні стало ухвалення наприкінці 1989 року Закону «Про мови в Українській РСР». Українська мова набула статусу державної [203, с. 35-37]. Повністю виснажена економіка СРСР була нездатна утримувати Організацію Варшавського Договору, яка тривалий час відігравала роль «санітарного кордону» між Сходом і Заходом. Держави – члени ОВД теж не могли, та й не бажали, і надалі підтримувати членство в ОВД. Руйнувалася сама система соціалізму, тому потреба в подальшому існуванні ОВД відпала. У листопаді 1990 р. у Парижі держави НАТО і ОВД підписали спільну Декларацію про партнерство й співробітництво. 1 липня 1991 розпалася Організація Варшавського Договору. «Холодна війна» між державами завершилась, зникла біполярність, а людство зітхнуло з полегшенням [81, с. 384].

16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР прийняла «Декларацію про державний суверенітет України», яка стала передвісником незалежності нашої держави. 24 серпня 1991 року відбулася позачергова сесія Верховної Ради УРСР, яка проголосила незалежність України, тобто створення самостійної

² Пасічник М. С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : [навч. посіб. – 2-ге вид., стер.] / М. С. Пасічник. – К. : Знання, 2006. – С. 631.

Української держави. 1 грудня 1991 року на Всеукраїнському референдумі 90,3% виборців підтримали Акт проголошення незалежності України [185, с. 516-519].

Україна вступила в новий етап своєї історії. Проголошення незалежності України створило передумови для формування якісно нової парадигми української національної культури [76, с. 258]. Найбільш прикметною ознакою культурного життя українського суспільства в умовах незалежності став поступовий відхід від політики тотального диктату в сфері культури, звільнення від його ідеологічних штампів і відкриття вільного доступу до широких пластів національної спадщини та надбань світової культури [113, с. 414-416]. «Роки незалежності стали періодом утвердження загальнолюдських цінностей і набутків, відродження історичної пам'яті» [68, с. 524-525]³.

У добу творення незалежної української держави почалася загальна демократизація культурно-політичного життя та усунення численних жорстких ідеологічних заборон, які впливали на природний розвиток української літератури, в т.ч. й української літературно-художньої антропонімії» [14, с. 126]⁴. Свобода творчості дала могутній поштовх для розвитку художньої літератури і мистецтва. Письменство остаточно звільняється від впливу комуністичної ідеології. Виходять у світ твори, про публікацію яких у радянський час не могло бути й мови. Про завдання, які стоять перед молодим поколінням української інтелігенції, влучно сказав письменник Юрій Андрухович: «Творити Вітчизну й себе. Через творення суверенної України – до творення власної високої духовності, інтелігентності... Виходити

³ Державотворчий процес в Україні. 1991-2006 / [звід. ред. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2007. – С. 524 – 525.

⁴ Бейсей Д. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Д. О. Бейсей. – Ужгород, 2002. – С. 126.

на світовий рівень мислення і творення. Будувати самодостатню інтелектуальну й культурну структуру, водночас відкрити й недогматизовану, без порожнин і білих плям...» [4, с. 183-184]⁵.

«Вісімдесятництво» завершило радянську добу в українському літературознавстві. Критична ситуація в літературі 80-х відображається на всіх її рівнях: у намаганні створити нову концепцію людини, нову модель світу, у проблематиці, загальному пафосі, експериментальному «змішуванні» художніх засобів різноманітних стилів [223, с. 282]⁶. Як зазначає М. Жулинський, «це спроба творчого бунту молодих українських прозаїків проти усталених стереотипів у формах, у стилі, намагання продемонструвати розкутість індивідуальних манер, а головне – висловити своє ідейно-естетичне кредо...» [73, с. 100]⁷. Ідейно-естетичні пошуки молодих українських літераторів відчутно збагатили та урізноманітнили новітній український літературно-художній антропонімікон.

Поруч із молодими письменниками авторитетні Євген Гуцало, Володимир Дрозд, Валерій Шевчук, Іван Чендей засвідчують, що їх оніміїний почерк не копіює мовностилістичних прийомів попередників. Саме завдяки їм українська література у 80–90-ті роки ХХ ст. стала творчо розкутою і вступила на шлях оновлення. Справжні майстри слова продовжували розвивати оніміїні традиції своїх попередників, творили нові напрями.

Відчутно збагатила український літературно-художній антропонімікон посттоталітарної доби реабілітація низки літературних творів, які нині є гордістю незалежної України. Так,

⁵ Андрухович Ю. Рекреації. Романи / Ю. Андрухович. – Київ : «Видавництво «Час», 1996. – С. 183 – 184.

⁶ Тендітна Н. Покоління «вісімдесятників» і сучасний літературний процес / Надія Тендітна // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 9. Українська література в загальноєвропейському контексті. Матеріали міжнародної наукової конференції 10 – 12 жовтня 2005 року. Ужгород – С. 282.

⁷ Жулинський М. Післямова на оповідання Є. Пашковського «Закрита палата» / Микола Жулинський // Прапор. – 1990. – № 2. – С. 100.

знову увійшли у загальнонаціональний контекст після десятиліть заборони твори Володимира Винниченка, Миколи Хвильового, Микола Зерова, Григорія Косинки, Євгена Плужника та ін., українські читачі вперше отримали можливість ознайомитися з творчістю літераторів української діаспори – Івана Багряного, Василя Барки, Олега Ольжича, Уласа Самчука, Олени Теліги та ін. [83, с. 446], а їх літературно-художні антропоніми стали невід’ємною частиною нового українського літературно-художнього антропонімікону.

Посттоталітарна доба в історії української літератури та української літературно-художньої антропонімії формувалася на базі творчості письменників, які сповідували дуже різні естетичні принципи та стояли на неоднакових світоглядних позиціях. Усе це дало підстави Тамарі Гундоровій у книжці «Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн» охарактеризувати українську літературу 1990-х років як літературу постмодерної епохи, складовими якої є неонародництво, неомодернізм і постмодернізм [65]⁸. Згідно з цим, у 90-х роках існують три генерації: письменники-шістдесятники (Л. Костенко, В. Шевчук, Ю. Мушкетик) і дисиденти (М. Руденко, І. Калинець), письменники схилку радянської імперії – В. Герасим’юк, О. Забужко, Ю. Андрухович, К. Москалець. Уже у творчості «вісімдесятників» простежуються постмодерні тенденції (Ю. Андрухович, В. Цибулько, В. Неборак), а також неомодерна ідея високої літератури (Є. Пашковський, В. Медвідь). Поколінню митців дев’яностих років властивий естетичний плюралізм – від класицизму до авангарду (С. Жадан). Неприйняття советчини – це

⁸ Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005.

вагомий об'єднавчий чинник для українського постмодерну [243]⁹. Демократизм та лібералізм культурного життя в незалежній Україні, а також плюралізм естетичних принципів українських письменників посттоталітарної доби безпосередньо позначилися і на їх літературно-художній антропонімії.

1.2. Жанрово-стилістичне розмаїття українських літературно-художніх текстів кінця ХХ – початку ХХІ ст.

У літературному процесі наприкінці 80-90-х років сталися кардинальні зрушення в системі естетичних цінностей суспільства, «творилися нові парадигми художнього мислення, нові форми й структури творчості», адже до духовної культури народу повернулися цілі пласти літературно-мистецьких надбань минулих епох, заборонених тоталітарним режимом з ідеологічних міркувань [226, с. 2]¹⁰.

Старше покоління письменників, відкинувши віджилі комуністичні постулати, а в естетиці – вульгарний схематизм «соцреалізму» (псевдохудожній політичний метод у радянській літературі, метою якого було фальшувати дійсність в інтересах комуністичної партії [233, с. 337]¹¹), беззастережно стало на позиції служіння Україні та її культурі (Н. Загребельний, Л. Костенко, Ю. Мушкетик, Р. Федорів, О. Гончар, Р. Іваничук, І. Чендей, В. Яворівський). Ці митці, незважаючи на розмаїття творчих манер і стилів, захищають традиційну реалістичну концепцію мистецтва, за якою воно дедалі ширше й глибше

⁹ Харчук Р. Хранителька післячорнобильської бібліотеки / Роксана Харчук // Дзеркало тижня. – 2006. – 10 лютого.

¹⁰ Ткачук М. Літературний процес 90-х років ХХ ст. / Микола Ткачук // Українська мова та література. – 2006. – № 22. – С. 2.

¹¹ Універсальний літературний словник-довідник / [Оліференко С. М., Оліференко В. В., Оліференко Л. В.]. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – С. 337.

охоплює дійсність. На їх погляд, прогрес у мистецтві полягає у всезростаючій його спроможності пізнавати та відтворювати дійсність, у розвитку нових та омолодженні старих жанрів та видів мистецтва, у вдосконаленні зображальних засобів. У реалістів неприйняття антигуманних відносин має не естетичний, а етичний характер і базується на їхньому гуманізмі [226, с. 3]¹².

Процеси оновлення пострадянської доби широко охопили українську літературу й мистецтво. Письменство остаточно звільняється від комуністичної ідеологічної облуди. Йде переоцінка суспільних ідеалів, історичних явищ [5, с. 52-56]. Центральне місце в цей час належало публіцистиці, яка залишалася гострою в боротьбі за національну державу, українську культуру і мову, що пов'язано з високим рівнем політизації суспільних процесів [177, с. 646]. Слід відзначити нановнену високим громадянським змістом творчість І. Драча, Д. Павличка, П. Мовчана, І. Дзюби, Р. Лубківського, Р. Іваничука, О. Мусієнка та ін. Широко розгорнув «публікації з призабутої спадщини М. Жулинський» [82, с. 435]¹³. Успішно працюють у сатиричному жанрі Є. Дудар, М. Прудник, Г. Гайовий, І. Січовик, О. Стусенко та ін. Письменники-реалісти – «жертви політичної й естетичної радянської системи, неправильних установок, начал, викривлених поглядів», – каже Ю. Мушкетик. У передмові до роману «Біла тінь» він писав, що страшна це була, крижана епоха. «Режим жорсткішав, але й ми ставали мудріші – друкували дисидентів під чужими прізвищами, під псевдонімами і самі вдавалися до всіляких паралелей, алегорії, ставали вільніші в

¹² Ткачук М. Літературний процес 90-х років ХХ ст. / Микола Ткачук // Українська мова та література. – 2000. – № 22. – С. 3.

¹³ Історія України / [В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.] ; під ред. В. А. Смолія. – К. : Альтернативи, 2002. – С. 435.

душі. От у такому стані – скутості й деякої розкованості – й писалися у вельми круті репресивні часи романи» [165, с. 8]¹⁴.

Якщо старше покоління українських літераторів посттоталітарної доби знаходить себе в рамках естетики реалізму, то молодші письменники творять у постмодерному дискурсі, характерною ознакою якого на перших порах було іронічне, «серйозно-сміхове» (М. Бахтін) світовідношення, епатаж, перенесення в стилістику, образність протилежних відображенню контекстів (травестії, бурлеску і патетики, футуризму і символізму, гротескних і реалістичних образів) [226, с. 3]¹⁵. Постмодернізм – загальна назва окреслених останніми десятиліттями тенденцій у мистецтві, що виникли після модернізму та авангардизму. Цей напрям – продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем – світоглядно-філософських, економічних, політичних. Визначальними рисами слід вважати поєднання різних стильових тенденцій, часткову опозиційність до традиції, універсальність проблематики, «позачасовість і позапросторовість зображення, епатажність, зміну функцій автора та героя, культ незалежної особистості, потяг до архаїки, міфу, колективного позасвідомого, прагнення поєднати істини різних націй, культур, релігій, філософій, іронічність, пародійність тощо» [233, с. 288]¹⁶. Поступово, як зазначають дослідники літературного процесу пострадянської доби, складався суверенний український постмодернізм зі своїми знаками і міфологемами. «Український постмодернізм деконструє колоніальний канон,

¹⁴ Мушкетик Ю. М. Від автора / Біла тінь : [роман] / Ю. М. Мушкетик. – К. : Твім інтер, 2004. – С. 8.

¹⁵ Ткачук М. Літературний процес 90-х років ХХ ст. / Микола Ткачук // Українська мова та література. – 2000. – № 22. – С. 3.

¹⁶ Універсальний літературний словник-довідник / [Оліференко С. М., Оліференко В. В., Оліференко Л. В.] – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – С. 288.

підриваючи підвалини соцреалізму, викорінюючи авторитаризм радянської свідомості, реагує на західну культурну експансію, пізнає себе через іншого, входить у контекст глобальних проблем сьогодення» [8, с. 231]¹⁷. Український постмодернізм виник не лише під впливом західного, а й на підставі посттоталітарної, постколоніальної дійсності, що на теренах літератури «супроводжувалося втратою віри у вищий сенс людської екзистенції, розгубленістю перед сенсом буття, перетвореного на театр повсякденного абсурду, поривом до будь-якої незаангажованості, приховуванням за маскою іронії та прийомів інтертекстуальності» [127, с. 253-254]¹⁸.

В українській літературі посттоталітарної доби є всі класичні, модернові та постмодернові рівні осмислення часу та цивілізаційних явищ [84, с. 35], надзвичайно плідними є пошуки українських прозаїків. Проза генерації епохи «пост» надзвичайно різноманітна. У центрі тексту стоїть не «ми», а «я». Авторів цікавлять не так глобальні проблеми, не дух історії, не маси, а найменший фрагмент екзистенції – особа. Саме тому прозаїків постепокси доречно назвати «мінімалістами». По-перше, суб'єктивність «мінімалістів» впливає не тільки на сюжети їхніх текстів (зазвичай вони безсюжетні, або затемнені, або незакінчені, проте в них завжди йдеться про локальне – не про глобальне), на вибір героя, якого ніколи не можна оцінити однозначно, на жанр – відсутність епічних форм, фактичне зрощення роману з повістю, ширше – на мову: як правило, розповідь – досить умовна, ведеться від першої особи, часто трапляються вставні тексти,

¹⁷ Бездір Н. Чесько-українські паралелі постмодерної прози / Наталія Бездір // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць / відп. ред. І. В. Сабадош. – Випуск 10. – Ужгород, 2006. – С. 231.

¹⁸ Літературознавчий словник-довідник / [За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. – К., ВЦ «Академія», 2007. – С. 253 – 254. (Nota bene).

писані не літературною, а низькою мовою: або сленгом, або діалектом. По-друге, прозаїки постепепохи мають справу з іншою естетикою. Якщо модерністи акцентували в естетиці на проблемі зла, підсвідомого, то постмодерністи мають справу з естетикою ненормальності, аномалій, з інстинктом. «Прозаїки постгенерації акцентують на маргінальному, що має здатність за певний час переходити в стан типового» [242, с. 11]¹⁹. Системна трансформація, що характеризує сучасну літературу, найяскравіше проявляється саме через стильову динаміку («традиційна» проза, умовно-метафорична, модерністські, постмодерністські... стильові напрямки), для якої характерні такі прикмети: прихильники традиційного письма, романтична палітра, народний гумор, науково-фантастичні твори [223, с. 284]²⁰. Н. Білоцерківець вважає: «Щодо повноти структури, як і жанрового, так і стилістичного розмаїття, то справді, за кілька років масмо ледь не все, що хочемо, – від нац. – соц. – та критичного реалізму до модернізму й постмодернізму, від історичного роману – до роману феміністичного та кримінального, від біографії до автобіографії...» [28, с. 28]²¹.

Іntenсивно працують митці старшого покоління, представники традиційного реалізму. Реалізм – художній метод у літературі та мистецтві, що «полягає в об'єктивному і всебічному відображенні дійсності» [233, с. 298]²². На перший план виходить історична тематика, зокрема романи «На брата брат», «Гетьманський скарб» Ю. Мушкетика, «Орда», «Вогненні стовпи»

¹⁹ Харчук Р. Покоління постепепохи / Роксана Харчук // Дивослово. 1998 – № 1. – С. 11.

²⁰ Тендітна Н. Покоління «вісімдесятників» і сучасний літературний процес / Надія Тендітна // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 9. Українська література в загальноєвропейському контексті. Матеріали міжнародної наукової конференції 10 – 12 жовтня 2005 року. Ужгород – С. 284.

²¹ Білоцерківець Н. Література на роздоріжжі / Н. Білоцерківець // Критика. – 1997. – Серпень-Вересень. – Ч. 1. – С. 28.

²² Універсальний літературний словник-довідник / [Оліференко С. М., Оліференко В. В., Оліференко Л. В.]. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – С. 298.

Р. Іваничука, а також романи, де порушуються екзистенціальні проблеми буття людини: «Брухт», «Юлія», «Гола душа» П. Загребельного, «Іван», «Іванові журавлі» І. Чендея, «Стежка в траві. Сага про Житомир» В. Шевчука та інші. Гострі дискусії викликають романи постмодерністів Оксани Забужко [63, с. 168-174], [74, с. 5-14], Юрія Андруховича [115, с. 75-78], [164, с. 70-74], Євгена Пашковського, Юрія Іздрика та ін. Деякі критики (Н. Білоцерківець, Л. Демська) групують сучасних прозаїків у школи за географічним принципом: київсько-житомирська школа прозаїків (Є. Пашковський, В. Медвідь, О. Ульяненко, Б. Жолдак, Л. Пономаренко, Є. Кононенко, О. Забужко, В. Діброва), галицько-станіславська, або львівсько-франківська школа (Ю. Андрухович, Ю. Винничук, Т. Прохасько, Ю. Іздрик), харківська, яскравим представником якої є Сергій Жадан. Проте М. Ткачук не виправдовує такого поділу, адже йдеться про естетичні критерії та стилі. У прозі галицько-станіславської школи переважає гра й іронія [3, с. 23-24], а в київсько-житомирській – екзистенціальні мотиви, але іронія і скепсис притаманні й новелам Б. Жолдака, і повісті «Бурдик» В. Діброви. Ці школи змальовують різні типи героїв: галицькі прозаїки культивують героя-інтелектуала, рафінованого інтелігента, схильного до рефлексій; київські прозаїки – героя- маргінала із жебрацькою свідомістю, селяка з комплексом меншовартості. Представників усіх шкіл об'єднує постмодерне світобачення, дискурсивна організація текстів. У центрі її, як правило, образ автора, тобто «маска автора» [226, с. 6]²³. «Молоде ж покоління прагне модерну, воно готове експериментувати – у формі й навіть у жанрах, заповнюючи ті ніші, які досі вважалися непрестижними», – підсумовує

²³ Ткачук М. Літературний процес 90-х років ХХ ст. / Микола Ткачук // Українська мова та література. – 2000. – № 22. – С. 6.

Т. Федюк [237, с. 71]²⁴. Творчість письменників пострадянської доби є різноманітним поєднанням різних поетик і стилів, які існували досі в літературному процесі, про це свідчать спрямування найвідоміших представників цього покоління: Іван Андрусяк (спатажно-символічна складова постмодерного дискурсу), Юрій Випничук (порнографічно-еротичні романи), В'ячеслав Медвідь (український традиціоналізм), Олександр Ірванець (карнавальна-провокативна складова постмодерного дискурсу), Володимир Яворівський (деміургійна проза), Богдан Жолдак (комедійний соцарт, «чорний гумор»), Олесь Ульяненко («чорнушна проза»), Юрій Андрухович (травестійно-бурлескний жанр, інтелектуальна проза), Микола Рябчук (теоретик українського постколоніалізму, ідеолог іронічного напрямку), Василь Габор (традиціоналізм, магічний реалізм, закарпатський колорит), Юрій Іздрик і Тарас Прохасько («риторичний апокаліпсис»), Євген Пашковський («метафізичний апокаліпсис»), Іван Ципердюк (коротка сугестивна проза), Володимир Назаренко, Олег Лишега, Костянтин Москалець, Галина Пагутяк (представники герметизму), Оксана Забужко (феміністичний постмодернізм), Марія Матіос (психологічна драма), Сергій Жадан, В. Цибулько (неоавангард), Василь Кожелянюк (метаісторичні романи), Євген Кононенко (псеводетективи), Володимир Шкляр (гостросюжетні повісті), Ірен Роздобудько (детективи), Любка Дереш, Світлана Пиркало, Ірина Карпа (повісті та романи переважно для молоді).

Твори письменників пострадянської доби побудовані на «іронічній грі і стилізації, маргінальному соціальному статусі героїв, якими найчастіше виявляються такі персонажі, як

²⁴ Федюк Т. Мрію, щоб Україна мала свого побелівського лауреата / Т. Федюк // Віче. – 2002. – № 6 (123). – С. 71.

богемний супергерой, поет-алкоголік, шизофренік-коханець, філософ-самоук, відлюдник-мисливець, нарцисична інтелектуалка, на апелюванні до «іншого» в пошуках власної ідентичності, критичній переоцінці національної культури, виявленні її табуйованих топосів і образів» [243]²⁵.

Сучасна літературна творчість в Україні розмаїта й багата. Українська література перебуває нині, як зазначають дослідники, в кількох площинах і часто просторах: і в добі бароко, і в ХІХ ст., і в різних періодах ХХ ст. Література переживає цілком закономірну синхронізацію, в якій, поряд із відроджуваними пластами незнищених текстів, знаходяться у творчих пошуках і «шістдесятники» [222, с. 277-282], і представники «ню-йоркської групи». Не втрачає популярності історична проза, що завжди була своєрідним барометром суспільного світобачення. Яскравим феноменом світового рівня є нині українська жіноча проза. Вона представлена такими відомими іменами, як М. Матіос, О. Забужко, М. Гримич, К. Мотрич, Л. Таран, Р. Харчук, І. Роздобудько, Г. Пагутяк, С. Андрухович, С. Короненко та ін. Сучасна українська проза – це нові романи, повісті, новели про народне життя, його багатства і цінності. Вона різноманітна за видами та жанрами, має певні стилістичні особливості [231, с. 376], зокрема у сфері літературно-художньої антропонімії.

1.3. Пострадянський літературно-художній антропонімікон як об'єкт мовознавчих студій

Дослідження власних назв в українських літературно-художніх текстах належить до числа актуальних проблем

²⁵ Харчук Р. Хранителька післячорнобильської бібліотеки / Роксана Харчук // Дзеркало гижня. – 2006. – 10 лютого.

ономастики, адже лише впродовж минулих десяти-п'ятнадцяти років захищено одну докторську та більше десяти кандидатських дисертацій: Л. О. Белей «Українська літературна антропонімія кінця XVIII–XX ст.» [20], Т. В. Немировська «Власні назви у творчості М. М. Коцюбинського» [171], О. Ф. Немировська «Ономастичний простір у художньому тексті (на матеріалі роману О. Т. Гончара «Твоя зоря»)» [169], В. М. Галич «Антропонімія Олеся Гончара» [52], Г. П. Лукаш «Ономастика прозових творів Володимира Винниченка» [138], Т. Б. Гриценко «Власні назви як засіб стилетворення в українській історичній прозі другої половини XX ст. (на матеріалі романів про Богдана Хмельницького)» [64], Л. П. Кричун «Функції антропонімів у сучасному українському сатиричному романі» [114], М. Р. Мельник «Ономастика творів Ліни Костенко» [157], Крупеньова Т. І. «Ономастика драматичних творів Лесі Українки» [117], А. В. Соколова «Онімичний аспект проблеми ідіостилю письменника (на матеріалі зіставлення антропонімії у романах Г. Тютюнника «Вир» і В. Земляка «Лебедина зграя»)» [212], Н. Я. Бияк «Особливості найменувань осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах» [27], О. В. Климчук «Літературно-художній антропонімікон П. Куліша» [107], Т. М. Наумова «Номінація особи у сатирично-гумористичних текстах Івана Франка та Володимира Самійленка» [168], Н. Ф. Попович «Літературно-художня антропонімія української драматургії XIX – XX ст.» [193], В. В. Мерзвинський «Драматургія Лесі Українки: поетика власних назв» [158], О. О. Усова «Ономастика художніх творів Миколи Хвильового» [234], Л. Д. Шестопалова «Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості В. Г. Дрозда)» [261], Т. В. Шотова-Ніколенко «Онімний простір романів Ю. І. Яновського» [263].

Т. В. Вінтонів «Реальна онімія як засіб образності в історичній оповіді» [49] та ін. Детальний бібліографічний опис дисертаційних праць з української літературно-художньої ономастики містить бібліографічно-інформаційний довідник М. М. Торчинського «Ономастичні студії в Україні» [228].

Окрім дисертаційних праць, активно опрацьовують проблему функціонування онімів у тексті художнього твору провідні ономасти України та слов'янського світу: Л. Белей [15, 19, 22], В. Калінкін [85], Ю. Карпенко [88 – 90], В. Кухаренко [120, 121], Е. Магазаник [142, 143], В. Михайлов [159 – 161], В. Никонів [173, 174], О. Суперанська [214, 216] та ін.

Основну увагу дослідників привертають власні назви, що вживаються українськими письменниками ХІХ – середини ХХ ст., а українська літературно-художня антропонімія посттоталітарної доби не ставала об'єктом монографічних студій. Це, крім іншого, засвідчує й вельми скрупульозний та детальний огляд праць із літературно-художньої ономастики, який подали Ю. О. Карпенко та М. Р. Мельник у монографії «Літературна ономастика Ліни Костенко» (розділ «Про літературну ономастику»): робіт, які були б присвячені вивченню ЛХА посттоталітарної доби, там немає [103, с. 8-15].

Попри відсутність спеціальних монографічних досліджень української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби, певний доробок у вивченні цієї проблематики сучасні українські ономасти все ж мають. Так, очевидно, першим, хто до джерельної бази власних досліджень широко залучив українські літературно-художні антропоніми посттоталітарної доби, був Л. О. Белей. У докторській дисертації «Українська літературно-художня антропонімія кінця ХVІІІ – ХХ ст.» (1997) та монографії «Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми

теорії та історії» (2002) [14], [20] Л. О. Белей не лише обґрунтовує необхідність ретельного вивчення української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби, а й на підставі аналізу значного фактичного матеріалу виокремлює основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії (див. розділ «Новітня українська літературно-художня антропонімія (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.)». Цій же проблемі присвячена і його стаття «Основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії» (2005) [24]²⁶.

Дуже важливу роль у вивченні української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби відіграє ґрунтовне дослідження ЛХА творів Ліни Костенко, зокрема роману «Берестечко», яке здійснили Ю. О. Карпенко та М. Р. Мельник у спеціальній монографії «Літературна ономастика Ліни Костенко» [102]. Проаналізувавши ЛХА Ліни Костенко, автори дійшли до висновку, що найменування персонажів можуть виконувати, «всупереч класифікаторській логіці, мало не всі можливі функції одразу». Це дослідження розкриває передусім специфіку функціонування ЛХА у поезії.

Специфіку української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби, зумовлену кардинальним розширенням жанрових та методичних рамок української літератури, аналізує Лариса Масенко у статті «Мовна гра в літературній антропонімії роману Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» [148]. Авторка висвітлила художню значущість найменувань персонажів роману, розкрила їх поліфункціональність, характеристичну, експресивну та текстотвірну роль у художньо-образній системі твору;

²⁶ Белей Л. Основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії // Сучасні проблеми мовознавства і літературознавства. – Вип. 8. – Ужгород, 2005. – С. 190 – 194.

привернула увагу до виявів мовної гри в літературно-художній антропонімії як особливості індивідуального стилю Ю. Андруховича, який, за словами В. Топорова, «став творцем шпаського універсуму, що функціонує за встановленими ним правилами гри» [227, с. 118]²⁷.

Новаторством методики дослідження вирізняється стаття Г. П. Лукаш «Травестія І. Котляревського та карнавальність Ю. Андруховича», в якій авторка не лише переконливо доводить «виставлюваність методів травестійного зображення дійсності І. Котляревським та карнавальності роману Ю. Андруховича на ономастичному рівні» [139]²⁸, а й показує неперервність традицій української літературно-художньої антропонімії.

Літературно-художня антропонімія Ю. Андруховича привернула увагу польської дослідниці-літературознавця О. Гуатюк у статті «Авантюрний роман і повалення ідолів» [57]. Авторка слушно зауважує, що Ю. Андрухович у романі «Рекреації» всіх головних героїв наділив «значущими прізвищами», для яких стилістично важлива і мовленнева, і мовна, і енциклопедична інформація [85, с. 170], [140, с. 9], [216, с. 250-322]. Польська україністка подає детальний аналіз ЛХА роману, посиляється на постмодерністську гру та літературні алюзії.

Українській літературно-художній антропонімії посттоталітарної доби присвячена також стаття О. Чижмар «Про енцифіку літературно-художнього антропонімікону прози А. Дурунди» [247], в якій проаналізовано ЛХА сучасного українського письменника Закарпаття А. Дурунди. Особливу увагу авторка приділяє з'ясуванню природи дейктичних ЛХА, основним

²⁷ Топоров В. Н. «Скрытое» имя в русской поэзии / В. Н. Топоров // Имя : семантическая аура. – М. : «Языки славянских культур», 2007. – С. 118.

²⁸ Лукаш Г. П. Травестія І. Котляревського та карнавальність Ю. Андруховича / Г. П. Лукаш // Записки з ономастики. Вип. 2. – Одеса, 1999. – С. 31 – 40.

призначенням яких є не характеризувати найменованого персонажа, а вказувати на його реального прототипа.

М. Максим'юк у статті «Специфіка використання власних назв у сучасній українській постмодерній прозі (на матеріалі романів В. Кожелянка)» [144] подає короткий аналіз ЛХА романів В. Кожелянка, вказує на його «вміння використовувати з художньо-виражальною метою власні назви» [180, с. 156]²⁹. Правда, більше уваги авторка приділяє вивченню літературно-художніх топонімів.

З-поміж численних праць з української літературно-художньої антропоніміки особливу роль при дослідженні української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби мають праці Л. О. Белея, теоретичні положення яких, а також запропоновані ним засади класифікації літературно-художніх онімів використовуються багатьма сучасними авторами. Так, у монографії «Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст.» автор подає класифікацію літературно-художніх антропонімів, детально описує їх типи та функції. Універсальною класифікуючою ознакою ЛХА Л. Белей вважає їх стилістичну функцію, за якою українські літературно-художні антропоніми поділяються на чотири групи: нейтральні, характеристичні, дейктичні та ідеологічні. Ці чотири типи ЛХА корелюють з чотирма функціями ЛХА [22, с. 8].

Нейтральні (номінативні) літературно-художні антропоніми позбавлені супровідних конотацій, їх легко можна замінити іншими аналогічними ЛХА. Таким ЛХА у конкретних літературних текстах притаманна лише називна функція. Вони здатні одночасно називати і диференціювати денотата від решти

²⁹ Отин Е. С., Максимова Н. В. Стилистические функции собственных имен в рассказах Гаршина Н. М. / Е. С. Отин, Н. В. Максимова // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Донецк : Донеччина, 1998. – Вып. 4. – С. 156.

персонажів твору. Номінативні ЛХА – це авторські оніми, проте вони адекватно відтворюють, моделюють конкретний загальнонаціональний чи регіональний, сучасний чи історичний антропонімійний узус, а тому вже не можуть вважатися стилістично нейтральними.

Дуже численним і особливо цікавим для ономастів функціонально-стилістичним типом ЛХА є характеристичні літературно-художні антропоніми. Такі ЛХА здатні вказувати на вік, національність, соціальний статус, сімейний стан персонажа-денотата, увиразнювати певні риси його характеру чи зовнішності, а також виражати емоційне ставлення до найменованого героя. Л. Белей за стилістичною значущістю поділяє характеристичні ЛХА на такі види:

національно-регіонально значущі ЛХА;

часові (хронологічні) ЛХА;

соціально значущі ЛХА;

експресивно-оцінні ЛХА;

інформаційно-оцінні ЛХА [22].

Національно-регіонально значущі ЛХА характеризують носія щодо його національної чи регіональної належності. Саме за прізвиськом, рідше за одиницями інших антропонімійних класів намагаються встановити національне або регіональне походження літературного персонажа. Важливою є також роль регіонально значущих ЛХА при творенні регіонального колориту тексту.

Хронологічно значущим ЛХА відводиться роль найбільш репрезентативного мовностилістичного індикатора часу. Конкретну історичну добу пов'язують з певними реальними історичними особами та їх іменуваннями або відповідними історичними особливостями – фонетичними, лексичними, словотворчими – онімів. Хронологічно значущі ЛХА здебільшого

служать візитними картками певного реального чи ірреального часового відрізка.

ЛХА є вагомим стилістичним засобом соціальної характеристики персонажів. Частина соціально значущих ЛХА набуває відповідного інформаційно-оцінного потенціалу, відтворюючи соціальну здиференційованість реального антропонімікону. Такі ЛХА служать для об'єктивно-вікової характеристики персонажів або їх соціального статусу. Решта ЛХА стають соціально значущими в результаті цілеспрямованої іменотворчості автора. Авторська акцентуація соціального може також поєднуватися з національною характеристикою персонажа або з його експресивною оцінкою.

Експресивно-оцінні ЛХА репрезентують весь спектр емоційно-експресивних оцінок – від інтимно нестливих до пейоративно-згрубілих. Пейоративна експресивність притаманна не тільки ЛХА-іменам, а й літературно-художнім антропонімам інших антропонімічних класів – прізвищам, прізвиськам, іменам по батькові, патронімам, андронімам тощо.

Інформаційно-оцінні ЛХА – це оніми, внутрішня форма яких узгоджується з енциклопедичною характеристикою персонажа і тим самим виступає засобом характеристики денотата. Такі ЛХА мають дуже широкі характеристичні можливості: від зовнішності персонажа аж до його психічного стану. Окрему групу серед інформаційно-оцінних ЛХА становлять ЛХА-символи, характеристичний та оцінний потенціал яких запозичується письменником із сакральних, фольклорних або літературних текстів.

Основна функція ідеологічних ЛХА дати ідеологічно вмотивовану характеристику або оцінку денотата-персонажа. На відміну від характеристичних ЛХА, характеристичний або оцінний

потенціал ідеологічних ЛХА не має підтвердження в енциклопедичній характеристиці денотата, бо за своєю природою він суб'єктивно-політичний. Ідеологічні ЛХА – наслідок безцеремонного втручання держави, панівної більшовицької ідеології у сферу духовної культури нації.

Дейктичні ЛХА – це оніми, основна функція яких вказати на реальну особу-прототипа персонажа-денотата або опосередковано виявити авторське ставлення до певних, часто непривабливих явищ суспільної дійсності. Дейктичні ЛХА виступають мовностилістичним засобом іносказання та належать до авторської онімії.

Запропонована Л. О. Белеєм класифікація літературно-художніх антропонімів ґрунтується на принципі стилістичної домінанти. Це означає, що значна кількість ЛХА може глумачитися двома і більшою кількістю мотиваційних ознак. Серед двоозначових ЛХА найпоширенішими є такі комбінації: соціальне й національне походження літературного героя; соціальна та хронологічна ознака; авторські симпатії чи антипатії до літературного героя та особливості його характеру, зовнішності; об'єктно-вікові характеристики героя та його регіональне походження; хронологічне та ідеологічне [14, с. 139].

Незважаючи на значні успіхи в царині дослідження української ЛХА, очевидно є потреба у подальшому вивченні джерельної бази, естетичних засад творення та функціонально-стилістичних можливостей українських ЛХА посттоталітарної доби. На нашу думку, таке комплексне дослідження ЛХА доби незалежності України належить до актуальних завдань української антропоніміки.

Пришвидшення демократичних процесів в Україні в кінці 80-х років, долучення її до процесу прогресивних перетворень у суспільно-політичному житті, проголошення незалежності України – усе це створило передумови для глибокої трансформації українського літературного процесу. Українська література у 80–90-ті роки розірвала естетичні пута соцреалізму, вона стала творчо розкутою. Період пострадянської доби називають постмодерною епохою. Український постмодернізм реагує на західну культурну експансію, руйнує підвалини соцреалізму, входить у контекст глобальних проблем сьогодення. Формуються різні школи, представників яких об'єднує постмодерне світобачення. Перераховані екстралінгвальні чинники послужили підґрунтям для розвитку української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби.

Низка публікацій сучасних українських дослідників розкриває жанрово-стилістичну специфіку ЛХА окремих літературно-художніх текстів посттоталітарної доби, а також містить спроби окреслити основні тенденції розвитку літературно-художньої антропонімії кін. ХХ – поч. ХХІ ст., що викликає особливий інтерес у контексті нашого дослідження. Проте огляд праць, присвячених ЛХА, показує, що український літературно-художній антропонімікон посттоталітарної доби досі вивчений недостатньо.

РОЗДІЛ 2

ТРАДИЦІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ АНТРОПОНІМІЇ

У сучасній українській літературі значна кількість авторів сповідує естетичні принципи реалізму та продовжує реалістичні традиції нової української літературно-художньої антропонімії. Письменники-реалісти прагнуть творити літературно-художній антропонімікон за зразком реальної антропонімії конкретного регіону чи історичної епохи, які зображуються у літературному творі; використовують емоційно збалансовані ЛХА, виражальні можливості яких ретельно вмотивовані енциклопедичною характеристикою персонажів-денотатів. До числа таких авторів належать визначні майстри українського слова П. Загребельний, Р. Іваничук, Ю. Мушкетик, О. Ульяненко, Г. Штонь, В. Яворівський.

2.1. Літературно-художні антропоніми у творах Павла Загребельного пострадянського періоду

Ім'я Павла Загребельного є знаковим для української літератури другої пол. XX – поч. XXI ст. Він є автором понад двадцяти романів та повістей. Від середини 80-х рр. письменникові вдавалося передавати атмосферу «горбачовської перебудови», розкривати деякі суспільні продеси, що пізніше призведуть до розвалу радянського суспільства (закулісне життя можновладців тощо). «У цілому творчість Павла Загребельного свідчить про самобутній письменницький стиль, якому притаманні гостра полемічність, нахил до експериментів, уміння органічно

перейти від сучасності до далекої історії, публіцистичність» [233, с. 127-128]³⁰.

За роки незалежності України з-під пера Павла Загребельного вийшли романи «Юлія» (1994), «Брухт» (2002), «Стовпотворіння» (2004), повість «Гола душа» (1992) та інші. Щодо роману «Юлія», то сам автор зізнавався, що це – історія його покоління, історія пристрасті. Це дуже непроста книга й тому для декого може видатися важкостравною. Це чоловічий роман, у якому жінка розглядається з чоловічої точки зору. У центрі роману «Брухт» П. Загребельного – сучасна українська бізнес-леді. Головним героєм повісті «Гола душа» виступає також жінка. Автор вважає, що українська жінка є символом мужності і сили нашої нації.

За нашими спостереженнями, номінативні ЛХА обов'язково представлені в літературно-художніх текстах П. Загребельного. Вони творять «кістяк, антропонімійну канву твору, засвідчують достовірність персонажів і зображувальних подій» [22, с. 15]³¹. У корпусі номінативних ЛХА названих творів переважають християнські імена та їх варіанти: *Степан, Роман, Дмитро, Юля, Галя, Люда, Рима, Ніна* («Юлія»). Значний відсоток серед номінативних ЛХА становлять прізвища персонажів: *Бойко, Супрун, Хоменко, Бурянський, Полюскевич* («Юлія»), а також імена по батькові, які протягом останніх десятиліть у реальній українській антропонімії виявляють чітку тенденцію до втрати характеристичного потенціалу, а тому це переважно номінативні ЛХА: *Тетяна Омелянівна, Никифор Іванович, Юлія Никонівна* («Юлія»), *Семен Михайлович* («Гола душа»). Конкретний же вибір власного імені – в руках автора [133, с. 35-41], [141, с. 28-31].

³⁰ Універсальний літературний словник-довідник / [Оліференко С. М., Оліференко В. В., Оліференко Л. В.]. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – С. 127 – 128.

³¹ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 15.

Павло Загребельний, за словами Ю. Карпенка, на зустрічі зі студентами та викладачами Одеського університету 22 березня 1983 року розповів, що у своїх творах він, як правило, користується антропонімією рідного придніпровського села Соломино: «Я беру прізвиська звичайні, зі свого села, тільки імена даю інші» [93, с. 212]³². У творах пострадянського періоду П. Загребельний створює ЛХА, у яких відчувається творча фантазія, досвід автора.

Та найбільший інтерес викликають характеристичні, промовисті ЛХА П. Загребельного, в яких сповна виявляється неповторний онімний почерк письменника. Художня ономастика перш за все «промовляє» [142], тому для ономастів давно стали першою заповіддю влучні слова Юрія Тинянова, які прозвучали ще у 1929 році: «У художньому творі немає імен, які б не говорили» [93, с. 211]³³. Так, неабияку роль у текстах П. Загребельного відіграють національно чи регіонально значущі ЛХА. Письменник іменує своїх персонажів типовими для зображуваного регіону антропонімами. Одночасно вживає імена персонажів, що не є українцями: *Сузен (Сузі)*, *Ульріка*, *Вернер* – німці, *Ашот*, *Давтян* – вірмени («Юлія»). У П. Загребельного звичайне ім'я, що, на перший погляд, виконує лише номінативну функцію, може відігравати також важливу текстотворчу [89], [205, с. 7–12]. Таким є, наприклад, ім'я *Юлія* в однойменному романі. У далекому Ташкенті під час війни *Роман* палко покохав *Юлію*. Вона його *Джульєтта*, жінка його долі. Це ім'я не даватиме спокою *Шульзі* все життя. Сам персонаж зізнається: «...ім'я Роман, і я жахаюся його дотичності до імені Юлії...» В імені закладено лінію поведінки людини, її майбутнє. «Існує таємна і незрозуміла

³² Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: зб. статей / Ю. О. Карпенко // відп. ред. М. І. Зубов. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 212.

³³ Там само. – С. 211.

гармонія між іменем людини і подіями в її житті... Ім'я – тоненька плоть, через яку можна зрозуміти духовну суть» [221, с. 6]³⁴. Сама героїня зізнається, що вона *Уляна, Уля, Улька. Шульга* вже одного разу тікав від дівчини, що назвалася *Уляною*, бо маму його теж звали *Уляною*. «Відтоді Шульга став боятися жінок і їхніх імен». Але від долі не втечеш... Та *Юля* померла від тифу, а після довгих блукань герой розізнав її прізвище: *Юлька Яркова*, точніше, *Уляна Терешківна Яркова*. У Німеччині він зустрічає жінку, подібну до *Юлії*, і вона – *Ульріка, Ула!* («ті ж безсоромно соковиті губи, і цей розхил уст, цей голос, це безсоромне тіло... *Юлія і не Юлія*, вона і не вона, але, зрештою, хіба не однаково!»). Наступна жінка, в якій Шульга знов упізнав *Юлю*, каже: «Яка я вам *Юлія*? То тільки прізвище в мене *Юльченко*, а я ж *Ольга*... Наша далека прабаба *Юлька* так аж тричі близнят народжувала. Шість козаків, відтоді нас і прозвали *Юльченками*...» Доля зводить *Шульгу* з головним спеціалістом міністерства *Юлією Никонівною Никоною*, а в далекому Стамбулі він зустрічає ще одну *Юлію*. «Ви вгадали, що мене звать *Юлією*, це все моя мама... була в дикому захваті від Гофмана, а в його «Коті Муррі» героїню звали *Юлія*. «Мов якийсь несміливий, переповнений передчуттям вигук духів, лунало ім'я «*Юлія*». Уявляєте?» – розповідає жінка. Герой «безтямно наближав СВОЮ жінку, що звалася *Юлією* і була нею щоразу, і щоразу це кінчалося катастрофою».

Почерк великого майстра впізнається в тому, як П. Загребельний віртуозно добирає різні імена тому самому героєві, і які найповніше характеризують персонажа-денотата у відповідний момент розвитку сюжету [78, с. 4–14]. Так, наприклад, *Совинський* з роману «Брухт» дізнається, що

³⁴ Тайна имени. Ваше имя. Энциклопедия имен. – Ростов-на-Дону : Издательский дом «Владис», 2006. – С. 6.

«Кучугурянською корпорацією» диригує колега Ледва, яку простий люд зве: Дунька» (Дунька – «дівчина, жінка для задоволення сексуальних потреб» [213, с. 105], Дуся – «иселотешкувата, простувата дівчина» [208, с. 119]). «Колега Ледва» – це для офіційного спілкування, а так: хазяйка. Сп'янілий від коханя Совинський запитує: «Я не знаю, як тебе називати. Колега Ледва? Смішно. Євдокія? Мов у паспортному столі. Лядоха? Скажеш, що це сільська баба. Дунька? Ще гірше. Дуся? Чехов так називав Кніппер-Чехову...» Герой вирішує називати її Євдокією, так, як візантійську імператрицю. Пор.: «Євдоксія!.. Імператриця! Який ти добрий! А ці плебеї: колега Ледва, Хазяйка, Шефиня... Фе! Ти щойно з'явився і вже: імператриця!» – аж загордилася колега Ледва».

Однак на цьому йменотворчість П. Загребельного щодо вибору йменувань для своєї героїні не завершується. З розвитком сюжетної лінії роману автор добирає все нові ЛХА. Пор.: « – Ти не Ледва, а Лядва. А що це таке? Те, що для чоловіків у жінці найпривабливіше: її стегна», – каже Совинський. Він також роздумує: «Ледва – майже леді. З деякою долею припущення» (Леді – «у Великобританії – дружина лорда, заміжня жінка, аристократка» [207, с. 587]). «Назвав Євдокію Євдокією, та то був тільки комплімент, бо як же далеко нашій українській Дуньці, навіть найбагатшій, до візантійської імператриці! Та була тиранічна натура, позбавлена всього людського, а тут – наївна жінка, розгублена від багатства, що впало на неї, як сніг на голову, безладна у своїх вчинках, може, навіть безпорадна». Герой називає її «колегою Шанс» (шанс пох. з франц. мови – удача, ймовірність, можливість успіху, здійснення чого-небудь [207, с. 979]), а вона поправляє: «колега Шанселевич», а також «кучугурянською бізнес-Дунькою». Генерал називав Ледву

«дурепою з вищою освітою», а по гарнізону видав наказ, «звелівши називати її *Дюнь-Плюнь*». *Кузьма Ягнич* називає «найхимернішу з усіх українських жінок-відьом» *Явдоха Блядоха*, *Дунькозада*, вказуючи на її легку поведінку.

Окремі ЛХА П. Загребельного переходять з твору у твір, що, очевидно, дає підстави стверджувати про особливе ставлення до таких ЛХА з боку автора [211, с. 32-34]. До таких «мандрівних» ЛХА належить *Клеопатра Микитівна Січкара*, який П. Загребельний використовує як у романі «Брухт», так і в повісті «Гола душа» [145, с. 55-56]. У романі «Брухт» *Совинський* називав героїню «номенклатурною *Клеопатрою*», порівнював з «відьмою, *фурією, чортицею*». *Клеопатра Микитівна* у повісті «Гола душа» також номенклатурниця, «керувала культурою», зі зміною уряду попадає під скорочення. Створюючи такий ЛХА, П. Загребельний «використовує стилістичний прийом – поєднує ультрамодні чужомовні імена з традиційними українськими прізвищами, чим досягає сатиричного ефекту» [14, с. 123]³⁵. У виборі імен не раз «панує ота всюдисуща мода і... – ніде правди діти! – примхи. Через це дехто із наших сучасників носить на диво химерні, а інколи й курйозні наймення, «подаровані» їм батьками і «модою» [56, с. 45]³⁶. Сама героїня розповідає: «*Клеопатрою* назвав мене батько, він історик. Мати, мабуть, і не чула про ту єгипетську царицю, хоч до чоловіків була, може, ще ласіша за неї. *Клеопатра Микитівна* – в українському селі трохи смішно... Звали мене тоді *Клавкою*, бо *Клеопатра* – це не для сільської місцевості і не для примітиву. Там *Клавка* – це штука, а *Клеопатра* – сарказм!»). На тлі такого імені героїні з багаторівневою доонімною семантикою

³⁵ Белей Л. Нова українська літературно-художня антропомісія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – С. 123.

³⁶ Глинський І. Твоє ім'я – твій друг / І. Глинський. – К. : Видавництво дитячої літератури «Веселка», 1970. – С. 45.

помітним характеристичним потенціалом наділене і її прізвище [240, с. 163-164]. Про себе *Клеопатра* згадує: «мене зарізали на першому ж екзамені, посікли, як буряк для борщу, недаремно ж я *Січкарь!*»

П. Загребельний досконало володіє прийомом містифікації, який нерідко використовує для інтерпретації своїх ЛХА. Наприклад, головний герой роману «Юлія» має поширене українське прізвище *Шульга*, утворене від апелятива *шульга* «півша». Однак із розвитком сюжету письменник нанизує численні асоціації, на тлі яких розкривається характеристичний потенціал ЛХА *Шульга*. Спочатку читач довідується, що *Шульга* був поранений саме в ліву руку («Ліва рука у *Шульги* не згиналася ще як свід»). Потім письменник переключає увагу читача на ім'я героя, проте знову повертається до прізвища, щоб розкрити іншу грань його доонімної семантики. Юлія у Ташкенті запитує: «...а ти для всіх *Шульга* та *Шульга*! Наче й імені не маєш.

– Роман.

– Ти що, циган?

– Дід був *Степан*, а я вже *Роман*. Щоб складно було.

– А *Шульга*?

– Ну, видно, хтось у роду був ліворукий. А ще, кажуть, ніби був колись у шумерів славетний цар *Шульга*...».

Справді був такий цар Ура, тільки не *Шульга*, а знаменитий *Шульги*, «який прийняв титул «царя чотирьох країн», а потім оголосив себе ще при житті богом і створив собі культ» [230, с. 95]³⁷. Юлія в Стамбулі теж дивується:

³⁷ Тураєв Б. А. История древнего Востока / Б. А. Тураев. – Минск : Харвест, 2002. – С. 95.

– *«Шульга? Це що – партійна кличка? Пароль? Код? А ім'я? У вас може бути ім'я?»*

– Ім'я може бути, – сказав він. Але воно не має значення. Я звик, щоб просто – *Шульга...*»

Називання лише за прізвиськом, на нашу думку, уневиразнює, знеособлює персонажа і не дає йому можливості розвиватись внутрішньо.

Прикметно, що Роман Шульга, окрім імені та прізвиська, іменується й низкою прізвиськ, які також вказують або натякають на певні риси його характеру. Пор.: *Варвар! Ведмідь! Скіф! Монгол!* (сестра Ульріки Сузен), *Варвар, Скіф, Орфей*, якого «розшматували жінки» (Юлія Никонова), *Гуллівер* (Юлія зі Стамбула). Приятелька *Шульги* Юлія Никонова експериментує над прізвиськом героя: «...не *Шульга*, а *Зульга*» чи «чому ти зवेशся *Шульга*, а не *Євшан?*» (від євшан-зілля). Ще одну назву *Шульга* придумав сам, правда, за підказкою Юлії Никонової. Пор.:

– «Ти ненаситний, як звір!

– *Ненаситець*, – поправив він.

– Що це за слово?

– Так звався найбільший з дніпровських порогів. А я народився біля нього. Під ним. Дніпрогес затопив усі пороги, а я виринув і став ненаситцем.

– Яка жахлива символіка! Ти що, може, *Камінний Господар?*

– ...І не просто камінний, а гранітний!..»

Персонаж *Шульга* має свого тезку, прізвисько якого утворено від апелятива однієї лексико-семантичної групи – *Сухорукова*, виходить, що *Ліворукий* з *Сухоруковим* служили. Герой *Сухоруков* – начальник штабу батальйону, названий ще *Сірим капітаном* («присадкуватий капітан з сірою лисиною і сірими вусами») [215].

У романі «Брухт» ЛХА виступають важливим мовно-стилістичним засобом, що характеризується високими виражальними можливостями. Так, один із центральних персонажів має прізвище *Совинський*. Це вчений, розум якого бунтував проти прагматизму та технократії ХХ століття. ЛХА *Совинський* походить від апелютива *сова*, а *сова* – символ розуму. Саме так його називає студентський товариш *Тромбон*: «Слухай, *Сова...*». При знайомстві з колегою *Ледвою* герой називає й своє ім'я, щоб не залишатися «київським незнайомцем». Пор.:

– «Як вас звати?

– *Ярема*.

– Жак. А прізвище?

– *Совинський*.

– Кошмар! Звідки це все у вас?

– А що? *Ярема* – це *Єремія*. Біблійний пророк. Здається, перший гуманіст. Був колись *Ярема Вишневецький* – запеклий, але розумний ворог Богдана Хмельницького». І справді, ім'я *Ярема* похідне від *Єремії*, що в перекладі з давньоєврейської означає «Бог піднесе» [204, с. 112]³⁸. Несподівано такому «інтєр'єктуальному» прізвищу дисонує ім'я *Ярема*. Автор сам устами героя вказує на виражальний потенціал імені *Ярема*, що ґрунтується на асоціаціях як з біблійним пророком *Єремією*, так і з магнатом *Єремією Вишневецьким*. Героїні *Лізі Совинський* представляється: «*Ярема*. А хлопці кажуть просто: *Яр*». Так звертається до нього й *Євдоксія*: «*Яре*, що з тобою?» *Совинський* – найцікавіший паразит. «Він гуманітарій-захребетник, історик, що визнає краху в кримінальному бізнесі, авантюрист і еротоман.

³⁸ Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська / [ред. В. М. Русанівський]. – 3-тє вид., випр. – К. : Наукова думка, 2005. – С. 112.

Він безпорадний. А гуманістичні проповіді колись прогресивного викладача, який зрікся волі й переконань, – і фарс, і трагедія, і все теж звичайнісіньке свинство» [32]³⁹.

Привертає увагу ще один ЛХА роману «Брухт». П. Загребельний зображує пострадянську руїну, сконцентровану в образі *Кузьми Ягнич*. ЛХА *Кузьма Ягнич* – колишній «червоний директор» металургійного гіганта в Кучугурах, вражений хворобою Альцгеймера. «Колись – весильний лев – тепер карикатура, застиглий розпад, живий труп» [32].⁴⁰ Ось перше знайомство з *Ягничем*: «...гігантський *Ягнич*, в чорному парадному костюмі, з орденами й медалями від шиї до поясиці, мідногрудо-золотогрудий...» (Мідногрудий *Ягнич* асоціюється з мідногрудим *Брежнєвим*). Прізвище *Ягнич* походить від апелятива *ягня*. *Ягня* – «мала вівці» або в переносному значенні – «покірпа, ляклива людина» [209, Т. XI, с. 624]. Президента корпорації «Куч-метал» (натяк на Л. Кучму, також червоного директора Південмашу), Героя Соцпраці, кавалера й лауреата, почесного громадянина *Ягнич* *Совинський* випадково називає *Бараником* [53]. Як *ягня*, так і *баран* («нерозумна, слабодуха людина» [46, 61]) – одне і те саме. Колись «його називали: *Генеральний Металіст України – ГМУ*», а тепер від нього – шорсткий дух металу і тлінний дух вчорашніх часів. Руїна». *Колега Ледва* говорить: «Ну, *Ягнич*, ну, звір, і варвар, і одоробало, і... Але з нього сиплються гроші...» А *Ледва* паразитує на ньому. Зрозуміло, що *Ягнич* помре і з ним пропаде примарна імперія. *Совинський* сам називає *Ягнич* *брухтом* та ще й ексклюзивним: «*Ексклюзивний брухт* наразі лежить у сусідній залі в ексклюзивній труні».

³⁹ Бриних М. Секс і брухт в імперії Альцгеймера / М. Бриних // Дзеркало тижня. – 2003. – № 10. – 15 – 21 березня.

⁴⁰ Там само.

ЛХА *Фень* («Брухт») має кілька варіантів. Пор.: «засохлий, як грушка в попелі, чоловік-мікроб *Фень*». *Фень* – «друг Ягничча», «маленький чоловічок з китайським іменем *Фень*, незмінний і неодмінний *Сателіт*» Ягничча. *Фень*, виявляється, не китаєць, а чабан з Херсонщини. Найменування *Фень* – «незвичайний, своєрідний варіант. Це могло бути усічене ім'я або демінутивно-гіпокористичні форми його» [201, с. 271]⁴¹. Назва *Сателіт* вказує на його залежність від Ягничча (сателіт – «залежна особа, покірний виконавець чужої волі, прибічник, поплічник» [46, с. 1295]).

Вдалим є ЛХА *Нуль* («Брухт»). На запитання *Совинського*, хто такий *Нуль*, *Ледва* відповідає: «*Нуль* – це *Нуль*. *Геній*». Вона називає його «дощовим черв'яком, якого можна розтоптати, лиш творухиувши ногою». Михайло Бриних називає *Нуля* головним героєм роману, «непримітним, невловним, незбагненим персонажем». Він – *ніщо*. *Нуль* – це абсолютний нуль, прозорий і майже безтілесний. Його стихія – це цифри, рахунки, офшорні топи. Весь «Куч-металівський» бізнес – це *Нуль* і його талант продавати не тільки брухт, але й повітря. Будь-які вади чи чесноти йому невластиві. Саме *Нуль* ставить крапку в цій історії – зникає разом зі всією фінансовою величчю віртуальної імперії. Бо *Нуль* – це людина-вірус. *Геній* на прізвисько *Нуль* – одна з найяскравіших і найпереконливіших метафор для означення істинних «героїв нашого часу» [32]⁴². «Цифра 0 (нуль) означає відсутність величини» [209, Т. V, с. 454]. Так, ця відсутність – персонаж *Нуль* – найхитріший, найвеличніший.

На тлі таких ЛХА з багаторівневою доонімною семантикою П. Загребельний вживає й ЛХА, характеристичний потенціал яких

⁴¹ Рудьова Н. Місце прізвищ у лексичному складі мови / Н. Рудьова // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 8. Збірник пам'яті професора Василя Добоша – Ужгород, 2005. – С. 271.

⁴² Бриних М. Секс і брухт в імперії Альцгеймера / М. Бриних // Дзеркало тижня. – 2003. № 10. – 15 – 21 березня

розкривається при зіставленні з відповідними апелюваннями [54, с. 109-110]. Напр.: голова колгоспу *Кібець*, якого *Клава* обзиває «хамом і нахабою», «примітивною істотою, тварюкою, бугасом, буйволом». Сам *Кібець* робить висновок, що всі ці назви «підходять для колгоспного тваринництва». Клава згадує: «Коли й навчилася чогось у брутального і примітивного *Кібця*, то це вміння безстрашно стрибати у прірву, навіть не заплющуючи очей», подібно до птаха, який кидається на свою жертву. Його прізвище походить від апелювання *кібець* – «хижий корисний птах родини соколових» [209, Т. IV, с. 158]. Пор. ще: *Тодя Рябокляч* (ряба кляча) – «слизький тип». «Мене звать *Тодя* – це для друзів. А так – я *Тодось Рябокляч*. Трохи науковий працівник, трохи служитель муз», – говорить персонаж про себе. Головна фраза героя: «Тодя знає все». Називаючи своїх знайомих, *Клеопатра* дає їм характеристику, як правило, негативну. Всі люди навколо неї – ніщо, непотріб, не вартий уваги. Пор.: *Кипчаченко* – «старий хам і вбивця всіх націй – від найскромніших до найполум'яніших... тут ні гордості, ні благородства...» ЛХА *Кипчаченко* походить від апелювання *кипчаки* – «народ тюркського походження, відомий в Європі під назвою половців» [46, с. 537].

Низка характеристичних ЛХА в романі «Юлія» вказує лише на якусь одну рису характеру денотата чи його зовнішній вигляд: солдат *Дробаха*, сержант *Безпоятія*, київський меліоратор *Безлюдний*, заступник по господарській частині *Зубрицький*, заступник ректора по навчальній частині *Бровко*, товариш *Хомутін*, степовий велет *Чайка*, прокурор *Швед* («А ти хто: швед чи прокурор? Швед – прізвище. Але не той, що під Полтавою»). Виразальні можливості ЛХА *Безпоятія*, *Безлюдний*, *Чайка* – ґрунтуються на їх прямому доонімному значенні, а тому вони «наділені надмірною чи викривальною характеристичністю, а

також емоційною оцінністю (зневажливо-фамільярною), притаманною для текстів соцреалізму» [22, с. 76]⁴³, [95, с. 86-89].

До цієї групи ЛХА належать і власні назви персонажів з роману «Стовпотворіння», складовою частиною яких є «стовп»: *Держистовп* (начальник державної охорони), *Стовпотвердюк* (головний лікувальник), *Бабостовп* («хранитель історического значення столиці»), *Стовповок* (перший радник), *Стовпороб* (мер), *Стовпаківський* (мер), *Стовпобух* (головний бухгалтер), *Данистовп* (міністр закордонних справ), *Стовпоклей* (академік), *Стовпююшинський* (прокурор), *Бензостовп* (відає бензоколонками), *Головстовп* («розцяцькувач державних стовпів»). А *Стовпулія* (Юлія) в своєму блоці об'єднала «*Стовпорванців, Стовпoxватьків, Стовпoxайлів, Тягнистовпів, Переплигнистовпів, Стовпогетькалів*, ще там якусь шушваль». Такі утворення, звичайно, називають прізвищами-композирами [29, с. 452-455], [161], [188], [235], [245], [253].

Характеристичні можливості криються і в ЛХА *Борщ* («Гола душа»). Хоча цей онім «безпосередньо на професію чи якесь заняття людини не вказує, і тепер важко встановити, що послужило причиною використання його у ролі особової назви», проте П. Загребельний зумів його використати для влучної характеристики денотата [244, с. 17]⁴⁴. Пор.: «Мое прізвище *Борщ*. Прізвище було точне. Він справді нагадував учорашній борщ: впливати в помії шкода, а їсти не хочеться». ЛХА *Суєта* («Гола душа») асоціюється з різними клопотами, метушнею. Він походить від апелятива *суєта*, вказує на те, «що не становить справжньої цінності, що-небудь мізерне, неважливе, марність, дріб'язкові

⁴³Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород: Патент, 1995. – С. 76.

⁴⁴Худин М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худин. – К.: Наукова думка, 1977. – С. 17.

інтереси» [209, Т. IX, с. 829], а також *суєта* – це «безладний рух, біганина, клопоти» [46, с. 1412]. Пор.: «прізвище в нього не зовсім звичайне – *Суєта*, – але хай це мене не бентежить, чоловік солідний, надійний... *Суєта* з'явився непрошений і незваний, вперся до кабінету, розсівся, як у дома...»

Варті уваги також ЛХА, які називають другорядних персонажів, адже вони доповнюють головних. Це – ЛХА-прізвиська. Якщо прізвища належать до офіційної системи найменувань, то прізвиська – до неофіційної, народно-побутової. І. Сухомлин зазначає: «Прізвиська дають конкретне вмотивоване означення відповідно до рис характеру, вдачі, зовнішності, нахилів, звичок, манер тощо» [219, с. 33]⁴⁵. Кожне прізвище чи прізвисько «має своє походження, свою історію, що забезпечує йому належне місце в мові твору» [258, с. V]⁴⁶. Пор.:

«сусід *Совинського* на прізвисько *Шумій*, червономордий чолов'яга з патріотичними вусами»;

«*Совинський*... мав друга, якого всі звали *Тромбоном*, бо в нього був унікальний баритон»;

«доцента політекономії прозвали «*Додаткова Вартість*», бо він без кінця бурмотів щось про цю ідіотську додаткову вартість» («Брухт»).

Інші ЛХА – прізвиська, що містять жартівливу, іронічну, насмішкувату характеристику персонажа [225]. Пор.: *Іван Ількович* – *Іван Довідка* (так називали героя, бо всім «морочив голову довідками»); *Реактивний Стартувальник* (які пости тільки не

⁴⁵ Сухомлин І. Д. Українські прізвища людей як власні родові назви (лексико-семантична характеристика процесу творення відіменних чоловічих прізвищ у народних говорах Середньої Наддніпрянщини) / І. Д. Сухомлин // *Говори і ономастика Наддніпрянщини*. – Дніпропетровськ, 1970. – С. 33.

⁴⁶ Чучка П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник / П. П. Чучка / [наук. ред. член-кор. НАН України В. В. Німчук]. – Львів : Світ, 2005. – С. V.

паймав, «цілився й на міністра»); *Динозавр* («Я ждала *Динозавра* вже й не в людській подобизні, а як грізне явище природи, як стихійне лихо... Цей чоловік був схожий на доісторичного лицаря і малюнка у шкільному підручнику. Голова й шия зрослися у суцільний товстий стовп, шкіра груба, як старе шкураття, звисає велимись капшучками на щоках, на розплямканих губах, на слонячих повіках, загривок наповзає могутніми брижами на скошений голий череп, мов гребінь у динозавра... У цього чоловіка-динозавра страшна влада і сила») («Гола душа»)).

У романі «Брухт» трапляються також персонажі, яких автор називає іменами літературних героїв. Це так звані мандрівні ЛХА. Напр.: «всемогутній «історико-істеричний» академік (всі навближені звали його (за Е. Гофманом) «*Крихітка Цахес*»); колишній чоловік *Ледви* «виявився *Плюшкіним*» (за М. Гоголем); *пан Гончак* – «*Гаргантюа з Кучугур*» (за Ф.Рабле). Героїню *Галю* автор називає цілим рядком із пісні замість одного імені. *Совинський* каже: «Я піду. Але вже не повернуся. Пробач. *Несе Галя воду, коромисло гнеться*». Галя, Галина по-грецьки означає «тиша» [11, с. 90], але довкола Галі тиші не було.

Окрім характеристичних, у прозових творах П. Загребельного пострадянської доби є низка дейктичних ЛХА. Пор.: «лідер блоку всіх прогресивних партій *пан Гончак*» («Брухт») (історик Тарас Гунчак), «лідер християнсько-демократичної партії *пан Журавель*» («Брухт») (Віталій Журавський).

Та найбільше дейктичних ЛХА спостерігаємо в романі «Стовпнотворіння». Автор критикує можновладців, дещо змінюючи прізвища реальних людей, але називає їх посади і подає характеристику для точної ідентифікації їх реальних прототипів. Так, ЛХА *Стовпулія*, виходячи з тексту, прозора патикає на Юлію Тимошенко. Пор.: «А тому, вельмишановна

Стовпуліс, доведеться вам зняти з своїх рахунків у зарубіжних банках євні суми і пустити їх на святе діло, коди хочете стати *Стовполандською Жанною д'Арк*», або «Блок *Стовпулії* (Юлії), який так і зветься БОС: блок оборони *Стовпулії*». ЛХА *Стовпчук* вказує на В. Пінчука. Письменник насміхається над «вмілими» діями деяких можновладців: «Сказать мойому міністру *Стовпокузьму* (О. Кузьмук), щоб запустив ракетою в оту дірку?»; «Я ще подумав, що було б добре доручити нашим прославленим історикам *Стовпину* (В. Литвин), *Стовпію* (В. Смолій), *Стовпурасу* (І. Курас) написати книгу «Стовпи щастя», – запропонував *Головстовп*». Пор. ще:

«– До вас рветься академік *Жупанський* (М. Жулинський).

– А шо йому треба від мене?

– Він хоче, щоб ви провели всенародний референдум для зміни нашого правопису, покаліченого більшовиками і їхніми прихвоснями.

– І шо ж твій *Жопанський* хоче?

– *Жупанський*».

А ось і ще низка вказівних ЛХА: академік *Лоточко* (П. Голочко), генерал-майор медичної служби *Стовпомель* (Ю. Мельник), «племінник чинного присидента *Рівчаченко* (О. Івченко), який уже накрив кілька сотень мільйонів, спекулюючи газом і нафтою», «новий представник у парламенті» *Пустопорожній* (О. Задорожний), керівник «об'єднаних торговельних систем» *Стовполазенко* (П. Лазаренко) «представник в парламенті» *Безмозкий* (Р. Безсмертний) та ін.

Павло Загребельний, незважаючи на поважний вік та статус класика української літератури, постійно вдосконалює, оновлює свої стилістичні прийоми, способи номінації персонажів у дузі постмодерної ЛХА. Він використовує ЛХА-криптоніми:

«добродушний завкафедрою *Пе-Пе*»; «Деканом був *Юрій Юрійович*. Всі ми звали його *Юр-Юр*. А ви *Ярема Петрович*, але ми відкидали «*Пе*» і звали вас *Яр-Яр*. У *Юр-Юра* дівчата захоувались, бо він декан, в *Яр-Яра*, бо він – секс-символ» (про Савинського, «Брухт») [39]⁴⁷, а також гру буквами у власній назві. Дійктичний ЛХА *Стовпурас* має синонім *Сакур*. Якщо поміняти букви місцями, вийде прізвище *Курас*, та й сам текст вказує на цього академіка. Пор.: «вчорашній директор вчорашнього інституту марксизму-ленінізму какадемік *Сакур*. У своєму ренегатстві цей учений муж перевершив навіть жвавих секретарів усіляких – «комів» (обкомів, міськкомів, райкомів) комсомолу і з привовірного марксо-ленінця перефарбувався (як лис Микита) в православного богослова...» ЛХА *Бовть* не вказує ні на кого, але в тексті роману ми дізнаємося, що такою назвою П. Загребельний надіслав колишнього спікера парламенту Івана Плюща, який говорив «розкішним» суржиком, при цьому замість літери «ф» часто вживав «хв». Його фрази з засідань Верховної Ради цитувалися, як афоризми. Ось деякі з них, правда, трохи змінені автором: «Депитат *Цапенко*, не стрибайте по залу! Депитат *Бузасико*, не ревіть у мікрохвон! Депитат *Тхір*, не затакайте задній прохід!» П. Загребельний додає, що «позаочі *Бовтя* звали «бонкалом» або «*Бов-Бов*» (Борис Васильович *Бовть*).

Отже, ЛХА у творах Павла Загребельного виступають вагомим мовно-стилістичним засобом зображення пострадянської дійсності. Прикметно, що письменник слушно вбачає причини наших негараздів саме в радянській добі, тому він вдається до використання ЛХА у дусі псевдосоцреалізму.

⁴⁷ Василь А. Літературно-художні антропоніми в творах Павла Загребельного / Анастасія Вагень // *Studia Slavakistica*. Випуск 8. Ювілей. – Ужгород : Видавництво Олександра Галущи, 2008. – С. 83.

За нашими підрахунками, у літературно-художньому антропоніміконі П. Загребельного номінативні ЛХА становлять 10 %, серед них найбільш вживаними є імена та прізвища (*Бойко, Роман, Степан, Хоменко*).

Характеристичні ЛХА становлять 77 % від усіх аналізованих, зокрема:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 11 % (*Совинський, Ульріка, Шульга*);

хронологічно значущі ЛХА – 2 % (*Громико, Щербицький*);

соціально значущі ЛХА – 12 % (*Бензостовп, Стовпобух, Стовпороб, Шефіня*);

експресивно-оцінні ЛХА – 10 % (*Андруша, Батюня, Євуся, Юлька*);

інформаційно-оцінні ЛХА (вказують на особливості характеру, зовнішності та психологічного стану літературного героя) – 42 % (*Безпонятія, Динозавр, Самеліт, Стовповок, Тромбон, Шумій*).

Дейктичні ЛХА – 13 % (*Жупанський, Лоточко, Стовпін, Стовпулія*).

У ЛХА П. Загребельного відображено соціальне середовище, національний колорит. Структура ЛХА відзначається різноманітністю і відбиває характерні особливості художнього стилю письменника.

2.2. Літературно-художня антропонімія у тетралогії Романа Іваничука «Вогненні стовпи»

Роман Іваничук – відомий український письменник, автор багатьох збірок оповідань. У доробку письменника близько п'ятнадцяти історичних романів, якими він намагається заповнити

білі плями в нашій історії. Прозі Р. Іваничука притаманні гостросюжетність, оригінальність стильових прийомів, поєднання елементів фантастики з науковою достовірністю.

Літературно-художній антропонімікон Романа Іваничука досі спеціально ніким не досліджувався, проте цей майстер українського слова відзначається вельми уважним ставленням до власних імен персонажів, умінням зробити літературно-художній антропонім ефективним виражальним мовним засобом [61].

Безпосереднім об'єктом нашого наукового дослідження стала тетралогія Р. Іваничука «Вогненні стовпи» (2006) – перший твір у незалежній Україні про Українську повстанську армію. Автор намагається відтворити «модель українця, який зі своїм досвідом, ментальністю, благородством, гріховністю, національною свідомістю й нерідко політичною сліпотою опинився сам на сам між двох вогнів, котрі пожирали один одного, не усвідомлюючи, що вивільняють місце для нового державного утворення, котре отримало можливість для росту аж нині – на цвинтаріщі колись могутніх сил» [79, с. 512]⁴⁸.

Тема твору, його ідейне спрямування мали визначальний вплив і на творення Р. Іваничуком літературно-художнього антропонімікону тетралогії. Прагнучи досягти якнайвищого ступеня правдивості, реалістичності зображуваних трагічних подій в історії західних областей УРСР середини ХХ ст., письменник, окрім іншого, важливого значення надавав добору власних імен персонажів [58]. Історичні постаті в романі подекуди стали умовними, а видумані, навпаки, зажили, як справжні. Р. Іваничук зауважив: «Не шукайте у цьому романі прототипів, хоч мені деколи бракло сил відриватися від реалій, серед яких минули мого

⁴⁸ Іваничук Р. Слово від автора // Іваничук Р. Вогненні стовпи. Тетралогія. Видання друге, доповнене. – Львів : Літопис, 2006. – С. 512.

дитинство й молодість; не уникнув я, звичайно, художніх узагальнень, різноманітних химерій і найзухваліших домислів» [79, с. 513]⁴⁹.

Важливими у створенні історичного фону роману Р. Іваничука виступають ЛХА, що є іменуваннями реальних та історичних осіб. Напр.: голова проводу ОУН *Степан Бандера*, письменник *Богдан Лепкий*, поет-юрист *Франц Коковський*, молодий графік *Яків Гніздовський*, бережанський староста *Альфред Біляк*, письменник, громадський діяч *Андрій Чайковський*, комендант карпатських січовиків *Михайло Колодзінський*, митрополит *Андрей Шептицький*, маршалок *Ридз-Смігли* та інші.

ЛХА, утворені на базі реальних антропонімів історичних осіб, зважаючи на історичний жанр тетралогії «Вогненні стовпи», не лише творять стрижень системи літературно-художніх антропонімів твору, а й слугують промовистими хронологічними маячками, що допомагають безпомилково ідентифікувати час і територію, де відбувається дія.

Окрім антропонімів, якими іменуються реальні історичні особи, Р. Іваничук ретельно добирає назви неісторичним, вигаданим персонажам. Для таких літературних героїв основним засобом їх правдивості виступають антропоніми, які їх називають [137], [149]. Так, письменник наділяє своїх героїв типовими християнськими іменами: *Андрій*, *Василь*, *Іван*, *Йосип*, *Мирон*, *Петро*, *Пилип*, *Федір*, *Юрко*, *Ганна*, *Марія*, *Наталка*, *Олена*, *Параска*, *Фросина*, *Юлія* та інші.

У тетралогії Р. Іваничука важливим мовним засобом вираження місцевого галицького колориту виступають і прізвища персонажів. Автор ретельно добирає з реального антропонімікону

⁴⁹ Іваничук Р. Слово від автора // Іваничук Р. Вогненні стовпи. Тетралогія. Видання друге, доповнене. – Львів : Літопис, 2006. – С. 513.

утворення на *-ак (-як), -чак, -ук (-юк), -чук*, які характеризуються високою частотою вживання на теренах Гуцульщини, де й відбувається дія твору [30], [147]. Наприклад: *Андрусак, Бабинюк, Васильюк, Воронюк, Гошоватюк, Гулейчук, Захарчук, Маланюк, Мироняк, Палійчук, Сталащук, Шинкарук*. Доповнюють антропонімічну мозаїку прізвищ персонажів «Вогнених стовпів» утворення на *-ин, -овськ(ий), -цьк(ий)*, які також часто вживаються в реальному антропоніміконі Галичини. Напр.: *Васютин, Гніздовський, Кобацький, Коковський, Левицький, Марусин, Чайковський, Юлинин* [150], [195].

Реалістичну онімічну канву тетралогії «Вогненні стовпи» творять і неукраїнські за походженням імена та прізвища персонажів-неукраїнців – євреїв, поляків, росіян, голландців. Напр.: полька – «відома всім у Коломиї курва *Агнєшка*», росіянка *Полина Картавцева* («ї серед катівської зграї були люди»); єврейки-вихрестки, доньки маклера *Шимона Сальомея* і *Руфіна (Салька та Рифка)* (*Майор Молін* «катував не українку-націоналістку, а жидівку, й це помножувало його лють... на нього пішли із закладеними за спину руками чорноволося зеленоока фурія, в її очах палахкотіли ненависть, гордість і незалежність, вона була гарна, ця жидівська бестія, й водночас страшна...»); двійник *Болідов* (двійник *Буркута*, ненависний ворог партизан, він же *Резидент, Гошоватюк*), лейтенант *Картавцев*, «якого в містечку прозвали *«Ніколашкою»*, полковник *Сновидов*, начальник Коломийського НКВД *Молін*, лейтенант *Шпола* («Той *Ніколашка* в Яблауєві, а лейтенант *Шпола* в Шешорах наводили жах по космацьких околицях...»), лейтенант *Шкрупила*, голландські боєдати *Піт, Гарм, Кіс, Геррі*, генерал *Едвард Готтетем*. Набір неукраїнських за походженням антропонімів та їх нитома вага в літературно-художньому антропоніміконі «Вогнених стовпів»

віддзеркалює антропонімійну картину української Галичини середини ХХ ст., і в цьому також треба вбачати високу майстерність Р. Іваничука.

Окрім ЛХА, запозичених із реального антропонімікону, Р. Іваничук показав себе талановитим майстром творення ЛХА з багаторівневою характеристичністю. У цьому плані дуже показово є назва *Мирон Шинкарук*. На перший погляд створюється враження, що маємо справу з номінативним ЛХА, який належно вписується у зображуваний письменником територіально-часовий узус. Однак сам письменник у тексті тетралогії зауважує, що *Мирон Шинкарук* «був дитиною геть не схожою на сільських ровесників». І справді, спочатку читач бачить звичайного хлопця зі звичайними для Галичини іменами *пан Миронцьо, пан Шинкарук*. Але герой перероджується, коли йде до повстанців. Тут письменник, на нашу думку, зовсім не випадково називає його *малим Мироном*, чим перегукується з відомою поемою Івана Франка «Похорон», де також є, як відомо, герой-борець *Мирон*, з оповіданням «Малий Мирон» та псевдонімом самого І. Франка. Пор.: «Колишнього *Мирона* не стало: залишилася на світі особина, яка ступила на поріг зради і була проклята своїм праведним двійником». Однак алюзіями з літературно-художньою антропонімією І. Франка виражальні можливості ЛХА *Мирон Шинкарук* не вичерпуються [18], [191]. Очевидно, на вибір прізвища цього персонажа Р. Іваничука вплинув авторитет українського військового діяча, сотника Армії УНР *Шинкаря Миколи Ларионовича*, який залишив неабиякий слід в історії визвольної боротьби [186, с. 1090]⁵⁰. Щоб досягти об'ємності антропонімійної картини, відтвореної у тетралогії

⁵⁰ Підкова І. Шинкаря Микола Ларионович / І. Підкова // Довідник з історії України (А-Я) : Посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів / [за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – С. 1090.

«Вогненні стовпи», Р. Іваничук вводить у текст твору й найменування, як правило, апелятивні та зневажливо-згрубілі, якими називають *Мирона Шинкарука* енкаведисти: *бандеровское шрадье, сволота, негодяй, писатель, бандерівський виплодок*.

Широкі виражальні можливості, що розкриваються на тлі культурно-історичних реалій Галичини, має й ЛХА *Йосафат Юлинин*. *Йосафат Юлинин* – ще один головний персонаж. *Йосафат* – сусідський хлопець-однокласник *Мирона*. *Йосафат*, на відміну від *Мирона*, приглушує свою національну свідомість обиваєм спокійному існуванню, праці, кар'єрі, однак вона живе в глибині душі чи серця. *Орест Потурай* зауважив: «Гм, з такою професією трохи легше було вам пробиватися крізь комуністичне цистилище». Ім'я *Йосафат* у перекладі з давньоєврейської означає «бог судив» [11, с. 65]. Це ім'я не випадково, очевидно, збігається з іменем видатного церковного діяча XVII ст. *Йосафата Кунцевича*, бо в такий спосіб автор натякає на перехід денотата, професора математики, у внутрішнє підпілля, як це зробила й Українська греко-католицька церква, що її промовисто репрезентує конотативне ім'я *Йосафат* [34, с. 82]⁵¹.

У «Вогненних стовпах» автор майстерно виводить низку жіночих ЛХА. За нашими спостереженнями, у тетралогії «Вогненні стовпи» Р. Іваничук часто вдається до використання імен-символів, які вже мають сталі онімне значення в українській літературно-художній антропонімії XIX-XX ст. [6]. До таких утворень можна зарахувати ЛХА *пані Марія*, яким письменник у душі традицій української літературно-художньої антропонімії

⁵¹Варен А. Віддзеркалення параднорозмовного антропонімікону українців в літературно-художній антропонімії тетралогії Романа Іваничука «Вогненні стовпи» / Анастасія Варен // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). Випуск 12. Українська діалектична лексика як об'єкт словникарства та етимологографії. До 100-річчя Миколи Андрійовича Грицака. – Ужгород : Видавництво УЖНУ «Говерля», 2008. – С. 82.

називає матір *Мирона Шинкарука*, жінку-страдницю. Пор.: «...пані *Марія* подала вечерю й мовила тихо: «...Я знаю одне: інакше, ніж є, бути не може, такий час. І його треба вистраждати». Сестру *Мирона* називають *Юлією Шинкаруківною*, *Юлею*, *Юлечкою*. Господиня *Садичка* ласкаво називає Юлю панночкою, донею, дитиною. Для *Мирона* вона «люба сестричка Юлія, кучерява чорноволоса красуня». Не випадково її ім'я утворено від чоловічого імені *Юлій*, що в перекладі з латинської означає «кучерявий» [204, с. 109]. *Іван Андрусак (Буркут)* зове її вчителькою, любкою. Ім'я сільської дівчини на прізвище *Слобідська – Наталка*, на нашу думку, перегукується з іменем головної героїні п'єси І. Котляревського «Наталка Полтавка». Спрагла кохання *Наталка Слобідська – Марііна свічечка* «з опущеною за спину косою, з великими, як срібні таляри, очима, біла, мов лебедиця, осяяна до прозорості внутрішнім світлом...». Пор. ще: стара *Олена Єзунина* («колись гойна красуня, а пині зморщена, мов коцюрубок, карга...»); вродлива мольфарова донька *Софія*, «немов підбита птаха», над мертвим батьком; славна писанкарка з Космача *Ганна Палійчучка* («була *Анничка* чи не найгарнішою молодницею в селі, проте жила самотою і скритно гріховодила...»); «біла віла» *Ліда* – «блідий відблиск саява» («Я тебе називав білою вілою, а тепер кликатиму *Артемідю* – така ти брала та гожа в чоловічому вбранні», – каже Василь).

Окрему групу ЛХА становлять найменування персонажів-воїнів УПА. Звичайно, такі персонажі мають справжні імена та прізвища, а також псевдоніми, які, на думку П. Чучки, є самоназвами, що факультативно використовуються творчою особою поряд з її справжнім прізвищем чи іменем з метою приховати своє авторське «я» або для маніфестації свого

ідеологічного кредо [256, с. 82]⁵². Дослідник оунівської псевдонімії М. Лесюк відзначає розмаїття найменувань та велику словоутворювальну фантазію повстанців [126, с. 179]⁵³. На думку В. Німчука, людина ховається за псевдонімом від переслідувачів, ворогів, властей, прагне уникнути відповідальності за свої вчинки та висловлені думки [175]⁵⁴. Перед читачем постає низка промовистих псевдо персонажів-воїнів УПА: *Іван Захарчук* на псевдо *Буркут* (варто порівняти з Захаром Беркутом І. Франка чи назвою у гудульських говірках, де *буркут* – «місцева назва джерел вуглекислих мінеральних вод» [46, с. 103]); станичний *Шугай* (як закарпатський опришок); *постовий Крук*; *Василь Маланюк* – *Довбня* (за закарпатськими легендами *Довбня* – Олекса Довбуш); *Орест Потурай* – *Ворон*; сотенний *Данило Чарнота* (Чарнота – козацький полковник часів Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького). При виборі псевдонімів відіграють роль різноманітні фактори: соціальний статус, походження, зовнішність, риси характеру, історичні постаті, фольклор, особливості краю, реалії традиційного побуту. Такі ДХА віддзеркалюють українське світосприймання, реалії національної культури.

Не менш цікавими є також герої, які опинилися по той бік барикад. Напр.: упівець *Воронюк*, що здається світам і йде в т. зв. «отребки», аби не згинуть; людиноненависний сільський злодійчук *Йосип Кобацький* («Про багатство *Йосип* не дбав, він вдовольнявся тим, що його бояться, – мати над людьми владу було його

⁵² Чучка П.П. Українські псевдоніми : статус, структура і функції / П. П. Чучка // Наукові записки Кіровоградського педагогічного університету ім. В.Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2001. – Вип. 37. – С. 82.

⁵³ Лесюк М. Псевда вояків Української Повстанської Армії / М. Лесюк // Studia Slavistico-Linguistica 1 : Nazewnictwo na podnamiczach etniczno-jezykowych. – Białystok, 1999. – С. 179.

⁵⁴ Німчук В. Про українську псевдонімію та криптонімію / В. Німчук // Українська мова. – 2002. – № 2. – С. 30 – 58.

найбільшим щастям»). До речі, це закладено в його імені, адже Йосип – абсолютний, беззаперечний лідер, замкнута натура. Зрада в образі *Йосипа Кобацького* – чорна і сліпа, він не може з неї вийти, бо через зраду «втратив людську сутність». Не випадково і смерть у нього вовкулацька. Пор.: «...притискається він до землі, ніби вгризається в неї, нору вигрібає і зникає в ній, та враз тіло вбитого підстрибнуло, вовчим хвостом замело по траві і шугнуло в ліс, за хвилину з язвинівських нетрів долинуло моторошне виття в супроводі зловісного реготу пугача – то несамовито втішалася *баба Лісна*, що нарешті вернувся вовкулака до своєї зграї». З нечистою силою пов'язаний образ *Юрка Гулейчука* («...певне, коли лежав у колісці, а мати заснула, хитра босорканя вкрала людську дитину й замість неї загорнула в пеленки своє бісеня, бо й з виду *Юрко* не вдався у свій статечний рід: був зачуханий, понурий і злий, а очі під низьким лобом по-злодійськи прудко бігали...»). Зрадив він брата, односельців, Ліду й Василя, які «залишаться для нас символом любові, сильнішої за смерть». Вчинки негативних персонажів викликають у читачів осуд, мають знаважливу оцінність, але їхні імена та прізвиська взяті з реального антропомімікону і ніякої негативної інформації не несуть.

Онімійну картину роману доповнюють колоритні ЛХА, виражальні можливості яких розкриваються на тлі народних вірувань. Художнє тло роману насичене безумовно символічними образами, які істотно доповнюють загальне враження від твору, – зранений олень, привид *Софії* на Пиконеві, чаша. І поруч з ними міфологічні образи: володар снігових кражів *Чорногор*; упириця *баба Лісна*, «яка випиває з дівчат кров»; «і не змагалися більше над присілком *Чорнобог* з *Білобогом*» (за слов'янською міфологією *Білобог* – бог Добра, Благополуччя, *Чорнобог* – бог Зла, повелитель Тьми. Між ними ведеться вічна боротьба [105,

з 18-24]⁵⁵) і всяка інша нечисть – аридники, нявки, чугайстри, підпопушники. А ладити з цим усім умів мольфар Іван.

Привертають увагу ЛХА, утворені від географічних топонімів на позначення особливостей місцевості: скрипаль Клим *Поточний* (від *за потоком*), бубніст Андрейко з *Багновиськ* (від *багновисько, болото*), Наталка *Слобідська* (від *слобода*).

Як бачимо, літературно-художня антропонімія у творчому арсеналі Романа Іваничука є важливим мовним засобом із широкими виражальними можливостями.

За нашими підрахунками, номінативні ЛХА тетралогії «Вогненні стовпи» становлять 11 % (*Василь, Йосип, Захарчук*). Характеристичні ЛХА – 89 %, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 22 % (*Щорюк, Калина, Маланюк, Миронцьо*);

хронологічно значущі ЛХА – 18% (*Бандера, Лепкий, Шептицький, Чайковський*);

соціально значущі ЛХА – 8 % (*Заболотний, Слобідська*);

експресивно-оцінні ЛХА – 12 % (*Анничка, Миронцьо, Овечка*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 29 % (*Довбня, Крук, Палійчук, Сивидов, Шугай*).

Склад ЛХА Романа Іваничука відзначається різноманітністю і відбиває характерні особливості художнього стилю письменника. Літературно-художній антропонімікон тетралогії «Вогненні стовпи» зорієнтований на галицький територіально-часовий узус.

⁵⁵ Коршевский И. Мифы древних славян / И. Коршевский. – Харьков : Книжный клуб «Кант», 2006. – С. 18 – 24.

2.3. Літературно-художні антропоніми козацької доби у романі Юрія Мушкетика «Гетьманський скарб»

Юрій Мушкетик – відомий майстер сучасної української прози, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, автор багатьох повістей та романів, серед яких є твори, присвячені українській історії: «Жовтий цвіт кульбаби» (1985), «Яса» (1987), «Гетьманський скарб» (1993), «На брата брат» (1994) та ін.

Характерним зразком, що репрезентує антропонімічний почерк Ю. Мушкетика, є роман «Гетьманський скарб» (1993) – твір, у якому автор змальовує трагічно-драматичне життя українців у XVIII ст. Історія України, її козацька доба, її героїчні й трагічні сторінки, яскраві постаті народних ватажків, полководців, історичних і культурних діячів – вдячний матеріал для творення монолітних художніх образів, «позитивних героїв минулого» [163, с. 6]⁵⁶, а також характеристичних зі значними виражальними можливостями ЛХА [19].

Автор майстерно відтворює типовий український історичний антропонімічний простір XVIII ст., роблячи акцент на вживанні прізвищевих назв. Локалізація дії художнього твору в часі відбувається завдяки вживанню так званих хронотопів – прізвищ реальних історичних осіб. Напр.: *Богдан Хмельницький, Виговський, Брюховецький, Скоропадський, Полуботок, Мазепа, Сулима, Орлик, Феофан Прокопович, Дорошенко* та ін. Юрій Мушкетик, крім відомих українських діячів, у фабулу роману вводить реальні іменування реальних осіб російської історії. Пор.: *Апраксін, Голіцини, Долгорукі, Катерина Олексіївна, Куракіни,*

⁵⁶ Мишанич О. Прочитайте тую славу... / Олекса Мишанич // Мушкетик Ю. М. Гетьманський скарб : [роман] / авт. передм. О. В. Мишанич. – К. : Спалах ЛТД, 1993. – С. 6.

Меншикови, Олексій, Петро Толстой, Петро Ягужинський, Ягужинські, Рум'янцев, Ушаков, Чернишов, Шафірови, Шереметьєви.

За структурою та специфікою онімної семантики літературно-художня антропонімія Ю. Мушкетика різноманітна. Якщо ЛХА *Скоропадський* – одночленний, то ЛХА *Павло Леонтіївич Полуботок* – тричленний.

Причому автор повів так оповідь у романі, що примусив творити доопізнані значення реального імені реальної історичної особи – Павло (в перекладі з латинської означає «малий» [11, с. 74]) дисонує з портретом його носія, адже Полуботок був «статечним, повновидним, міцної високої статури чоловіком». Водночас Мушкетикові вдається актуалізувати й символічне значення імені Павло – «апостол, пророк, учитель», яке сформувалося в українській літературно-художній антропонімії на базі Нового Завіту. Життя *Павла Полуботка* пов'язане високою (апостольською) ідеєю служіння рідному народові: «найбільший мій скарб – Україна. За неї приймаю муки, за неї приймаю й смерть». Проте Ю. Мушкетик вдало експериментує з конструюванням онімійної семантики ЛХА-символів, коли протиставляє імена-хронотопи Павло та Петро: мудрий, врівноважений гетьман *Павло* Полуботок – протилежність пов'язаному московському цареві *Петрові* Першому, хоча в нього теж апостольське ім'я. Пор.: «Знову стояли один насупроти одного – грізний, скажений цар і спокійний, нескорений гетьман. Петро з Павлом... Двоє найбільших святих. І відповідно – один з найбільших грішників і один з найбільших праведників».

На тлі відносно нечисленних імен реальних історичних осіб, які творять кістяк літературно-художнього антропонімікону роману «Гетьманський скарб», Ю. Мушкетик активно відтворює

українську історичну антропонімію зображеної в романі доби. У згоді з українським історичним ономастикомом, герої Ю. Мушкетика іменуються винятково християнськими іменами, адаптованими до фонеморфемної структури української мови, які виконують номінативну функцію: *Андрій, Антон, Артемій, Василь, Данило, Іван, Зиновій, Ілько, Йосип, Кирило, Лук'ян, Мартин, Овсій, Олекса, Петро, Семен, Симеон, Стефан (Степан), Тихій Федір, Феодосій, Харитон, Юхим, Яків, Ярема, Ясько (офіційно Іван)* [104, с. 114]⁵⁷. Лише ім'я *Носко* варто віднести до слов'янських автохтонних імен [67, с. 131]⁵⁸. Антропонімікон роману Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб» хоч і є досить численним, проте не вражає багатством іменних варіантів, що властиво українській антропонімії XVIII ст. [14, с. 66]. Цим автор, на нашу думку, збіднив виражальні можливості української літературно-художньої антропонімії у відтворенні історичного колориту.

Головний герой роману *Іван Сулима*. Від його імені ведеться оповідь. Він – син генерал-хорунжого *Івана Сулими*, внук гетьмана *Івана Сулими*. Автор створює яскравий образ «літописця» *Івана Сулими*, який із сором'язливого писарчука став козаком. Сам герой зізнається: «Одначе мене ніколи не вабили ані слава діда, ані, значно менше, батькова. Я був хлопцем книжним, богобоязливим, плохим...» Подібні найменування дає йому Уляна: «богобоязливий», «скромний», «дячок», «кваша». Старий Полуботок називає Івана «очеретинкою», «ніжною душею», «чулим серцем». Автор не випадково наділяє персонажа одним з найпоширеніших українських імен. ЛХА *Іван* має виразне

⁵⁷ Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування / Р. Й. Керста. – К. : Наукова думка, 1984. – С. 114.

⁵⁸ Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV – XVII ст. / М. О. Демчук. – К. : Наукова думка, 1988. – С. 131.

гнізуюче значення, до того ж *Іванами* називалися й батько, і дід персонажа. Сам герой ніколи не хизувався славним прізвиськом своїх предків. Не випадково він називає себе *Мартином Кириловичем Рибкою* під час знайомства з *Пилипом Милею* («*Рибка* – прізвисьце моєї матінки»).

Творчою знахідкою Ю. Мушкетика можна вважати його ЛХА *Пилип Миля*. *Пилип Миля* – товариш *Івана Сулими*. Він колишній вояк, потім галерник, згодом дрібний злодюжка – і зрештою герой-мученик. Прізвисьцева назва героя є онімізацією апелятива *миля* і, на перший погляд, не виконує характеристичної функції. Однак на тлі енциклопедичної характеристики персонажа розкривається характеристичний потенціал ЛХА *Миля* завдяки асоціації апелятива *миля* «міра довжини» [46, с. 667] з дієсловами *йти, їхати, мандрувати...* Пор.: «Йому взагалі було байдуже, куди йти, аби тільки йти. Його мандрівна душа жадала дороги, волі, нових пригод, без того, либонь, вже не міг би й прожити». А «виздані дороги» – це пройдені милі. Де він тільки не побував за звільненням долі! Виявляється, ім'я *Пилип* – не єдине, яким його називали під час життєвої мандрівки. Персонаж бідкається: «Я й сам уже не знаю, по-якому співаю. І хто я такий – *Ахмед*, *Філіп* чи *Пилип*. Усе перемішалось в моїй голові». З іменем *Ахмед* пов'язує героя турецький полон, каторга на галері, з іменем *Філіп* – служба на французькому судні.

З особливою увагою і тактом Ю. Мушкетик творить імена жінок-персонажів роману «Гетьманський скарб». Показовими у цьому плані є іменування *Уляни Скоропадської* – першого й останнього кохання *Івана Сулими*. Доля *Уляни Скоропадської* по-своєму трагічна й драматична, як і доля самої України. Їй довелося пережити палке кохання, насильницьку розлуку, таємні та випадкові зустрічі з *Іваном*, підступи, обмови, зради, смерть,

падіння та вознесіння. ЛХА Уляна у тексті роману побутує в низці варіантів: *Уляся, Уляна-гетьманівна, Юліана*, які мають чітко окреслені стилістичні можливості. Пор.: «гордовита, поважна... пройде повз тебе грецька чи римська патриція...», «єгипетська цариця» або ж «горда, неприступна, вже не *Уляся*, як почав називати її слідом за *Оленкою*, а *Уляна*, чи навіть *Юліана*...». *Юліаною* її іноді для поважності називала мати. Закоханий *Іван Сулима* порівнює *Улясю* то з відьмою, то з блискавкою: «чорнюща, як ніч, з глибокими відьомськими очима... дивна, чимось небезпечна й чимось, неначе жар, ваблива. ...вона була, як блискавка, аж сяяла красою, аж обпікала...». Автор «виводить небуденну і непересічну особистість», «неординарний образ дівчини-загадки» [200, с. 140-141]⁵⁹.

Якщо *Улясю* всі довкола звали гетьманівною, то її маму гетьманшею. Високий соціальний статус героїні увиразнює її двочленне іменування, причому на російський манер – «ім'я + ім'я по батькові» – *Анастасія Марківна*. «Вона управляла гетьманом й почасти всім гетьманством». Вона «мала круту вдачу», «гомоніли люди, що *Настя* носить штани, а *Скоронадський* спідницю». Можливо, саме тому похідний український іменний варіант дівочого імені *Настя* змінюється на офіційний – *Анастасія*.

Антропонімним класом імен обмежується Ю. Мушкетик, коли творить ЛХА для ще одного персонажа-жінки, доньки Полуботка *Оленки*. Пор.: «На ганок вийшла молода дівчина з розпущеною косою – *Оленка, Полуботкова* наймолодша... батькова пестунка...» У тексті майже не вживається повна форма імені, а лише

⁵⁹ Ромас Л. Художнє осмислення ролі жіночого начала в формуванні національної самосвідомості (на матеріалі історичних романів Юрія Мушкетика «Яса», «На брата брата», «Гетьманський скарб» та повісті «Семен Палій») / Людмила Ромас // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 11. Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 14 – 16 травня 2007 року. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 140 – 141.

зменшувально-пестливий варіант *Оленка*. Іван Сулима називає її *Оленкою-сміхотункою*, а ще «*Оленка проста, довірлива, нелукава, шартівлива, ...вся на видноті, аж світиться веселістю й бачитрністю...*» Оце порівняння «аж світиться» відповідає імені героїні, бо ім'я *Олена* в перекладі з грецької означає «сяйво, світло» – світла, осяйна [229, с. 265].

Не можна оминати й другорядні жіночі постаті роману. Автор пачиває жінок іменами, які побутували в той час. Напр.: шинкарка *Тодорка*, наймички *Каська* (похідне від *Катерина*), *Оришка*, *Палажка*, *Їєга* (похідне від імені *Євгенія*) та ін. Такі жіночі імена, які нині кваліфікують архаїчними, у тексті роману виступають переконливим ефективним мовним засобом творення конкретного історичного колориту.

Оскільки роман Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб» присвячений добі козаччини, «численним бойовим виправам, новизні буднів» [163, с. 7]⁶⁰, то автор не міг не відобразити в його тексті козацькі прізвиська чи прізвищеві назви. Відомо, що у XVIII ст. «прізвищ як особливого антропонімичного класу не існувало» [100, с. 182]⁶¹. Вживалися тоді двочленні антропоформули, що поєднували особове ім'я та додаткове іменування, яке могло бути прізвиском (легко змінювалось) чи антронімом (іменем по батькові) [156, с. 64]⁶². Ю. Мушкетик на підставі ретельного вивчення української історичної антропонімії створює цілий пласт ЛХА, які за специфічною структурою свого двоім'яного значення ідентифікуються як козацькі. Оскільки, як

⁶⁰ Мишанич О. Прочитайте ту славу... / Олекса Мишанич // Мушкетик Ю. М. Гетьманський скарб : [роман] / авт. передм. О. В. Мишанич. – К. : Спалах ЛТД, 1993. – С. 7.

⁶¹ Карпенко Ю. О. Реєстри Війська Запорізького і проблема постановки українських прізвищ / Ю. О. Карпенко // Питання історичної ономастики України. – К., 1994. – С. 182.

⁶² Мельник М. Р. Власні назви в осмисленні світу поетом : «Дума про братів невідомих Ліві Костенко» / М. Р. Мельник // Записки з ономастики : зб. наук. праць. – Львів : Астропринт, 2000. – Вип. 4. – С. 64.

відомо, «козаки любили давати своїм товаришам по зброї ще й різні дотепні, а часто-густо й кумедні наймення-прізвиська. Ці чудернацькі та цікаві наймення народжувалися за певних життєвих чи бойових обставин» [56, с. 71]⁶³. Однак ЛХА козаків у романі Ю. Мушкетика – це не лише емоційно марковані оніми, їм притаманний також значний характеристичний потенціал. Так, наприклад, вживані Ю. Мушкетиком ЛХА-прізвиська козаків вказують на такі прикметні ознаки їх денотатів:

- на особливості поведінки (*Дикий, Звір, Скорик*);
- на манеру одягання (*Рукавиця*);
- на особливі події в їх житті (*Гречаний, Крупка, Пшеничний*);
- на соціальний статус (*Панчук*);
- на професію (*Пастух, Бондарчук*, останнє, до речі, відповідає професії героя: «бочки, барила та діжечки *Олекси Бондарчука* розкочувалися по всіх дворах»);
- на особливості характеру (*Кіт, Білокобилка, Ясочка* (те саме, що *ласочка* – «невелика хижа тварина з тонким і гнучким тілом» [209, Т. XI, с. 658], *ясочка* – ласкава назва дівчини або жінки [46, с. 1650])).

Щоб з'ясувати джерельну базу літературно-художньої антропонімії роману Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб», ми зіставили ЛХА роману із прізвищевими назвами «Реєстру Війська Запорозького...» [196]⁶⁴ Чернігівського полку і зафіксували такі збіги: *Давидович* (478), *Максимович* (479), *Чорниш* (480), *Лопата* (483), *Остапенко* (485) які, очевидно, не можна вважати випадковими.

⁶³ Глиньский І. Твое ім'я – твій друг / І. Глиньский. – К. : Видавництво дитячої літератури «Веселка», 1970. – С. 71.

⁶⁴ Реєстр Війська Запорозького 1649 року / [підгот. до друку О. В. Тодійчук (голом уперед.) та ін.; редкол. : Ф. П. Шевченко (відп. ред.) та ін.] – К. : Наукова думка, 1995. – 592 с. – (Джерела з історії козацтва).

Ю. Мушкетик показує глибоку обізнаність і в інших галузях української історичної антропоніміки. Так, у романі «Гетьманський скарб» досить багато прізвищ козаків із суфіксом *-ськ(ий)* (*-цьк(ий)*, *-зьк(ий)*). Твірними основами для таких прізвищ переважно виступали топоніми. Суфікс *-ськ-* – давній за походженням. Він пов'язаний із специфікою давньої великої української родини, закладеної на патріархальній основі [241], [249, с. 218]. Ще в праслов'янській мові він уживався в назвах місцевості і був пов'язаний зі значенням приналежності і походження. Прізвища прикметникового походження на *-ськ(ий)* у середньовічній Польщі вважали ознакою шляхетного походження і роду. Прізвищевий тип на *-ськ(ий)* функціонує в усіх слов'янських мовах. Утворюються такі прізвища від імен людей (безпосередньо чи через посередництво назв населених пунктів) [211, с. 32] [244, с. 121]. Можливий їхній патронімічний характер. Пор.: значкові *Михайловський* та *Грабовський*; правили службу в канцелярії *Вортаківський*, *Биковський*; військовий товариш *Полуницький*; сотник *Требинський* («якого всі називали *Сербином*»); сотник *Лисовський* («призначений царськими указами, якого всі боялися, як скаженого пса»); а також академіст *Симеон Полоцький*.

Літературно-художня антропонімія роману Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб» виявляє ще одну специфічну ознаку: негативні герої роману називаються прізвищевими назвами з негативною доонімною оцінністю [92]. Доноси писали козаки *Лозака* та *Сухота*, *Рубець* – критикан, *Дикий* – зрадник [40, с. 62]¹⁰. Строкату палітру козацьких прізвищ, якими іменуються герої роману Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб», доповнюють

¹⁰ Вітавіч А. Літературно-художні антропоніми козацької доби в романі Юрія Мушкетика «Гетьманський скарб» / Анастасія Вітавіч // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 18. – Ужгород, 2008. – С. 62.

типові українські прізвищеві назви, утворені за допомогою суфіксів *-енк(о)*, *-ович*: *Данилович (Данило)*, *Максимович (Максим)*, *Меланченко (Меланка)*, *Остапенко (Остан)*, *Парасченко (Параска)*, *Романович (Роман)*, *Тарасович (Тарас)*, *Хоменко (Хома)*.

Отже, літературно-художня антропонімія Юрія Мушкетика є образотворчою, індивідуалізуючою, оцінною, психологічно вмотивованою, інформативною та асоціативною. За походженням ЛХА Ю. Мушкетика – це реальні українські антропоніми XVIII ст., однак майстерно інтерпретовані письменником з погляду його естетичних смаків, бачення образної архітекτονіки тексту.

У романі «Гетьманський скарб» номінативні ЛХА становлять 20 % (*Данило, Мартин, Тихін, Яків, Ярема*).

Характеристичні ЛХА становлять 80 % від всіх аналізованих, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 20 % (*Давидович, Данило, Олекса, Остапенко, Стефан*);

хронологічно значущі ЛХА – 24 % (*Скоропадський, Полуботок, Сулима, Петро Перший, Феофан Прокопович*);

соціально значущі ЛХА – 9 % (*Анастасія Марківна, Панчук, Палажка*);

експресивно-оцінні ЛХА – 8 % (*Каська, Оленка, Уляся*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 19 % (*Бондарчук, Дикий, Миля, Скорик*).

Як бачимо, найбільш поширеними є хронологічно значущі ЛХА; це й зрозуміло, адже «Гетьманський скарб» – історичний роман.

2.4. Виразальні можливості літературно-художнього інтропонімікону роману «Сталінка» Олеся Ульяненка

Олеся Ульяненка вважають скандальним і непередбачуваним сучасним українським письменником, майстром «жорстокого реалізму» [242]. У 1997 році за роман «Сталінка» він став лауреатом Малої Шевченківської премії. «Сталінка» – найбільш резонансний твір письменника, один із перших культових романів нового часу. Протягом кінця 90-х – початку 2000-х рр. побачили світ «Зимова повість», «Вогненне око», «Дофін сатани», «Знак Савофа», «Син тіні», «Богемна рапсодія».

У романі «Сталінка» письменник малює життя в божевільні. Головний герой *Йона* намагається втекти на волю. Але в «країні вічних дурнів і катів» нема волі. Довкола хаос, обман, розпуста, злочини. Автор доводить, що тільки віра в Бога допомагає людині встояти в цьому божевільному світі. Персонаж проходить через ланку випробувань, тому й зі зміною ситуацій змінюються його імена [172], [173]. З божевільні тікає *Лорд* (пор.: «лорд – 1) англійський спадковий дворянський титул, 2) член верхньої палати англійського парламенту» [209, Т. IV, с. 548]). Після смерті товариша по божевільні *Йона* пориває з минулим і змінює прізвище: «...і ніякий я не *Лорд*. Годі. Кінчилися дитячі забавки у війну. Він буде *Йоною*, *Іоною*, *Клементом*, *Микитою*. І по цій землі він відчув себе господарем становища». Ім'я *Йона* в перекладі з давньоєврейської означає «голуб» [204, с. 64]. Дещо символічним є те, що лорд із «так званої палати вилітає голубом». Ім'я персонажа натякає на біблійного *Йону*, що пробув три дні у череві кита. Пор.: *Йона Риб* («Перверзія» Юрія Андруховича).

Однак біблійним символізмом власні найменування головного героя не вичерпуються. Справжнє прізвище *Йони* –

Піскарьов, його письменник утворив від іхтіологічного номена *піскар*. Причому виявляється, що предки *Піскарьових* називалися *Піскурі* (дід *Піскур*), а згодом вони стали *Піскаренками*, *Піскарьовими*. Спираючись на майже двохсотлітні традиції української літературно-художньої антропонімії, О. Ульяненко використовує ЛХА *Піскур – Піскарьов* як засіб зображення зросійщення українських прізвищ.

Орієнтуючись на традиційну українську народно-розмовну антропонімію, О. Ульяненко називає бабу *Піскарьових Піскуриха*, баба *Піскуренчиха*. Це так зване андронімне називання жінки іменем чи прізвищем чоловіка. Суфікс *-их(а)* «вказував на заміжню жінку стосовно чоловіка і додавався до основи його особової назви» [244, с. 125]⁶⁶.

Справжнє ім'я героя – *Горік Піскарьов*. *Горік* походить від імені *Григорій* (у перекладі з грецької мови означає «невсипущий, пильний, бадьорий») [229, с. 93]. Зрусифікований іменний варіант *Горік* увиразнює соціальне середовище, у якому живе герой. Однак у банді *Горіка* звать *Вовком*, і не випадково, бо після оперативного втручання герой подібний був до вовка. Пор.: «...заштопали обличчя. «Вовк, та й годі...Точно – *Вовк...*» – хтось сказав з лікарів. Так до нього причепилося прізвисько – «*Вовк*», а перегода – «*Клик*». Це прізвисько вказує на характерні особливості людини, на її вади, на схожість з твариною. Однак це тільки поверхова оцінка персонажа. Прізвисько *Вовк* вказує на «вовчий характер його носія» [22, с. 78]⁶⁷. Так само за особливостями мовлення денотата О. Ульяненко називає

⁶⁶ Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – С. 125.

⁶⁷ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, - 1995. – С. 78.

молодшого недотямкуватого, розумово відсталого братика Горіка *Гво-Сьо*.

Відтворюючи антропонімійний узус українського міста ХХ ст., О. Ульяненко широко використовує зросійщені форми імен, якими наділяє своїх персонажів і які так популярні в реальній антропонімії українців: *Бронька, Васька, Глосік, Горік, Косік, Лотя, Манька, Розік* і т. д. Правда, імена представників старшого покоління вживаються в повному варіанті: *Никифор, Никодим, Михайло, Марія*.

Літературно-художній антропонімікон доповнюють різноманітні оніми, поширені серед різних соціальних груп: епихведист, майор *Сироватенко*, сутенер *Розік*, гомосексуаліст *Бронька*, старий блатяга *Нікандрич*, помічник *Лотя*. Трапляються також ЛХА, утворені від усічених варіантів імен по батькові: *Санич, Савеліч*, які російського походження.

Окрему групу соціально значущих ЛХА становлять іменування декласованих елементів. «Вони поширені й у середовищі соціального дна суспільства, їх легко можна впізнати за особливою, часто брутальною експресивністю» [22, с. 53]⁶⁸. Тут також найчастіше вживаються ЛХА-прізвиська: *Васька Гліцерин, Ваняк Передельмешка, Лопата, Носач, Боцман, Костя Бутус, Суутан, Лапша, Вовка Череп*, він же *Мойдодир*, а ще *Містер Пенс Кобиляче Око*, він же *Шарманцик, Люська Фанера, Ритка Кулеметниця, Клик*. ЛХА-прізвиська *Череп, Пенс Кобиляче Око* виникли в середовищі їх друзів-однолітків, вони вказують на якусь зовнішню рису денотата: «*Череп*: подзьобане віспинками, прогнуте ударами обличчя бралось зеленкуватим серпанком, очні

⁶⁸ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, - 1995. – С. 53.

ями провалені, – здавалося на співрозмовника глипають чорні вирви людського кістяка».

Низку ЛХА-прізвиськ О. Ульяненка супроводжує стисла енциклопедична характеристика денотата, яка містить мотивацію оніма. Пор.: «*Носач* – вишибала на танцях» (прізвисько утворено за зовнішнім виглядом: великий ніс); «*вурка* з сусідського району *Пава, Лапша*» (*пава* – «горда пихата людина» [46, с. 874], *лапша* – «брехня, обман; ланцюжок від медальйона; кримінальна справа, балакуча людина» [213, с. 160]); «*Костя Шаповал* – вантажник, дебошир, любитель гітари і *Розенбаума*»; «*круглий, повний, рожевий Боцман*» (в значенні товстий, буцматий); «*Костя Бутус* з *Козачої*» (бутус «від розмовного *бутуз* – здорова, товста дитина» [178, с. 57]⁶⁹); «помічники чеченців по живому товару *Глосік* і *Косік*» (*косік* – «від сленгового *косяк* – сигарета з марихуаною» [208, с. 170]); наркоша *Васька Гліцерин* – «м'який і привітний, за що й отримав прізвисько *Гліцерин*» («*гліцерин* – безбарвна, в'язка, солодка на смак рідина» [207, с. 293]).

Такі ЛХА вражають зневажливою емоційністю, а сама структура їх часто зрусифікована, що відповідає «мовному режиму» в кримінальному середовищі сучасних українських міст [14, с. 133]⁷⁰.

Персонажі азіатського походження мають імена орієнтальні. Пор.: «офіцер із сусіднього батальйону спецназу, темно-русий лейтенант, чеченець, офіцер із «срочних» *Азік*» (ЛХА утворено від назви території, навіть не держави). ЛХА *Султан, Султанчик* походить від апелювання *султан*, «що в країнах Сходу означає титул монарха, а також особу, що носить цей титул» [209, Т. IX, с. 833].

⁶⁹ Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / С. И. Ожегов / [под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой]. – 16-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1984. – С. 57.

⁷⁰ Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії / Л.О. Белей. – Ужгород, 2002. – С. 133.

А в тексті роману ми дізнаємося, що *Султан* керував бандою, національності його не знали: «один прибудда, банабак – чи то азербайджанець, чи вірменин», але він «йшов так, як ходять вивчені у собі люди».

Чужомовними іменами письменник називає персонажів, національність яких невизначена: *Халям, Месаїб, Нурім (Нурім Гусейнович)*. Ось авторська характеристика *Нуріма*: «шилькорослий, врівень плеча *Йоні*», «морда дворового псюги». Ці пі ЛХА належать до антропонімійної системи Сходу.

Отже, ЛХА О. Ульяненка відображають характерні особливості художнього стилю письменника. Їх структура відзначається різноманітністю і є важливим мовним засобом із широкими виражальними можливостями.

У романі «*Сталінка*» номінативні ЛХА становлять 16 % (*Марія, Михайло, Никодим*). Характеристичні ЛХА становлять 54 %, в тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 4 % (*Шіскуренчиха, Саніч*);

соціально значущі ЛХА – 31 % (*Лапша, Лотя, Розік, Сироватенко*);

експресивно-оцінні ЛХА – 10 % (*Бронька, Горік, Нілка*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 39 % (*Йона, Клик, Носач, Череп*).

1.5. Власні назви персонажів у літературних текстах Григорія Штоня

Проза Григорія Штоня «дуже авторська – особистісна, світоглядна, енергетична. У цьому її особлива, специфічна привабливість» [2, с. 5]⁷¹. Григорій Штонь – автор прозових збірок

⁷¹ Андрусяк І. Самосуд Григорія Штоня / Іван Андрусяк // Штонь Г. М. Побіч часу : Романи / Худож. оформл. С. Іванова. – К. : Твім інтер, 2004. – С. 5.

«Пастораль», «Тернова мушля», «Пообіч часу», «Ексклюзив»; збірки поезій «Візії». Написав кіносценарії та документальні сценарії, п'єсу «Канон».

Мова художніх творів Г. Штоня становить органічну єдність широкого спектру виражальних засобів, серед яких помітне місце посідають оніми. Використання власних назв письменником – це складний творчий процес. ЛХА виступають у художніх текстах не довільно, а через призму авторського бачення. Вони є важливим елементом у мовній тканині романів, «найлаконічнішим засобом характеристики героя» [111, с. 24]. Автор сміливо наполягає на паритетності зв'язків між Людиною та Небом. Анатолій Дімаров про роман «Суд» Г. Штоня писав: «Цей твір не тільки вражає, але й лякає нетрадиційною, незвичною постаттю Ісуса Христа. Автор пропустив Сина Божого через зболене серце, повне сумнівів, страждань, надії, він його виписав власною кров'ю» [2, с. 6]⁷².

Бог у «Суді» називається по-різному: *Батько, Вседержитель, Жива Совість, Ісус, Месія, Отець, Син Божий, Спаситель, Учитель*. «Проблема Бога, в тому числі її полюси: від заперечення Творця, постійних апеляцій і своїх, наївних, порад Богові щось змінити в несправедливому світі до схиляння перед Господньою передбачливістю і мудрістю – стає провідною» [210, с. 227]⁷³. «Суд» Г. Штоня – «містерія душі, яка осягає духовну мудрість і здобуває людську досконалість через подолання власної гріховності й звільнення від оман світу. Мірилом правдивих цінностей на цьому шляху є Ісус Христос (Бог)» [48, с. 194]⁷⁴. Лексема *Бог* у «Філософії» В. Кременя та В. Ільїна тлумачиться

⁷² Андрусяк І. Самосуд Григорія Штоня / Іван Андрусяк // Штонь Г. М. Пообіч часу : Романи / Худож. формл. С. Іванова. – К. : Твім інтер, 2004. – С. 6.

⁷³ Слоновська О. Слід невлізного Протея / О. Слоновська. – Івано-Франківськ : Плай – Коломия : Вік, 2006. – С. 227.

⁷⁴ Вільчинська Т. Концепт «Бог» у поетичній мові Г. Сковороди / Т. Вільчинська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 1 (13). – С. 194.

так: «Бог – надприродна всемогутня істота, головний об'єкт релігійної віри і поклоніння. У розвинених релігіях Бог завжди виступає як особистість, з якою віруючий може спілкуватися, вимолювати у неї певні блага, просити про втручання в події» [112, с. 501]⁷⁵.

Варто зазначити, що тема Бога є наскрізною також у романі «Рай» та збірці поезій «Візії». У романі «Рай» Бог – це *Синобог, Христос, Він, Володар Всесвіту*, всеблагий, усе сущий *Отець*. На думку Т. Вільчинської, концепт *Бог* у позиції суб'єкта осмислення представлений спектром таких значень: Той, що створив світ, що володіє світом, що є втіленням величі, всесильності, милосердя, великодушності і т. п. [48, с. 195]⁷⁶. Григорій Штонь розуміє це, тому вдячний Богові за все [129]. Пор.: «*Господи, дякую Тобі! За небо, з якого дивляться в ночі зорі, і з посеред цих зір Ти – їхній Володар. За воду, яку п'ю і в якій уночі і в день віднаходжу Тебе, її Творця і Дарителя! За поля, Тобою поливані і Тобою засіявані. За вітер, що їх вичісує! За далину, яка кличе, і висоту, з якою звиняюся*» («Суд»). «*Господи, просвіти. Навчи тямленню міри людського в народах і нелюдського...*» («Рай»). Назва *Володар* категоризує *Бога* як власника світу, неба. Номінація *Творець* відсилає промисел Божої дії щодо видимого і невидимого світу (світу земного і світу небесного) [154].

Найважливіші вузли проблеми Бога і божественного у художніх текстах Г. Штоня розв'язуються через характери й події доль літературних героїв. У романі «Суд» при цьому виділяються ЛХА біблійних осіб: *Симон, Лука, Хома, Матвій, Варфоломій, Лазар, Марія, Юда* («який буде названий потім

⁷⁵ Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : [підручник] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – С. 501.

⁷⁶ Вільчинська Т. Концепт «Бог» у поетичній мові Г. Сковороди / Т. Вільчинська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 1 (13). – С. 195.

Фадеем»), а в романі «Рай» – *Богоматір (Божя Матір), Командор, Майстер, Сальвадор Далі*. Такі ЛХА належать до панхронізмів.

Розповідаючи про Бога, автор не може не зачепити й темних сил. Так виводиться ЛХА – *Сатана* – сила зла. Пор.: «Свідомий своєї чистоти і призначення *Дух* зі *Злом* не сполучний, є його антиподом»; «Включно до *Сатани*, як аналога людини самодостатньої» («Рай»); «*Господи*, що за погляд, ніби перед тобою сам *Люцифер*» («Ексклюзив»).

У подорожі в часі й просторі Григорія Штона супроводжують промовисті ЛХА. Так, у романі «Рай» він вимальовує образи подорожників, дає їм імена українських трав. Пор.: «*Деревій?* А ти якого біса тут? – Того, що й ти. А біля мене хто, бачиш? – *Лопух!* Я звівся і заледве не станцював що-небудь теж рідноземне...»

Про те, як давалися прізвиська людям, розповідає герой *Покотило* («Рай»): «А на Січі прізвисько: *Покотило*, бо де я, там бусурманами по землі так і гепає. А бувало, й кірасирами, якщо людський король допече чи найме нас король французький. Вже як став курінним – про *Покотила* забули, величали як батька – *Рахубою*. А після Трапезунда – *Чайкою*, бо полюбив море борше слави».

Зміна прізвиська відбувається відносно того, чим займається герой, де і в чому себе проявив, що полюбив. У реальній українській антропонімії експресивні назви прізвищевого типу були досить поширені серед запорозьких козаків [179]. Первісна експресивність ЛХА типу *Покотило* стосується не стільки його денотата, скільки «виступає характерною ознакою прізвищ козаків як суспільного стану» [22, с. 55]⁷⁷. Прізвисько *Рахуба* утворене від розмовного застарілого апелятива *рахуба*, що означає «лічба,

⁷⁷ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, - 1995. – С. 55.

рахування, розрахунок, міркування» [209, Т. VIII, с. 456]. А прізвисько *Чайка* асоціюється з морем.

У романі «Ексклюзив» Г. Штонь виводить низку ЛХА (виконують номінативну функцію) звичайних земних людей зі специфічними українськими іменами: *Андрій, Антон, Артем, Дарина, Докія, Ірина, Ольга, Оксана, Петро, Христина, Юля*. Висловлюють на увагу також ЛХА, в яких словотворчі ресурси виступають передусім виразником експресивності. Пор.: *Ірка, Ірчи, Галинка, Докійка*. ЛХА-квалітативи «здатні відтворювати широкий спектр конотацій, можуть не тільки виражати ставлення до денотата, але й відтворювати психічний стан мовця» [13, с. 26]⁷⁸.

Дещо незвичне (несучасне) ім'я має один із героїв – *Аскольд*. Відомо, що *Аскольд* – «київський князь 2-ої половини IX століття. За одними даними – нащадок Кия, за іншими – дружинник Рюрика» [70, с. 41]⁷⁹. Ім'я дуже рідкісне, князівське. *Аскольд* у перекладі зі староскандинавської «той, хто править списом» [11, с. 54]. Персонаж, напевно, розуміє, чого вартує його ім'я. Пор.: «*Аскольд* став поруч з гостею (її імені він чомусь уникав – *Ангела*)...» Якось не поєднуються імена *Ангела* і *Аскольд*. ЛХА *Юля* у формі звертання використовується в усіченому вигляді: «*Юль, де ти там?*»

Повні офіційні тричленні найменування героїв уживаються в романі «Ексклюзив» дуже рідко: *Анатолій Володимирович Кадура, Павло Олександрович Карачун*. Причому останнє найменування автор піддає структурним трансформаціям та кодуванню. Пор.: «Номер ховався під іменем *Карпо*. З розшифровкою – *Карачун*

⁷⁸ Белей Д. Найтипівіші експонати стилістичної значущості в українській літературно-художній антропонімії кін. XVIII – XX ст. / Д. Белей // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологічна. Вип. 5. – С. 26.

⁷⁹ Довідник з історії України (А-Я) : посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / [за заг. ред. І. Підкови, Р.Шуста]. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – С. 41.

Павло Олександрович». Виходить скорочення: з прізвища – три букви *Кар-*, з імені та по батькові – по букві *н-*, *о-*, так вийшов *Карно*.

ЛХА, утворені за моделлю «ім'я + ім'я по батькові», також не належать до частотних у літературно-художньому антропоніміконі Г. Штоня, їх кількість обмежена: *Анатолій Володимирович*, «який на 61 році одружився уп'яте», та «екс-професорша» *Ірика Борисівна*.

Двочленне найменування персонажів «ім'я + прізвище» вживається теж рідко. Пор.: директор фонду «Європа-центр» *Христина Лях*. Ім'я у перекладі з грецької означає «християнка» [204, с. 190]. Прізвище асоціюється з Польщею, майже центром Європи (натяк на назву фонду). Воно утворене від «українського етнонома лях – «поляк», який, крім того, вживався українцями також у значенні «католик» [258, с. 351]⁸⁰.

Вдалим, на нашу думку, є також ЛХА *Артем Лісняк*. У Г. Штоня *Артем* – «такий собі...плеябой. Київської випічки». Прізвище *Лісняк* скоріше асоціюється із сільським жителем, а не плейбоем або з тим, хто живе в лісі, займається лісництвом, є міфологічною особою.

Неабияку роль у романах Григорія Штоня відіграють епізодичні герої, які не мають імен: *вусань*, *балакучий турист*, *якесь дівчисько*, *мій тезка*, *кобіта моєї статури*, *наяда*, *давній сусід*, *хитроокий жвавий дідок* («Рай»); *бородань*, *підприсмець*, *незнайомець* («Ексклюзив»). Замінники імені, які є досить поширеним ідентифікаційним засобом у художніх творах, можуть характеризувати свого носія, а також доповнювати інформацію, закладену в антропонімах. Різноманітність таких назв більш повно

⁸⁰ Чучка П. Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник / П. П. Чучка / [наук. ред. член-кор. НАН України В. В. Німчук]. – Львів : Світ, 2005. – С. 351.

та виразно розкриває художні образи, точно і влучно їх характеризує.

Отже, ЛХА у творах Г. Штоня сприяють формуванню образної структури твору та різнобічно характеризують персонажів. У романах «Рай», «Суд» стрижневою є тема Бога, якого автор, зважаючи на сакраментальну сутність денотата, називає *Батьком, Володарем Всесвіту, Вседержителем, Месією, Учителем*. Ці назви творять цільну онімійну систему разом із промовистими іменами біблійних осіб: *Лазар, Лука, Марія, Симон*.

У романі «Ексклюзив» 19 % становлять номінативні ЛХА (*Ірина, Антон, Ольга*) та 81% – характеристичні.

1.6. Літературно-художні антропоніми з повісті Володимира Яворівського «Варвара серед варварів»

Володимир Яворівський – автор численних оповідань, повістей, публіцистичних творів, а також романів «Ланцюгова реакція» (1978), «Оглянься з осені» (1979), «А тепер – іди» (1983), «Марія з полином наприкінці століття» (2000), «Криза» (2000).

Об'єктом нашого дослідження послужила повість Володимира Яворівського «Варвара серед варварів» (2000), яка стала етапною у творчій біографії митця і, на нашу думку, найповніше відображає специфіку йменотворчості письменника пострадянської доби [109].

На долю головної героїні повісті – *Варвари* – випадає чимало випробувань. І, напевно, не випадково, бо «в імені *Варвара* є риси мучениці, звідси й важкість цього імені і для його носіїв, і для навколишніх: цей образ не з тих, котрі можуть бути поступово виробленими. Він або вдається повністю, або ж не вдається взагалі; *Варварою-Мученицею* неможливо бути лиш наполовину»

[238, с. 309]⁸¹. Наймення *Варвара* вживається в тексті без прізвища. Знайомі звертаються до неї *Варка*, а *Ігор* справедливо називає *Варварою Великомученицею*. Ім'я *Варвара* у перекладі з грецької означає «іноземка; та, що говорить незрозумілою мовою», «дикунка» [11, с. 88], [70, Т. 1, с. 330]. Сама назва повісті «Варвара серед варварів» промовляє: дикунка серед дикунів. А в даному випадку – це дике суспільство, оточення і, звичайно ж, сама героїня [131]. Доля *Варвари* насправді трагічна, причому розв'язка закладається особисто руками *Варвари*, її особистим бажанням побудувати собі мрію, і вона насильно втілює її в життя, ніби мрія й сама була справжньою дійсністю [238, с. 314]⁸².

Вдалим є ЛХА *Вара*. *Вара* – колишній чоловік *Варвари*. Повне ім'я героя – *Варфоломей*. У перекладі з араміїської мови воно означає «син зораної землі, син полів». *Варфоломей* – «один із дванадцяти апостолів Христових, якого за проповідування християнства було розп'ято, з нього зірвали шкіру і відсікли голову» [221, с. 94-95]⁸³. Герой *В. Яворівського* теж проходить через тортури та катування. ЛХА *Вара* має цілий ряд синонімів: *Вар*, *Варчик*, *Варвар*, *Кристофор*.

Інші персонажі повісті *В. Яворівського* названі, як правило, промовистими прізвиськами: *Пес*, *Вампір*, *Бомбовоз*, *Сікач*. Пор.: «*Пес* повів *Вампіра* за хату». ЛХА *Іван Вампір* має страшнувате прізвисько, адже *вампір* – «перевертень, мрець, що виходить ночами з домовини і ссе кров сплячих людей»; «упир, вурдалака» [46, с. 111], [70, Т. 1, с. 327]. А *Іван* ховається від людей і п'є горілку. Пор.: «*Іван* нормальний російський мужик, бухарик і балакун, хоча втік з етапу, коли його вдруге тягли до тюрюги».

⁸¹Флоренский П. Имена / Павел Флоренский. – М. : Эксмо, 2007. – С. 309.

⁸²Там само. – С. 314.

⁸³Тайна имени. Ваше имя. Энциклопедия имен. – Ростов-на-Дону : Издательский дом «Владис», 2006. – С. 94 – 95.

Прикладка «біженець-русак» вказує на національність, а прикладка «Ванюша-зек» – і на соціальний стан. Герой *Бомбовоз* має ще одну назву – *Бомба*. (*Бомба* – «пляшка дешевого спиртного напою; суміш шампанського зі спиртом» [213, с. 52]). ЛХА *Сікач* може бути прізвиськом і прізвиськом. Варвара про *Сікача* по-різному відгукується. Пор.: «*Скотина* смердюча! *Вепр* із жовтими прокурсними іклами. *Дружбан* мого придурка»; «*Класний мужик, гоч і свинуватий*». Може називати його «*котиком волохатим*», а пізніше – «*смердючим мурлом*». Такі називання та звертання можуть стосуватися тварин, тобто узгоджуватися з доонімною семантикою ЛХА-прізвиська *Сікач*. Пор.: *сікач* – «дорослий самець кабана або морського котика (з іклами)» [46, с. 1323].

ЛХА *Машка* має виразну національну стилістичну значущість, як інші варіанти імені героїні: *Марушенція*, *Маруха* (дружина злодія [213, с. 171]). Так її називає *Ваня Вампір*. *Машка* приносить самогон, любить випити сама («*Машка* п'яненька, грішки водить її...»). Автор називає її *Марією-самоселкою*.

На відміну від усіх інших персонажів, два банкіри названі автором іменами та іменами по батькові: *Ігор Петрович* та *Павло Володимирович*. Соціальний статус не дозволяє називати банкірів просто іменами чи прізвиськами. *Варвара* називає *Ігоря* «комушкою з комерційного банку». Враховуючи розмах *Ігоря* в усіх справах, можна впевнено сказати, що його ім'я йому відповідає. Ім'я *Ігор* у перекладі зі скандинавської означає «войовничий, у давнину так називали Бога-громовержця» [221, с. 212]⁸⁴. А *Павло Володимирович* – «великий друг *Ігоря Петровича*». Ось як героїня описує появу *Павла Володимировича*: «всунулася жива гора із засніженою вершиною..., гора, не розвертаючись, вийшла

⁸⁴ Гейна імени. Ваше ім'я. Енциклопедія імен. – Ростов-на-Дону : Издательский дом «Владис», 2006. – С. 212.

назадгузь...» Прикметно, що ім'я *Павло* у перекладі з латинської означає «малий» [11, с. 74], а тут – «гора»? Незважаючи на те, що ці персонажі поважні люди, автор зображує їх негативно, тобто вони також «варвари».

Отже, у повісті В. Яворівського «Варвара серед варварів» лиш 4 % становлять номінативні ЛХА (*Ігор, Руслан*). Майже всі ЛХА виконують характеристичну функцію (96 %), зокрема

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 9 % (*Іван, Павло, Сікач*);

соціально значущі ЛХА – 15 % (*Ванюша-зек, Павло Володимирович*);

експресивно-оцінні ЛХА – 30 % (*Варчик, Маруха, Марушенція*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 42 % (*Бомба, Вампір, Варвар, Пес*).

Засобами літературно-художньої антропонімії В. Яворівський відображає глибину моральної деградації пострадянського суспільства. За допомогою ЛХА письменник не лише розкриває окремі прикметні риси характерів персонажів-денотатів, а й створює відповідний соціальний узус або дає емоційну оцінку найменованим героям.

Проаналізувавши літературно-художні антропоніми П. Загребельного, Р. Іваничука, Ю. Мушкетика, О. Ульяненка Г. Штоня, В. Яворівського, можна сказати, що творення та функціональне навантаження власних назв персонажів здійснюється за канонами реалізму. Функціонально-стилістичні можливості ЛХА авторів, що сповідують естетичні принципи реалізму, залежать від жанрової та тематичної своєрідності романів. Вибір письменниками найменування персонажа залежить

від соціального становища, віку та національної належності, а також особливостей характеру, психіки чи навіть зовнішності літературного героя. ЛХА письменників реалістичного напрямку утворені на ґрунті традиційної антропонімії та за зразком реальних антропонімів, проте вони – результат суб'єктивної авторської творчості. Онімне значення ЛХА твориться через словесну (енциклопедичну) авторську характеристику денотата-персонажа та через увиразнення базових конотацій (соціальної, національної, регіональної, хронологічної, емоційно-експресивної) реального антропоніма в структурі ЛХА за рахунок повного або часткового відновлення його доонімної семантики.

Специфічною ознакою українських ЛХА посттоталітарної доби традиційного напрямку виступає їх функціонально-стилістичне навантаження. Головною функцією ЛХА є номінативна, але в системі мовних виражальних засобів особливого значення набуває характеристична функція. Українські ЛХА посттоталітарної доби у текстах письменників реалістичного напрямку можуть виступати джерелом інформації, засобом характеристики денотата або засобом вираження оцінки, ставлення до персонажа-денотата. Нерідко ЛХА представників реалістичного напрямку виконують дейктичну (вказівну) функцію.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА НОВАТОРСТВО ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У НОВІТНІХ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ПРОЗОВИХ ТВОРАХ

Значний вплив на план вираження та план змісту ЛХА посттоталітарної доби має постмодернізм [124]. У постмодерністській прозі власне ім'я персонажа набуває особливо важливої ролі, особливого мовного засобу, який стає активним компонентом його структури, каталізатором сюжету, стрижнем його ідейно-філософського змісту. Власне ім'я персонажа стає тією першоклітиною, яка, за словами П. Флоренського, «вміщує всю формотворчу інтуїцію, у бруньці – вся рослина, в імені – весь твір» [239, с. 44]⁸⁵. Активна громадянська позиція письменників тісно пов'язана в їх прозових текстах з активною роллю імені, його творчим характером. Кожний автор розуміє процес творення ЛХА імені по-своєму. Ім'я в контексті літературного твору можна розглядати «не як складову та похідну, а як найпростішу та первісну структуру світосприйняття, що має як онтологічну, так і епістемологічну характеристики» [59, с. 116]⁸⁶. У постмодерністів ім'я літературних героїв стає, по суті, компонентом загальної гри автора з читачем. «Воно виступає то як шарада, то як гра у загадки, то як ребус, то як лабіринт, що методом спроб та помилок виводить на чистий простір ідейно-філософського тлумачення» [59, с. 130]⁸⁷. Постмодерністський текст здатний зробити ЛХА головним чинником текстової гри як нової якості функціонування

⁸⁵ Флоренський П. *Имена / Павел Флоренский*. – М. : Эксмо, 2007. – С. 44.

⁸⁶ Горенко О. П. Антропонімічний вимір американського романтизму : Монографія / О. П. Горенко // Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ТОВ «ПанТот», 2008. – С. 116.

⁸⁷ Там само. – С. 130.

літературного тексту. Власні імена героїв у рамках одного тексту визначають його цілісність та утворюють потужне поле багатозначності його інтерпретації. Письменники-постмодерністи не лише реалістично відтворюють мовний світ соціальних текстів, а й активно працюють, щоб мовними засобами створити постмодерністську карнавальність, яка найбільше позначилась на структурі та онімній семантиці власних назв. Тому-то вивчення ДХА постмодерністських текстів Ю. Андруховича, М. Гримич, В. Дереша, С. Жадана, В. Кожелянка, М. Матіос, І. Роздобудько є актуальною проблемою сучасної антропоніміки.

3.1. Стилiстична роль лiтературно-художнiх антропонiмiв у романах Юрiя Андруховича

Юрiй Андрухович – поет, прозаїк, есеїст, перекладач, автор чотирьох романiв i п'яти поетичних збiрок, одна з найпомiтнiших постатей сучасної української лiтератури. Його твори зазвичай викликають суперечки й дискусії не лише у професійних лiтературних колах. Оцiнки Андруховича сягають достатньо пiддалених полiусiв – вiд «постмодерного скандалiста» до «живого класика». Однак науковцi сходяться на тому, що Ю. Андрухович працює в трагестійно-бурлескному жанрi та в жанрi iнтелектуальної прози [9].

Лiтературознавцi активно вивчають творчiсть Ю. Андруховича, але лiнгвiсти до вивчення мови письменника звертаються, на жаль, дуже рiдко. На особливу увагу, на нашу думку, заслуговує опис функцiонально-стилiстичних можливостей онiмiв у арсеналi мовних засобiв лiтературних текстiв Ю. Андруховича.

Структура онімійного простору творів Ю. Андруховича є стереотипною. Майже у кожному романі письменника обов'язково представлено номінативні, чи стилістично нейтральні, ЛХА. «Вони творять кістяк, антропонімійну канву твору, засвідчують достовірність персонажів і зображуваних подій» [22, с. 11]⁸⁸. Номінативними можуть виступати як прості, так і складені ЛХА. Однак у переважній більшості випадків Ю. Андрухович віддає перевагу емоційно нейтральним іменам та їх варіантам. Це пояснюється потребою стисло ідентифікувати денотата-персонажа. Пор.: *Зореслава, Марта* («Рекреації»); *Руслан* («Московіада»); *Соломія, Ярослав* («Перверзія»); *Ігор, Марко, Славко* («Центрально-східна ревізія»); *Ольга, Святослав, Тарас* («Дванадцять обручів»); *Андрій, Володимир, Ігор, Микола, Тарас, Юрко* («Диявол ховається в сирі»); *Ніна, Оксана* («Тасмниця») та ін. Основна роль номінативних ЛХА Ю. Андруховича – «створення нейтральної антропонімійної основи твору, що виступає помітним мовностилістичним засобом, який правдиво та реалістично зображує денотатів-персонажів» [22, с. 19]⁸⁹.

Окрім власних імен персонажів, значний відсоток номінативних ЛХА Ю. Андруховича становлять прізвища. Часто це реальні прізвища реальних осіб, як правило, письменників, учених. Структура власних особових іменувань персонажів орієнтована на реальну антропонімію, точніше, на знання її мовним колективом. «У свідомості читачів певні структурні типи реальних антропонімів пов'язуються з конкретною історичною епохою, соціальним, національним середовищем» [14, с. 11]⁹⁰. Ось низка відомих письменників, артистів, художників, яких виводить

⁸⁸Белєй Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. / Л. Белєй. – Ужгород : Патент, – 1995. – С. 11.

⁸⁹ Там само. – С. 19.

⁹⁰ Белєй Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белєй. – Ужгород, 2002. – С. 11.

автор у книзі «Таємниця»: *Микола Рябчук, або гуру* («*Микола Рябчук* став для мене моїм другим життям»); *Валерій Шевчук*; *Шкатор Неборак* («аспірант в устах венер», «Немає бога, крім постмодерну, і *Неборак* пророк його»); *Лесь Танюк* («З Москви приїхав *Лесь Танюк* і став головним»); *Юрко Прохасько, Григорій Чубай, Сашко Ірванець* («Ми перетнулися з *Ірванцем*, якого в цьому тексті я чомусь волію називати *Ірваном*»); *Ярослав Довган*, псевдонім *Ярослав Гарсія Лорка* («Поет і мій кум, а також кум і мій пост»); «ізольований Системою митець, *пан Опанас*, чи просто *Панас*. У нього таке фонетично розкішне прізвище – *Заливаха*»). У романі «Дванадцять обручів» – це *Стасюк, Гординський, Гаврилюк, Олійник, Ласовський, Богдан-Ігор Антонич*, а в романі «Диявол ховається в сирі» *Іздрик, Позаяк, Бондар, Прохасько, Дашко, Ліна Костенко* («хоч вся з історій узагалі не належить історії»), *Ігор Калинець* («шляхтич, пан волі, лицар герба неприкаяності, калиновий денді в'язниць і таборів, особистість без домішок»), *Микола Рябчук* («невичерпні поклади заборонених плодів»), *Володимир Яворський* («герой Львівського андеграунду 70-х») тощо.

Прикметно, що серед реальних прізвищ, уплетених у текстову канву літературних творів, є оніми, які належать не українцям, а, як правило, видатним польським або чеським діячам недавньої історії та сучасності. Це реальне наймення чеського письменника – *Богуміла Грабала* або ім'я та прізвище чеського студента *Яна Палаха*, який спалив себе, протестуючи проти введення радянських військ у Чехословаччину. З польських реальних імен у текстах Ю. Андруховича нерідко трапляються наймення його приятеля, польського письменника та директора видавництва „Сzarne” *Анджея Стасюка*, якого автор називає «улюблений польський письменник». Використання реальних прізвищ

чужинців у текстах Ю. Андруховича не лише розширює джерельну базу його літературно-художньої антропонімії, а й вписує її в загальноєвропейський контекст.

Імена разом з іменами по батькові в Андруховича трапляються дуже рідко: *Йосип Йосипович*, *Микола Юрійович* («Диявол ховається в сирі»); *Ілько Ількович* («Дванадцять обручів»); *Павло Аврамович* («Рекреації»), але вони не мають якогось особливого навантаження, бо виконують лише номінативну функцію.

Зрозуміло, що такий майстер слова, як Ю. Андрухович, не зміг не використати значні характеристичні можливості ЛХА, зокрема щодо національної чи регіональної належності денотатів. Персонажі Ю. Андруховича іменуються типовими для конкретного регіону (нації) антропонімами. Саме завдяки ЛХА автор локалізує дію твору, вводить свій витвір в українське етнокультурне середовище: *Стас Перфецький*, *Кость Печериця*, *Антон Суликовський*, *Ігор Білинкевич* («Перверзія»); *Рома Воронич* («Дванадцять обручів»). Мають місце ЛХА, які містять у своїй структурі специфічні діалектні риси (фонетичні, лексичні та словотворчі). Пор. специфічно галицькі іменні варіанти: *Ірена*, *Бодьо*, *Орко (Орест)* («Рекреації»); *Славцуньо* («Перверзія») та ін. Окрім вузько локальних, Юрій Андрухович майстерно творить своєрідні панукраїнські ЛХА, які найчастіше репрезентують прізвища. Напр.: *Гаврилюк*, *Яворський*, *Бондар*, *Костенко* тощо. Згадуючи службу в армії (роман «Таємниця»), автор з любов'ю розповідає про своїх друзів: «такі діаманти траплялися в тому лайні. Усі вони були страшенно класні хлопці з такими до непристойності типовими українськими прізвищами – *Болюк*, *Дулюк*, *Палагнюк*, *Незнаюк*, *Онуфрак*, *Цяпа*». Ці ЛХА зараховуємо до таких, котрі є засобом національної характеристики [150].

Звичайно, Ю. Андрухович не сминає у своїх творах персонажів-іноземців. При ідентифікації персонажів, що не належать до української нації, спостерігається дещо інший механізм використання мовностилістичних засобів української літературно-художньої антропонімії. Головний критерій, якому повинні відповідати ЛХА цього виду, – «це максимальна відповідність їх форми основним фонетичним, словотворчим та лексичним особливостям мови нації, до якої належить іменованний персонаж» [22, с. 24]⁹¹. Такі ЛХА містять у своїй структурі якісь специфічні національні риси. Напр.: американські – *пані Крібидж, Вірвінай* («Тасмниця»); румунські – *Дан Міхалцяну, Раду Теодор* («Тасмниця»); польські – *Анджей, Влодко Наконечний* («Тасмниця»); *Анджей* («Диявол ховається в сирі»); професор гімназії *Гараздецький, Ляцкоронські, Мелісанда з Понятовських Жвануска* – «печальний уламок старого шляхетського роду», *Лайоц* («Рекреації»); графиня *Лідовських* («Московіада»); *Анджей* («Дванадцять обручів»); німецькі – *Гозендуфт* («Рекреації»), *Отто фон Ф.* (Отто Вільгельмович) («Московіада»), в т. ч. й австрійські – барон *Бальдур де Гогенгоге, Карл-Йозеф Цумбруннен* («Дванадцять обручів»), *Крістіан Льойдль* («Тасмниця»); італійські – пан *Депертутто* («Перверзія»), *«синьор да Педеріні* («Рекреації»); чеські – *Ян Заїц, Божена* («Диявол ховається в сирі»), *Яро Рудіш, Яхимек Тополь, Пепі та Пепік* («Тасмниця»); циганські – *Мавропуле Цуцу* («Перверзія»); єврейські – *Лайза Шейла Шалайзер* («Перверзія»), *Ройтман* («Московіада»); російські *Малафєєв* («Дванадцять обручів»), *Шура Горохов,*

⁹¹ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, - 1995. – С. 24.

Благолепов, Костя Сероштанов, Єжевікін («Московіада»); узбецькі – *Худайдурдієв* («Московіада»).

Разом із тим у літературно-художньому антропоніміконі Ю. Андруховича є ЛХА, які постали в результаті контамінації типових рис (фонетичних, лексичних, морфологічних) двох різних антропонімічних систем. Напр.: *Леонардо ді Хатавесела* («Рекреації»); *Наташа Герке*. Пор.: «Цього разу другом була *Наташа Герке*, польська письменниця з Гамбурга» («Диявол ховається в сирі»). Такі креольські оніми не стільки увиразнюють походження денотатів, скільки слугують виразним мовним засобом творення постмодерністської карнавальності.

Однак особливістю антропонімічного почерку Ю. Андруховича, яка, на нашу думу, пояснюється відданістю автора специфічним естетичним канонам постмодернізму, є панхронізація окремих персонажів, прототипи яких могли б слугувати переконливими репрезентантами певних епох. Напр.: *Іван Сергійович Тургенєв* – великий російський письменник XIX ст. – з'являється в «Московіаді» у 80-х рр. XX ст. («з трилітровим слоїком пива»); *Юра Голицин* – «сорокарічний поет, освіта вища, але потім тюремна» («Московіада»). Історичні алузії породжує також і прізвище поета *Юрка Немирича* («Рекреації»), яке має двояке тлумачення. «Юрій Немирич – автор політичного маніфесту другої половини XVII ст. Самійло Немирич – подільський шляхтич початку XVII ст. Це й чергова постать із творчості Андруховича – герой двох віршів і однієї прозової розповіді» [57, с. 133]⁹².

Особливий інтерес у літературно-художньому антропоніміконі Ю. Андруховича становлять власне

⁹² Гнатюк О. Авантюрний роман і повалення ідолів / Оля Гнатюк // Андрухович Ю. Рекреації. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 133.

характеристичні (промовисті) ЛХА з яскраво вираженим ігровим, карнавальним началом [202, с. 18]. Відома польська україністка О. Гнатюк слушно помітила, що «відшифрувати їх за допомогою одного ключа неможливо. Прізвиська є не лише складовою характеристики постатей, як в авантюрному романі-пікаресці чи мольєрівській комедії, але й елементом ускладненої літературної гри, яку веде автор зі своїм уявним читачем» [57, с. 132]⁹³. Так, наприклад, ЛХА *Ростислав Мартофляк* – «надія української поезії» – виник, на думку О. Гнатюк, як контамінація окреслення з «Енеїди» І. Котляревського *Мартопляса*, який з'являється серед трішників у пеклі. А Л. Белей тлумачить цей ЛХА так: «У ЛХА *Мартофляк* відчитуються найхарактерніші риси денотата: перший компонент ЛХА-композиції *Март(о)* натякає на об'єкт захоплення персонажа-денотата (Марта), а другий – *фляк* вичерпно характеризує вдачу героя: в галицькому діалекті лексема *фляк* має значення «тюхтій, чванько» [14, с. 130]⁹⁴.

Вдалим, на наш погляд, є також ЛХА *Мацанура* (зі значенням *бридкий, страховисько*) – антропонім, добре відомий в історії української культури кінця XVIII ст., що асоціюється з «Енеїдою» Котляревського, який помістив видавця своєї поеми в пекло [226, с. 6]. Юрій Андрухович називає цим ЛХА «старого пройдисвіта, геніального постановника всіх епох і народів». У коментарях до «Енеїди» *Мацанура* – це постать, яка мала б викликати жах, бо *Павло Мацанура* означає злочинець. Тому, на думку О. Гнатюк, *Мацанура* – неохайна і незграбна людина, отже, в «авторській репрезентації цього героя вже закладено такий собі оксюморон»

⁹³ Гнатюк О. Авантюрний роман і повалення ідолів / Оля Гнатюк // Андрухович Ю. Стереотипи. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 132.

⁹⁴ Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – С. 130.

[57, с. 132]⁹⁵. Саме на такий ЛХА ми натрапляємо і в романі «Перверзія». Тут «філософуючий кат *Павло Мацанура*, один із батьків середньовічної наркомафії, що був повішений за любов до людського тіла».

ЛХА *Хомський* (Хома) натякає на гомосексуальні нахили героя-денотата, галанта й утішителя дам *Хоми Невірного*, привабливий зовнішності якого суперечить характер циніка. Пор.: «Хомський-гомський з дамськими варіантами». Одночасно це прізвище пов'язується з «найяскравішим світилом лінгвістики Ноамом Хомським» [66, с. 80]⁹⁶, американським філософом. У «Рекреаціях» Хомський – символ чужинця.

ЛХА *Білінкевич* (інструктор Чортопільського міського комсомолу) вказує на характеристику зовнішності героя: «а саме так назвався свинський бльондин», а ще він є «юним ангелом».

ЛХА *Гриць Штундера* О. Гнатюк і М. Ткачук асоціюють зі *Степаном Бандерою*. Герой «народився в Караганді, а вихований у російськомовному Донбасі, де такі клички у колоніальній Україні були звичайними» [226, с. 6] Хоча сам Ю. Андрухович під час інтерв'ювання, яке відбулося в Ужгороді 4 квітня 2008 року, заявив, що Штундера скоріше асоціюється зі Стадницьким. О. Гнатюк доводить, що корінь прізвища Гриця – це «штунда», що в переносному значенні означає цинічну людину, яка легковажить основними принципами. *Гриць з Юрком Немиричем* нагадують пару, неперевершену у своєму нахабстві, – *Коровйова* і *Бегемота* з роману Булгакова «Майстер і Маргарита».

У романі «Московіада» Ю. Андрухович нищить символи імперії. Автор використовує «ефект розмивання» тотожності

⁹⁵ Гнатюк О. Авантюрний роман і повалення ідолів / Оля Гнатюк // Андрухович Ю. Рекреації. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 132.

⁹⁶ Гуандорова Т. Постмодерністська фікція Андруховича постколоніальним знаком питання / Тамара Гуандорова // Сучасність. – 1993. – № 9. – С. 80.

героїв. Паралель з атрофією героїв та їхньої мови очевидна. Якщо в «Рекреаціях» ЛХА говорили самі за себе, то в «Московіаді» автор наділяє головного героя незвичним ЛХА *Отто фон Ф.* Сам Ю. Андрухович тільки натякає: «*Отто Вільгельмович* за японським літочисленням ти, фон Ф., – самий що не є Щур». Усі спроби прочитати це ім'я приречені на поразку. Відчитується в ньому тільки чужоземне звучання та благородне походження, аж ніяк не співзвучне з діями його носія. «Такий контраст характерний для постмодерної свідомості, мабуть, і є головним героєм твору» [57, с. 131]⁹⁷.

У романі «Московіада» автор творить низку ЛХА, які служать колоритним мовностилістичним засобом, що не лише шічерпно характеризує персонажа-денотата, а й засвідчує абсурдність та авторське несприйняття «навколишньої» (радянської) дійсності. Напр.: *Николай Палкін* і збірка його поезій «*Расплела косу береза*» (поета Палкіна – штабс-капітана, який усе критикував і хотів усіх розстріляти, можна порівняти з Миколою Крилавим); білоруський новеліст *Єрмолайчик*; основоположник якутської радянської літератури *Вася Мочалкін*, прізвище якого утворене від «сленгового апелятива *мочалка* – дівчина легкої поведінки» [208, с. 197]; «велика співачка російська, мати наша і сестра, душа наша неосяжна, незрівнянна наша і свята», «народна артистка» *Марфа Сукіна* (напрошується паралель з Людмилою Зікіною, яка «в оточенні балалайок співала про валянки», хоча пісню «*Валянки*» виконувала Лідія Русланова – заслужена артистка РРФСР); «постовий мусор» *Голосраченко* (засіб постмодерністів, емоційно-зневажливе називання міліціонера); «комендант *Рамазанов Муртаза* чи, може, навіть зовсім навпаки –

⁹⁷ Гнатюк О. Авантюрний роман і повалення ідолів / Оля Гнатюк // Андрухович Ю. Рекреації. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 131.

Муртазаєв Рамазан» (гра іменем та прізвищем); поет *Арнольд Горобець* («український південь, русскоязычне населення») (ім'я Арнольд асоціюється з м'язистим артистом Арнольдом Шварценегером, прізвище Горобець лише підкреслює поєднання непоєднуваного) має псевдонім *Юлій Цезар* («У театрі грав Юлія Цезаря, монологи якого виголошує й зараз на певній стадії пиятики»). *Іван Новаковський* «на прізвисько *Новокаїн* (знеболювальний препарат), інша версія *Ваня Каїн*» (братовбивця, зрадник). Цей герой – літератор, видавець, наркоман, бомж; поет *Єжєвікін*, «котрий заходить у чужі кімнати не постукавши, бо вважає себе господарем на всьому просторі від Карпат до Тихого океану». Етимологія прізвища *Єжєвікін* є ожина (рос. *ежевика*), яка, як відомо, розростаючись, проникає всюди, тому саме цій семі твірному апелює Ю. Андрухович сконструював онімічну семантику прізвища російського великодержавного шовініста. П'яний Отто називає *Єжєвікіна Єжєвікінгом*. ЛХА *Шура Горохов* («котрий шукає універсальний знак буття, тож забуває віддавати позичені гроші»), *Благолепов* («лише духовні вірші, але всі упевнені в тому, що він стукач»), *Паша Байстрюк* («сахалінський байкар, відрахований на першому курсі за систематичне зловживання чужими лосьйонами»), *Худайдурдієв* («понурий і товстий, як свнух, у зв'язку з чим дехто називає його «худий Дурдієв») – поети з прізвищами, скоріше прізвиськами, які вказують на ту чи іншу ознаку персонажа: за зовнішнім виглядом, одягом, поведінкою, походженням [97]. Але всіх їх об'єднав «держава-монстр, як стихійне лихо». Створюючи такі ЛХА, автор ніби показує несприйняття радянської дійсності.

Як бачимо, фантазмагоричне середовище «Московіади» Ю. Андрухович творить засобами постмодерністської літературно-художньої антропонімії.

«Перверзія» – третій роман Ю. Андруховича. Тут гротеск, іронія, містика, еротика, перманентні забави з мовою на тлі авантюрно-детективної історії в «місті привидів» Венеції стали тією живою сумішшю, що спричинила появу напрочуд цікавих ЛХА. У романі «Перверзія» ЛХА стилістично навантажені, вони не тільки називають або характеризують персонажів, але й містять натяк або вказівку на рису характеру, зовнішність, походження денотатів. Так, наприклад, головного героя роману – молодого українського поета звати *Стасом Перфецьким*. Однак із розвитком сюжету цей персонаж іменується по-різному. Пор.: «Він мав безліч облич і безліч імен. У колах новітньої богемної спільноти його кликало не тільки Перфецьким... Його звали *Стах Перфецький, Станіслав Перфемський, пан Перфекцій, Карп Любанський і Сом Рахманський і П'єр Долинський і Птах Кайфецький*. Але його також звали *Глюк, Блюм, Врубль, Штрудень і Шнобль*. До того ж він був *Йона Риб і Жора Кур і Шура Птиць і Сюра Яйць і Слава Днів*. Проте він був також *Сильний Перець, Хуан Перес, Друже Перче, Перчило і Ерц-Герц-Перц*. Дехто знав його як *Персидського, Парфянського, Парсунського, Профанського і Перфаворського*. Найближчі друзі любили його за те, що він був *Камаль Монхмаль, Йоган Коган, Будда Юдда, Юхан Бухан і Пу Фу*. Однак усі без винятку кликали його *Бімбер Бібамус, Агнус Магнус, Аніс Пеніс, Штахус Бахус і Кактус Еректус*. Тож ніхто навіть не здогадувався, що насправді він *Анти-Ной і Зорро Вавель і Гамбз(м)бург(х)ер і Спас Орфейський*. А всього імен його було шорк і жодне з них не було справжнім, бо справжнього не знав ніхто, навіть він сам». Ось така нереально абсурдна багатойменність героя виступає ефектним мовним засобом творення постмодерністської маскарадності.

Ю. Андрухович – неперевершений майстер мовної гри з прізвищами. З-поміж авторських ЛХА письменника варто виділити *Йона Риб* («Перверзія»). Ім'я персонажа натякає на біблійного Йону, що пробув три дні у череві кита [99, с. 64]. На вірогідність зв'язку імені персонажа Андруховича з іменем біблійної особи вказує й прізвище *Риб*, яке автор штучно утворив, маскулінізуючи загальноживане *риба*. Проте, перебуваючи в естетичних координатах постмодернізму, Ю. Андрухович не мав найменших намірів породжувати алюзії з Біблією, він хотів просто по-постмодерністськи сказати, що *«Йона Риб у Кракові почувався як риба у воді»*. У романі «Таємниця» автор вміло створює ще один вдалий ЛХА, мотивований іхтіономеном: *«Семинар вів один з китів тодішньої російської поезії Юрій Полікарпович Кузнецов. Полі – Карпо – вич! Тобто швидше все-таки не один з китів російської поезії, а один з її коропів. ...Йому не пасувало – бути катом слів. Здається він ніколи не посміхався, такий собі ідол печалей, замкнута на всі замки трагічна маска, вельмисанований Риб»*. Варто пригадати, що *Стас Перфецький* із «Перверзії» був і *Карпом Любанським*, і *Сомом Брахманським*, і *Йона Рибом*. У романі «Диявол ховається в сирі» є ще один персонаж, названий «рибним» ЛХА: *«І от переді мною він – Влад Кауфман, художник, волоцюга, ловець Часу, Рибо-Вино-Кур, легенда Львова й околиць»*. В інтерв'ю Ю. Андрухович додав, що *Риба* – не тільки символ християнства, але й зодіакальний знак автора, і це також впливало на вибір відповідних «рибних» ЛХА.

У літературних текстах Юрія Андруховича надзвичайно багато другорядних персонажів, власні назви яких вдало влітаються в оніміяну канву творів, доповнюють головних, дивують новизною. Так, ЛХА *Соломія Предивна* («Перверзія») вказує на дивацтво персонажа-денотата, асоціюється з

фольклорними власними назвами *Василиса Прекрасна*, *Гелена Премудра*. ЛХА *Цитрина* («Перверзія») походить від апелювання *цитрина* (лимон), що вказує на їдку вдачу героїні: «Що за прізвище ідіотське, я закохався по вуха в саме ваше прізвище...» Чоловік Ади *Янус Марія Різенбок* («Перверзія»). Сам автор розшифровує ЛХА так: «Німецьке прізвище *Різенбок* можемо перекласти як *Цапуще*. ЛХА *Данпертутто* («Перверзія») – символ, у перекладі він означає «пан Скрізь». ЛХА *Якати Тіяка* («Тіємниця») – псевдояпонський витвір автора. Пор.: «...крутиться якась дівчина, окей, молода жінка, років так 26... «Ось яка ти!» Це стало її іменем *Якати Тіяка*». Таке поєднання двох займенників для імені та прізвища створило щось на зразок японської власної назви.

Специфіку мовної постмодерністської гри Ю. Андруховича, що відобразилася й на літературно-художній антропонімії письменника, вдало підмітив Юрій Шерех: «Не буде, здається, помилкою, коли скажемо, в суті речі людських характерів в Андруховича нема, і нікому вони не потрібні й не цікаві. Є стилески води, сплески «другого типу»... Але тут причина, шкеловика, загадка і парадокс. Якщо нема характерів, ... ідей, чому вся ця латанина не розсипається, ... а твориться повне враження міцної структури?» [260, с. 261]⁹⁸.

Оригінальність, нетрадиційність вибору мовних засобів для реалізації мотиваційної ознаки, їх висока мовна якість забезпечують непересічну та художню вартість ЛХА в романі «Дванадцять обручів». «Свій» голос у романі належить безуспішному «літератору зі Львова» *Артуру Пені*, «який по-модерністськи дивиться на світ і культуру, є носієм

⁹⁸ Шерех-Шевельов Ю. Го-гай-го / Ю. Шерех-Шевельов // Андрухович Ю. Рекреативі : романи. – К. : Час, 1997. – С. 261.

плюралістичного світогляду. Він – письменник, мандрівник, лицар» [7, с. 89]⁹⁹. Ім'я героя в перекладі з англійської означає «ведмідь», а походить від імені легендарного кельтського короля Артура [80, с. 330]¹⁰⁰. Л. Масенко антропонім *Артур* генетично пов'язує з королем, який очолював боротьбу за визволення свого краю від іноземних завойовників [148, с. 181]. ЛХА *Пена* вказує на балакучість персонажа. Польське прізвище *Pera* та споріднені походять від апелятива *pera* – «губи», «балакун», «базікало» [258, с. 436]¹⁰¹. ЛХА *Пані Незграба* – псевдонім *Роми Воронич*. Так її називають друзі за те, що їй все валиться з рук, вона незграбна. Прізвище *Воронич* вибране не випадково, воно, як відзначив Ю. Андрухович під час інтерв'ювання, має стосунок до магії, походить від апелятива *ворона* (знак чародіїв), хоча до остаточної редакції роману, за словами письменника, героїня мала прізвище *Волошин*. *Ярчика Волшебника* іменують *Ярема*, *Яромир* *Волшебнер*. Пор.: «звати якого чи то *Ярема*, чи то *Яромир* (не розбереш, бо він завжди представляється *Ярчиком*), а прізвище *Волшебник*, що дає підстави всьому тусонові кликати його *Волшебнером*». Російське слово *волшебник*, «ужите як прізвище режисера в поєднанні з формою будь-якого імені, є знаковим вираженням особи без чіткої національної ідентичності. Наймення *Волшебник*, безперечно, виконує пародійну функцію» [148, с. 185]¹⁰². «Чаклунство» *Волшебника* полягає у його здатності прорекламувати чудодійний «Бальзам Варцабича».

⁹⁹ Бедзир Н. Транскультурность как стратегия постмодернизма в украинской и польской прозе : Ю. Андрухович и А. Стасюк / Н. Бедзир // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Вип. 12. – Ужгород, 2005. – С. 89.

¹⁰⁰ Ісат Ю. А. Таємниця вашого імені / Ю. А. Ісат. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2006. – С. 330.

¹⁰¹ Чучка П. Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник / П. П. Чучка / [наук. ред. член-кор. НАН України В. В. Німчук]. – Львів : Світ, 2005. – С. 436.

¹⁰² Масенко Л. Мовна гра в літературній антропонімії роману Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» / Л. Масенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 1 (16). – С. 185.

До ономастикону роману «Дванадцять обручів» Ю. Андрухович залучає й імена-символи [6], [167]. Одну з героїнь роману звати *Єва-Марія*. Стисла авторська фраза «її ім'я *Єва-Марія*, й невідомо кого саме – *Марії* чи *Єви* було в ній більше» дозволяє стверджувати, що подвійне ім'я героїні вказує на двоїкість її характеру – гріховність та стражденність, оскільки ім'я героїні перегукується з біблійним іменем *Єва* та євангельським *Богоматір Марія*. Широкі виражальні можливості у романі «Дванадцять обручів» має й ЛХА *Коля*. Пор.: «Її повне ім'я (хоч вона його й ненавидить) – *Коломея*». Повний варіант імені також можна вважати символом, бо він викликає асоціації як із ім'ям розпусниці та співучасниці вбивства Іоана Хрестителя *Соломеї*, проте на символічний контекст онімійної семантики імені *Коломея* накладається асоціація і з топонімом Коломия. «Але, якщо врахувати, що саме юна *Коломея* розгадує загадку дванадцяти обручів з поезій Антонича, то можна припустити, що повне художньо-виражальне значення її імені припадає на першу його частину – *коло*, синонімічну слову *обруч*» [148, с. 183]¹⁰³.

Роман Ю. Андруховича «Таємниця» – справді «дуже і дуже особисто пережитий» [220, с. 20]¹⁰⁴. У ньому надзвичайно багато певного таємничого: і двері, і ситуації, і, звичайно, люди. Автор уміло добирає найменування для своїх персонажів. Він черпає багатющий матеріал із народних мас, використовує дотеп, гумор, децю нафантазовує, децю утаємничує. Однак автобіографічне підґрунтя роману є незаперечним, оскільки сам автор у передмові до роману «Таємниця» застерігає: «Зауважу на всяк випадок: усі

¹⁰³ Масенко Л. Мовна гра в літературній антропонімії роману Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» / Л. Масенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 1 (16). – С. 183.

¹⁰⁴ Таємниця Юрія Андруховича. Розмовляв Тарас Прохасько // Галицький Кореспондент. – 2007. – 8 березня.

персонажі, всі дійові особи цього твору є вигаданими, а будь-які зміни в іменах чи схожість у ситуаціях – випадковими. Це тільки мені, одному з її співучасників, вони можуть помилково здаватися іншими, не випадковими і не вигаданими, а страшенно близькими і справжніми, ніби це єдино можливе життя» («Таємниця», 12).

Автор називає себе цілим рядом імен, які прийнято називати міфонімами. Напр.: «...я став у цьому житті нелегалом орфейським...»; «У мене фонетично-орфоепічне вухо. Я орфей». *Орфей* у «давньогрецькій міфології – чарівний музикант і співак». Але тут більше підходить переносне значення слова – «солодкозвучний співець» [46, 856]. Напрошується висновок, що *Ю. Андрухович* – нелегальний солодкозвучний співець (слово нелегальний вказує на проживання в гуртожитку – нелегальний статус). ЛХА *Орфейський* зафіксований також у «Перверзії». Там *Стас Перфецький* має одне із сорока імен – *Спас Орфейський*. Автор застерігає: «Не забувайте, що одне з моїх імен – усе-таки *Нарцис*». *Нарцис* – «самозакоханий чоловік, юнак, що милується собою» [46, с. 734]. Виявляється, письменник не випадково поєднав ці імена.

Варто відзначити, що німецько-американський філософ Герберт Маркузе звертається до «фігур принципу реальності: до *Орфея та Нарциса*. Вони не стали культурними героями західного світу, а перетворились в образи радості та задоволення [146, с. 141]¹⁰⁵. Мова *Орфея* – пісня, його труд – гра. Життя *Нарциса* – це краса та споглядання» [146, с. 149]¹⁰⁶. «Саме в них найповніше виражається мирне, не споживацьке ставлення до природи. Це образи радості, образи принципу нірвани, як відсутність напруги,

¹⁰⁵ Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек : Исследование идеологии развитого индустриального общества / Маркузе Г. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – С. 141.

¹⁰⁶ Там само. – С. 149.

перемоги над часом...» [266, с. 522]¹⁰⁷. Отже, недаремно Ю. Андрухович називає себе такими іменами. Міф, мистецтво, сфера естетичного – тут фантазія автора зберігає й здійснює свої істини [60, с. 140-141].

Автор позначає себе й криптонімом. Пор.: «І от група вар'ятів – Микола Я., Панч, Вітушинський і некто ЮА». Врозуміло, що «вар'ят» некто ЮА – це ініціали імені та прізвища письменника – Юрій Андрухович, які, окрім іншого, омонімічні до скороченої латинографічної назви України – UA. Оскільки книга має назву «Таємниця», то вищенаведеними ЛХА не вичерпується перелік онімів, якими іменується сам автор. Секретний прапорщик про Андруховича каже: «серед нас тут є один Антон Чехов, – про всіх нас сатиру написав». Товариш Кольорук називає його «волею Божою поетом». Вдалим є ЛХА Егон Альт. Егон Альт – німецький журналіст, який нібито брав інтерв'ю в Юрія Андруховича. Загадкова загибель героя, загадкове щезнення навіть його могили, саме звертання автора як до «таємничого незнайомця» породжує ряд роздумів. Хто ж він такий? Людина, янгол, демон чи alter ego (в перекладі з латини «друге я»)? Важко сказати точно, це одна з авторських таємниць. Наймення Альт і Орфей стосуються музики. Альт – «людина, що співає низьким жіночим або дитячим голосом» [46, с. 23]. Орфей – чарівний співець. Отже, це може бути одна і та ж особа. Тобто Юрій Андрухович і Егон Альт – один герой?!

Заслуговує на увагу ще один ЛХА – Кольорук. Андрухович пише: «Однак перед тим у моє життя увірвався Кольорук. Це був Хтось. Кольорук був інститутською знаменитістю, монстром і

¹⁰⁷ Юдин А. Парадокси великого отказа / Юдин А. // Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек : Исследование идеологии развитого индустриального общества. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – С. 522.

динозавром. Йому саме виповнилося десь із двадцять п'ять, він здавався в цих стінах – вічним студентом або *Вічним Жидом*, що пройшов Крим і Рим, літав у космос, горів у танку і так далі. Зовні він нагадував трохи Тараса Шевченка, а трохи Володю Мулявіна з ансамблю «Песняри». Найменування *Кольорук*, *Хтось*, *Вічний Жид* вибудовують ряд колоритних постмодерністських онімів, що різнобічно характеризують найменовану особу, а також творять характерну постмодерністську карнавальність. *Кольорук*, а якого кольору? Мабуть, різні кольори. *Хтось*, але хто – невідомо. *Вічний Жид* – живучий подорожній, неприкаяний і безсмертний. Відомо, що «Вічний жид» – прізвисько Агасфера – персонажа середньовічної християнської легенди, який був приречений на вічне блукання по світу. Образ скорботного блукальця у безмірі Всесвіту використовували багато письменників (Й. Гете, П. Шеллі, Е. Сю, В. Жуковський та ін.). Постмодерністська парадигма творить поліваріативну міфологему безсмертного вигнанця, чий вічні мандри стають простором інтелектуального досвіду. Виходить, *Кольорук* – щось вагоме, велике, але водночас розмите. Хоча під час інтерв'ювання автор зізнався, що спочатку фігурував *Королук* – реальна особа.

У літературно-художній антропонімії роману «Таємниця» виділяється ряд найменувань, що складаються з ЛХА та апелятива-агентива. Апелятив, як правило, вказує на військове звання. Пор.: капітан *Ряднов*, майор *Дерябін*, підполковник *Гордеев*. Однак через реалізм таких найменувань вони функціонують у тексті «Таємниці» лише з ЛХА, структура яких зазнала трансформації з огляду на їх виражальні можливості. Тому командир бригади, полковник за званням стає *Полкачем* (займенник сам + прізвисько від апелятива полк (*сам Полкач*)). Прізвисьце прапорщика *Кочержука* – «широ українська душа з велетенськими граблями

ни-всі-руки – майора», також зазнало авторської інтерпретації в дусі естетичних канонів постмодернізму. Солдати називали його *Шерлоком Голмсом*. «Це була bestія! Це був *Кочер* – жук. ...справжній тобі індіанець. От якщо уявити собі такого питомого внутрішнього українця, того, що російською називається хитрий злодій, то це був він». *Івана Яворського*, котрий постійно миплюкався, прозвали *Курвамама*. Пор. ще: «йшов навідати *Турка*, тобто *Богдана Турецького*»;

«розкурював косяки з *Грузином* та його компанією»;

«*Хімік* був начебто нашим товаришем, таким собі серокарічним придурком»;

«*Малий* був справді малим, йому виповнилося лише 12, такий собі особливий випадок, його старший брат – скажімо, так – *Бура*, наш одноліток, на той час уже сидів. Ми брали з собою *Малого* з поваги до його брата».

Постмодерністська карнавальність у літературно-художній антропонімії роману «Тасмниця» має й реальне підґрунтя. Так, розповідаючи про студентів, Юрій Андрухович каже: «У нашому Поліграфі вчилось до біса мешканців Центральної Азії, дехто навіть жартував, ніби велике У в абрєвіатурі УПІ (Український поліграфічний інститут) слід насправді розуміти як Узбецький. Уявляєш, старий Львів, середньовічні мури, руїни Європи – і всюди повно узбеків у смугастих халатах!» Реальні прізвища та імена узбеків і їх адаптовані відповідники, що побутували серед студентів Львова, якраз і творять карнавальну строкату картину:

«...узбека звали *Шухрат*, але він просив називати його *Шуриком*. Дещо кумедний тип, такий трохи *Ходжа Насредін*, фанат Корану, шаріату і кандидат у лави партії». Посєднання неєднаного – іслам, арабські антропоніми, слов'янський іменний варіант, членство в КПРС.

«Іншого прізвиське було *Рукавішніков*, напівросіянин-напівтаджик», «він же *Рукав*»;

«Третій називався *Різо Надіров*, такий цілком харизматичний тип, басмач і памірець».

ЛХА-прізвиська, якими іменуються персонажі-солдати, письменник творить шляхом трансонімізації етнонімів: «...у війську це траплялося, коли замість імен уживалися національності». Напр.: «Я повів на пост *Молдавана*. Його насправді звали *Валера Карп*»; «Як потім сказав *Киргиз*»; «той *Литовець*». Автор показує військову виправку кавказців через ЛХА. Пор.: *Керімов* «був наче створений для «калаша» чи навпаки – «калаш» для нього. На вправах він поціляв лише в десятку – стовідсотково, я такого більше ніде й ніколи не зустрічав, просто *Соколине Око* якесь» (порівняння з войовничими індіанцями).

У романі «Дванадцять обручів» поповнюється реєстр ЛХА, які вказують на соціальний статус героїв [38]¹⁰⁸. Тут письменник творить ряд ЛХА-прізвиськ міліціонерів, які не лише характеризують денотатів, а й виявляють авторське ставлення до найменованих персонажів. Пор.: майор *Вошивлюк*, *Паршивлюк*, *Зашиблюк*; «два менти, двоюрідні брати *Микуляк Іван та Дракуляк Штефан*». Слідчі та допитувачі взагалі не мають імен, автор наділяє їх ЛХА *Перший*, *Другий*, *Третій*. Пор. ще: ЛХА *Чьотенада* («Дванадцять обручів»).

Юрій Андрухович іноді використовує сюрреалістичні ЛХА шляхом онімізації апелютивів. Напр.: «У такий спосіб *Ніщо* собі не жартувало. *Ніщо* досягло своєї мети...», «Серед заблудлих

¹⁰⁸ Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в романах Юрія Андруховича / Анастасія Вегеш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 15. – Ужгород, 2007. – С. 80 – 84.

забрикло і достохвального *Сюрреаліста*», «Містом ходили чутки про неофіційного художника на прізвисько *Сюр*, який начебто заробляв собі на життя власне працею в морзі» [33].

Щоб «Тасмниця» була до кінця тасмничною, автор створює цілу низку «тасмничих» ЛХА. Мова також іде про криптоніми, якими автор називає своїх героїв. Напр.: «Того разу ми з *АБо* та його тодішньою *КаБо* пустили на трьох шалено ефектну цигарку» (Зі слів Ю. Андруховича, *АБо* – Андрій Бондар, *КаБо* – Катерина Ботанова, це також нагадує назву японського письменника Кобо Абс); «Я привів сюди *ОК*», «ми гуляли з *ОК*» («польська ідіотка») (полька Оля Каплон); «*K-und-K*» (Кауфман і Кох) надрукували «отною запрошень». Слід виділити також тасмничі ЛХА, які складаються з власного імені та ініціальної літери прізвища денотата. Пор.: «*Маркіян Ч.*, трохи молодший за нас, тасмничий мов демон, активіст»; «І от група вар'ятів – *Микола Я.*, *Панч*, *Вітушинський* і *некто ЮА*»; «...одного з яких звали, здається, *Йозеф К*».

Відрадно, що Ю. Андрухович не стоїть осторонь утвердження естетики українських особових імен. Автор глузує з ультрамодних чужомовних іменних варіантів, які в поєднанні з питомо українськими прізвищами набувають відчутної оцінної маркованості. Напр.: *Вірляна Ткач* («Тасмниця»), *Амальтея* та *Клітемистра Гарздецькі* («Рекреації»).

Наші спостереження над функціонуванням ЛХА у «Тасмниці» показують, що Ю. Андрухович у цьому творі вживає низку неофіційних, фамільярних варіантів прізвищ, імен чи прізвиськ найвищого керівництва СРСР, Польщі та України, які письменник запозичив з народнорозмовного мовлення. Так, прізвище Першого секретаря ПОРП Ярузельський перетворюється в *Ярузеля* («*Ярузельський* взяв на себе наведення ладу...», «але швидше за

все *Ярузель* переконав Москву»). Леоніда Брежнєва автор називає так: «*Брежнєв* був нашим карнавальним *Королем*. Тобто *Блазнем*. Його називали *Льонею*». Черненко – «старий-престарий генеральний секретар, який начебто керував усією країною, а насправді цілий рік свого правління пролежав у комі. Ну, може, не в комі, але близько до того. Принаймні пересувався він уже тільки в памперсах – це точно». ЛХА Горбачов стає *Горбі* («*Горбі* виявився до біса говірким, активним і непередбачуваним»). За словником Л. Ставицької *Горбі* (*Горбі*) – президент СРСР Горбачов (жартівливо-іронічно); від фамільярного скорочення імені Горбачова в американських засобах масової інформації. А згодом *Горбі* стає *Горбачом* («*Горбач* улаштував у Москві... партійну конференцію»). ЛХА Леонід Кравчук – *Льоня Кра* («їхній жіночий лідер *Льоня Кра*»). Усічення *Ярузель*, *Кра* та розмовний варіант *Льоня* характерні для радянського періоду, найменування *Горбі* утворене на американський манер. Такі ЛХА мають емоційне навантаження й утворені в дусі постмодерну. Пор. ще: футболіст *Блоха* – Блохін, футболіст *Євтух* – Євтушенко, феноменальний *Підрахуй* – колишній голова ЦВК Ківалов, поет *Гандов* – Довган (якщо поміняти склади слова місцями, вийде Довган).

Як бачимо, літературно-художня антропонімія Ю. Андруховича твориться на засадах постмодерністської естетики, тому їй притаманна так звана карнавальність та відчутна емоційна маркованість. Такі іменування персонажів виходять за рамки усталеного мовного етикету. Автор поєднує ЛХА-символи, ЛХА-історизми та ЛХА-протоніми з власними новотворами, щоб зобразити абсурдність сприйняття навколишнього світу.

ЛХА Ю. Андруховича репрезентують неповторний стиль письменника, виступають яскравими показниками специфіки його онімного письма, створюють барвистий онімний простір романів.

Серед аналізованих ЛХА номінативні становлять 12 % (*Щаривлюк, Оксана, Соломія, Тарас*). Характеристичні ЛХА становлять 81 %, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 18 % (*Водьо, Ірена, Орко, Яворський*);

хронологічно значущі ЛХА – 20 % (*Ірванець, Костенко, Неборак, Рябчук*);

соціально значущі ЛХА – 11 % (*Вошивлюк, Новаковський, Паршивлюк, Полкач*);

експресивно-оцінні ЛХА – 9 % (*Волшебнер, Мартуся, Славцуцьо*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 23 % (*Йона Риб, Малий, Мартофляк, Соколине Око, Хомський*).

Ідеологічні ЛХА – 2 % (*Сталін, Брежнєв*).

Дейктичні ЛХА – 5 % (*Горбач, Євтух, Ярузель*).

Проведений аналіз показує, що вживання певних функціонально-стилістичних типів онімів передусім залежить від змісту та тематики твору, що й зумовлює організацію онімного простору Ю. Андруховича.

3.2. Літературно-художні антропоніми в романах Марини Гримич

Із-поміж сучасних українських письменників помітно вирізняється М. Гримич, літературна творчість якої характеризується багатством і розмаїттям. Марина Гримич – представник старої журналістсько-письменницької династії. Розпочала свою літературну діяльність як перекладач із південнослов'янських мов – сербської, хорватської, словенської

та македонської. Пише у жанрі так званого «жіночого» та політичного роману.

Літературно-художній антропонімікон романів М. Гримич «Ти чуєш, Марго?..» (2000), «Варфоломієва ніч» (2002), «Магдалинка» (2003), «Егоїст» (2003), «Мак червоний в росі...» (2005), «Фріда» (2006) досить репрезентативний – він позначений індивідуальною творчістю авторки і «виступає своєрідною проекцією реальних імен, яка пройшла через призму авторської творчості» [224, с. 220]¹⁰⁹.

У романах М. Гримич літературно-художня антропонімія часто використовується як один із лінгвальних засобів художньо-стилістичного осмислення образів. Для номінації персонажів авторка часто навмисне обирає «найменування, яке у тексті літературного твору набуває стилістичного навантаження» [244, с. 18]¹¹⁰. Такі ЛХА не тільки називають, а й характеризують денотатів-персонажів, бо в доонімній семантиці характеристичної власної назви персонажа міститься натяк або вказівка на релевантну рису характеру, зовнішності. Авторка ретельно ставиться до номінації персонажів. Вона використовує загальноновживані імена та прізвиська, які виконують номінативну функцію: *Борис Загородній, Іван Кащук, Ігор Ільчишин*, («Егоїст»); *Ростик Чорний* («Магдалинка»); *Василь Петрович Кисіль* («Варфоломієва ніч»); *Василь Діденко, Віктор Долішній, Тарас Гайворон, Сашко Чижик* («Мак червоний в росі...»); *Ірина, Петро Тихий* («Фріда»), які контрастують з оцінними чи характеристичними.

¹⁰⁹ Теория и методика ономастических исследований / [Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. В., Султанов А. Х.]. – отв. ред. А. П. Непокувний. – М. : Наука, 1986. – С. 220.

¹¹⁰ Худаш М.Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – С. 18.

М. Гримич доречно використовує «прийом прямої номінації, який в українській антропонімії бере початок з доби козаччини» [27, с. 6],¹¹¹ для номінації персонажів-козаків. Напр.: *Хведір Полохливець*, «що втік з поля бою і, осоромлений, замурував себе тут» («Ти чуєш, Марго?..»); *Марко Ханайґріш*, «що привіз з козацьких походів купу скарбів, сховав їх і стеріг... Тобто й досі стереже...» («Ти чуєш, Марго?..»). ЛХА *Полохливець* та *Ханайґріш* не лише розкривають певні риси характеру денотатів, а й репрезентують козацькі традиції у сфері назовництва.

М. Гримич багато уваги приділяє формуванню антропонімічного гла літературних текстів. Для авторки дуже важливо, щоб мовна належність іменувань персонажів відповідала національному походженню їх денотатів, тобто більшість ЛХА письменниці виступають засобом національної характеристики. Це стосується і форми найменувань, і структури імен та прізвищ персонажів: француз – *Філіп Дюбуа* («Магдалинки»); турки – *Ібрагім*, *Ахмед* («Ти чуєш, Марго?..»); татарин – *Осман Османов* (*Осман-огли*) («Еґоїст»); грузин – *Гіві Лорд-Кіпанідзе* («Варфоломієва ніч»); вірмени – *Мікоян* («Варфоломієва ніч»), *Маджаян* («Фріда»); євреї – *Роза* і *Боря Кац* («Варфоломієва ніч»), *Фріда*, *Берта Соломонівна*, *Гершко Альперович*, *Ісаак Грубер*, *Йоохіма Бебель*, *Рахіль*, *Мойсей Давидович Шнеерсон* («Фріда»); поляки – *Ярослава Войцеславівна* («Магдалинки»), *Збіґнев Ревуцький*, *Анджей*, *Рузя Огінська* («Фріда»); німець – *Цигельдорф* («Ти чуєш, Марго?..»); росіяни – *Васнецов*, *Синіцина* («Варфоломієва ніч»), *Федя Соколов* («Фріда»), *Костик Морозов* («Еґоїст»).

¹¹¹ Бяк Н. Я. Особливості найменувань осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». / Н. Я Бяк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 6.

Показовими щодо антропонімійного почерку М. Гримич є ЛХА-прізвища, ЛХА-прізвиська, які характеризують найменованих персонажів за соціальним статусом, ставленням до роботи, а також за зовнішністю, про що вже йшлося вище [37]. Так, одна з героїнь роману «Егоїст» *Ганна Миколаївна* – професор юридичного факультету, а за сумісництвом – адвокат-практик. Авторка добирає їй прізвисько, що вичерпно характеризує найменовану героїню за соціальною ознакою та вказує на прикметну ознаку її зовнішності – *Феміда у Шиньйоні*, використовуючи прийом антономазії (*Феміда* – «у древньогрецькій міфології – богиня правосуддя» [207, с. 929], *шиньйон* – «жіноча зачіска у вигляді зібраного на потилиці волосся» [207, с. 983]). Передбачливу, обережну *Тамілу Сергіївну* письменниця називає прізвиськом *Калькулятор* (*калькулятор* – «фахівець, що здійснює калькуляцію, підрахунки» [207, с. 494], а також «прилад, що виконує елементарні математичні операції над числами» [46, с. 516]). Пор.: «*Калькулятор* – це була її кликуха в університеті, так вона перемандрувала і до його фірми». Інший герой роману – *Георгій Липинський* іменується низкою ЛХА-прізвиськ, які також розкривають основну рису характеру денотата – *Джордж*, і *Адвокат* у білих рукавичках, і *Сам Пан Рафінований Джентльмен*, і *Сам Суперегоїст*. Зауважимо, що останні ЛХА постали, очевидно, не без впливу Остапа Вишні, якому належить авторство оригінального характеристичного ЛХА *І. І. Сам* [14]¹¹². Пор. ще: *Розстригай Іван Самойлович* – *Аміко, Дід, Професор. Борис Загородній* – *Пупс* (так його за спиною називали однокурсники), *Борис Бородач, Ірина Марківна* – *Антикварний Ридикюль, Олексій*

¹¹² Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – 176 с.

Олександрович «зовні був подібний до маніяка-убивці, у професійних колах його знали як *Льошу-маніяка*».

У романі «Ти чуєш, Марго?..» М. Гримич також намагається вивести на використати характеристичні можливості ЛХА-прізвиськ. Одним з головних героїв роману – *Гришу* – підлеглі називають промовистим прізвиськом *Шеф*, що вказує на його соціальний статус: «начальник, бос» [213, с. 299], або ЛХА *Камікадзе* («японські пілоти, мінери тощо – смертники під час Другої світової війни») [207, с. 497], який розкриває одну рису характеру денотата – наполегливість у досягненні мети. У романі «Магдалинка» ім'я, ім'я по батькові та прізвисько героїні також наділені потужним характеристичним потенціалом: у структурі імені по батькові *Войцеславівна* легко прочитується характерна фонетична риса польської мови – цекання, завдяки чому цей ЛХА вказує на національну належність найменованого персонажа – («Польська кров!»), прізвисько *Пишка* вказує на прикметну рису щирості – повноту, а партійне прізвисько *Ейнштейн* – на розум.

Широка палітра характеристичних та оцінних можливостей притаманна ЛХА з роману «Варфоломієва ніч». Головний герой *Павло Іванович Печеніг* – політолог. Друзі звать його фамільярними іменними варіантами *Паша*, *Пашок*, *Пашка*. Такі ЛХА можуть «передавати і широкий спектр емоційних оцінок» [166, с. 204]¹¹³. Наділяється герой прізвиськами *Штірліц*, *Девід Конерфільд*, котрі покликані розкривати передбачливість та невразливість денотата (пор.: *Штірліц* – радянський розвідник (персонаж багатьох творів Ю. Семенова); *Девід Конерфільд* – сучасний американський ілюзіоніст). Прізвисько *Штірліц* герой

¹¹³ Науменко Л. Прізвиська та прізвиська у ранній прозі В. Винниченка / Л. Науменко // Наукові записки. – Випуск 37. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 204.

отримує тільки тому, що для жінок *Штірліц* – улюблений герой, тому вони будуть голосувати за нього «не гірше радистки Кет». Прізвисько *Девід Коперфільд* виникло тоді, коли «наш молодий герой виявився неабияким гіпнотизером». Проте Марина Гримич наділяє характеристичними можливостями ще й ім'я, ім'я по батькові та прізвище персонажа: «*Павло* – апостол, пророк, учитель [пор.: 12, с. 63-64]¹¹⁴, *Іванович* – означає, що він – з народу. Він з народу, він з народом, він за народ. А *Печеніг!* Це значить – воїн, це значить – безстрашність, це значить – мужність. Ніякого пафосу, ніякої штучності. Здорове і чесне ім'я. Справжнє ім'я народного обранця». (*Печеніги* – «тюркські племена, які VIII – IX ст. кочували між Волгою та Уралом, а в середині IX ст. переселилися в причорноморські степи»; запозичення з тюркських мов, де слово *печеніг* означає «своєк» [71, Т. 4, с. 364]).

Щоб посилити характеристичні можливості ЛХА, М. Гримич дає дещо несподівану інтерпретацію найменування іншого персонажа роману «*Варфоломієва ніч*»: «*Адам Васильович Колосальний* (правда ж, дивне поєднання імені та по батькові? Річ у тім, що у далекому поліському селі, де народився наш опонент, точніше, опонент нашого молодого героя, всі були або *Адамами*, або *Василями*) *Колосальний* (це прізвище дали односельчани його предкові за особливу любов до *сала*)», отже ЛХА *Колосальний* мотивований не прикметником *колосальний*, а прийменниковою конструкцією *коло сала*.

Постмодерністський почерк М. Гримич помітний і в карнавальності варіантів іменувань журналістки *Тетяни Горошко* та її чоловіка у романі «*Варфоломієва ніч*»: «Якби вона вже не була *Горошко*, ми б її назвали *Ларіною*. Це був, говорячи

¹¹⁴ Белей Л. Літературно-художні імена-символи / Л. Белей // Культура слова. – Вип. 46-47. – К.: Наук. думка, 1996. – С. 63 – 64.

Фринковими словами, «ізмарагд». Авторка має на увазі як зовнішність, так і внутрішній світ героїні. А от чоловік Тетяни – іррадикальний естрада – має прізвище ушлявленого художника *Васнецов*, та в народі його прозивають за чудовий голос – *Паваротті*. Як, бачимо, для називання своїх героїв авторка застосовує лексичний трюк – антонімазію.

Складнішу структуру онімічної семантики має низка характеристичних ЛХА М. Гримич [21, с. 31-35], [25]. Так, цілий ряд ЛХА мотивується соціальним статусом денотатів. Щоб реалізувати цю мотиваційну ознаку, авторка обирає найхарактернішу, на її думку, рису професійної діяльності денотата: *Василь Іванович Бренчик* («Варфоломієва ніч») – заслужений журналіст України (прізвище іронічно вказує на журналіста-бренькала; *бренькати* – синонім до слова говорити); вчитель географії *Глобус* («Мак червоний в росі...»), його прізвище уособлює географію як наукову дисципліну; *Антоніна Степанівна Качур* («Варфоломієва ніч») – «директриса птахофабрики» (має справу з птахами, тому й прізвище її «пташинне»). До числа таких ЛХА можна віднести і прізвище *Рюрик* («Мак червоний в росі...»), яке письменниця утворила шляхом трансонімізації прізвища відомої історичної особи: у М. Гримич *Рюрик* – письменник, «відприск пихатої галицької інтелігенції». Пор. ще: «З машини вискочив *Вовка*, дуже схожий на *вовка*» («Варфоломієва ніч»); *Ксеня Опришка* («родом з Карпат») («Магдалинка»).

У творчому арсеналі Марини Гримич майстерно використано такі знані імена-символи [136], тобто «імена, що перегукуються». Так, у романі «Ти чуєш, Марго?..», наслідуючи М. Булгакова, авторка переносить героїв в інший, паралельний світ. Події реального і паралельного світів переплітаються, створюючи

динамічну інтригу, в якій є все: кохання, чорна та біла магія, іронія, гумор тощо. *Маргарита* в реальному світі превтілюється в *Марго* в паралельному; шофер *Вася* стає *Ібрагімом*; подруга *Светка* – *Світлячком*; співробітник *Сидоренко* – матінкою *Ісидорою*; коханка шефа *Леська* – *Дебоскетом*. Варто провести паралель між ЛХА *Дебоскет* та реальною особою Данилом де Боскетом – «полковником царської інженерної служби, якому було доручено скласти таємні карти Малоросії» [192, с. 90-91]¹¹⁵. З «Майстра й Маргарити» Михайла Булгакова М. Гримич запозичила ЛХА *Воланд*. Змальовуючи образ молодого менеджера *Андибера*, прізвище якого перегукується з найменуванням відомого персонажа українських дум, авторка устами героїв каже: «Це він... Йй-бо, він – нечистий... – Так на Воланда змахує...».

М. Гримич, наділена непересічним мовним чуттям, намагається засобами літературно-художньої антропонімії впливати на формування «антропоніміїчних уподобань» суспільства [14, с. 123]¹¹⁶. Передусім авторка критикує моду на окремі чужомовні імена. Тут варто згадати вигадливе ім'я професорської доньки *Андромеди Аристархівни*, яке вказує на схилення перед грецькою культурою. По-іншому авторка доводить неприродність рідкісного в Україні чужомовного імені *Марго* у романі «Ти чуєш, Марго?..». Тут це ім'я поступово українізується, і *Марго* стає *Марусею Богуславною*. «То якесь ім'я не фayne – *Марго*. Зате *Марія* – люкс! *Марія*, *Маруся*... Ви часом не з Богуслава? Моя мама звідтіля». Ім'я іншого героя – *Сергія Драгомарецького*, навпаки, заступають чужомовні іменні варіанти: «він-таки *Сер*, він-таки *Серж*, він-таки *Серго*, він-таки *Сірожа*»,

¹¹⁵ Пономаренко Л. Використання картографо-геодезичних матеріалів у топонімичних дослідженнях / Лідія Пономаренко // Українська мова. – 2008. – № 4. – С. 90 – 91.

¹¹⁶ Белей Л. Нова українська літературно-художня антроповімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – С. 123.

що в тексті роману також виконує відповідну стилістичну функцію: такі ультрамодні чужомовні іменні варіанти в поєднанні з питоми українськими прізвищами набувають відчутної оцінної маркованості. Пор. ще: *Георгій – Джордж* («Егоїст») [35].

М. Гримич збагачує новітню українську літературно-художню антропонімію новими ЛХА, що вказують на соціальний статус персонажа, які репрезентують сленги артистів, студентів та прог декласованих і кримінальних елементів. Це, як правило, ЛХА-прізвиська: місцевий авторитет *Колясик* (*Колясик* – «від сленгового *Коля* – людина, якій не довіряють» [208, с. 166], а також «людина, яка уводить наркотики або пиячить» [213, с. 145]); *Чурік* – охоронець *Колясика* (*Чурік* – «від сленгового неважливого *чурка* – азіат» [208, с. 329], а також «недалека, розумово відстала людина, чурбан» [213, с. 295]). Структура таких ЛХА часто зрусифікована: *Алік, Верка, Вовік, Зюзік*. Такі ЛХА поповнюють соціальний спектр українського літературно-художнього антропонімікому, репрезентують найвищі та найнижчі версти українського суспільства.

М. Гримич зображує вибори з усіма пастками та брудними технологіями, з депутатами-авантюристами та диваками, тому й створюються карнавальні ЛХА в дусі постмодернізму. Один із персонажів роману «*Варфоломієва ніч*» на ім'я *Фрідріх* розповідає: «Мене назвали на честь Енгельса», проте дружина ласкаво зве його пестливим *Фрідя*. Дружину звати *Ідея Іванівна*. Її ім'я з марксистської епохи. З іменем героїні *Ідея* дисонує прізвисько з відчутно зниженим доонімним значенням – *Ідейотка*. Пор. ще: *Микола Разін* – депутат (*Разін* асоціюється зі Степаном Разіним, який підняв селян на повстання), а по вуличному – *Крейзіл* (*Крейзі* – «психічно ненормальна людина; божевільний» [213, с. 151]).

У майстра слова власні назви стають «могутнім виразовим, характеристичним засобом, одержують високу прагматичну наснагу» [88, с. 69]¹¹⁷. М. Гримич уміло добирає імена персонажам, уже наперед знаючи їх характер та особливості, їх роль у розвитку сюжету. У доборі найменш вона так чи інакше, свідомо чи несвідомо допасовує їх до створюваних образів, домагається гармонії образу та його імені.

Отже, номінативні ЛХА у творах М. Гримич становлять 12 % (*Василь Петрович, Василь Діденко, Ігор*). Характеристичні ЛХА становлять 86 %, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 18 % (*Тетяна Горошко, Павло Іванович, Ярослава Войцеславівна*);

хронологічно значущі ЛХА – 4 % (*Лукашенко, Плющ*);

соціально значущі ЛХА – 27 % (*Колястик, Феміда у Шиньйоні, Хапайгріш, Чурік, Шеф*);

експресивно-оцінні ЛХА – 8 % (*Леська, Любочка, Светки (Світлячок)*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 29 % (*Бренчик, Калькулятор, Колосальний, Пупс, Сам Суперегойст*).

Ідеологічні ЛХА – 2 % (*Ідея Іванівна, Фрідя*);

ЛХА в романах М. Гримич дають важливу інформацію для інтерпретації текстів. Вони забарвлюють, увиразнюють оповідь, виконуючи й істотну текстотвірну функцію.

¹¹⁷ Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. Випуск 4 : [збірка наукових праць / відп. ред. Ю. О. Карпенко]. – Одеса : Астролпринт, 2000. – С. 69.

3.3. Творчі пошуки Любка Дереша в галузі літературно-художньої антропонімії

Любка Дереш – автор низки есе, п'яти романів, двох книжок для дітей. Найвідоміший його роман «Культ» був опублікований, коли автору виповнилося 16 років, і відразу став національним бестселером. Медіа називають Л. Дереша українським Стівеном Кінгом (захоплення С. Кінгом, Г. Ф. Лавкрафтом, К. Баркером відображено в його творах). Романи Любка Дереша «Культ» (2002), «Поклоніння ящірці» (2002), «Архе» (2005), «Намір!» (2006), «Трохи пітьми, або На краю світу» (2007) набули розголосу серед читацької аудиторії, а в деяких колах стали майже культовими.

Наші спостереження показали, що вибір імені для персонажа – важливий момент у процесі роботи Л. Дереша над художнім твором, «бо ім'я актуалізує авторську модальність, перспекцію, прагматичне спрямування тексту на читацьку співучасть і співіснування» [116, с. 316]¹¹⁸. Ім'я стає тематичним словом, а почасти – стрижневим. Необхідність постійного вживання імені забезпечує йому можливість різноманітних контекстів. Ім'я нероздільне з дійовою особою, сприймається й асоціюється з нею, вказує на предмет позначення та виступає його характерологічним представником. ЛХА входить у художній текст семантично «порожнім», але готовим прийняти будь-яке семантичне наповнення, куди включаються всі кваліфікації персонажа, які йому дають автор, інші персонажі, а також він сам шляхом самохарактеристики. Тому В. Кухаренко вважає власні імена локальною семантичною структурою, що закріплюється за іменем

¹¹⁸ Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / Крупа М. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 316 с.

у конкретному контексті. Цю властивість власного імені у художньому тексті вона називає індивідуально-художнім значенням власного імені [121, с. 106]¹¹⁹.

Персонажі Л. Дереша – молоді люди, тому він зумисно називає їх розмовними, фамільярними чи здрібніло-пестливими іменними варіантами, акцентуючи увагу на юному віці денотатів, романтизмі їх вдачі, що має додаткове зворушливо-пестливе навантаження. Такі ЛХА можуть виконувати як номінативну, так і характеристичну функцію. Пор.: *Влодко, Ігорчик, Ромко, Ростик (Роня), Славко, Юрко* («Культ»); *Олежка, Петько, Сашко, Терезка, Юлько* («Архе»). Зменшувально-пестливі варіанти онімів мають експресивно-емоційне забарвлення і служать характеристикою не іменованого, а іменуючого персонажа. Найчастіше форми таких антропонімів передають ласку, любов, доброзичливе ставлення до героя.

У літературно-художньому антропоніміконі Любка Дереша трапляються ЛХА, які містять у своїй структурі специфічні діалектні риси (фонетичні, лексичні, рідше граматичні та словотворчі). Пор.: специфічно галицькі іменні варіанти: *Дзвінка, Місько, Орко* («Поклоніння ящірці»); *Мацько, Микольцьо* («Архе»); *Зеньо, Йосько, Мирко* («Намір!»); *Дарця* («Культ»). Як своєрідні діалектні іменні варіанти можна, очевидно, кваліфікувати суржикові утворення на зразок: *Кеша, Льоха* («Культ»); *Дімка* («Архе»); *Гриша, Серий* («Намір!»); *Алік, Артём, Валера, Вітас, Ёера, Маня, Юраха* («Трохи пітьми, або На краю світу»), які засвідчують належність їх денотатів до пострадянського простору.

¹¹⁹ Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – М. : Просвещеніє, 1988. – С. 106.

Особливу роль у літературно-художньому антропоніміконі Любка Дереша відіграють характеристичні оніми. Тому багато персонажів називаються іменами, які містять авторську підказку для визначення читачем характеру персонажа і виконують прогнозуючу роль. Пор.: учень *Семпльований* «кайфує від електронної музики», вчителька *Держислава Черевуха* – «маленька табушена, наче мертвий горобець на стриху, старушенція, викладачка світової культури. Вона була сивою, але малювалася на фіолетово, щоб бути схожою на Мальвіну», пані *Слава* («Культ»); *Петя Дупа* («Петю звали так через обпечену половину ливця, що стала гладкою й рожевою») («Шоклоніння ящірці»); *Буба, Дикий*, брати *Коклюші, Кубік, П'явка, Торба* («Архе»); *Вишенька, Галушка, Курочка, П'яточкін* («Намір!»); *Пшеничка* («Трохи нітьми, або На краю світу»).

Очевидно, не без впливу Сергія Жадана, Любка Дереш майстерно творить ЛХА-прізвиська й клички, які ніколи не бувають випадковими. Ось низка ЛХА з роману «Культ»: *Юрко Іайтай* (японський вигук, що відповідає «хай живе» і «слава» [46, с. 59]); *Дарця Борхес* – «не красуня, та все ж доволі симпатична». Постійне називання героїні здрібніло-пестливими варіантами окazuje на її вік. Недарма автор іноді називає її мала. «Мене звати Дарця Борхес, я горжуся тим, що прочитала всього Кінга і Поннегута...Хтось пробурмотів: «Апять та дура!»). *Дарія* в перекладі зі староперської означає «сильна», «перемагаюча», «володарка майна» [11, с. 60]. Прикметно, що прізвисько героїні збігається з прізвиськом аргентинського письменника *Хорхе Борхеса*, який вважає, що світ не такий простий, як видається, що відком реальним життям живуть не лише люди, а й символи, ними

створені [77, с. 168]¹²⁰. Борхес писав про «ігри з часом та безкінечністю», а *Дарця* якраз в такі ігри грає. *Юрко Банзай* розказує про *Дарчині* очі: «Я заглянув у її темні очі, очі лані, вогкі, блискучі очі, очі без дна, у яких дуже легко втопитися, очі без жодних запитань чи заперечень». Навіть в очах безкінечність. *Сергій Мокоша*, «який всім представлявся як *Дош*» (пор.: «*Мокош*, або *Мокоша* – давньослов'янська богиня вологи, дощу й життя» [268, с. 14]); *Влодко Реланіум*, «також званий як *Данко Еленіум*» (*еленіум* та *реланіум* – «лікарські препарати, що мають заспокійливу дію» [46, с. 348]); *Льоха Сівер* – *Кабак*, *Кабачок*; учень *Ромко Малаялам* – *Павук Малаялам* («*Малаялам* був найволохатішим із хлопців у класі», звідси й назва – *Павук*); «головним генератором підлабузництва була *Іра Коркуша*» або інакше *Риба-Сонце*; вчитель географії *Віталій Ханигін-Тичинда* («*ханига* – нероба, ледар, п'яниця» [46, с. 1556]).

Джерельною базою ряду ЛХА Л. Дереша виступають слов'янські та неслов'янські (часто вигадані) імена поганських божків [41]. Так, «вчитель української мови та літератури пан *Лісун*, який мав вигляд стовідсоткового гоміка, та його дружина, вчителька мови та літератури – пані *Полісунка*, котра виглядала, як стовідсоткова лесбіянка» постали на ґрунті власних назв міфічних героїв *Лісовика* та *Лісовички*). Вчитель біології пан *Ярилов* – *Інокентій Ярилов*, «у миру *Кеша*» (*Ярилов* від язичницького *Ярила* – бога весняних робіт, родючості). Вчитель психології «був лисим старим чоловіком з молочною кудою берідкою. Повністю його звали *Дмитром Дмитровичем Хорсою*, однак він всіх просив називати його просто *Діма*. Поза очі *Діму*

¹²⁰ Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 1 : А – К / [за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – С. 168.

впливали «психо-хологом», тому що він сміявся високо і дзвінко, так що було виразно чути кожне «хо-хо-хо!» (пор.: слов'янський тоном Хорс – бог Місяця, захисник від нечистої сили). «Пан Ярослав, якого Банзай звав просто Славком, був також дуже загорнутим чуваком»; Аркадій «Кобра» Сварогов – «відомий американець великого пасьолка Жданова». Прізвище героя теж походить від власної назви слов'янського Сварога – бога Неба, вогнища, шлюбу («Це був Кобра власною персоною, і ніхто інший, тому що ніхто інший не носив би таких пошматованих джинсів, такої засмальцьованої, такої старої джинсової куртки, такого довгого, такого масного волосся, як Кобра. У мареві спеки він щодавдував злого демона Андеграунду, якого випустили на світ Божий необачні панки»).

Міфонім також лежить в основі ЛХА *Йог-Сотот* («Із болота випазив сам Йог-Сотот, Ткач Реальності, Володар Тіней, Великий Причинний Хробак, що біду накликає»). *Йог-Сотот* – уособлення темної сили потойбічних світів, божество, яке об'єднує різні виміри та світи. Л. Дереш запозичив цю назву від американського письменника Говарда Лавкрафта, який придумав назви богам і монстрам сивої давнини [123, с. 392]¹²¹. Запозиченим із міфології Лавкрафта є ЛХА *Азатот* – безтілесний дух, який керує древніми, котрих старійшини сховали від землі в хаосі, за 11 печатами, а також ЛХА *Ктулху* – один із менших Старійшин, «навіки запечатаний у підводному місті Р'лайх». Заслуговує на увагу ЛХА *Волинкар при Воротах Світанку, Зорі*. Саме так називав себе Сід Баррет – засновник «Pink Floyd», а ЛХА *Король-Ящірка* вказує на Джима Морісона (група «The DOORS») [130], [134], [135].

¹²¹ Лавкрафт Г. Зверь в підземельє. История Чарльза Декстера Варда. Белый корабль: [сб. : пер. с англ.] / Г. Лавкрафт. – М. : АСТ : ЛЮКС, 2005. – С. 392.

У романі «Поклоніння ящірці» Л. Дереш створює ЛХА на базі онімів, які побутують у середовищі його однолітків. У них відображається їх стиль життя, інтереси, погляди. Сам автор пише: «Гладкий Хіппі та Дзвінка мої єдині справжні друзі. Ми брати й сестри в Андеграунді. Ми відщепенці від міського суспільства, від тіла колективу. Бо ми кляті індивідуалісти й паскудні неформали. А неформали, знаєте, не звикли жити за нормами. Радше навпаки: мають дурну манеру їх порушувати». ЛХА *Гладкий Хіппі* вказує на відповідні форми статури та екстравагантну поведінку, навмисне недбальство. Недаром *Серій* називає його «*Хінаблудом ванючим*» (*Хінаблуд* – «хіпі або інший представник неформальної молоді» [213, с. 284]). А ось як його характеризує Л. Дереш устами *Міська*: «Він був дуже навіть непоганим хлопцем, просто мало хто хотів його зрозуміти. Апологет і ветеран броунівського руху *Гладкий Хіппі* куриє, нещадно пив і волоцюжив... любив чорні гуморески...був страшенним націоналістом. Його гордістю були нордичні волосся й очі. Достоту білява арійська бестія. Красивий, як дитя Афродіти, очі – шалено-синій кобальт і волосся густезне, м'яке та русе. Від тринадцяти років *Хіппі* не стригся».

ЛХА *Дзвінка*, *Олелько Дзвенислава* асоціюється з відомими персоналіями української історії – князівським родом *Олельків* та коханкою *Олекси Довбуша*. Чудове поєднання аристократичного прізвища з гучним іменем. *Михайло Крвавич* вважає її «класною дівчиною, ота *Дзвінка* – мила й без заскоків. *Дзвінка* обожнювала зануд», а ще вона слухає «дурну музику, носить дерті джинси і навіть (та не може бути!) куриє із *Гладким Хіппі*».

Певні характеристичні можливості притаманні для ЛХА, що вказують безпосередньо на професію чи якесь заняття персонажа-денотата, у них відбиті ті чи інші властивості побуту, народного світогляду, моралі тощо. Деякі ЛХА з роману «Архе» стосуються

звуки. Наприклад, ЛХА *Євген Фторний* – *Гена Фторний, Женя Фтор* («Фтор і Хлор, по-світському *Женя* та *Олежка*. («Фтора так називають, бо йому Дикий велику букву F набив (tattoo). І двієчку маленьку в індексі. А *Женя* Дикому – «йод два». Типу хімічні знаки)). ЛХА *Андрій, Андрон* – *Бром* («Андрій мій товариш, він целоман. Тонкий знавець берлінської школи електронної музики середини сімдесятих. І теж хімік»). ЛХА *Дмитро Шмігель* – *Дімка Менделєєв, Джим, Хімік* («– Ти шо, таке цікаве прізвище, тобі, певне, всі казали, щоб на хімію йшов! Та й правда, певне, знаєш, вінці сили так направили. Ти шо, таке прізвище, – П'явка показав великого пальця. – Я теж все життя мріяв про якесь нормальне прізвище, або... – Це... взагалі-то...прі-і-ізвисько, я навмисне розтягував слова, даючи підсікача його скоромовці. – Ой, прізвисько? Ха, а я думав – ім'я! А в тебе одночасно два прізвиська – Менделєєв і Джим? А чому ти Джим? Це ніби від Дмитра?»). ЛХА *Гагарін* з роману «Намір!» теж має стосунок до роду занять. Пор.: «Він був досконало збудований, як у фізичному значенні, так у психічному. Людина у власному часі. Колись *Гагарін* шукав себе у космонавтиці, звідти й виніс, окрім фіаско та пересічених навиків, своє поганяло».

Л. Дереш часто сам розкриває мотив присвоєння прізвиська героя. Поява таких ЛХА зобов'язана нічим необмежуваній авторській назвотворчості, що дозволяє автору запозичувати їх із сучасного українського антропонімікону, в тому числі й субстандартного. Виділяється ряд ЛХА, які вказують на зовнішній вигляд людини, її поведінку. Наприклад, ЛХА з роману «Архе» *П'явка (Буба, Буб)* «був маленьким причепливим енергетичним уприрцем, якого неможливо відігнати від себе, поки перед очима маячить це миле личко, довірливі оченята й несмілива усмішка. П'явка стояв перед витоками заледве не всіх знайомств. Простіше

кажучи, П'явка знав усіх»), «такий собі *Петько* на прізвисько *Кварк*» («Петя Кварк був задупленим крабоподібним довгов'язом, хамом у п'ятому коліні, істотою з немитим волоссям, банькатими очима і збитим підборіддям. Він вів ізольоване існування. Періодично Кваркова задупленість вилуплювалась назовні у дуже неспокійні веселощі, і тоді було краще відійти на крок назад. У випадку жвавості ця істота нагадувала зачакловане опудало, що ріже краков'як (кварков'як?) серед залитого місячним сяйвом поля. Моторошно й водночас весело. Своїми потойбічними жартами він міг налякати до смерті»). *Мацько Пожежа* («єдиний нормальний пацан на цілі Мідні буки»), *Терезка* на прізвисько *Температура* «була гарячою та прозорою». Вона володіла особливим гагунком магії». У романі «Намір!» ЛХА *Клізма* – прізвисько вчительки географії: «Це була найсердитіша зі всіх учительок, за що й поплатилася багато років тому прізвиськом «Клізма». ...Клізма кипіла від люті, недоречна акторська гра тільки підкреслювала її вулканічну активність». Пор.: *клізма* – «жінка, яка постійно ние, набридає проблемами» [208, с. 162]. ЛХА *Кориця* асоціюється зі смаком та запахом. Пор.: «Її звали *Кориця*. Як ніжно, правда? Сам придумав, тільки-но відкрив очі. *Кориця* – сирники з ваніллю. *Кориця* – кава з кардамоном. Така солодка дівчинка на ім'я *Кориця*».

Характерною прикметою онімійного почерку Л. Дереша є стирання усталених відмінностей між прізвищами та прізвиськами. У романі «Намір!», де прізвища і прізвиська часто виконують характеристичну функцію, розрізнити їх іноді неможливо. Так, головний герой роману *Петро П'яточкін* – «хлопчик із феноменальною пам'яттю», «крутизна тай годі». Називаючи героя таким прізвищем, Л. Дереш ніби грається з назвою. «*Петро П'яточкін* – тільки одна з можливостей, котра була реалізована. Я

був іншою людиною, з іншою біографією, з іншим ім'ям. Запитується, хто ж я тоді зараз? Не знаю. Я той, хто може деколи робити вибір. Я не знаю, хто я такий. Може просто промінь, який запалює ті чи інші варіанти життів? Мабуть, що так – всього лише дотенна гра світла й тіні». Ось така філософія. Друзі *Петі П'юточкіна*, з якими він працював у барі, наділені автором ЛХА-прізвиськами. Пор.: офіціант *Данило* – син *Космоса* («тобто *Косми*, старого львівського гіппі»), має урізану форму імені *Дан*. Він був поетом, художником, хіміком, «травником». Завгоспом був двометрового росту панк на прізвисько *Снайдер (навук)*. Письменник щиро зізнається, що «надто незвично, штучно звучать ці імена...Може, я їх вигадав? Імена та місця немов насміхалися наді мною, дзеркалячись одне від одного».

Про особливу увагу до імен персонажів Л. Дереша свідчить і той факт, що автор із розвитком сюжетної лінії твору називає героїв по-різному, добираючи їм раз у раз ім'я, яке найповніше характеризує денотата. Такі ЛХА містять у собі в «згорнутому вигляді надзвичайно потужну за силою і велику за обсягом інформацію» [209, с. 207]¹²². Порівняйте ЛХА-прізвиська з роману «Архе»: *Астат* («радіоактивний хімічний елемент» [46, 43]), *Квант*, *Маестро* (імена одного персонажа), *Горбун*, *Мефістофель*, *Нестор* – міфічні оперні герої, *П'явка (Буба, Буб)*. Персонажі роману «Трохи пітьми, або На краю світу» – молоді люди-неформали, які приїжджають на Шипіт, аби організувати фестиваль у фестивалі – фест самогубців. Автор створює ЛХА героїв-неформалів. ЛХА *Герасимов Герман Іванович* дещо незвична назва для панка та алхіміка з глибокою душевною

¹²² Слоцьовська О. Слід незловимого Протея / О. Слоцьовська. – Івано-Франківськ : Пайп Коломня : Вік, 2006. – С. 207.

травмою. Але це тільки гра з іменем. Пор.: «*Гера* – представляюся. Але можеш мене називати *Гер*.

– А-а-а-а...

– *Геррр...* Типу *геррр Шнітцель*?

– Саме так. Або *гер Штрудель*.

– *Пудель*, бля! Будеш тепер *гер Пудель*!»

Той же самий *Мукта* називає *Геру* лордом *Кабелем*, а він виправляє на графа *Кобеля*. Така постмодерністська маскарадність навіяна Ю. Андруховичем. Саме він наділяє Стаса Перфецького («Перверзія») аж сорока різними найменуваннями.

ЛХА *Віка* не такий вже і простий, як видається на перший погляд. Пор.:

– Як тебе звати повністю?

– *Хантурбісва Вікторія Миколаївна*.

– А церковне ім'я маєш?

– *Віра*.

– *Віра* – гарне ім'я. *Віра* допомагає людині жити. Ти не любиш, коли тебе називають *Вірою*?

– Не – а, воно мені не подобається».

Так, юна мазохістка не визнає імені, яким охрестили її в тяжку годину, бо *віра* означає «впевненість у позитивних якостях когонебудь, у правильності, розумності чиєїсь поведінки, переконанні в реальному існуванні чогось надприродного» [46, с. 189]. Все це не підходить до стилю життя героїні. Комфортніше вона себе почуває *Вікторією* – перемогою. *Мукта* називає *Віку* мадам *Ку-ку*. Коли запитують, чому мадам *Ку-ку*, відповідає: «У неї в голові зозулька живе. Все ніби добре-добре, а раз на годину мусить прокукати. Вкидуєш?»

ЛХА *Альберт Геннадійович Пшеничка* не просто символічний, а саме такий, що розкриває внутрішню прірву

невідповідності суспільного статусу людини до її природних якостей. Автор навмисно поєднує аристократичне ім'я з приземлистим прізвиськом екстрасенса-нездахи. Сам персонаж просить називати його *Альбертом*, а «краще – *Аліком*». *Лорна* називає його *Зубастіком*, а *Йостек* – доктором *Зло*. Зміна імен характерна для всіх ЛХА Л. Дереша. Пор.: «Хлопець представився *Мар'яном*, але порадив називати себе *Йостеком*». Та ж сама *Лорна* дає йому прізвисько *Геморойчик* (жаргон. *геморой* – «непроста проблема») [213, с. 83].

У прозі Любка Дереша, крім головних, є епізодичні герої. Вони рідко отримують імена. У тексті такі найменування згадуються переважно один-два рази. Пор.: «З намету вилазить бухий в дупель *хіпсубо*», «*чувак* дивиться, *чувак* хитає головою» («Трохи пітьми, або На краю світу»); «*чувак* нагадував молодого *Мєфістофеля*» («Архе»); *професор лінгвістики, поважний лінгвіст* («Намір»). «Такого повороту подій *гон* очікував найменше. Це *ВІН* прийшов тлумачити, *ВІН* прийшов качать свої права, і *ВІН* абсолютно не збирався вислуховувати повчання якогось гоміка-ведика... *Гон* («член агресивного молодіжного угрупування») [213, с. 88]) упав на коліна, *гон* підійшов до своїх друзяк» («Культ») [41].

Привертає увагу ЛХА *Той, Хто Прихований Від Себе* («Трохи пітьми, або На краю світу»). На появі цього ЛХА позначилося табування і, відповідно, заміна номінацій» [118]. Любка Дереш пише: «Ти будеш *Тим, Хто Прихований Від Себе*. Ти будеш моїм особистим секретом, який я ховаю». «Я не знаю, хто цей персонаж. Він є тим, що я приховую в самому собі. Щось скрите... який таємниця». Подібні народні номінації демонологічного рівня трапляються в «Лісовій пісні» Лесі Українки («*Той, що в скалі сидить*»).

Радикальні спроби переосмислити функції ЛХА знаходимо в романі «Намір», де головного героя названо сюрреалістичним ЛХА *Цирмігр*. Ми не маємо ніякої розшифровки, тому можемо тлумачити цю назву на свій розсуд. Сам герой зізнається: «Я відповів, що мене звати *Цирмігр*, але не мав жодних підстав довіряти собі».

Отже, творення та вживання ЛХА Любка Дереша цілком вписуються в естетичну модерністську парадигму сучасних українських літературних текстів.

Серед усіх аналізованих ЛХА номінативні становлять 11 % (*Ромко, Сашко, Терезка, Юрко*). Характеристичні ЛХА становлять 89 %, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 24 % (*Дарця, Зеньо, Квіта, Мирко, Місько*);

хронологічно значущі ЛХА – 4 % (*Гагарін*);

соціально значущі ЛХА – 8 % (*Квант, Маестро*);

експресивно-оцінні ЛХА – 16 % (*Вітас, Геморойчик, Ігорчик, Петько*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 37 % (*Гладкий Хіппі, Дикий, Зубастік, Кварк, Клізма, П'явка*).

3.4. Ономастична «територія» Сергія Жадана

Митцям 90-х років ХХ ст. властивий естетичний плюралізм – від класицизму до авангарду, незаперечним лідером якого є Сергій Жадан [243].

С. Жадан – поет, прозаїк, есеїст, перекладач, викладач кафедри української та світової літератури Харківського національного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. Починав із поезії. Перша поетична збірка «Цитатник» вийшла в

1995 році. Прозові твори Сергія Жадана «Депеш Мод» (2004), «Anarchy in the UKR» (2005), «Гімн демократичної молоді» (2006), «Big Мак» (2007) – це строкатий портрет перехідної доби і покоління, яке зависло в жорстокому міжчассі дев'яностих. П. Загребельний зазначав, що Жадан «жадає бодай виповзти за межі крейдяного кола того маразму, в якому було приречене народитися, а тоді й жити покоління нашого автора» [75, с. 228]¹²³. С. Жадан належить до найпопулярніших письменників сьогодення. «Не знаю, хто зараз в Україні найкращий і найяскравіший, але найулюбленіший – напевно, Жадан», – писав Ю. Володарський [51, 779]¹²⁴.

Якщо літературознавча проблематика текстів С. Жадана ретельно вивчається, то їх лінгвостилістичний аспект досліджується, на жаль, лише принагідно [44].

Літературно-художні антропоніми С. Жадана надзвичайно різноманітні. Герої С. Жадана – це не тільки «портрети покоління» і «духи епохи», а також «гостре переживання живого життя і його чудернацьких проявів, явлених у фізіологізмі мовленнєвих фігур, дотепних діалогів, галюцинаціях і одкровеннях» [31, с. 754]¹²⁵. Автор уміло поєднує в ЛХА дотепність, скепсис, гірку іронію, надрикуватість і мудрість. Він наділяє своїх героїв такими назвами, які «виникли як готові форми, без тієї попередньої еволюції, котра характерна для реальних прізвищ. Саме тому в них часто знаходимо риси, які деякою мірою суперечать правилам словотворення» [232, с. 8-9]¹²⁶.

¹²³ Загребельний П. Весела безпритульність? / Павло Загребельний // Жадан С. Депеш Мод. – Харків : Фоліо, 2004. – С. 228.

¹²⁴ Володарський Ю. Рецензія / Юрий Володарский // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 779.

¹²⁵ Бондар А. Равлик відповідає на Захід / Андрій Бондар // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 754.

¹²⁶ Унбегаун Б. О. Русские фамилии / Б. О. Унбегаун ; пер. с англ. / общ. ред. [и после слов.], С. 336 – 364] Б. А. Успенского ; [комент. А. А. Архипова]. – М. : Прогресс, 1989. – С. 189.

Майже в кожному творі письменника обов'язково представлено номінативні літературно-художні антропоніми. Письменник віддає перевагу однослівним, як правило, іменам. Це пояснюється потребою стисло ідентифікувати денотата-персонажа. Пор.: *Віка, Сва, Іван, Марта* («Гімн демократичної молоді»); *Володя, Маруся, Роберт* («Депеш Мод»); *Роман, Ярема* («Anarchy in the UKR»). Такі ЛХА водночас адекватно відтворюють, моделюють конкретний загальнонаціональний чи регіональний, сучасний чи історичний антропоніміїний узус, їх питома вага дуже часто є найбільшою [22, с. 19].

Для багатьох ЛХА мотиваційною ознакою є авторські симпатії чи антипатії до літературних героїв. Навколо нього обертались різноманітні персонажі, «переважно з маргінесів суспільства» [122, с. 775]¹²⁷. Тому постали ЛХА, структура яких часто зрусифікована, з фамільярно-оцінними суфіксами. Пор.: *Ігорьок, Льошка, Костік-наркоман, Шура* («Anarchy in the UKR»); *Алік, Валюня, Гога, Жорік, Славік, Толік* («Гімн демократичної молоді»); *Віталік, Юрік* («Депеш Мод»). Це так звані суржикові іменні варіанти, котрі можуть передавати не тільки суб'єктивну цестливість, але й об'єктивну зменшеність. Персонажі С. Жадана – його друзі, друзі його друзів, якщо не брати, то сусіди, колишні коханці, однокласники, колеги. Напр.: наш друг *Ігорьок*, наш друг *Роман*, друг *Білий*, друг *Боба*, друг *Алік*, товариш *Гелікоптер*, знайомий *Німець* та інші. Б. Матіяш справедливо ставить запитання: «хто ж таки є правдивим – літературним – Жадановим приятелем і – головне – скільки їх, цих приятелів?» [153, с. 788]¹²⁸.

¹²⁷ Кушнір А. Бути Жаданом / Антон Кушнір // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 775.

¹²⁸ Матіяш Б. Проза поета, або Майже нотатки на полях / Богдана Матіяш // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 788.

Зважаючи на тематику та естетичне кредо, С. Жадан лише рідко використовує повні офіційні іменування. Пор.: *Павлова Віра Наумівна, Микола Іванович Плоских* («Депеш Мод»); *Товстуха Євген Петрович, Бичко Іван Петрович* («Гімн демократичної молоді»); *Харченко Богдан Вікторович* («Біг Мак»). Це, як правило, люди старшого покоління. Форма найменування «ім'я + прізвище» має ще обмеженішу сферу вживання: *Георгій Ломай, Тамара Лихуй*, брати *Гриша* та *Сава Лихуї*, так само, як і «ім'я + ім'я по батькові»: *Юлій Юрійович, Георгій Давидович, Сан Саніч* (розмовний російський варіант) («Гімн демократичної молоді»). Такі ЛХА виконують номінативну функцію. Джерельною базою для ЛХА С. Жадана є прізвиська його знайомих, які утворилися під впливом різних соціальних чинників.

ЛХА допомагає авторові локалізувати дію художнього твору в часі й просторі. С. Жадан змальовує на сторінках творів епохастичну картину того часу, який він описує, використовуючи реальний іменник певного періоду. На творчому вечорі в Ужгороді, який відбувся 1 липня 2009 р., сам Жадан зізнався: «Я – реаліст: що бачу, те й пишу і нічого не вигадую» [236]¹²⁹, [106]. Локалізація дії художнього твору в часі відбувається також через оживання так званих хронотопів – прізвись осіб, відомих у певний історичний період: *Троцький, Ілліч, Сталін (Коба), Вася Сталін, Чанай* («Депеш Мод»); *Сосюра, Кобзон* («Aharchy ih the UKR»). Говорячи про Махна, чи поїздку Гуляйполем, чи про Сосюру, Жадан найбільше скаже читачеві про те, як сам їх бачить, чим вони цікаві для нього, а не, сказати б іронічно, для батьківщини, літератури чи історії [152, с. 769]¹³⁰.

¹²⁹ Федоришина Л. Харківський письменник Сергій Жадан, якого обожають у Львові, вперше відвідав Ужгород / Людмила Федоришина // РІО. – 2009. – 4 липня.

¹³⁰ Матіяш Б. Його приватна територія / Богдана Матіяш // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 769.

Нечисленними, але надзвичайно важливими у створенні реального історичного фону творів С. Жадана виступають ЛХА, що є іменуваннями реальних та історичних осіб різних національностей. Напр.: *Джон Леннон* («Біг Мак»), *Моріссон*, *Нейл Янг*, *Марадона* («Anarchy in the UKR»), *Фідель Кастро* («Депеш Мод»).

Важливу роль відіграють ЛХА, які вказують на належність героя до певного народу, соціального середовища. «Вже за формулою імені, морфологічною формою, етимологічною основою і звуковою стороною... можна скласти певне уявлення про «розстановку соціальних сил» у творі, національність його носія» [160, с. 104]¹³¹.

У творах С. Жадана виступають постаті різної національної належності, що мають імена, властиві антропонімії певного народу. Найменування героїв-іноземців відповідають реальним фактам тієї мови, носіями якої вони виступають. Це стосується і форми найменувань, і структури імен та прізвищ персонажів: австрійці – мій друг *Крістоф Лінгг*, мій старший друг і колега *Берні* – «лисий чувак»; чехи – наш приятель *Гашпер*, юна порядна чешка *Сільві*, художник *Руді* – приятель *Гавела*; литовець приятель *Яніс*; румун чи циган *Баланеску*, якого автор називає ще *Містером Гнилі Ясна* через хворобу ясен; араб *Абдула*; італійський робітник *Крістіан*, із яким автор так і не знайшов спільної мови; поляк *Вітольд*, якому «було років 60, може, трішки менше, але він багато пив, і вік його визначити було важко» («Біг Мак»). Вартим уваги є ЛХА *Джон Леннон* («Біг Мак»). Сергій Жадан називає відомим іменем свого віденського знайомого, вірніше, так його

¹³¹ Михайлов В. Н. Роль ономастической лексики в структурно-семантической организации художественного текста / В. Н. Михайлов // Русская ономастика : сб. науч. трудов / [отв. ред. Карпенко Ю. А.]. – Одеса : ОГУ, 1984. – С. 104.

називають всі за зовнішню схожість із музикантом Ленніном. Пор.: «...до зали вихався мужчина, зовні дуже подібний до Джона Леннона, ось уяви собі покійного Леннона о восьмій годині вчора, який почав пити ще з восьмої ранку, в нього від перегару навіть окуляри зацігніли, з круглими такими скельцями, пам'ятаєш, справжні леннонівські окуляри...». Автор називає його «крутим хлопцем», «мудаком», «старим шизоїдним європейським інтелектуалом». Ніхто з персонажів не знає справжнього імені героя. Пор.: «А як його хоч звати цього Джона Леннона? питаюсь. Не знаю, ми так давно з ним знайомі, що ім'я його я, чесно кажучи, вже забув» або «...отакі виродки, як Джон Леннон, печальні обрубки великої європейської псевдореволюції.. бідаки ще й досі бовтаються під холодними європейськими небесами в пошуках миру та благополуччя... Наприклад, цей Джон Леннон, розумієш, ми з ним сидимо вже дві години, а я і досі не знаю, як його звати, власне, я не питаюсь, він не говорить, спитати би в індуса, так той здається, і власне ім'я забув, якщо колись і знав».

Розгалужена варіантність власного особового імені часто виконує соціологічну функцію, оскільки власне ім'я одного і того ж денотата в різних соціально-комунікативних ситуаціях може мати різну конотацію: для знайомих і друзів він *Боб*, *Боба*, для матері – *Богдан*, для лікаря – *Харченко Богдан Вікторович*; для ноземних друзів – *Серж*, а для своїх – *Сергій* («Біг Мак»).

С. Жадан, копіюючи реальний антропонімійний узус, називає персонажів-євреїв то колоритними єврейськими іменами на зразок *Сара*, *Буся*, *Соломоновна* та ін., то показує поширену практику самоасиміляції, тобто добровільну відмову від автентичних єврейських прізвищ. Пор.: «Ви що євреї? Так. Це з прізвищем Бовдаренко? Ще якби не ваше прізвище, може б, ми щось і придумали, але з таким прізвищем ну яка може бути єврейська

еміграція?»; «А прізвище в неї хоч єврейське? Єврейське, заспокоїли його цигани, – у неї чудесне єврейське прізвище, – її звати Анжела Іванова, це по першому чоловіку» («Гімі демократичної молоді»); «*Ваха* – грузин, хоча Собака його теж називає євреєм» («Депеш Мод»).

Особливий інтерес у літературно-художньому антропоніміконі С. Жадана викликають власне характеристичні ЛХА. У них – «духовне обличчя народу, його психічний склад, народний світогляд і світосприймання, гумор, народний дотеп, кмітливість і спостережливість» [244, с. 16]¹³². Такі ЛХА починають «промовляти» в художньому творі. У таких категоріях антропонімів відбиті різні сторони і особливості побуту всіх соціальних верств і зокрема основи суспільства – соціальних низів. Ось цілий ряд ЛХА з «Anarchy in the UKR»: «це був капітан *Кобилко*», прізвище якого вказує на норовистий характер денотата, проте суфікс -к- трансформує виражальні можливості цього оніма. Іншого персонажа С. Жадан називає прізвищем *Гелікоптер* (вертоліт), яке поклинає розкрити певні риси характеру персонажа, зокрема його запальний характер, схильність до сварок.

У романі «Депеш Мод» С. Жадан творить літературно-художній антропонімікон, у якому ЛХА з прямою та вичерпною онімною семантикою функціонують з ЛХА з багаторівневою онімною семантикою. Так, ЛХА *Вася Комуніст* вичерпно характеризує ідейні переконання героя. Для автора *Вася Комуніст* – «справжній друг», він «дотримується якихось своїх комуністичних принципів». Однак характеристичні можливості ЛХА *Собака Павлов* приховані письменником набагато глибше

¹³² Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – С. 16.

Цей ЛХА найперше асоціюється з прізвиськом відомого фізіолога І. Павлова, який проводив досліді на собаках. Сам персонаж веде собаче життя: «він ніколи не міг зрозуміти чим він насправді займається», «з батьками він не живе, говорить, що не може жити з свреями, тусується по знайомих, інколи зависає в них на тиждень-другий», ніде не працює, говорить «мені задало працювати на них». С. Жадан вміло наділяє героя манерами, поведками, рисами, які є характерними для собаки. Пор.: «Собака втомлений і змучений – він п'є вже третій день», «Собака важко ковтує слину», «Собака переводить подих», «Собака сповзає на цементну долівку і починає відповзати в бік проходу, давлючи своїми змученими грудьми соняшникову лушпайку, недопалки і потерейні квитки», «Собаку знаходять на підлозі в кабінеті, з рота Собаки тече слина, його починають відкачувати, а відкачавши, думають – що з цією сукою тепер робити... Літо Собака проводить на дурні. Він швидко повніє і дичавіє, справжня тобі дика собака двого, в нього виростає густа чорна шевелюра...».

С. Жадан поповнює реєстр соціально значущих ЛХА коштом онімних утворень, які до того ніколи у ролі соціально значущих в українській літературно-художній антропонімії не вживалися [128]. До числа таких належить ЛХА *Саша Карбюратор*, який покликаний вказувати на професійні зацікавлення денотата: «Саша Карбюратор – мій гарний приятель, Саша приїхав звідкись із кордону, хоча він тут всюди, цей кордон, Саша закінчив курси водіїв, він пристрасно ставиться до техніки. Одного разу він навіть купив собі підручники зі схемами й описами автомобілів і впробував у всьому цьому розібратись. Почав він, як неважко здогадатись, із карбюратора. Після цього підручники зникли, я собі так розумію, що їх просто хтось пропив, чого добру пропадати».

Особливу текстотвірну роль С. Жадан відводить ЛХА у романі «Гімн демократичної молоді». Тут ЛХА, утворені на базі реальних прізвищ видатних осіб, наповнюються цілком іншою, ірреальною та панхронічною докладною характеристикою, що виступає ефектним мовним засобом творення ірреальної чи парадоксально нерозумної дійсності. Так, *Боткін* – відомий російський лікар-академік – у романі С. Жадана стає звичайним дільничним лікарем: «*Боткін*, за паспортом *Товстуха Євген Петрович*, був старим бітником і дисидентом, так би мовити, колючим уламком шістдесятництва, але мав широку натуру і легко переходив з усіма на ти. Все своє свідоме життя він пропрацював дільничним лікарем, тому був названий *Боткіним* і користувався авторитетом у різних химерних компаніях». Герой Шура з роману «Anarchy in the UKR» називає автора, С. Жадана, *Леніним*. Пор.: «До мене він ставився з симпатією, називав мене *Леніним*, казав, що я розумний, як *Ленін*, а я не заперечував, до *Леніна* ми ставились нейтрально». ЛХА *Алік Заїка* асоціюється з просторічним апеллятивом *алік* – «алкоголік» [208, с. 46].¹³³ Пор.: «Я – *Алік Заїка*. Я – анонімний алкоголік».

У творах С. Жадана, крім головних, є епізодичні герої. Вони рідко отримують імена. Замінінки імені можуть характеризувати свого носія, а також доповнювати інформацію, закладену в антропонімах. Різноманітність таких найменувань дає можливість автору більш повно і виразно розкрити художні образи, точно і влучно їх охарактеризувати. Коли іменована дійова особа невідома персонажам або з'являється вперше, її здебільшого називають апеллятивом. Апеллятив дає можливість вирізнити такого персонажа за якимись внутрішніми рисами чи певними зовнішніми ознаками,

¹³³ Словник сучасного українського сленгу / [упоряд. Т. М. Кондратюк ; худож.-оформлювачі Б. П. Бублик, С. І. Правдюк]. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 46.

що відразу ж упадає в очі: *охоронець, продавщиця, преподобний, шьотка, жінка в уніформі («Депеш Мод»); листоноша, чувак з рок-клубу («Anarchy in the UKR»); водій фольксвагена, мама-буфетниця, маленький шоколадний індус, старий, пожмаканий життям та еміграцією турок, заввідділенням, психолог хрінів («Біг Мак»)*. Унаслідок постійного використання різних заміників певної власної назви досягається новизна сприйняття образу в кожній конкретній ситуації. У текстах романів такі найменування вживаються переважно один-два рази.

Серед усіх аналізованих ЛХА номінативні становлять 11 % (*Віка, Марта, Роман*). Характеристичні ЛХА становлять 86 %, в тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 17 % (*Іван Бичко, Богдан Марченко, Льошка, Жорік*);

хронологічно значущі ЛХА – 13 % (*Ілліч, Троцький, Чапай, Кобзон*);

соціально значущі ЛХА – 17 % (*Віра Наумівна, Карбюратор Кобилко*);

експресивно-оцінні ЛХА – 12 % (*Валюня, Ігорьок, Льошка*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 27 % (*Алік Заїка, Гелікоптер, Містер Гнилі Ясна*).

Ідеологічні ЛХА – 3 % (*Комуніст, Ленін*);

ЛХА Сергія Жадана – могутній виразовий, характеристичний засіб. Вони забарвлюють, увиразнюють текст. Автор ретельно вибудовує власний естетичний простір, у якому важлива роль відводиться ЛХА.

3.5. Новаторство літературно-художньої антропонімії Василя Кожелянка

Особливе місце в українській літературно-художній антропонімії посттоталітарної доби посідає онімійна творчість чернівецького письменника Василя Кожелянка, автора чотирьох поетичних збірок (перша «Терновий іней», 1994 р.), декількох романів, багатьох повістей, оповідань. За фахом В. Кожелянко – філолог, працював журналістом у провідних чернівецьких та львівських виданнях. Критики називають Василя Кожелянка найпарадоксальнішим українським письменником, визнаним майстром жанру альтернативної історії, «політичного фентезі». Автор малює захоплючі сюжети, дотепні діалоги, дивус політичною фантазмагорією з упізнаними персонажами. Для ономастів романи В. Кожелянка – невичерпна криниця.

Аналіз ЛХА романів «Дефіляда в Москві» (1997), «Конотон» (1998), «Лженострадамус» (1999), «Людинець» (1999), «Котигорошко» (2000), «Тероріум» (2001), «Срібний павук» (2006) та низки новел, показує, що власні назви його персонажів породжені національною культурою і тісно пов'язані з історією народу. Художній образ В. Кожелянка набуває конотативного забарвлення, яке максимально увиразнює ім'я персонажа. «Внутрішня форма імені тісно пов'язується з художнім образом, а етимологія імені перегукується з ним» [261, с. 5]¹³⁴. Автор уміло наділяє своїх героїв саме такими назвами, які не тільки описують моральні якості персонажа або вказують на його професію, а й спроможні вичерпно охарактеризувати денотатів.

¹³⁴ Шестопалова Л. Д. Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості В. Г. Дрозда) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Д. Шестопалова. – Одеса, 2006. – С. 5.

У творах В. Кожелянка дуже часто вживаються ЛХА, створені на базі реальних прізвищ історичних осіб, які становлять історичне тло епохи: *Степан Бандера, Берія, Тичина, Хвильовий, Куліш, Шухевич, Жданов, Маланюк, Олесь, Антонич, Сагайдачний, Мороз, Сашко Пономарів, Ярина Білик* («Дефіляда в Москві»); *Богдан Хмельницький, Алексей-Михалич, Пожарський, Іван Мазепа, Юрій Немирич, Потоцький* («Конотоп»); *Вишневецький, Іоанн Васильєвіч, Мішель Нострадамус, Роксолана* («Лжестрадамус»).

Деяких реальних і дуже відомих історичних персонажів автор називає авторськими власними найменуваннями. Так, у романі «Дефіляда в Москві» Сталін – це *Іосиф Перший, вуйко Йосип, Йосип Прекрасний*, «молочний брат Гітлера, одну вовчицю вбили, одного батька Вельзевула діточки»; Гітлер – це фірер *Адольф Алоїзович, Адольф Великий, «Глиба! Матьорий человекіще, Маніяк, Адольф Недоношений*, чортів син, «вірять в Одина, іншими словами в князя світу цього... тут не обійшлося без руки Люцифера, це дідьча робота». Прикметно, що обох цих діячів автор пов'язує із нечистою силою, що й позначилося на вживанні теонімів *Вельзевул та Люцифер*.

Якщо при йменуванні Сталіна та Гітлера В. Кожелянко використовує їх реальні імена, то для називання інших персонажів, зокрема історичних осіб, автор дозволяє собі робити невзначні трансформації в структурі їх справжніх імен та прізвищ: «вони набувають форм зменшуваності або просторічності» [62, с. 201],¹³⁵ вказують на зовнішність героїв, особливості діяльності, мораль. Наприклад: Будьонний – *Буденний, Вусатий Кавалерист*; Ворошилов – *Ворошило, Клим, Климко, Климко Щурик*; Молотов

¹³⁵ Григорьев В. П. Собственные имена и связанные с ними афелативы в словотворчестве Хлебникова / В. П. Григорьев // Ономастика и грамматика / (отв. ред. И. И. Келякуцкая). – М. : Наука, 1981. – С. 201.

– В'ячик Скрябін; Хрущов – Кукурудзник, Лис Микита, Лисий Микита, Хруц, Майський Жук («Дефілада в Москві»).

Різним якостям персонажа, різним ідеям, у ньому втіленим, відповідають і різні імена. У зв'язку із цим В. Кожелянко широко «використовує чужі власні назви, в перешу чергу ті, які називають міфічних персонажів і літературних героїв» [108, с. 225]¹³⁶. Так, у «Конотопі» з'являється *Воланд*, або пан *Чортенко* – власник газети, або чорт *Воланд* – *Басаврюк*, кіт *Бегемот*. Ці ЛХА запозичені від М. Булгакова. У новелі «Брама горішня» перераховано найрізноманітніші власні назви нечистої сили: «...*Вельзевул*, а *Люцифер*, а *Мефістофель*, а *Воланд*, а наш *Басаврюк*... *Асмодей*, *Бафомет*, *Сатанайл*, *Беліал*, *Диявол* – імси багато, але того, кого ним називають, не існує». ЛХА *Штірліц*, він же *Максим Ісаченко* – дещо змінене автором найменування Ісаєва, героя багатьох творів Ю. Семенова. В новелі «Чужий-2» ЛХА «електронна секретарка» *Елла* – «*Еллочка-людожерка*» від Ільфа та Петрова. ЛХА *Остан Бульбенко* та *Андрій Бульбенко* запозичені від М. Гоголя та інтерпретовані автором.

Даючи прізвиська своїм персонажам, В. Кожелянке, як правило, «не стримує польоту своєї ономастичної фантазії» [232, с. 188]¹³⁷. Він проявляє особливий інтерес до створення промовистих прізвиськ, як до мовностилістичного прийому. Подорожуючи зі своїми героями в просторі і часі, пристосовуючи їх до різних епох і режимів, він змінює лиш частково структуру їх прізвиськ чи прізвиськ, додаючи потрібний суфікс, закінчення, перекладаючи їх іншою мовою і т. д. ЛХА *Клим Староігл*

¹³⁶ Кожевникова Н. А. Заметки о собственных именах в прозе Андрея Белого / Н. А. Кожевникова // Ономастика и грамматика / (отв. ред. Л. П. Калакуцкая). – М. : Наука, 1981. – С. 225.

¹³⁷ Унбегаун Б. О. Русские фамилии / Б. О. Унбегаун ; пер. с англ. / общ. ред. [и после слов., С. 336 – 364] Б. А. Успенского ; [коммент. А. А. Архицова]. – М. : Прогресс, 1989. – С. 188.

(«Лженострадамус») – «нащадок прямих спадкоємців короля пугано-ромів Карпато-Балканського ареалу Ігли XII-го Старого». Поступово він стає *Климентієм Зореколом* – «православним руським лицарем, патріотом Руси-України». Пор. ще: «Звідки у твоєї милості таке дивне прізвище? Предки мої, очевидно, списами і шоломами зорі кололи». Далі ми зустрічаємось із «громадянином Росії, нащадком білоемігрантів, репатріотом і патріотом» *Климом Звездо-Орловським*. Змінюючи національність персонажа, автор змінює мовну належність його прізвища [174]. Французький купець *Луї Стилетт* стає «італійським-фортифікатором» *Клименто Стилетто*, а в далекій Британії він називається *Гленн Старкіллер*. Сам носій цього прізвища каже: «Смішне прізвище... моєю рідною мовою воно означає «Убивець зірок».

Хронологічну мотивацію має також ЛХА *Печерівська* («Лженострадамус»), який, однак, розкривається лише на тлі соціально-політичних умов, у яких живе персонаж: виявляється, що денотат походить із роду *Шампінйонів*, «...а прізвище прадід моєї *Ірен* поміняв після більшовицької революції 1917 року. Бо підтоді дуже почали не любити шампінйони, називали їх в одному ряду з рябчиками та ананасами як їжу, чужу пролетаріатові». «Онороднення» прізвища одного з персонажів Шампінйон на Печерівський – дуже ефективний мовний прийом як соціальної характеристики самого денотата, так і доби, в якій він живе.

Своєрідний ЛХА-«хамелеон», що має здатність змінювати як структуру, так і онімійне значення з метою ідеально пристосовуватися до зміни хронологічно-просторових або соціально-культурних умов функціонування, В. Кожелянко використовує для номінації головного героя роману «Конотоп». *Автовізій Самійленко* – вільний журналіст у реальному світі.

Подорожуючи в просторі й часі, прізвище стає іменем (очевидно, не без впливу імення уславленого козацького літописця Самовидця), так з'являється «студент-філософ Києво-Могилянської академії» *Самійло Самовидець*, згодом – пан *Самописець*. Щоб показати світ, у якому журналістові доводиться виживати і якось заробляти на хліб, автор іронізує над умінням пристосовуватись. Замітки, які той подає в українські газети «Ніч», «Вереск нації», «Шлях у перемогу», підписує прізвищем *Автовізій Самійленко*. Кожелянкові назви перегукуються з реальними назвами українських газет «День», «Голос нації», «Шлях перемоги». Така інтерпретація назв газет Кожелянки продовжує Франкову традицію, який ще у 70-80 роках XIX ст. в оповіданні «Історія одної конфіскації» назвав «Gazetu Lwowski» «*Бабусею Львівською*», «Przegled spoleczny» «*Переглядом масляним*», «Gazetu narodowy» «*Шматою народовою*», «Kurjer Lwowski» «*Фуражером львівським*», «Dziennik polski» «*Сінником польським*», «Narodna czasopys» «*Народним часописком*». У єврейській газеті «Ідіот гадашот» Кожелянків герой підписується єврейським прізвищем, утвореним на базі його автентичного, українського – *Автовізій Самуелі*; в російській газеті «Пульс Тушкіна» – російським *Автовізій Самойлов*; у польській газеті «Жечь посполитих!» – сполонізованим *Автовізій Самуельський*; а в татарській газеті «Алтин-и-Кирим» – тюркізованим *Автовізій Самуїл-Огли*.

Такі ж ЛХА-«хамелеони» із широкими характеристичними можливостями використовує В. Кожелянко в романі «Людинець». Тут власні назви персонажів також часто змінюються, пристосовуючись до конкретного соціально-культурного узусу. Так, ЛХА *Матвій Матвійчук* – осавул Служби національної безпеки – має ряд варіантів. Пор.: «Я чув, *Матвію*, що ти маєш у

себе в Чернівцях якусь кавказьку кличку, *Снігуранц*, чи що? – *Снігуранц*, – посміхнувся *Матвій*, – аналогія з румунською спецслужбою часів окупації». Через якийсь час ми зустрічаємо техніка-хорунжого *Матвія Матвієнка*. Зміна національної ідентифікації героя негайно віддзеркалюється у його ЛХА-прізвищі: генерал-осавул *Червоненко* перейменовується у генерал-ротмістра *Краснова*. Молодий і нежонатий чотар СНБ *Григорій Тарасуль* перевтілюється в поета-дисидента *Тараса Тарасенка*.

ЛХА-«хамелеони» ідеально підійшли при номінації одного з персонажів роману «Людинець», політика-конформіста. Так, першим номером у списку, а також кандидатом у Президенти України став поважний чоловік без певних занять, зате із багатою біографією, 54-річний *Григорій Кручений*. Прізвище утворене від прикметника *кручений*, що означає «непрямий, викривлений, несерйозний, легковажний» [209, Т. IV, с. 378]. Програма цього кандидата була проста: «Всім – усе!» Тому він усім усе обіцяв, викручувався з будь-якої ситуації. Виступаючи перед румунами, називає себе *Григоріу Круча*, перед євреями він – *Герш Крученхайм*, перед поляками – *Грігоріус Кручевскі*, перед росіянами – *Грігорій Євсєч Кручьоних*. У новелі «Шлях воїна в Україні» В. Кожелянко майстерно застосовує прийом різної номінації одного персонажа. *Іваній Алмазко* – «правдивий український патріот», який стає хамелеоном і перетворюється на *Івана Петровича Брильянтина* – «секретного співробітника КГБ». А на батьківщині залишається «простий буковинський хлопець *Івасик Діамантик*».

Головний герой роману «Дефіляда в Москві» *Дмитро Левицький*. Прізвище його вказує на «аристократичне походження». Проблема імені пов'язана з розумінням людської сутності. У характері та найменні цього персонажа «зживаються та

борються божественне і тваринне» [108, с. 224]¹³⁸. Вираженням дитячого слугують іменні варіанти *Митро*, *Митрик*, які протиставляються прізвищу *Левицький*. В. Кожелянко створив цей ЛХА не випадково, адже був такий український громадський діяч, адвокат, учасник фронтових дій, один із співзасновників і перший голова Українського національно-демократичного об'єднання. Як реальну людину, так і літературного героя об'єднували націоналістичні ідеї, бажання бачити Україну незалежною та процвітаючою державою.

ЛХА *Генця Мангерівна*, у якої «вар'юватий таточко разом з верескливою мамочкою», характеризує кохану Дмитра сердитою жінкою, мегерою [207, с. 626]. Автор спеціально не називає її по батькові (Юрко Мангер) *Юрївною*, а *Мангерівною* (мегерою), щоб підкреслити риси характеру.

Дуже часто при творенні ЛХА В. Кожелянко вдається до онімізації апелювативів, передусім назв рослин, тварин, птахів, комах. Побутовий характер доонімного значення таких ЛХА часто не узгоджується з високим соціальним статусом їх носіїв, що слугує джерелом емоційно-оцінної маркованості таких онімів [47]. Напр.: прем'єр-міністр *Кавуненко*, *Тит Яблуненко*, *Грушенко*, *Малиненко*, *Ріппа*, сотник *Пта-Пташник* («Котигорошко»); поетеса *Клавдія Черешенька*, *Олена Гарбузюк*, лівий демократ *Пилип Горобець-Воробйов*, професор *Хрущ-Кукурудзянський* («Людинець»), генерал армії *Козлов* («Терсріум»), *Лебідь*, *Олень*, *Їжаков*, *Хрущ*, *Жук* («Дефіляда в Москві»), *Журавель* («Лженострадамус»). В окремих випадках джерелом іронії слугує поєднання імені та прізвища, що утворене від «непоєднаних»

¹³⁸ Кожевникова Н. А. Заметки о собственных именах в прозе Андрея Белого / Н. А. Кожевникова // Ономастика и грамматика / (отв. ред. Л. П. Калауцкая). – М.: Наука, 1981. – С. 224.

спелитивів *Лев Півень* (головний редактор газети «Дзигарок») («Дефіляда в Москві»).

У новелі «Брама горішня» є ряд характеристичних ЛХА, якими автор намагається вказати на соціальний статус їх носіїв. Для цього поєднуються римські імена з українськими прізвищами: *Аврелій Марчук* та *Юліан Цезарюк* (професори), *Петроній Пузиренко* (губернатор), *Нероній Калитков* (олігарх). Прізвища *Марчук* та *Цезарюк* натякають на відомого депутата та імператора. ЛХА *Пузиренко* та *Калитков* асоціюються з відомими персонажами Карпенка-Карого, для котрих характерний безмірний потяг до збагачення, як і в олігархів. Автор уміло поєднує чужомовні імена з українськими або, навпаки, антропоніміїні формати з українською антропонімією основою, творить «кресольські» ЛХА, яким притаманний значний оцінний потенціал. Пор.: *Дездемона Лапчук*, *Павло Галілейський* («Людинець»), *Делірій Іванович Тремен* («Тероріум»), *Ярина Савойська* («Котигорошко»). Так, наприклад, привертає увагу ЛХА *Ярина Савойська*. Ім'я *Ярина* означає «мирна» (з грецької) [229, с. 156], а ось прізвище може мати двоєке тлумачення: можна пов'язувати з царицею *Маргаритою Савойською*, а можна – з капустою певного різновиду. Пор.: «Вона – *Ярина Савойська* (вже навіть якби хотів, то не забув би це екзотичне прізвище)»; «журналістка *Ярина Савойська*, телеканал КГБ ... як її там ... панна *Піренейська*, чи як? *Португальська...Вайдейська...Ярина Арагонська*». Журналістка каналу КГБ всюди проникає, як і капуста всюди росте. В. Кожелянко неспроста зводить *Котигорошка* (горох) з *Савойською* (капуста) (горох з капустою – якась мішанина). ЛХА *Вацлав Флореско* («Людинець») належить драматургові-абсурдисту. Але абсурд уже в тому, що автор поєднує слов'янське за походженням ім'я (польська та чеська форми,

означає «вінець слави») [80, с. 360] з прізвиськом румунського походження. Прізвисько *Флореско* означає «квітучий» [80, с. 605].

Варто зазначити, що В. Кожелянко називає своїх героїв автохтонними іменами [67] як давно відомими, так і штучно створеними. Пор.: *Вогнеслав, Любослав, Небослава, Ратобор, Святомир, Святополк, Яромир, Ярополк, Ярослава*, («Котигорошко»), *Мечислав, Ратобор* («Людинець»). Автор уміло поєднує промовисте ім'я з промовистим прізвиськом і досягає неабиякого виражального ефекту, характерного для мовної естетики модерністів. Пор.: *Святомир Глек, Яромир Дерев'янський, Небослава Коцун, Святополк Книш, Бух Копитович, Конон Любослав, Малинобур Сертифікатенко*.

У руслі постмодерністської естетики В. Кожелянко знаходить застосування і численним онімам-історизмам, якими йменувалися реальні історичні особи. Письменник називає ними терористів: «терористка полковник *Роксолана*, заступник полковника *Роксолани Довбуш*, терористи *Кармелюк, Гонта, Махно* («Котигорошко»). Така незвична мотивація ЛХА виступає джерелом їх емоційної маркованості.

В українській літературно-художній антропонімії посттоталітарної доби В. Кожелянко виступає новатором при творенні ЛХА, які вказують на соціальний статус. Так, наприклад, українського полковника в «Українській книзі мертвих» письменник називає *Щеневмерлий*. Цим ЛХА В. Кожелянко перегукується з Ю. Тарнавським, який подібного персонажа назвав *Тризубенком*. Цей ЛХА є авторським неологізмом В. Кожелянко, утвореним на базі перших слів гімну України «Ще не вмерла...», що покликано увиразнити декларативний патріотизм денотата. Міністра держбезпеки з новели «Мальтійський хрест» автор називає *Ланцевич*, ЛХА утворений від слова «ланци», кайдани.

Радника президента з «Мальтійського хреста» іменує *Нуногодінським*. Це авторське новоутворення виникло під впливом мультфільму «Ну, погоди». Бомжа з новели «Брама горішня» П. Кожелянко називає *Адамом Перволюдником*. Ім'я з цього ЛХА вказує на першу людину, а прізвище це ще й підтверджує. Міністра легкої промисловості України з роману «Дефіляда в Москві» письменник назвав *Мордахай Шляпінтох*, що підкреслює стосунок до одягу, зокрема – шапок. У новелі «Шлях Каїна в Україні» автор називає начальника таємної поліції України *Георгій Уран-Рудниківський* та начальника таємної поліції Санкт-Петербурга *Владімір Гулаг-Колімовський*. Такі ЛХА є також авторськими неологізмами, виникли вони від назв радянських державних управлінь концентраційних таборів (гулаг), поселень (уранові рудники) та місць позбавлення волі (Коліма). У сленгу нийвищого партійного керівництва домінують ЛХА на зразок *Кандидат*, *Кандидат Кандидатович* (двічі кандидат), *Дуже Реальний Кандидат* (той, що має шанси виграти); *Дід* (старий керівник), *Голова* (керівник), *Рятівник Нації* та *Гарант Конституції* (президент), які утворені шляхом онімізації опорних слів у складених назвах посад.

Найбільшу групу серед ЛХА за соціальною приналежністю становлять штучно утворені або свідомо дібрані ЛХА, «доантропонімійна семантика яких прямо або опосередковано вказує на професію денотата» [22, с. 62]¹³⁹. У романі «Котигорошко» таких ЛХА-професіоналізмів найбільше. Вони вказують на рід заняття, на ставлення до тої чи іншої посади. Так, наприклад, голова Верховної Ради *Каламутненко* (пор.: «в перен. знач. *каламутити* – викликати неспокій, незгоду, незадоволення;

¹³⁹ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, - 1995. – С. 62.

підбурювати, баламутити» [46, 515]), старий міністр фінансів *Горщиксрібляк* (пор.: горщик зі сріблом як скарбниця), начальник одеської поліції генерал *Портофранк* (пор.: Одеса – *порт, франк* – «грошова одиниця Бельгії, Люксембургу, Монако, Франції, Швейцарії та деяких ін. країн (до введення євро у 2001 р.)» [46, с. 1549]), генерал *Шаблезуб* (пор.: точити шаблю та зуби), генерал-чотор *Чорнопес* (пор.: чорний пес), генерал-хорунжий *Гратко* (пор.: ґрати, натяк на в'язницю) відповідає за безпеку країни, молодий полковник поліції *Дротяник* (пор.: дріт, ґрати, знову зв'язок із в'язницею), хорунжий *Кроволюбів* (пор.: кров любити, воювати), міністр фінансів *Капшучник* (пор.: *капшук* – «гаман у формі горбини, що затягується шнурочком» [46, с. 522]), міністр мілітарних справ генерал-полковник *Цингелюк* (пор.: *цингель* – «курок» [46, с. 1583]), генерал-полковник *Жовтовод-Водяник* (пор.: жовта вода та *Водяник* – «таємничий господар озер, боліт, річок. Зазвичай це дух, ворожий людині» [267, с. 179]¹⁴⁰), командує піратів *Веслоу* (пор.: весло).

Промсвісті ЛХА є найпомітнішими онімними утвореннями у тексті роману «Котигорошко». Автор з почуттям гумору створює образи високопосадовців, учених, журналістів, військових. Ім'я героя може супроводжуватися стислою енциклопедичною характеристикою, яка вказує на місце в суспільстві, на посаду, на роботу персонажа [90]. Наприклад, міністр внутрішніх справ України генерал *Кайданюк* (пор.: кайдани), лівий демократ *Пилип Горобець-Воробйов* (пор.: одна й та ж назва українською та російською мовами лише підтверджує політичну орієнтацію персонажа), президент Української держави пан *Ярослав Стецько*

¹⁴⁰ 100 найвідоміших образів української міфології / [Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О.]. – К.: Орфей, 2002. – 448 с.

(прототипом міг бути визначний український політичний та державний діяч Стецько Ярослав, який очолював Антибільшовицький блок народів).

Завдяки частковому відновленню доантропонімної семантики ЛХА В. Кожелянко характеризує денотата лексичними засобами. «Часткове відновлення забутого, уневиразненого для більшості доантропонімного значення дозволяє письменникові на основі асоціативних зв'язків вдаватися до індивідуально-авторських переносів доантропонімного значення ЛХА (метафора, метонімія)» [13, с. 28]¹⁴¹. На основі переносів доонімного значення ЛХА та асоціативних зв'язків, що вони викликають, розкривається соціальна значущість ЛХА професор *Хруненко* (пор.: діал. *хрунь* – «несідник»), композитор *Глиняк* (пор.: прізвище російського композитора Глінка), професор-літературознавець *Стило* (пор.: *стиль*), банкір *Михайло Гершенко* (пор.: єврейське ім'я Гершко, а саме євреїв вважали успішними банкірами чи лихварями), крамарка *Зінька Мармуляда* (пор.: діал. *мармуляда* – повідло, а крамарка торгує цим) («Людинець»); сотник *Полотняк* (пор.: *полотно*, «Переляканий Полотняк ... стояв струнко, з білим, як полотно, обличчям виправдовуючи своє прізвище»), генерал *Концентратюк* (пор.: концентрувати сили), бунчужний *Хованко* (пор.: *ховатися*), ректор інституту *Пенько* (пор.: *пень*, в переносному значенні – дурний, тупий), «поет, відомий цинік і святотатець» *Колоброд-Зарічний* (пор.: *колобродити* – безцільно ходити, не зосереджуючись ні на чому) («Котигорошко»); міністр фінансів *Ніщих* (пор.: *бідний, убогий*), генерал *Пньов* (пор.: «дурний, як *пень*»), начальник Управління боротьби з надмірними

¹⁴¹ Белей Л. Найтиповіші експоненти стилістичної значущості в українській літературно-художній антропонімії кін. XVIII – XX ст. / Л. Белей // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна. Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 28.

розкошами генерал-лейтенант *Лайнов* (пор.: лайно – послід, кан- гній), співець *Кобзаревич* (пор.: кобзар), олігарх *Цукрюк* (пор.: цукор, солодкий), генерал-полковник *Курвенко* (пор.: розпусний чоловік, який батько, такий син) («Де *Курвенко*, *Курвенків* син?») («Тероріум») [91], [101].

Новаторство В. Кожелянка проявляється і в творчому осмисленні та інтерпретації імен фольклорного походження. Кожелянкові ЛХА фольклорного походження також позначені постмодерністською карнавальністю та легкою іронією. Загальновідомі власні імена героїв князівської доби Ілля Муромець, Олекса Попович та Микита Добринич В. Кожелянко трансформує в українізовані та осучаснені відповідники *Ілика Мурімця*, *Олекси Поповича* та *Микити Доброго* («Дефіляда в Москві»). Осучаснена форма ЛХА-історизму зазнає у В.Кожелянко й осучаснення енциклопедичної характеристики: *Іван царевич* у відрядженні на Канарських островах, *Микита Кожум'яка* поїхав у Туреччину за шкірою, *Ілик* ще сидить на печі в Муромі, ще й, як на зло, цього року в Україні горох не вродив і, відповідно, *Котигорошко* не вродився. Біда!» («Шлях воїна в Україні»).

Не обходиться В. Кожелянко без ЛХА фольклорного походження, які називають велетів. Автор переосмислює мотивацію таких онімів, вводить у сучасні культурно-історичні умови, тому прізвиська фольклорних велетнів стають прізвищами олігархів. На фольклорній основі постав також ЛХА *Чахлик Невмирущий*, яким В. Кожелянко називає голову Верховної Ради, натякаючи на його політичну безсмертність завдяки безпринциповості конформізму. Пор. ще: *Крутинейс* (прем'єр-міністр), *Фарболис* (генерал), *Телесій*, *Точикаміль*, *Сучимотузок* та ін. [194, с. 152].

У романі «Котигорошко» В. Кожелянко широко використовує фактичні ЛХА, якими іменує прототипів сучасних українських політиків. Так, президент України *Охрім'ян Трипільський* («Охрім годі, коли він робив усе правильно, *Трипак*, коли президент займався самодіяльністю»). *Охрім* – ім'я давньоєврейського походження, що означає «родючий, плідний» [80, с. 431]. Прізвисько *Трипільський* походить від давнього поселення Трипілля, ну а прізвисько *Трипак* – багато говорить, трепле язиком. Дуже часто автор називає президента словосполученнями апелятивів (перифразами): *Батько Нації, Обранець Неньки, Лицар Віри і Гарант Конституції, Його Високошляхетність*. Усі ці йменування свого героя В. Кожелянко утворив на базі частоживаних номінацій у публічних виступах Президента України Л. Кучми, що гарантує впізнаваність високопоставленого прототипа героя. ЛХА *Цукренко* вказує на олігарха Порошенка, який має справу з солодким, з кондитерськими виробами.

У романі «Тероріум» надзвичайно багато штучно створених ЛХА, у яких відбивається фантазія автора, його спостережливість, вміння виокремити в людині риси, які дуже влучно характеризують її позитивні чи, навпаки, негативні якості, увиразнюючи іронічне або й саркастичне ставлення автора. «Емоційно-експресивне прізвисько створює певну художню ауру, інсамперед – у фантазмагоричному творі» [261, с. 5]¹⁴². Пор.: мистецька робота здібного *Лепто-Лептона* (пор.: у переносному значенні *лепта* – «вклад у яку-небудь суспільну справу; частка чого-небудь» [46, с. 612]), *Неомаруся Акушерка* («клон знаменитої вертухайки зі «спецзаведення № 6» Колимагу

¹⁴² Шестопалова Л. Д. Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості П. Г. Дрозда) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Д. Шестопалова. – Одеса, 2006. – С. 5.

часів Товаришсталіна Марусі Акушерки, яка своє прізвисько отримала через те, що ворогів народу жіночого роду розстрілювала виключно через статеві органи»), *Галюцинація* (пор.: *галюцинація* – «неправильне сприймання, зумовлене порушенням діяльності мозку або хворобливим станом організму» [46, с. 220], персонаж Чіпка своє Видіння *Галюцинацію* називає скорочено – *Галя* [208, с. 93], [213, с. 82]), колеги *Гемоглобінов* (пор: *гемоглобін* – «складова частина червоних кров'яних тілець» [46, с. 229]) і *Сайт-Сайтенко* (пор.: *сайт* – «сторінка для викладення інформації зі своєю адресою в Інтернеті» [46, с. 1284]), *Малинобур Сертифікатенко* (пор.: неологізм *Малинобур* походить від буро-малиновий, а *Сертифікатенко* від *сертифікат* – «посвідчення, документ, бланк цінного паперу» [46, с. 1310]), *Стефан Ксенофобенко* (пор.: *ксенофобія* – «хворобливий стан, що проявляється у нав'язливому страху перед незнайомими людьми; вороже, нетолетарне ставлення до всього чужого, іноземного» [207, с. 570]), *Стефан Ксенофіленко* (пор.: *ксенофілія* – «ірраціональна любов до чужого, незвичайного» [46, с. 593]), *зеленоока Алергіна* (пор.: *алергія* – «хвороблива чутливість організму до чужорідних речовин, неприйняття кого-, чого-небудь» [46, с. 21]), майор *Архікрилатій* (пор.: *архі-* – префікс, за допомогою якого виражають найвищий ступінь ознаки, що міститься в другій частині слова; значення наближається до *дуже, найбільший*, а *Крилатій* утвор. від слова *крила*, що асоціюється з ангелом. «Ангел вищого рангу – *архангел*» [207, с. 116]).

В. Кожелянко подає неперевершені зразки мовної гри, яку майстерно реалізовує на окремих власних назвах персонажів [189]. Так, персонаж *Ко Ше Лін* («або китасць, або швидше коресць») виявився «європейцем південного романо-кавказького типу» і носив російське прізвище *Кошелін*. Насправді ім'я асоціюється з

в'єтнамським *Хо Ши Міном* або з власною назвою польського міста Кошалін. А автор усе це завуальовує по-постмодерністськи. Літературний герой *О. Коп-Аум* – «модний професор окультних наук, маг і містик, лінгвіст і екзегет, плейбой і гравець». Людина, яка все це знає і вміє, – розумна людина, доказом цього є її назва: «*О! копа ума*» (а копа, як відомо, – 60 сношів, тобто – багато). ЛХА *Петро Учений* – відставний полковник КГБ – стає турецьким підданим *Сулейманом У.Чені*.

Характеристичний ЛХА *Автотій Дормідонтович Кромешний (Дотідортич)* належить президентові України, котрий «був божевільним. Тобто не геть не адекватним варіятом, але – стійким параноїком». Він – «*Наполеон Кромешний*. Він же *Чингізхан Віссаріонович Цезар*, він же *Адольф Ілліч Мао*, він же *Аттила Джорджович...*» Як бачимо, в одному ЛХА вмістились усі диктатори, тирані. Ім'я й по батькові героя говорять самі за себе. *Авто-* в імені *Автотій* «відповідає словам свій, власний або основі само» [46, с. 5]; по батькові *Дормідонтович* – від грецького імені *Дормідонт*, що означає «покровитель, захисник зі списом» [190, с. 186]. Прізвище *Кромешний* означає «ад кромешний – нестерпна обстановка» [178, с. 264]. Виходить така розшифровка ЛХА: *Свій Захисник Нестерпний*. Це узагальнена назва багатьох керівників, котрих терпить народ.

Ціла низка ЛХА – різні модифікації прізвищ реальних людей. В. Кожелянко широко використовує у своїх творах дейктичні ЛХА, «на структурі та онімічній семантиці яких позначилось мовле експериментаторство постмодерністів» [24, с. 194]. Дейктична функція – здатність літературного оніма вказувати на реального прототипа персонажа. Такі ЛХА мовознавець О. Ю. Карпенко називає протонімами, тобто вони вказують на реальних

прототипів [88, с. 72]¹⁴³. У трансформованому антропонімі реальної особи, який стає ЛХА, легко прочитується справжнє іменування прототипа, що в результаті лише посилює переконання про безпосередній зв'язок літературного персонажа та певної реальної особи. В інших випадках за допомогою дійктичних ЛХА автор висловлює крамольне ставлення та негативну оцінку певним персонажів, а також і певних явищ суспільного життя [22, с. 97]. Наприклад: у романі «Дефіляда в Москві» *Владімір Ільч Олєнін* – шаман Чукотки (В. Ленін); *Януарій Вишинкідзе* – голова трибуналу (Я. Вишенський); *Калачник* – конструктор зброї (М. Калашников); *Антоненко* – авіаконструктор (О. Антонов); *Єгоренко* – вістун (Єгоров); *Кантаренко* – шеренговий (Кантарія); *Курчатенко* та *Келдишів* – фахівці з НЛО (І. Курчатов, М. Келдиш); *Макаренко* – конструктор пістолета (С. Макаров); *Максим Ісаєнко*, *Штірліц Макс* (М. Ісаєв); *Олег Блошенко* – капітан футбольної команди (О. Блохін); *Олег Ольжич Кандиба* – редактор (О. Кандиба, Ольжич – псевдонім); *Іоан Лютій* – московський цар (Іван Грозний); *Іво Квасоленко* – співак (І. Бобул); *Вольф Жірінштейн* – чоловік з Бердичева (В. Жириновський); герої-націоналісти з «Молодої гвардії»: *Стахів* (Стахович), *Кошовенко* (О. Кошовий), *Турчин* (І. Туркенич), *Третьяк* (Третьяков), *Тюлень* (С. Тюленів), *Грім* (У. Громова), *Швець* (Л. Шевцова) та фінансист *Цорос* (Д. Сорос), *Хреннік Тіхонов* – талановитий гусяр (Т. Хренніков), *Олесь Палигліна* і його трилогія «Хоругвяне» (О. Гончар і трилогія «Прапорonoсці») із «Конотона»; *Лесь Побарабанський* – письменник-пофігіст (Л. Подерв'янський), «русскаяязичний» белетрист *Нік Хохоль* (М. Гоголь), драматург *Есхіл Корнейчук*

¹⁴³ Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. Випуск 4 : [збірка наукових праць / відп. ред. Ю. О. Карпенко]. – Одеса : Астропринт, 2000. – С. 72.

(О. Корнійчук) з «Української книги мертвих». Помітним шенажливим емоційним потенціалом наділяє автор ЛХА-протоніми, в яких легко відчитуються реальні іменування високих достойників незалежної України, Росії: президент України *Леонід Кожушенко* (Л. Кравчук), президент України *Леонід Шапченко* (Л. Кучма), президент дружньої держави *Єрмолай Борискін* (В. Сльцин), спікер парламенту *Іван Теплий* (І. Плющ), парламентські кулачні бійці *Іоан Крілик* (І. Заєць) та *Стефан Турин* (С. Хмара) [43].

Дейктичні ЛХА складають помітний відсоток і в літературно-художній онімії роману «Людинець»: президент України *Леонід Кожушенко* (Л. Кравчук), президент Росії *Михайл Гробачов*, пан *Гроб* (М. Горбачов), президент Росії *Боріс Романових* (В. Сльцин), голова Руху Народів, професор *М. Хрущ-Кукурудзянський* (М. Хрущов), директор УТ-1 пані *Ганна Мазур* (А. Мазур), цар гунів *Гатило* (Атілла), імператор Київської Русі-України *Мечипан Лавоювник* (Святослав), генеральний секретар соцпартії *В. Теплов*, молодий соціаліст *Марко Морозенко*, *Марко Відморожений* (О. Мороз). З роману «Котигорошко» – комуніст з двадцятирічним стажем *Павло Власов* та кандидат від справжніх лівих *Іван Миколайович Пролетаренко* (П. Симоненко), пан-генерал *Москаленко* (Г. Москаль).

В окремих випадках, зокрема, коли йдеться не про сучасних політиків, В. Кожелянко вживання дейктичних ЛХА супроводжує короткою енциклопедичною характеристикою денотата: «у 70-х роках минулого століття в Росії був такий Президент *Леонід Броварін* (від апелятива *брови*), тож він дуже любив нагороди...», що допомагає ідентифікувати прототипа персонажа – Л. І. Брежнєва. Пор. ще: ЛХА *Вевшербицький* («склонували когось маловідомого діяча II половини ХХ ст., прізвище щось

схоже на нашого Вевешербицького») вказує на В. В. Щербицького («Мальтійський хрест»). А артист *Кобзо-Кобзаренко* з «Котигорошка» та ЛХА співець *Кобзаревич* з «Тероріуму», без сумніву, мають стосунок до Й. Кобзона. Такі ЛХА виступають мовностилістичним засобом іносказання, належать до штучно створеної авторської антропонімії, а витoki її – від І. Котляревського, М. Старицького, Т. Шевченка, Остапа Вишні та ін.

Підсумовуючи, зазначимо, що ЛХА В. Кожелянка тісно пов'язані з історією українського народу, вони породжені національною культурою. Однак літературно-художня антропонімія В. Кожелянка твориться на ґрунті постмодерністської естетики, тому їй притаманна так звана карнавальність та емоційна маркованість. Прикметно, що ономасторчість В. Кожелянка спирається на українську класику, але чернівецький письменник засобами літературно-художньої антропонімії вступає у діалог чи навіть полеміку зі своїми ушавленими попередниками.

За нашими підрахунками в ономастиконі В. Кожелянка номінативні ЛХА становлять 10 % (*Захарій, Павло Григорович*). Характеристичні ЛХА – 60 %, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 8 % (*Ірен, Ёлик, Матвій Матвійчук*);

хронологічно значущі ЛХА – 10 % (*Бандера, Тичина, Шухевич*);

соціально значущі ЛХА – 17 % (*Адам Перволюдник, Гарант Конституції, Ланцевич, Мордахай Шляпінтох*);

експресивно-оцінні ЛХА – 5 % (*Генця, Зінька, Митрик*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 20 % (*Галюцинація, Гратко, Кромешний, Ксенофобенко, Пньов*).

Ідеологічні ЛХА – 5 % (*Пролетаренко, Адольф Великий*);

Дейктичні ЛХА – 25 % (*Михайл Гробачов, Олесь Палиглина, Лесь Побарабанський, Тюлень, Цорос, Леонід Шапченко*).

3.6. Виразальний потенціал літературно-художніх антропонімів Марії Матіос

Творчість Марії Матіос привертає увагу численних читачів. Її твори «Нація. Одкровення» (2006), «Солодка Даруся» (2005), «Щоденник страченої» (2005), «Містер і місіс Ю-ко в країні укрів» (2006), «Майже ніколи не навпаки» (2007), «Москалиця», «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» (2008) – українська історія минулого століття на теренах Буковини та Галичини, викладена з почуттям гумору. Марія Матіос має неофіційний титул «найбільш плідної письменниці України». Вона є лауреатом Національної премії України ім. Т. Шевченка за роман «Солодка Даруся» (2005).

М. Матіос – корінна гуцулка. Тому їй зрозуміло, що ЛХА її творів адекватно відтворюють, моделюють гуцульський антропонімійний узус [182]. Персонажі М. Матіос іменуються типовими для регіону, де відбувається дія твору, антропонімами. Такі літературно-художні антропоніми виконують номінативну функцію: *Грицько Граб, Юрко Гриб, Іларій Гуцуляк, Семен Данилишин, Юрко Ігнатків, Дмитро Калиняк, Павло Процик, Ілля Руснак, Тимофій Сандуляк* («Нація»); *Микола Григорків, Ілля Джуряк, Танасій Максим'юк, Матіос Онуфрій, Петро Ціпцяр* («Солодка Даруся»); *Олекса Говдя, Катерина Василячук, Гаврило Дячук, Василь Крильчук, Михайло Стринада, Кирило Чев'юк* («Майже ніколи не навпаки»), *Дмитро Берник, Семен Дудка, Марія Онуфрійчук, Василь Полотнюк, Іван Чигирин*

(«Москалиця»), *Катря Овадюк, Рибачук Марія* («Мама Маріда – дружина Христофора Колумба»). Письменниця підбирає ЛХА, які відповідають реаліям того часу і є цікаві своєю формою та внутрішнім змістовим наповненням [16], [94]. Як пише Л. Белей: «Якщо автор прагне, аби його герої сприймалися як реальні особи, він зобов'язаний дібрати персонажам реальні (за структурою) імена. Тому структура власних особових іменувань персонажів більшою чи меншою мірою мусить бути орієнтована на реальну антропонімію, на знання її мовним колективом» [14, с. 11]¹⁴⁴.

Важливим джерелом літературно-художньої антропонімії М. Матіос є народнорозмовний антропонімікон українців, де особливе місце займають іменування жінок за власним іменем чоловіка. У лінгвістичній літературі подібні утворення називають андронімами [187, с. 29]. В офіційному називанні вживання таких найменувань обмежене, але в розмовній мові, у побуті андроніми доволі активно використовуються «як зручні ідентифікатори одружених жінок» [255, с. 158]¹⁴⁵. Такі ЛХА виконують характеристичну функцію, оскільки їм притаманна об'єктно-вікова значущість. Здебільшого це андронімні моделі з суфіксами на *-их-а*, *-іх-а*, *-іх-а*: *Данилиха, Ілачиха, Климиха, Семениха, Юрчиха* («Нація»); *Йваниха, Йорчиха, Павлиха* («Солодка Даруся»). Проте авторка вживає й цілий ряд ЛХА-андронімів, утворених від прізвища, прізвиська чи професії батька – патроніми з суфіксами *-ов-а*: *Параска Гаврилюкова, Анна Гафтинюкова, Маруська Паленюкова* («Нація»); *Параска Данилюкова, Василина Макушкова* («Солодка Даруся»), *Іванка Борсукова* («Москалиця»), а також на *-к-а*: *Білейчучка, Бундячка, Дмитрючка, Фулячка, Шулемчучка*

¹⁴⁴ Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – С. 11.

¹⁴⁵ Чучка П. П. Украинские андронимы на славянском фоне / П. П. Чучка // Перспективы развития славянской ономастики. – М. : Наука, 1980. – С. 158.

(«Нація»); *Варваручка, Петрусячка, Притулячка* («Майже ніколи не навпаки»). А ось у повісті «Москалиця» головна героїня має прізвище батька, його ім'я, а ім'я по батькові – за матір'ю: *Северин Северина Катеринівна* («...найперше охрестила дівчинку... Севериною. Ніби прямо вказуючи на фамілію її батька. А що дитина мала таке саме прізвище, як і Петро, син Івана Северина, то дивуватися було нічого: половина Панської Долини носила прізвище Северин, а половина – Полотнюк»). Отже, авторка використовує неофіційні жіночі найменування, запозичені з розмовної мови, з народного побуту [181].

Прикметною рисою літературно-художньої антропонімії М. Матіос можна вважати надзвичайно багатий іменник її літературних текстів [17]. Із загальнонародної мови авторка почерпнула іменні варіанти, які утворені за допомогою суфіксів суб'єктивної оцінки і які передають відтінки пестливості, здібності, фамільярності, іронії, зневаги, ненависті, тобто всю гаму людських почуттів [23, с. 25-26]. Суфікс *-к-* найбільш поширений у загальнонародній мові. У ЛХА М. Матіос він виражає експресивні відтінки: а) пестливості та здібності: *Василько, Йванко, Марічка, Докійка, Павлінка, Петрусько, Софійка, Фрозинка* («Нація»); *Василинка, Гафійка, Матронка, Славно* («Солодка Даруся»); *Параска, Химка* («Майже ніколи не навпаки»); *Катрінка, Северинка* («Москалиця»); б) поблажливої зневаги або фамільярності: *Маруська, Місько, Штефка* («Солодка Даруся»). Позитивні емоції – пестливість, здібність виражають суфікси *-ик-, -чик-, -усь-, -ц-*: *Дмитрик, Дунусь, Миколайчик, Михайлик, Тонця, Федусь, Юрчик*, («Нація»); *Андрійчик, Дмитрик* («Майже ніколи не навпаки»); *Богданчик, Богдасик, Богдась* («Мама Маріца – дружина Христофора Колумба»). Іноді фіксуються ЛХА, утворені за допомогою усичення та усичення і

суфіксації: *Дуся, Лесьо, Федьо, Флоря* («Солодка Даруся»), *Корнельо, Міця, Штефа* («Нація»); *Зіня, Мітя, Піня, Тама, Улі* («Містер і місіс Ю-ко в країні укрів»); *Доця, Філя* («Майже ніколи не навпаки»).

Структурно розмаїті ЛХА-регіоналізми М. Матіос використовує для творення місцевого колориту. Тут виступають ЛХА, «які містять у своїй структурі специфічні діалектні риси» – фонетичні або словотворчі [14, с. 123]¹⁴⁶. Пор.: *Васюта, Їлак, Їлена, Лесьо, Штефан, Штефка* («Солодка Даруся»); *Йорко, Ксеня, Паютка, Юр'яна* («Нація»). Дуже часто при звертанні використовуються суфіксальні варіанти, але М. Матіос до імені додає ще й прикметник, який вказує на позитивне або негативно-іронічне ставлення до людини. Так утворюються ЛХА в народнопоетичному дусі, що характерні для гуцульського фольклору: *срібний Михайлику, Міську срібний, Варварко любя, Варварко щира* («Солодка Даруся»); *любий кумочку Гарасимчаку* («Нація»), *золотий і безпощадний чоловічку* («Щоденник страченої»); *срібна Маринько, молодий Чев'ючок, срібна Фільо* («Майже ніколи не навпаки»). Авторка використовує мовні засоби для характеристики персонажів [72], [110].

Персонажів шляхетного походження та священиків М. Матіос наділяє рідкісними, маловживаними іменами: панотець *Захарій*, сільський філософ *Танасій* («Солодка Даруся»); артистка пані *Стефанія* («Нація»). Антропоніміною формулою «ім'я + ім'я по батькові» авторка називає здебільшого персонажів так званих «привілейованих» станів уже радянської доби: голова колгоспу *Петро Григорович*, начальник пошти *Марія Герасимівна* («Нація»). Щодо особових назв прізвищевого типу, то «місцеве українське

¹⁴⁶ Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – С. 123.

населення зайшлих людей звало, звичайно, за назвами їхньої народної приналежності» [244, с. 55]¹⁴⁷. Тому серед персонажів-гуцулів у М. Матіос трапляються *Дмитро Угрин* («Солодка Даруся»), *Петро Татарин* («Нація»), які стали українцями. Хоча *Угрин* щирим українцем не став, адже саме він підносить німецькому офіцерові «хліб-сіль на вишитому рушникові» і саме він «переводив Матронку» від москалів-мучителів». Виходить, ЛХА *Угрин* вибраний авторкою не випадково. Персонаж-зайда служить ворогам, а не людям, з якими живе.

Варті уваги імена євреїв, які на Буковині проживали поряд з українцями та румунами. У М. Матіос це: *Абрам Мацталер*, *Леон Райх*, *Шльома Бухбіндер*, *Лазар Канетутер*, *Юзьо Розенфельд*, *Сара Самуїл*, *Давид*, *Яків*, *Герико* («Солодка Даруся»); корчмар *Лейба*, його жінка *Фіра*, доктор *Давид Гольштейн* («Майже ніколи не навпаки»), *Єгуда*, *Естер* («Нація»). Прикметно, що авторка влучно підмітила поширену на Буковині традицію адаптації чужомовних, зокрема єврейських, імен до українських. Розмовні варіанти імен часто змінені, пристосовані до українських. Напр.: «Русяву дівчинку назвали *Ханою*. *Хана* – то й *Хана*. Сандуляки називали її *Анною*» або ж «Тимофієва дружина *Марія* вчинила Сандулякові сина – русявого *Андрія*, а *Естер* вродила Мацталерові чорненьку дівчинку, яку чомусь назвали *Андреєю*. А може і в жидів є таке ім'я...» (Насправді, ім'я *Андрея* було утворено від чоловічого імені *Андрій*, яким називався її «брат»). А от українець *Михайло Плацук* стає *Мігаєм*, якщо до нього звертаються румуни, або *Мойшею*, якщо це євреї («Нація»).

Окрему групу ЛХА М. Матіос становлять псевдоніми воїнів УПА. Вони, як правило, утворені шляхом онімізації апелювальної

¹⁴⁷ Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – С. 55.

лексики. Вживаються такі ЛХА з метою «охарактеризувати особу або ж утворюються шляхом перенесення за аналогією назви тварини, рослини, предмета і т. ін. на особу» [183, с. 243]¹⁴⁸. Це ЛХА, утворені на базі ботанічної лексики та орнітономенів: друг «Береза» (Василь), подруга «Ялина» (Корнелія), друг «Клен» (Максим) («Нація»); «Іван на псевдо «Яструб» («Солодка Даруся»).

Як і в багатьох інших авторів, особливий інтерес у літературно-художньому антропоніміконі М. Матіос викликають власне характеристичні ЛХА. Неабияку роль у творах письменниці відіграє номінація власне ім'я + прикладка, «характерна як для класичної української літератури, так і для сучасної» [116, с. 337]¹⁴⁹. Апелятив при власному імені може вказувати на професію: *Дмитро-газоварювальник*, *Василь-тесля* («Солодка Даруся»); об'єктно-вікову характеристику: *Фіцук-молодий* («Нація»). Прикладка почасти виступає як репрезентант певної художньої інформації або образної характеристики: *Варвара-злодійка* («Солодка Даруся»), *Дмитро-циган* («Щоденник страченої»). Такі ЛХА в текстах М. Матіос – явище поширене.

У романі «Солодка Даруся» авторка не обмежується лише іменами чи прізвищами, але й додає прізвиська [251], [252], причому стисло подає їх мотивацію. Напр.: «*Василя-теслю* пови очі прозивали *Ксьондзом* за його недільну одержу, в якій він неодмінно ходив до церкви: довге пальто, схоже на мантию і чорний капелюх»;

¹⁴⁸ Павликівська Н. До питання відантропонімної номінації у псевдонімії / Наталія Павликівська // Лінгвістичні студії. – 2006. – Випуск 14. – С. 243.

¹⁴⁹ Круна М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / Круна М. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – С. 337.

«Дмитро Одайний – комірник, якого в селі називали *Член Колобок* за його опецькувату і круглу фігуру і за непомірно часте вживання слова «член»;

«Федьо осідлав був свого барана і повіз на нім сина до школи, і ніхто не сказав, що Федьо дурний, хоч до сина відтоді так і прилипло прізвисько *«баран»*;

«*Матронку* в селі називають *Михайловим чудом*. Точніше, Михайло сам її так прозвав».

Вдалим, на наш погляд, є ЛХА *Іван Цвичок* – «чудний та дурнуватий, як вважали в селі, чоловік-зайда». М. Матіос подає історію цього найменування героя: Іванового прізвища «ніхто в селі не знав, та й не допитував ніколи, лише відколи світ та сонце люди і діти в Черемошнім прізвішкувалися йому *Цвичком*, бо дуже любив Іван збирати по довколишніх селах залізччя, а найбільше – цвяхи, по-тутешньому «цвики», з яких згодом робив дрімби...» Ось звідки таке прізвисько.

У повісті «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» персонаж Христофор Рибачук отримує прізвисько *Колумб* «за ескотичне для цих країв ім'я».

Головній героїні з повісті «Москалиця» «сільські язика таки надовго до церковної книги припечатали... її довічне ім'я – *москалиця*. Ніби так само прямо, але вже вголос, нагадуючи про минулорічний постій у Катрінчиній хаті трьох чорноволосих вокив-русаків...» «Вона давно навіть і не чує, як її називають. *Байстриця. Москалиця. Северинка. Мольфарка*».

Як глибокий знавець народної антропонімії, М. Матіос відтворює процес онімізації окремих власних назв персонажів. Так, наприклад, у романі «Майже ніколи не навпаки» *Михайла Стриняду* називають «м'ясар», «різник», «майстер він на правду знаменитий». А ще його прозивають «*поташ*», бо всім, хто в селі

занедужав, він радив згасити поташу і випити. «Для *Стринади* припасали соду, яку в цих краях називали поташем. Інакше свіжина буде не така смачна, якщо не догодити м'ясареві». Тут відбувається втрата ознак апелювання і набування власної назви. Так само персонаж *Німи* прозваний так через ваду: втратив мову. Пор.: «Той, кого в Тисовій Рівні називали *Німи*, був *Олекса Говдя* по метриці. *Німи* вернувся з цісарської війни. Контузія відібрала йому мову, але дала якийсь нелюдський дух». ЛХА *Крива Качка* – прізвисько *Василини* (сусідки), яке їй дали односельці теж через ваду. Пор.: «Василина з несподіванки й злості ледь стрималася, щоб не назвати тещу *Качкою*. Проте назвала її так, як замолоду називають в селі кожду *Васюту*, *Цютка*. Тобто зменшеним від *Васютка*». Виявляється, жінка «від народження кривонога *Василина*, якій не криючись призивалися *Кривою Качкою*».

Багатством характеристичних можливостей відзначається літературно-художня антропонімія книги М. Матіос «Нація». Героїня *Юр'яна* – бідна сільська жінка, яка все життя працює на землі. Письменниця не випадково дала їй таке ім'я. Воно «похідне від чоловічого імені *Юрій*, що в перекладі з грецької означає хлібороб, «той, хто обробляє землю, орач» [56, с. 118]¹⁵⁰. Героїня має також прізвисько *Соломон*, яке їй дали люди у селі через непересічний розум. Трохи незвичним є те, що *Соломон* – це, як відомо, чоловіче ім'я, яке тут використовується на позначення жінки. Однак таке явище спостерігається в українському назвознавстві доволі часто, бо й саму М. Матіос називають «*Стефаником у спідниці*». Антропонім *Соломон* є інформаційним, бо містить натяк на мудрість, розум уславленого старозаповітного

¹⁵⁰ Глинський І. Твоє ім'я – твій друг / І. Глинський. – К. : Видавництво дитячої літератури «Веселка», 1970. – С. 118.

тезки. Також на позначення героїні використовується ойконім *Уласіха*. Пор.: «Та й ця *Уласіха*, що її *Соломоном* в селі називають». Твірною основою такого антропоніма виступає ім'я чоловіка *Уласія*. Ще у селі героїню називають *Джурячкою*. Звідки такої номінації доходимо висновку, що прізвище героїні *Джуряк*. Імовірно, що лексичною основою цього оніма є апелятив *джура* (*Джуряк* – *Джура* – *джура*). А *джура* – «зброєносець у козацької старшини в Україні в 16 – 18 ст.» [209, Т. II, с. 263]. Отже, повне ім'я героїні – *Джуряк Юр'яна Іллівна*.

Особливе стилістичне навантаження в художніх текстах М. Матіос виконують імена-архаїзми. Так, чоловік *Юр'яни Уласій* був калікою. Архаїчний варіант його імені вказує на особливість, незвичайність денотата, що у цьому випадку – інвалідність. («*Уласій* уже років десять не мав правого ока. Тріска вирвалася з поліна – витекло око...»). Антропонім *Уласій* зафіксований словником Л. Т. Скрипник, Н. П. Дзятківської і в перекладі з грецької мови означає «скривлений назовні» [204, с. 48]. Можливо, авторка провела паралель між значенням оніма та геросом, і саме йому дала «нести хрест» каліцтва. Представники радянської влади та військові називають його зверхньо, неважливо: *каліка, бандера, він кодро, бандит*. Натомість родичі, зокрема дружина, називають його рядом апелятивів, які суттєво відрізняються за значенням від попередніх: *чоловік, господар, тато, батько, приятель, поратник, розрадник, гуцул*.

Привертає увагу ЛХА *Довгопол*. *Довгопол* – уповноважений від МГБ. Люди в селі його боялися і потайки ненавиділи. «Є людина, нема людини – для такого нічого не значить», – говорили про нього. Прізвище утворене від апелятива *довгополий*, «тобто з довгими полями (про одяг)» [209, Т. II, с. 332]. Пор.: « – Я *Довгопол*. – Ой, *Довгопол*... – А де ваші довгі поли?.. – Я лиш

хотів сказати, що в одного чоловіка, ну, бігме, не може бути все зразу: й довгі поли, й довгі руки». Прізвище виявилось настільки вдалим, що селянам навіть не довелось придумувати прізвисько. Іменем *Льоня* його всього один раз у тексті називає співробітник, а *Леонід* зафіксовано двічі. Це свідчить про те, що, як правило, на ім'я до людини звертаються близькі, родичі, хороші друзі. У *Довгопола* таких не було. Для людей герой залишається чужим та ворожим, а таких називають на прізвище або апелятивами переважно зневажливого характеру: *довгоруку*, *уповноважений*, *гість*. Апелятивне називання *довгоруку* асоціюється з московським князем Ю. Долгоруким, який завоював та сплюндрував Київ, тобто був руйнівником, загарбником.

У «Щоденнику страченої» М. Матіос проникає в потаємні закутки людської психіки. Психологізм літературного твору вплинув і на ЛХА, що в ньому вживаються. Так, головна героїня *Ковальчук Лариса Михайлівна* – «як світова вдова – не вдова, наречена – не наречена, а просто жінка-сирота чи жінка-смертниця на роздоріжжі молодості й зтяжної зрілості». Прізвище героїні походить від апелятива *коваль*, значить долю свою вона кує собі сама. *Коваль* – найпоширеніше у світі прізвище. Ім'я *Лариса* в перекладі з грецької означає «чайка» [11, с. 98]. Хоч і кує долю, та б'ється над нею, як чайка над морем. Героїня та її ім'я асоціюються зі словами Івана Мазепи «Горе тій чайці-небозі, що вивела діточок при битій дорозі...» Оце поєднання з птахом відчувається й у звертанні до самої себе в щоденнику: «Пізно, голубко, пізно...» Вона до нестями закохана в одруженого і дуже відомого чоловіка. І це кохання стає її рятунком та загибеллю водночас. ЛХА *Воронов Володимир Петрович* з'являється під кінець розповіді. До цього зі щоденника *Лариси* ми виводимо тільки апелятиви-звертання: «*мій золотий і безпощадний*

чоловічку», «ти мій гробар», «мій хоробрий *Отелло*» або персонаж позначається займенником: «*Він*», «розмова з *Ним*». Такі ЛХА налятовують на певну таємничість, якими і є самі стосунки між героями.

Теза письменниці про те, що «важить не час, а людина в обставинах часу», розкривається через драматичну історію кількох гуцульських родин у романі «Майже ніколи не навпаки». Кожен персонаж цієї небуденної драми має беззаперечне алібі, неопротестовану правду і власні суди честі. М. Матіос знайомить нас із родиною Чев'юків. *Кирило Чев'юк* – глава сімейства. Його ім'я в перекладі з грецької означає «пан, володар» [11, с. 66]. Герой «м'який серцем, але скупий язиком». Ім'я його дружини *Василини* утворено від чоловічого імені *Василь*, що означає «цар» в перекладі з грецької [11, с. 57]. Багатство «володаря» та «цариці» – «три Чев'юкові сини – *Павло*, *Андрій* та *Оксентій* – однакові, як три краплі води». Старший син *Павло* найдобриший, саме йому батько заповідав свій маєток. Син *Оксентій* хоче статку, постійно захищає свою розпусну дружину. *Андрій* – улюбленець матері. «*Андрійчик* – *Василинине* коко. *Писанка великодня*. Він – дитя дурної крові *Василининої*». Ім'я *Андрій* є ЛХА-символом, адже в українській літературі, під впливом «*Гараса Бульби*» М. Гоголя, Андріями називають зрадників – Ю. Яновський («*Вершники*»), М. Хвильовий («*Мати*») та ін.

У романі «Майже ніколи не навпаки» М. Матіос майстерно підбирає іменні варіанти, якими називають персонажа залежно від конкретної ситуації. Так, одну з героїнь роману, жінку *Павла*, офіційно йменують *Одокія*, по-домашньому *Доця*, а свекруха її називає *Доцька* («*Доцька* – та, мов крілиця. Все кітна ходить... хоч і псяча то кістка та *Доцька*»).

Специфічну субсистему в літературно-художньому антропонімі М. Матіос становлять власні назви персонажів роману «Містер і місіс Ю-ко в країні укрів», де авторка саркастично характеризує сучасну епоху та «всю наявну українську політичну еліту, лише переназвавши її, тобто звернувшись до ономастичних засобів» [96, с. 195]. Це, як правило, дейктичні ЛХА, «на структурі та онімічній семантиці яких позначилось мовне експериментаторство постмодерністів» [24, с. 194]¹⁵¹. М. Матіос, як і її земляк В. Кожелянко, на нашу думку, є неперевершеним майстром у створенні таких ЛХА. Про це йшла мова в наших публікаціях. Див.: [36], [43], [45]. Інформаційно-оцінний потенціал дейктичних ЛХА служить засобом реалізації їх основної стилістичної функції – вказати на реальну особу або опосередковано виявити авторське ставлення до певних, часто непривабливих явищ суспільної дійсності. Роман «Містер і місіс Ю-ко в країні укрів» присвячений одній людині Жінці-політику, а втім, просто Жінці. В ЛХА *Уля Милашенко* (від апелятива «мила», «добра») легко прочитується справжнє іменування прототипа, що поглиблює безпосередній зв'язок літературного персонажа з певною реальною особою – Юлією Тимошенко. Героїню називають цілим рядом апелятивів, які містять не тільки позитивну характеристику, але й вказують на рід занять: «Дюймовочка» (бо маленька), «Джейн Ейр Бонд 007» (цікаве поєднання двох літературних героїв: *Джен Ейр Шарлоти Бронте* та *Джеймса Бонда (Агент 007)* Яна Флеменга; в одному ЛХА поєдналися водночас жіночість, бунтівливість та

¹⁵¹ Белей Л. Основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії / Л. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). – Випуск 8 : Збірник пам'яті професора Василя Добоша. – Ужгород, 2005. – С. 194.

авантюризм), «*Орлеанська Діва*» (Жанна д'Арк, яка підняла народ).

ЛХА *Мітя UA – Господар Країни, Керманіч Країни* (президент, керівник) вказують на реального прототипа денотатів – Віктора Ющенка. ЛХА *Мітя UA* теж має ряд аєслятівів: *пестунчик долі й укрів* (народна любов), *люблячий статусь* (ставлення до дітей), *чисторукий* («руки, які ніколи не крали»), *медовий, пасічник* (хобі – бджоли, пасіка) і т. д. Авторка мило наділяє кожного героя невеличкою характеристикою так, що, ще не назвавши реального імені прототипа персонажа, читач вже здогадується, про кого йде мова. Пор.: *Мітя-2, Мітя шапкопопратувач* (натяк на крадені шапки), *двічі професор* (про написання двох літер ф у слові «професор»), *жертва Станіславської курки-несучки* (про «замах» яйцем при зустрічі зі студентами в Івано-Франківську 2004 р.), *хрещений батько Анни Ахметової* (сплутування прізвищ поетеси А. Ахметової та однопартійця і фінансиста Партії регіонів Р. Ахметова), *Мітя Якунович* (Віктор Янукович). ЛХА *Леонід Кудла Другий, екс Папа у квадраті* (прототип Леонід Кучма) вказує на послідовність правління, другий після Леоніда Кравчука, тому «Леонід» у квадраті; прізвисько *Папа* отримав від підлеглих: батько – глава держави; *Кудла*, як і *Кучма*, має стосунок до волосся: *кудла* – «кудлата голова», *кучма* – «висока копиця волосся» [46, с. 595, 600]. ЛХА *Леонід Крав-Чув* (прототип Леонід Кравчук) утворений із дієслів *красти* та *чути*, напевно, за надмірно часте їх уживання; він також розробник ручного виду транспорту власного імені (натяк на сумки-візки часів Кравчука, в народі – «кравчучка»). ЛХА *Пашко Казнаренко* (прототип Павло Лазаренко) вказує на стосунок героя до *казни*, скарбниці (пор.: «права рука Папи, еквівальний герой, багаторічний турист розкішних смугастих

апартаментів закритого типу» (втеча з казною, перебування у в'язниці)). ЛХА *Петрусь-Чорний вус Безпильний* (прототип Петро Порошенко) утворений від апелятива *порох*, тільки з протилежним значенням, він же – порохобезпечний координатор програми «уряд-2», людина-пароход, *Шоколадний Заєць* (натяк на керівництво шоколадною фабрикою «Рошен»). ЛХА *Мішани Плотський* (прототип Михайло Бродський) вказує на стосунок до однакових речей: *Бродський* утворено від слова брід, *Плотський* – від слова пліт, обидва слова співвідносяться з рікою. На прототипі вказує також описове найменування: прихильник яблук із нашої батьківщини (партія «Яблуко»). У ЛХА *Сашко Буй-Тур-Чиноп* легко відчитуємо Олександра Турчинова. Власна назва вказує на турецьке походження та гоніння за чинами, крім того, він вірний *Санчо Панса Орлеанської Діви*, пастор всіх заблудлих (відданий Ю. Тимошенко, належність до секти). ЛХА *Буй-Тур-Чиноп* асоціюється з буй-туром Всеволодом із «Слова о полку Ігоревім», який в бою забуває про свої обов'язки. У ЛХА *Ахмет Магометов* (прототип Ренат Ахметов) ім'я утворене від прізвища прототипа, а прізвище має зв'язок з тюркськими власними назвами; він також алхімік і меценат, Монако-житель і просто син кохання (мільйонер, проживає за кордоном).

ЛХА *Олександр Холод* (прототип Олександр Мороз) утворений з імені прототипа, прізвище замінено синонімом. На прототипа вказує енциклопедична характеристика персонажа-денотата: знавець диктофонів, магнітофонів, єдиновірний єдиновірної дороги до світлого Соціального Інтернаціоналу (соціалістична партія). Власна назва *Віктор Мертвечук* (Віктор Медведчук) зберігає ім'я прототипа, прізвище вказує на недовіру політичної сили партії соціал-демократів, якою керував Медведчук. Авторська характеристика доповнює впізнаваність

прототипа: примусовий захисник політв'язнів, любитель червоних троянд, кухонних фартухів, потерпілий від боксерського удару двічі професора. ЛХА *Всесвят Тискун* (прототип Святослав Піскун), у якому ім'я *Всесвят* перегукується з реальним Святослав, а прізвище *Тискун* – з Піскун. А ще як прокурор персонаж міг чинити тиск. Підтвердженням тому є авторська характеристика: фокусник і новатор, винахідник нової формули потрібного вступання в одне і те ж лайно (натяк на повернення до тієї самої посади – тричі генеральний прокурор України). У ЛХА *майор Микола Довго-меле-мельченко* (прототип Микола Мельниченко) прізвище натякає на довге розкручування касетних записів). ЛХА *Юрась Куценко* (прототип Юрій Луценко) складається з експресивно-оцінного імені Юрась та прізвища Куценко (куций, малий), фактично в прізвищі прототипа змінена одна тільки буква. На конкретну людину вказує автор: мюзолемасажист Олександера Холода (той, хто вражає болюче місце О. Мороза), контролер темних справ і конкретних хлопчиків (міністр внутрішніх справ). ЛХА *Микола Юленко* (прототип Микола Томенко) із прізвищем реальної особи має одне значення: томитися – зазнавати втоми; юлавий – «слабкий, знесилений» [46, с. 1643]. На прототипа вказує авторська вставка: диригент співу «Спро-сліпота – 2005» (натяк на невдалий виступ на конкурсі «Свро бачення» гурту «Ґринджоли»), просто завжди готовий і завжди третій (відданий справі Юлії). Отже, ЛХА *Юленко* можна також пов'язати з ім'ям знаної політичної діячки Юлії Тимошенко. ЛХА *Нестор Махно* (прототип Нестор Шуфрич) утворений завдяки поєднанню імені прототипа та імені й прізвища знаменитого батька Махна, котрий мав стосунок до «коней, людей і біцепсів» (натяк на бійки). ЛХА *Тигран Синьобіловіл* (прототип Тарас Чорновіл) складається з імені *Тигран* – тигр та прізвища

Синьобіловіл. На прототипа вказує прізвище, яке має в складі корінь *віл*, а інша частина прізвища *синьобіло-* підкреслює приналежність героя до синьо-білих (Партія регіонів), крім того, він дезінфікатор двічі професора і сирітка, похирювач слави батьків (нехтування інтересами батька). ЛХА *Володи-Мир Народний* (прототип Володимир Литвин) складається з прізвища, яке вказує на керівництво Народною партією, він же переписувач Святого Письма, далекоглядний і далекозорець (натяк на переписування історії). ЛХА *Серж Кідалов* (прототип Сергій Ківалов) утворився із французького імені *Серж* (наш Сергій) та прізвища *Кідалов* «від жаргонного дієслова *кидати* (обманути)» [208, 158], він же чербер транзитних серверів, підрахуй живих, мертвих і ненароджених (махінації при підрахунку голосів). Носієм ЛХА *Іванко Хлющ* (прототип Іван Плющ) є завідувач Зали Національних Чвар (голова Верховної Ради). Хлющ, напевно, тому, що під час національних чвар добре пітніє, стає мокрий, як хлющ. Ряд ЛХА М. Матіос також є трансформованими прізвищами реальних людей: *незабудько* власних університетів – *Ромко Збавич* (прототип Роман Зварич), незмінний лапшеріз і окоплюю, телепилип з конопель – *Пліховшек* (прототип В'ячеслав Піховшек), просто – *Йосип Пінський* (прототип Йосип Вінський), *Степан Гаврош* (прототип Степан Гавриш), *Дуся* в екзилі – *Ігорьок Макай* (прототип Ігор Бакай), сторож Хортиці й головний інженер Дніпрогесу – *Геник Чревоненко* (Геннадій Червоненко), утримувач чвертьсотенних акцій *Сашко Чвертьяков* (прототип Олександр Третьяков), довірена особа *Зубкіса* (прототип Григорій Суркіс), шантажозвінчувач, претендент на історичні науки і регалії – *Роман Смердний* (прототип Роман Безсмертний), *Юрій Крамолмазін* (Юрій Кармазін), *Грицько Пустомельченко* (Григорій Омельченко), *Петро Симуляненко* (Петро Симоненко).

ЛХА *Борис Бреховольський*, він же північний сусід *Борисогліб Плутовський* (прототип Борис Березовський) утворився поєднанням імені прототипа, або імен двох святих Бориса й Гліба та прізвищ *Бреховольський* (брехати), *Плутовський* (плут, плутати, вносити безладдя). На прототипа вказує авторська характеристика: фінансовий *Сорос* піддиваних звуків, банк даних і просто банк (натяк на володіння банками та грошима). ЛХА сам *Бого-Царь Плутич* (прототип Володимир Путін) утворився з імені Бого-Цар, вжитого в іронічно-сатиричному значенні що вказує на керівника держави – президента Росії, адже власна назва подається з дотриманням правил російського правопису та прізвища Плутич (похідне від *плут* – «человек, который любит хитрить, лукавить» [178, с. 452]). ЛХА *Сандик Квашнепольський* (прототип Олександр Квашневський) складається з розмовного варіанта імені Олександр (Сандик) та прізвища, частина якого взята від прототипа, а друга вказує на «лядського восводу». Не могла оминати М. Матіос і жінок-політиків. Пор.: «мати Тереза ув'язнених і ескулапиха докторів'я конкурентів *Раїса Муромцева* (прототип Раїса Богатирьова) дивиться з рекламних білбордів віч-на-віч ніби вводить анестезію. Так і хочеться схопитися за матню, аби не вразила усе чоловіче господарство». ЛХА *Раїса Муромцева* складається з імені Раїса (як і прототип) та прізвища Муромцева, що асоціюється з багатирем Іллею Муромцем (натяк на фізичні дані). ЛХА *Тама Підшкуратова* (прототип Тамара Прошкуратова) майже збігається з назвою прототипа, на неї вказує М. Матіос: «...прихильниця металобраслетів, сестра милосердя для вибраних кардіохворих і гіпертоніків, єдина прометее-жінка (натяк на підвівання наручників та прикриття собою в кардіології однопартійця). ЛХА діва *Інна Деві Христос Богоявленська* (прототип Інна Богословська) має ім'я прототипа, а прізвище

співідноситься з поняттям Бог. Авторка подає опис зовнішнього вигляду прототипа: «носійка автентичного волосся і власниця погляду паралітичної дії, вроджена з озимини і піни Піні». Авторка майстерно вжила ЛХА *Піня* (від Пінчук). Як бачимо, замість повного іменування реальної, ще живої особи М. Матіос «вживає описові йменування, до складу яких, окрім реального імені, входить апелятив-означення чи уточнююча обставина, що допомагає однозначно ідентифікувати літературного героя з прототипом» [22, с. 98]¹⁵². Такі ЛХА виступають мовностилістичним засобом осуду існуючого ладу і мають двозначну онімічну семантику.

Літературно-художню антропонімію М. Матіос доповнюють численні апелятивні номінації персонажів, які допомагають точніше оцінити виражальний потенціал ЛХА. Пср.: *подруга-докторша – шпигун-аналітик, всепрощаюча мати Тереза, мудра практична жінка; сусідка – гадюка на двох ногах, кобра в жовтих шортах, жовтозада сусідка* («Щоденник страченої»).

За нашими підрахунками, номінативні ЛХА становлять 16 % літературно-художнього антропонімікону М. Матіос (*Дмитро Калинюк, Василь Рибачук, Тимофій Сандуляк*). Характеристичні ЛХА становлять 56 %, в тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА становлять 16 % (*Іларій Гуцуляк, Йорчиха, Паютка, Стефан*);

хронологічно значущі ЛХА – 5 % (*Франц Йосиф, Сталін*);

соціально значущі ЛХА – 7 % (*Павло Григорович, Захарій, Климиха*);

експресивно-оцінні ЛХА – 11 % (*Даруса, Маруська, Фрозинка*);

¹⁵² Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ ст. /Л. Белей. – Ужгород : Патент, - 1995. – С. 98.

інформаційно-оцінні ЛХА – 17 % (*Крива Качка, Ксьондз, Німий, Цвичок*).

Дейктичні ЛХА – 28 % (*Пашко Казнарєнко, Уля Милашенко, Раїса Муромцева, Йосип Пінський, Плутін, Петро Симуляненко*).

3.7. Особливості функціонування літературно-художніх антропонімів у романах Ірен Роздобудько

Ірен Роздобудько – одна з найпопулярніших письменниць, яка працює в різних жанрах – від авантюрного детективу, психологічного трилера до політичної сатири. «Я – це все в моїх вишках: і жінки, і діти, і собаки, і природа, і дерево, і місяць», – пишеється І. Роздобудько [197]¹⁵³. Авторка дванадцяти дорослих та трьох дитячих книжок. Переможець літературного конкурсу «Коронація слова» (роман «Гудзик»). Лауреат міжнародної премії ім. Юрія Долгорукова (за роман «Ранковий прибиральник»). І. Роздобудько – головний редактор журналу «Караван історій. Україна».

Літературно-художні антропоніми романів Ірен Роздобудько, крім номінативної функції, можуть мати соціальне та ідеологічне навантаження і, як правило, служать характеристикою героя твору.

У пострадянський період глобалізація стає вагомим чинником розвитку українського антропонімікону [1]. Глобалізаційний вплив позначився також і на літературно-художньому антропоніміконі І. Роздобудько. «Утвердження тісних міжнародних контактів, у тому числі й через масову трудову міграцію, поступова інтеграція України у європейський трансатлантичний економічний та культурний простір – все це і є

¹⁵³ Роздобудько Ірен : «Навіть заміжні жінки мають належати тільки собі». Розмовляла Анна Яценко // Неділя. – 2007. – 14 – 20 липня.

головними екстралінгвальними причинами, які впливають на український пострадянський ономастикон», – зазначає Л. О. Белей [10, с. 76]¹⁵⁴.

Вплив моди на склад та особливості функціонування ЛХА також є незаперечним. Українські та слов'янські ономасти уже відзначили суттєвість цього соціального чинника на формуванні ЛХА [10], [151], [155], [199], [214], [254], [270], [271]. Найпомітнішим є вплив вестернізації, тобто «західних ономастичних стандартів, як однієї з домінантних модних тенденцій» [198, с. 24]¹⁵⁵.

Саме під впливом глобалістичних тенденцій в авантюрно-детективі «Останній діамант міледі» І. Роздобудько досить часто замінює українські імена персонажів їх чужомовними відповідниками: *Іван – Жан, Максим – Макс, Марія – Маріон, Олег – Олівер*. У «Амулеті Паскаля» письменник Джон Фаулз стає *Іванком-Джоном*. Пор.: «*Джон, по-вашому – Іван. Як бачите, намагається стати письменником. І що ви думаєте?! Стане-таки...*»

У повісті «Гудзик» сам персонаж Денис розповідає про себе: «...називали одне одного по-західному, тому мене одразу ж охрестили «Деном». Сусіда по кімнаті, відповідно, назвали *Макс*. *Ден та Макс – два круті хлопці, майбутні генії...*»

Окрім чужомовних іменних варіантів, І. Роздобудько використовує й сучасні усічені варіанти. У романі «Дві хвилини правди» *Станіслава* звать *Стасом*, *Богдана – Даном*. Пор.: «*Богдана не звали Богданом. Хоча він і сам не думав змінювати своє ім'я, його змінили друзі. Дан – і все. Коротко*». Такі усічені

¹⁵⁴ Белей Л. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону / Л. Белей // Ономастика і апеллативи. Випуск 30. Збірник наукових праць / За ред. В.О. Горпиняча. Ювілейний випуск на пошану 80-річчя від дня народження професора Володимира Олександровича Горпиняча. – Дніпропетровськ: ДПУ, 2007. – С. 76.

¹⁵⁵ Романюк М.І. Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. ХХ поч. ХХІ ст. / М. І. Романюк. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 24.

та емоційно марковані варіанти побутують у молодіжному середовищі, і їх поширенню сприяє не стільки вивчення іноземних мов, скільки популярність цих імен серед американських та західноєвропейських кумирів молоді.

Головні герої роману «Останній діамант міледі» – дві сестри, *Влада* та *Жанна*, такі неповторні, такі різні, як і їх долі. *Жанна* – стримана та розсудлива жінка, в душі якої ховаються дорога, неприборкана пристрасть. Вона вершниця, відьма, циркачка. *Вона* – графиня *Жанна де Ла Фарре* (Олександр Дюма), «маленька *Жанна* в зеленій сукні». *Влада* живе радістю і смутком, коханням і стражданнями своєї сестри *Жанни*. Рідні та близькі звать її *Владкою*, *Макс* (чоловік *Жанни*) називає її фрекен *Бок* (Астрід Ліндгрєн), жінкою із мертвими очима, *Ярик* називає загадковою жінкою, *Сніговою королевою*. Такі ЛХА та апелювативні номінації вживують на прикметну ознаку її зовнішності – холодний погляд «і тому її очі завжди дивуватимуть своєю порожнечею».

ЛХА *Максим* I. Роздобудько використовує не випадково. Адже *Максим* у перекладі з латинської означає «найбільший» [11, с. 69], а сам герой мав стати найвідомішим письменником, але став найбільшим страждальником.

1. Роздобудько використовує такий стилістичний засіб називання персонажа, як антономазія – метафоричне застосування епітетів для позначення особи, наділеної рисами широко відомого з літератури чи історії носія певного імені. Стилiстично марковані й емоційно навантажені, такі літературно-художні антропоніми характеризують персонажа за його індивідуальними ознаками: за зовнішнім виглядом, за вчинками та переконаннями, за іншими асоціаціями [26, с. 119]¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Бияк Н. Номінація персонажів у романах Гончара як додатковий засіб їх характеристики / Наталія Бияк // Наукові записки Тернопільського національного

Письменниця вдається до використання терціальних ЛХА, які вона запозичує із відомих раніше літературних творів української або світової літератури. Так, Влада називає Макса *Дон Кіхотом*. Прізвисько героя вмотивоване зовнішністю денотата, бо *Дон Кіхот* – це «худорлявий юнак з довгими пальцями та витонченим нервовим обличчям». Прикметно, що у цьому творі І. Роздобудько є ще один герой із іменем, запозиченим із славнозвісного роману Сервантеса, – *Санчо Панса*. Пор.: «За кермом сидів їхній незмінний *Санчо Панса* на прізвисько *Сірій*, парткомівський водій...» Як і *Санчо Панса*, так і *Сірій* – всього лиш прізвиська, а справжнього прізвища чи імені ми не знаємо.

Окрему групу характеристичних онімів у психологічному трилері «Мерці» становлять соціально значущі ЛХА, якими І. Роздобудько іменує журналістів. Як правило, ми не знаємо їх справжніх імен та прізвищ. Це ЛХА-прізвиська, які даються за «зовнішнім виглядом, фізичними вадами й властивостями людини» [201, с. 276]¹⁵⁷. Пор.: «знайома постать, на прізвисько *Дон Педро*, старанно працював на свою кишеню, й очі його запалювалися лише тоді, коли йшлося про гроші»; «скандально відома журналістка на прізвисько *Луза*. Свої еротичні опуси ця колишня поетеса підписувала псевдонімом *Луїза Задова*, тому гострі на язик колеги утворили прізвисько *Луза*, маючи на увазі й інше – лузу на більярдному столі, в яку залюбки можна було закотити кулю». У нашій уяві цей ЛХА асоціюється з журналісткою та письменницею Ладєю Лузіною. І *Дона Педро*, і *Лузу Віра* називали не інакше, як «камарилья»; «ще один представник «камарилья»

педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 1 (6). – С. 119.

¹⁵⁷ Рудьова Н. Місце прізвищ у лексичному складі мови / Н. Рудьова // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). Випуск 8. Збірник пам'яті професора Василя Добоша. – Ужгород, 2005. – С. 276.

такий собі *Понін* – редактор. Це була найкумедніша постать у журналістській тусовці, його називали не інакше, як «*Поня*» з довгим прізвиськом «*А-скільки-ви-років-працюєте-в-журналістиці?*». *Поня* був носієм «чорної мітки». Це означало, що він стільки разів насолив своїм колегам, що погані чутки про його непрофесіоналізм та пияцтво тягнулися за ним, хоч би куди він не йшов».

Авторка не стоїть осторонь утвердження естетики українських особових імен, тому устами героїні Стефки виступає проти примітивних правил глобалізації. Так, наприклад, ЛХА *Едуард* («Зів'ялі квіти викидають») має кілька апелюватив-замінників: *чоловік років тридцяти, Perezрілий рокер*. Ось як реагує *Стефка* на ім'я *Едуард* під час знайомства:

– «Гож вас звать *Аліса*?

– Ще чого бракувало! – ...вирішила назватися: – *Стефанія*. А ви? *Едуард*.

– О, Господи, – скривилася вона, – яке жахливе ім'я!

– Згоден, – з награним сумом сказав він, – але воно було модним, коли я народився... Батьківська помилка. Вони ж мене не питали...

– С вихід, – усміхнулася *Стефка*, – нехай вас називають скорочено – *Ед*. У цьому вчувається щось жорстке. Принаймні пасує до вашої куртки».

Незважаючи на показне новаторство, І. Роздобудько опирається на традиції української літературно-художньої антропоніміки. Так, наприклад, ЛХА *Сам* авторка, очевидно, живає не без впливу своїх іменитих попередників: у Остапа Вишні (І. І. Сам), Євгена Дудара (І. І. Сам), Марини Гримич (Сам Супергеройст). Вдаючись до індивідуальної іменотворчості, І. Роздобудько використовує семантичний спосіб словотворення. Пор.: «*Сам*», – прошепотів *Олег*. «*Сам*» привітався з усіма...

«Сам» уже накинув оком на його супутницю. «Сам» повів бровою. «Самич» презентував...» («Останній діамант міледі»).

Окремі ЛХА І. Роздобудько розкривають основні риси характерів денотатів. Таким характеристичним ЛХА є *Єлизавета Тенецька* («Гудзик»). Ім'я героїні письменниці, очевидно, обрала з огляду на його доонімну семантику: *Єлизавета* в перекладі з давньоєврейської «клянуся богом» [11, с. 93], а прізвище *Тенецька*, на нашу думку, асоціюється з апелятивом *тенета* – «сітка для ловлі звірів, птахів; те саме, що павутина або те, що заважає, позбавляє свободи дій, заганяє у безвихідь» [209, Т. X, с. 73]. Доонімна семантика імені та прізвища героїні «клянуся богом, що затягну павутиною або зажену у безвихідь». Саме ж у такій ситуації опинився *Денис* після зустрічі з *Тенецькою*. Герой не може забути цю жінку, думками завжди поруч зі своєю *Прекрасною Дамою*, тобто він опинився в її тенетах.

ЛХА *Ліка* належить героїні, яка, напевно, страждає найбільше. *Ліка* – донька *Лізи*, «дитя такого короткого й пекучого кохання, її надійний якір, що втримує біля берега». «В інституті її прозвали *Лисиця*. Через руде волосся та зелені очі». Сама авторка експериментує над іменем: «*Анжеліка? Ангеліна? Лікера? – Ні, Ліка!*» Динамічне розгортання сюжету примушує І. Роздобудько назвати *Ліку* місіс *Енжі Маклейн, Енжі-художниця*. Виявляється, що неспроста: *Ліка* «невипадково вишила на гудзиках своєї куртки ангелів і невипадково назвалася *Енжі* (ангел), коли вирішила втекти від рідних, адже саме вона, як потім виявилось, була ангелом-рятівником для *Дениса*, ангелом, якого не можна повернути відкинувши, зрадивши» [55, с. 235]¹⁵⁸. Серед ЛХА «Гудзика» найбільше таких, які складаються з імені та імені по

¹⁵⁸ Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько / Ніна Герасименко // Роздобудько І. Переформування. – К. : Нора-Друк, 2007. – С. 235.

батькові: офіс-менеджер *Тетяна Миколаївна*, бабуся *Ганна Тарасівна*, хазяйка *Марія Григорівна*, мистецтвознавець *Вероніка Платонівна*, актриса *Анастасія Юрійвна* («жінка незвичайної проди, недосяжна...дехто називає її «геніальним стервом»). У тексті вони виконують номінативну функцію.

У психологічному трилері «*Мерці*» І. Роздобудько відхиляє шпіву у світ бездоганих бізнес-леді, «небожителів», «дорогих манекенів, котрі снують павучі сіті злочинних інтриг». Героїня *Ліліана Поволоцька* – редактор відділу західної культури інформаційної агенції. Її прізвище походить від апелятива *поволока*, що означає: 1) «тонку плівку, яка застеляє очі, 2) негустий туман, серпанок, який застилає, огортає що-небудь» [46, с. 100]. *Ліліана Олегівна* – «з тих, хто йтиме по головах. І так було не раз». Тобто героїня може проникати всюди, як ліана. Це ще одне порівняння з іменем. Цікавим є і той факт, «що одне око *Ліліани* було зеленкувате, а друге – блакитне». Позаочі її називають відьмою. *Лілі* збирає біля себе знайомих, плете інтриги, огортає все туманом. Вона керує відділом, який називають «королівством Маргарити Наварської». І. Роздобудько вміє ретельно добирати чи навіть допасовувати конкретні іменні варіанти, якими називаються її персонажі, до конкретної ситуації. Так, розумну, але злу *Ярославу* друзі називають *Ярця*, *Славка*, на роботі вона – *Ярослава Михайлівна*. ЛХА *Заріна*, *Ріночка* походить від апелятива *зоря*, значить, повинна світити, але її називають «темною конячкою». ЛХА *Аліна* (*Алька*, *Аліна Станіславівна*) походить від імені *Аделіна*, що в перекладі з італійської означає «шляхетна» [229, с. 27]. ЛХА *Вовик* – «вірний паж Славки» – буржиковий іменний варіант. ЛХА *Вірунчик* вказує на дружній тон, добрі стосунки. Сусідська дівчинка *Саламандра* (теж промовисте ім'я) називає *Віру Попелюшкою* (впевнено піднялася з

соціального дна), *Стас* порівнює її з *Джокондою* (натяк на загадковість).

Оригінальний онімійний почерк І. Роздобудько помітний на ЛХА гостросюжетного роману «Ескорт у смерть». Головна героїня *Дана В'ячеславівна* – директор агенції «Ескорт-сервіс», яка надає заможним жінкам специфічні послуги: «здає в оренду» молодих презентабельних чоловіків, котрі супроводжують дам на світські вечірки. Слідчий *Марченко*, у якого, до речі, кличка «містер *Марпл*», подумки називає *Дану* «суворою жіночкою», «багатою сукою». Всі жінки, які працюють в агенції, наділені ЛХА, яким властиві зменшувально-пестливі суфікси: *Марина – Мариночка, Світлана – Лана – Ланюся, Олена – Оленка-сонечко*. Це говорить про дружні відносини між ними. Жінок поважного віку, котрим надавались послуги, авторка називає іменами та іменами по батькові. Пор.: «*Єлизавета Феофанівна* – давня клієнтка, ексальтована президентка об'єднання «Укрсир», завзята відвідувачка казино, «*Сирна королева*» (*Єлизавета – королева, Феофанівна* – від урбоніма *Феофанія* – району Києва, де розташована лікарня для представників «вищого світу»); «*Ілона Павлівна* – вродлива жінка «у віці елегантности»; «...незграбна жіночка *Ганна Ладокур*, дружина режисера та продюсера».

ЛХА *Петро Петрович* має скорочений варіант імені та по батькові: *Пет-Пет*. Так називають своїх персонажів П. Загребельний, Ю. Андрухович. *Петро Петрович Заславський* – чоловік *Дани*, який був старший за неї майже на 20 років і дозволяв робити «своїй дівчинці усе, що вона забажає. ...Він досі залишався «на коні». Прізвище *Заславський* та ім'я по батькові *В'ячеславівна* – похідні від одного апелятива *слава*, а *слава*, очевидно, й об'єднує денотатів.

Кавалерів-супровідників авторка наділила низкою ЛХА, які утворилися внаслідок сучасних віянь, гендеру. Пор.: *Олексій – «справжній Кен»*, *Сергій – Серьожка*, «*Чорний Король*», «вуличний гітарист мав дивне ім'я – *Орест*, але попросив називати його *Олегом*», у нього був дивний блиск «блакитних очей». Цих персонажів об'єднувала не тільки «робота», але й зовнішність.

Онімійні уподобання самих персонажів І. Роздобудько можуть виступати виразним мовностилістичним засобом їх характеристики. Одна з героїнь письменниці – «*Сирна королева*», полюбляє називати співробітників зоонімами. Один із її охоронців – *Мурзик*; клієнт «*Номер 7*» на ймення *Котик* (тобто хлопця звали *Костянтин*, але *Єлизавета* любила усім давати якісь котичі клички); *Сьомиком* вона називала свого чоловіка.

У романі «*Амулет Паскаля*» головну героїню, ім'я якої так і залишається невідомим, І. Роздобудько називає *Голкою*. Так її називало оточення за гострий язик. Пор.: «– У вас гострий язичок, – сказав мсьє *Паскаль*. – Я називатиму вас *Голка*. *Пані Голка*». Проте сама героїня переосмислює це прізвище, мотивуючи його своєю зовнішністю: «кістяк у корсеті», «глист у запамороченні», що вказує на її «худорлявість» [213, с. 322]. Досить самокритично. Тут проявляється «ненависть до власного «я», точно, як у філософа Блеза Паскаля [112, с. 178]¹⁵⁹.

ЛХА *Паскаль* не можна ідентифікувати з конкретною історичною постаттю. Паскаль був першим філософом, який придумав таку систему світобудови, що назавжди виокремила людину та зачинила її у власній сфері. Самотність та страх – ось головний песимістичний міф Паскаля-історичного. І. Роздобудько називає мсьє *Паскаля* «майстром моделювати долі». Вона створює

¹⁵⁹ Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : [підручник] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – С. 178.

казкову постать всезнаючого *дідуся-Нострадамуса-Паскаля*. Трагічні події, що відбуваються поза сюжетом, дають право інтерпретувати татуса *Паскаля* і як вбивцю *Паскаля* [50, с. 215-216]¹⁶⁰.

Протистоїть безжальному філософу коханець героїні письменник Джон Фаулз. Провідною проблемою творчості Джона Фаулза «було формування самосвідомості як необхідної умови для досягнення свободи. Подолання відсталості, архаїчної, темної стихії, притаманної людині, відкриває можливість для прилучення до життя, краси, гуманності» [162, с. 654]¹⁶¹. У творі він *Іванко Джон*.

Авторка видумує цікаві імена своїм героям. Так, куховарка *Женев'єва* стає матусею *Же-Же* або мадам *Же-Же*.

Роман «Зів'ялі квіти викидають» – сентиментальна історія з глибоким підтекстом, притаманним творчості І. Роздобудько. Молода головна героїня *Стефка* переживає особисту драму, але завдяки мудрості своїх підопічних усвідомлює, що життя прекрасне, його не варто марнувати на тимчасову метушню. Авторка майже весь час називає героїню розмовним варіантом *Стефка*.

Оскільки в притулку для самотніх мешкають актори, то І. Роздобудько вдається створити низку виразних ЛХА творчих псевдонімів, які, однак, не позбавлені постмодерністської іронії чи навіть сарказму. Так, зірка радянського кіно іменується *Едіт Береш*. Цей вдалий, на нашу думку, ЛХА, з одного боку, пов'язує героїню І. Роздобудько з уславленою французькою співачкою Едіт

¹⁶⁰ Владимірова К. Вбивця Паскаль / Ксенія Владимірова // Роздобудько І. Переформулювання. – К. : Нора-Друк, 2007. – С. 215 – 216.

¹⁶¹ Михальська Н. Фаулз Джон Роберт / Н. Михальська // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 2 : Л-Я / [ред. Н. Михальської та Б. Шавурського]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – С. 654.

Шіф, а з іншого, натякає на угорського фітотерапевта, що створив знамениті «Краплі Береша», які люблять літні особи. *Едіт Береш* – псевдонім актриси. Зараз вона старенька жінка, яку в притулку називають пані *Поліна*.

Леда Ніжсина – також псевдонім, справжнє ім'я героїні – *Ольга Яківна Сніжко*. Пані Поліна каже про *Леду*: «Ніяка вона не *Леда*! Яка-небудь *Явдошка* з-під Полтави чи *Козятина*. Жителі притулку «лагідно називають *Ольгу Яківну* різними сценічними іменами залежно від того, яке ім'я вона сама обирала собі зранку. Вчора, наприклад, ця старушенція, кокетливо посміхаючись, розповідала за сніданком, що вона – *Офелія*. Сьогодні, мабуть, – *Дездемона*» – зіронізувала *Стефка*. Персонал називає її *Оля-Офелія*. А ось як режисер та драматург придумали псевдонім для *Олі*:

– Вам треба щось ніжне, як пух...

– *Ніжна?* – підказує режисер.

– Це занадто! А якщо – «*Ніжсина*»? Дуже близько від ніжності і... справжнього прізвища.

– Старий, ти – поет! – хвалить режисер. – А ім'я?

– *Леда!* – сміється той.

– Чудово: *Лебідь* знайшов *Леду!*..

– Але ж справді звучить досить гарно: *Леда Ніжсина*».

Невслучка довідка: «в античній міфології *Леда* – героїня, яка зачарувала своєю красою Зевса, а він явився їй в образі лебедя» [206, с. 131]¹⁶².

Авторським неологізмом І. Роздобудько можна назвати ЛХА *Ітанум* («Гудзик»). Незвичність цього ЛХА зумовлена не лише

¹⁶² Словник античної міфології / [уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів ; вступ. стаття А. О. Білецького ; відп. ред. А. О. Білецький]. – 2-е вид. – К. : Наукова думка, 1989. – С. 131.

тим, що його носій – дивна істота, яку виходила ведмедиця (бабука каже, що *Іеланум* – посланець, святий), а й тому, що саме цей онім дає поштовх для глибоких психологічних переживань інших персонажів: «це ім'я схвилювало. Від сполучення цих звуків у мене запекло в очах. Ім'я звучало сумно і тривожно, як закодована фраза, як назва прізви, як виття самотнього звіра. У ньому не було нічого людського». Недарма авторка називає його рядом апелятивів: «*вовкулака*», «*лісовик*». І. Роздобудько роздумує: «...Ім'я його – вітер у полі, ім'я-виття, в якому більше сенсу, ніж у людських балачках. Іеланум будує свій світ – у собі. Самотність Іеланума – безкінечна. Іеланум є світлом світла і темрявою темряви: ні там, ні там його не впіймати. Іеланум – той, хто збожеволів за власним бажанням». Є щось споріднене між *Іеланумом* та *Лікою*, як і зв'язок між святим та ангелом [132].

За нашими спостереженнями, у літературно-художньому антропоніміконі І. Роздобудько номінативні ЛХА становлять 13 % (*Станіслав, Олексій*). Характеристичні ЛХА становлять 87 %, у тому числі:

національно / регіонально значущі ЛХА – 23 % (*Дарин, Стефка, Тенецька, Ярослав*);

хронологічно значущі ЛХА – 2 % (*Паскаль*);

соціально значущі ЛХА – 21 % (*Ілона Павлівна, Мурзик, Попелюшка*);

експресивно-оцінні ЛХА – 11 % (*Алька, Ланюся, Мариночка*);

інформаційно-оцінні ЛХА – 30 % (*Голка, Лисиця, Луза, Леда Ніжсина, Сірій*).

Структура ЛХА Ірен Роздобудько відзначається різноманітністю і відбиває характерні особливості художнього стилю письменниці.

Результати дослідження прозових творів письменників-постмодерністів дозволяють стверджувати, що їх автори творять літературно-художній антропонімікон на нових естетичних засадах. Їх ЛХА виступають мовностилістичним засобом суб'єктивного світу митця, дуже часто засвідчуючи несприйняття навколишньої дійсності автором. Пор.: *Мартофляк, Мацапура, Пена, Перфецький* (Ю. Андрухович), *Андібер, Колосальний, Рюрик* (М. Гримич), *Кобилко, Комуніст, Підзаборна, Собака* (С. Жадан), *Гратко, Горобець-Воробйов, Кручений, Пекельний, Щеневмерлий* (В. Кожелянко), *Кварк, Клізма, Черевуха* (Л. Дереш).

Експериментаторство письменників-постмодерністів позначилось головним чином на структурі ЛХА. Творячи дійктичні ЛХА, автори сміливо вдаються до трансформації структури реальних антропонімів, що гарантуватиме їм як убереження асоціативних зв'язків із «твірним» реальним антропонімом, так і появу широких характеристично-оцінних можливостей. Найвищий відсоток дейктичних ЛХА знаходимо у прозових текстах В. Кожелянка (*Олег Блошенко, Михайл Гробачов, Іван Лютий, Леонід Шапченко*), М. Матіос (*Леонід Крав-Чув, Ленід Кудла Другий, Раїса Муромцева, Йосип Пінський, Мітя Якунович*), Ю. Андруховича (*Блоха, Горбач, Підрахуй, Ярузель*) та ін.

Літературно-художня антропонімія письменників-постмодерністів значно розширила та урізноманітнила оніміїни згоди вираження соціальної значущості ЛХА. Найбільше таких ЛХА-неологізмів зафіксовано у творах В. Кожелянка: *Неомаруся Якушерка, Горциксірбляк, Дуже Реальний Кандидат, Бух Коштович, Ксенофобенко, Обранець Неньки, Первобасаєрій Портофранк, Малинобур Сертифікатенко, Телесій* та ін.

Результати аналізу різних класів ЛХА засвідчують, що найбільш функціонально навантаженими є прізвиська та прізвища, головним чином промовисті.

Неабияку роль у творенні ЛХА постмодерністів відіграє мовна гра. Напр.: *Ко Ше Лін*, *О. Коп-Аум*, *У. Чені* (В. Кожелянко), *Же-Же*, *Ісланум* (І. Роздобудько), *Цпрмцгр* (Л. Дереш), *АБо*, *КаБа*, *ОК*, *ЮА* (Ю. Андрухович).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків.

1. Аналіз прозових творів українських письменників кін. ХХ – поч. ХХІ ст. (П. Загребельного, Р. Іванчука, Ю. Мушкетика, Г. Штоня, О. Ульяненка, В. Яворівського, Ю. Андруховича, М. Гримич, Л. Дереша, С. Жадана, М. Матіос, В. Кожелянка, І. Роздобудько) дає підстави твердити, що українська літературно-художня антропонімія посттоталітарної доби – багата, самобутня, естетично оброблена онімійна субсистема з надзвичайно широкими функціонально-стилістичними можливостями.

Найбільший вплив на кількісне та функціонально-стилістичне багатство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби мали такі фактори: деідеологізація та демократизація українського суспільно-політичного та культурного життя, відродження українських національних традицій назовництва, поширення західних естетичних концепцій, зокрема поп-культури, а також моди та ін.

2. Аналіз функціонально-стилістичних можливостей української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби показав, що її розвиток у пострадянський період відбувається у двох напрямках. Частина письменників, творчість яких розпочалася, як правило, ще в 50-60-х роках ХХ ст., продовжують реалістичні традиції нової української літературно-художньої антропонімії. До них можна віднести Павла Загребельного, Романа Іванчука, Юрія Мушкетика, Григорія Штоня, Олеса Ульяненка, Володимира Яворівського. Ці автори представляють неореалістичний напрям розвитку української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби.

Інший напрям розвитку української літературно-художньої антропонімії репрезентують Юрій Андрухович, Марина Гримич, Любка Дереш, Сергій Жадан, Василь Кожелянко, Марія Матіос, Ірен Роздобудько, які сповідують засади модерністської естетики при творенні ЛХА.

Однак межа між неореалістичним та модерністським напрямками в українській літературно-художній антропонімії посттоталітарної доби не є завжди чіткою. Так, наприклад, неореалістичній у своїй основі літературно-художній антропонімії посттоталітарної доби П. Загребельного помітні впливи модерністської естетики ЛХА: *бізнес-Дунька*, *Ледва*, *Нуль*, *Сателіт*, *Фень* («Брухт»), *Бовть*, *Сакур*, *Стовпулія*, *Стовпура*, *Пе-пе*, *Юр-Юр* («Стовпотворіння»).

Характеристичність низки ЛХА представників модерністського напрямку української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби (Ю. Андруховича, М. Гримич, М. Матіос) ґрунтується на універсальних принципах реальної антропонімії.

3. Проведений нами аналіз українського літературно-художнього антропонімікону посттоталітарної доби виявив його залежність від літературного методу та ідейно-естетичних уподобань письменника. Так, для літературно-художньої антропонімії представників неореалістичного напрямку характерні такі особливості: прагнення авторів творити літературно-художній антропонімікон за зразком реальної антропонімії конкретного регіону та історичної епохи, які зображуються у літературному творі; використання емоційно збалансованих ЛХА, виражальні можливості яких ретельно вмотивовані докладною характеристикою персонажів-денотатів.

Українська постмодерністська літературно-художня антропонімія посттоталітарної доби спирається, як правило, на естетику відповідного літературного напрямку. Карнавальність, емоційна наповненість, характеристичність на базі несподіваних асоціативних зв'язків, сміливі експериментування зі структурою ЛХА – ось головні прикмети української постмодерністської літературно-художньої антропонімії. Напр.: *Буба, Гладкий Хіппі, Дабан, Квант, Клізма, Кубік, Мукта, П'явка, Торба* (Л. Дереш), *Лік, Какао, Карбюратор, Комуніст* (С. Жадан), *Голка, Кен, Луза, Смаглява Барбі* (І. Роздобудько).

4. Інтегральною рисою української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби є збереження багатих традицій нової української антропонімії, що, зокрема, проявляється у широкому використанні дейктичних ЛХА, пропаганді колоритних німомо українських імен та їх варіантів, намаганні використати багатство реальної діалектної української антропонімії як джерела збагачення літературно-художньої антропонімії тощо.

Так, українські письменники як неореалістичного, так і модерністського напрямків, підтримуючи усталені традиції нової української літературно-художньої антропонімії, приділяють значну увагу пропаганді колоритних та знакових для української духовної культури імен, більшість із яких у радянські часи дискримінувалася. Напр.: *Йосафат, Мирон* (Р. Іванчук); *Ярема* (П. Загребельний), *Зиновій, Олекса, Уляна* (Ю. Мушкетик), *Аскольд, Докія, Христина* (Г. Штонь), *Вишнеслав, Любослав, Святомир, Святополк, Роксолана, Ярина* (В. Кожелянко), *Дарина, Дівицислава (Дзвінка)* (Л. Дереш), *Августина, Євпраксія, Соломія, Стефанія* (І. Роздобудько), *Зореслава, Ігор, Марко, Святослав, Тарас, Ярослав* (Ю. Андрухович).

Письменники обох напрямків використовують значний відсоток регіональних ЛХА, які містять у своїй структурі специфічні діалектні риси. Напр.: *Бодьо, Ірена, Орки* (Ю. Андрухович), *Ілак, Ілена, Йорко, Паютка, Штефан* (М. Матіос), *Дарця, Зеньо, Місько* (Л. Дереш) та ін.

5. Постмодерністська карнавальність у сфері літературно-художньої антропонімії виявляється у свідомому ігноруванні відомих хронологічних параметрів реальних імен-історизмів, у трансформації енциклопедичної характеристики денотатив персонажів, що йменуються реальними іменами. Напр.: *Юри Голіцин, Юрко Немирич, Іван Сергійович Тургенев* (Ю. Андрухович), *Гонта, Доббуш, Кармелюк, Махно, Роксолана* (В. Кожелянко) тощо. Карнавальний ефект постмодерністських ЛХА посилює творення цілих варіантних рядів ЛХА-історизмів, кожен з яких наділений значним характеристичним потенціалом. Так, у В. Кожелянка *Й. В. Сталін* – це *Іосиф Перший, вуйко Йосип, Йосип Прекрасний*; Гітлер – це *фірер Адольф Алоїзович, Адольф Великий, Адольф Недоношений*; Будьонний – *Буденний, Вусатий Кавалерист*; Ворошилов – *Ворошило, Клим, Климко, Климка Щурик*; Хрущов – *Кукурудзник, Лис Микита, Лисий Микита, Хрущ, Майський Жук*.

6. Для української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби характерними стали новаторські пошуки представників як неореалістичного, так і модерністського напрямків. Онімійне експериментаторство українських авторів найбільше позначилося на складі та структурі, зокрема й онімної семантики дейктичних ЛХА. Українські дейктичні ЛХА не лише натякають на реальних протипотипів найменованих персонажів, а й нерідко характеризують прототипів та виражають емоційне ставлення до них. Пор.: *Уля Милашенко, Серж Кідалов, Мітя*

Якунович, Олександр Холод, Леонід Кудла Другий (М. Матіос «Містер і місіс Ю-ко в країні укрів»); *Стовпуля, Стовпчук, Стовпокузьма, Стовпчин, Стовпій, Стовпурас, Жупанський, Лоточко* (П. Загребельний «Стовпнотворіння»); *Владімір Ільїч Олєнін, Нік Хохоль, Вольф Жірінштейн, Цорос, Лесь Побарабанський, Леонід Кожушенко, Іоан Крілик, Стефан Тучин, Михайл Гробачов, М. Хрущ-Кукурудзянський, Вевешербицький, Кобзо-Кобзаренко* (В. Кожелянко).

Новаторські прийоми при творенні характеристичних ЛХА вистосовує Юрій Андрухович у романі «Дванадцять обручів», де він поповнює реєстр українських соціально значущих ЛХА звичкою онімів, які вказують на соціальний статус їх носіїв не за допомогою традиційних онімійних засобів, а лише за посередництвом вираження емоційної оцінки-сприйняття персонажів-денотатів. Пор.: ЛХА *Вошивлюк, Дракуляк, Зашиблюк, Паршивлюк*, якими автор називає так званих «ментів» – мінціонерів-перевертнів. Новаторство В. Кожелянка при творенні соціально значущих ЛХА виявляється у сміливому експериментаторстві письменника із залученням до творення соціально значущих ЛХА цілком «незнімних» засобів. Напр.: *Адам Перволюдник, Гулаг-Колімовський, Ланцевич, Нупогодінський, Уран-Рудниківський, Щеневмерлий*.

7. Поширеною стала традиція використання чужомовних іменних варіантів. В аналізованих творах присутні герої, на позиванні яких позначається експансія західної поп-культури. Представники обох напрямків ретельно відстежують та відображають у власних літературних текстах, наприклад, динаміку реального сучасного іменника українців. Пор.: *Богдан – Боб, Сергій – Серж, (С. Жадан); Андрій – Андрон, Дмитро – Джим (П. Дереш); Денис – Ден, Іван – Жан, Джон, Максим – Макс, Марія*

– *Маріон* (І. Роздобудько); *Марія* – *Марго* (М. Гриммі). Привертають увагу вживання письменниками імен по батькові чи прізвищ-покручів на зразок *Кромешний* або *Апанасенков*.

8. Українська літературно-художня антропонімія посттоталітарної доби суттєво розширила власну джерельну базу. До її складу було залучено не лише численні чужомовні імена, прізвища та прізвиська як реальних осіб, так і кіно- та літературних героїв, а й оніми інших розрядів, зокрема хремотоніми. Напр.: *Банзай*, *Гладкий Хіппі*, *Квант*, *Маестро*, *Реланіум* (Л. Дереш), *Барбі*, *Кен*, татусь *Карло*, *Хуан Карлос* (І. Роздобудько), *Джон Ленон* (С. Жадан), *Динозавр*, *Нут* (П. Загребельний), *Буркут*, *Ворон*, *Довбня* (Р. Іваничук), *Бомбонал*, *Вампір*, *Варвар* (В. Яворівський), *Азік*, *Клик*, *Носач*, *Череп* (О. Ульяненко), *Глобус*, *Ейнштейн*, *Камікадзе*, *Чурик* (М. Гриммі), *Галюцинація*, *Ксенофобенко*, *Пенько*, *Хруненко* (В. Кожеляко) та ін.

Упродовж минулих двох десятиліть окремі автори знали будь-які обмеження на онімізацію найрізноманітнішої апелювальної лексики, в т. ч. сленгу, аргю.

Літературно-художня антропонімія українських прозових творів кін. ХХ – поч. ХХІ ст., за нашими спостереженнями, містить багатий і різноманітний антропонімічний матеріал. Виявлено чимало взірців оригінального і цілком самобутнього застосування ЛХА, які творяться в конкретних культурно-історичних умовах під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Українська ЛХА посттоталітарної доби, попри самобутність та оригінальність, продовжує багаті традиції нової української літературно-художньої антропонімії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Андрухович Ю. Дванадцять обручів : [роман, видання третє] / Юрій Андрухович. – К. : Критика, 2005. – 276 с.
- Андрухович Ю. Диявол ховається в сирі. Вибрані спроби 1999 – 2005 років. / Юрій Андрухович. – К. : Критика, 2006. – 320 с.
- Андрухович Ю. Московіада / Ю. Андрухович // Андрухович Ю. Рекреації : [романи]. – К. : Час, 1997. – С. 115 – 286.
- Андрухович Ю. Перверзія : [роман] / Юрій Андрухович. – Львів : ВНТЛ – Класика, 2004. – 304 с.
- Андрухович Ю. Рекреації / Юрій Андрухович. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 144 с.
- Андрухович Ю. Центральнo-східна ревізія / Юрій Андрухович // Стасюк А., Андрухович Ю. Моя Європа. Два есеї про нейдивнішу частину світу. – Львів : ВНТЛ – Класика, 2005. – С. 69 – 127.
- Андрухович Ю. І. Таємниця. Замість роману / Ю. І. Андрухович – Харків : Фоліо, 2007. – 478 с.
- Гримич М. Варфоломієва ніч : [роман] / Марина Гримич. – Львів : Кальварія, 2002. – 160 с.
- Гримич М. Егоїст : [роман] / Марина Гримич. – Львів : Кальварія, 2003. – 228 с.
- Гримич М. Магдалинка : [роман] / Марина Гримич. – Львів : Кальварія, 2003. – 148 с.
- Гримич М. Мак червоний в росі... : [роман] / Марина Гримич. – К. : Дуліби, 2005. – 192 с.
- Гримич М. Ти чуєш Марго?.. : [роман] / М. Гримич. – Львів : Аверс, 2000. – 216 с.
- Гримич М. Фріда : [роман] / Марина Гримич. – К. : ІІІ «Дуліби», 2006. – 192 с.

- Дереш Л. Архе. Монолог, який усе ще триває. Роман / Любка Дереш. – Львів : Кальварія, 2005. – 276 с.
- Дереш Л. Культ. Роман / Любка Дереш. – Львів : Кальварія, 2006. – 208 с.
- Дереш Л. Намір! Роман / Любка Дереш. – К. : ПП Дуліби, 2006. – 296 с.
- Дереш Л. Поклоніння ящірці. Роман / Любка Дереш. – Львів : Кальварія, 2004. – 176 с.
- Дереш Л. Трохи п'їтьми, або На краю світу / Любка Дереш. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. – 288 с.
- Жадан С. Anarchy in the UKR / С. Жадан. – Харків : Фоліо, 2003. – 223 с.
- Жадан С. Біг Мак / Сергій Жадан. – К. : Критика, 2006. – 232 с.
- Жадан С. Гімн демократичної молоді / С. В. Жадан. – Харків : Фоліо, 2006. – 223 с.
- Жадан С. Дешеві Мод / Післямова П. А. Загребельного / С. В. Жадан. – Харків : Фоліо, 2004. – 229 с.
- Жадан С. Капітал / С. В. Жадан. – Харків : Фоліо, 2006. – 797 с.
- Загребельний П. Брухт : [роман] / П. А. Загребельний. – Харків : Фоліо, 2002. – 243 с.
- Загребельний П. Гола душа : [новість] / П. А. Загребельний. – Харків : Фоліо, 2002. – 152 с.
- Загребельний П. Юлія, або Запрошення до самовбивства [роман]. / П. А. Загребельний. – Харків : Фоліо, 2002. – 351 с.
- Загребельний П. А. Ствоптворіння // П. А. Загребельний / Ствоптворіння ; Кавтаклізма. – Харків : Фоліо, 2004. – 202 с.
- Іваничук Р. Вогненні стовпи. Тетралогія. Видання друге, доповнене / Роман Іваничук. – Львів : Літопис, 2006. – 516 с.

Кожелянко В. Брама горішня // Василь Кожелянко / Конотоп. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 150 – 165.

Кожелянко В. Будні попелястих // Василь Кожелянко / Дсфіляда. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 151 – 158.

Кожелянко В. Дефіляда. Роман, новели / Василь Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2001. – 196 с.

Кожелянко В. Конотоп. Роман, новели / Василь Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2001. – 176 с.

Кожелянко В. Котигорошко : [роман] / Василь Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2001. – 156 с.

Кожелянко В. Ljenustradamus : [роман] / Василь Кожелянко. – К. : Факт, 2000. – 128 с.

Кожелянко В. Людинець : [роман (Людинець пана Бсга)] / Василь Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2001. – 182 с.

Кожелянко В. Мальтійський хрест / Василь Кожелянко // Дефіляда. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 176 – 193.

Кожелянко В. Срібний павук : [роман] / Василь Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2004. – 160 с.

Кожелянко В. Тероріум : [роман] / Василь Кожелянко. – Львів : Кальварія, 2002. – 172 с.

Кожелянко В. Українська книга мертвих / Василь Кожелянко // Дефіляда. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 158 – 176.

Кожелянко В. Чужий – 2 / Василь Кожелянко // Конотоп. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 137 – 150.

Кожелянко В. Шлях воїна в Україні / Василь Кожелянко // Конотоп. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 121 – 137.

- Кожелянко В. Шлях Каїна в Україні / Василь Кожелянко // Конотоп. Роман, новели. – Львів : Кальварія, 2001. – С. 165 – 174.
- Матіос М. Майже ніколи не навпаки / Матіос Марія. – Львів : ЛА «Піраміда», 2007. – 176 с.
- Матіос М. Мама Маріша – дружина Христофора Колумби / Матіос Марія. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 48 с.
- Матіос М. Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – 136 с.
- Матіос М. Москалиця / Матіос Марія. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 64 с.
- Матіос М. Нація. Одкровення / Матіос Марія. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – 204 с.
- Матіос М. Солодка Даруся / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 176 с.
- Матіос М. Щоденник страченої / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 192 с.
- Мушкетик Ю. М. Гетьманський скарб : [роман] ; авт. передм. О. В. Мишанич / Ю. М. Мушкетик. – К. : Спалах ЛТД, 1993. – 432 с.
- Роздобудько І. Амулет Паскаля : [роман] / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2007. – 189 с.
- Роздобудько І. Гудзик / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2006. – 222 с.
- Роздобудько І. Дві хвилини правди : [роман] / І. Роздобудько Ірен. – К. : Нора-Друк, 2008. – 248 с. – (День Європи).
- Роздобудько І. Ескорт у смерть : [роман] / Ірен Роздобудько. – Львів : Кальварія, 2002. – 144 с.

Роздобудько І. Зів'ялі квіти викидають : [роман] / Роздобудько Ірен. – К. : Нора-Друк, 2006. – 208 с.

Роздобудько І. Мерці : [роман] / Ірен Роздобудько. – Львів : Кальварія, 2001. – 212 с.

Роздобудько І. Останній діамант міледі : [авантюрний детектив] / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2006. – 222 с.

Ульяненко О. Сталінка / О. Ульяненко // Сталінка ; Дофін Сатани : [романи]. – Харків : Фоліо, 2003. – 108 с.

Штонь Г. Ексклюзив : [роман] / Г. М. Штонь. // Київ. – 2006. – № 3. – С. 72 – 113 ; № 4. – С. 88 – 168.

Штонь Г. М. Пообіч часу : [романи] / Г. М. Штонь. – К. : Твім Інтер, 2004. – 288 с.

Яворівський В. Варвара серед варварів : [повість] / В. Яворівський // Сучасність. – 2000. – № 4. – С. 8 – 39.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації і глобалізації / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – № 3. – 2001. – С. 48 – 54.
2. Андрусяк І. Самосуд Григорія Штоня / Іван Андрусяк // Штонь Г. М. Пообіч часу : Романи / Худож. оформи. С. Іванова. – К. : Твім інтер, 2004. – С. 5 – 7.
3. Андрухович Ю. Апологія блазенади (Дванадцять тез до себе самих) / Юрій Андрухович // БУ-БА-БУ (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак) : Вибрані твори : Поезія, проза, есеїстика / Авторський проект, упоряд., бібліограф. відомості та прим. Василя Габора. – Львів : ЛА «Піраміда», 2007. – С. 23 – 24 (Серія : «Українські Літературні Групи»).
4. Андрухович Ю. Рекреації. Романи / Ю. Андрухович. – Київ : «Видавництво «Час», 1996. – С. 183 – 184.
5. Андрухович Ю. Час і метод / Юрій Андрухович // БУ-БА-БУ (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак) : Вибрані твори : Поезія, проза, есеїстика / Авторський проект, упоряд., бібліограф. відомості та прим. Василя Габора. – Львів : ЛА «Піраміда», 2007. – С. 52 – 56 (Серія : «Українські Літературні Групи»).
6. Астаф'єв О. Г. Символіка імен у поемі Леоніда Полтави «Енеїда модерна» / О. Г. Астаф'єв // Біблія і культура : Збірник наукових статей. Вип. 7. – Чернівці : Рута, 2005. – С. 196 – 204.
7. Бедзир Н. Транскультурность как стратегия постмодернизма в украинской и польской прозе : Ю. Андрухович и А. Стасюк / Н. Бедзир // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Вип. 12. – Ужгород, 2005. – С. 86 – 90.

8. Бедзір Н. Чесько-українські паралелі постмодерної прози / Наталія Бедзір // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць / відп. ред. І. В. Сабадош. – Випуск 10. – Ужгород, 2006. – С. 224 – 233.
9. Бедзір Н. Ю. Андрухович і В. Пелевін як письменники постмодернізму (До проблеми типологічної спорідненості) / Наталія Бедзір // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 5 : Міжнародна наукова конференція «Українська література в загальноєвропейському контексті». – Ужгород, 2002. – С. 31 – 35.
10. Белей Л. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону / Любомир Белей // Ономастика і апелятиви. Випуск 30. Збірник наукових праць / За ред. В. О. Горпинича. Ювілейний випуск на пошану 80-річчя від дня народження професора Володимира Олександровича Горпинича. – Дніпропетровськ : ДПУ, 2007. – С. 76 – 81.
11. Белей Л. Ім'я дитини в українській родині : словник-довідник / Л. Белей. – Ужгород : Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1993. – 116 с.
12. Белей Л. Літературно-художні імена символи / Л. Белей // Культура слова. – Вип. 46 – 47. – К. : Наук. думка, 1996. – С. 63 – 67.
13. Белей Л. Найтипівіші експоненти стилістичної значущості в українській літературно-художній антропонімії кін. XVIII – XX ст. / Любомир Белей // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна. Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 25 – 30.

14. Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. Белей. – Ужгород, 2002. – 176 с.
15. Белей Л. О. Антропоніми як один із засобів характеристики персонажів М. Коцюбинського / Л. О. Белей // Обласна наук.-практ. конф., присвячена 125-річчю з дня народження М. Коцюбинського. – Ч. П. – Чернігів, 1989. – С. 52 – 54.
16. Белей Л. О. Відображення соціально-політичних змін в українській літературно-художній антропонімії 20-х років ХХ ст. / Л. О. Белей // Шоста респ. ономастична конф. 4 – 6 грудня 1990. Тези допов. і повід. Ч. 1. – Одеса, 1990. – С. 101 – 109.
17. Белей Л. О. Літературно-художня антропонімія як джерело розвитку національного іменника українців / Л. О. Белей // Мовознавство. – 1993. – № 3. – С. 35 – 40.
18. Белей Л. О. Назви осіб у драмах І. Франка / Л. О. Белей // Культура слова. – 1986. – Вип. 31. – С. 20 – 23.
19. Белей Л. О. Стилiстичні функції антропонiмiв-історизмів у творчості Т. Г. Шевченка / Л. О. Белей // Тези доповідей наук.-практ. конф., присвяченої 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1989. – С. 36.
20. Белей Л. О. Українська літературно-художня антропонімія кінця ХVІІІ – ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец 10.02.01 «Українська мова» / Л. О. Белей. – Ужгород, 1997. – 48 с.
21. Белей Л. О. Українська літературно-художня антропонімія як засіб характеристики персонажів / Л. О. Белей // Укр. мова і літ. в шк. – 1993. – № 7. – С. 31 – 35.

22. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. / Л. О. Белей. – Ужгород : Патент, 1995. – 120 с.
23. Белей Л. О. Характеристичний потенціал словотворчих ресурсів української літературно-художньої антропонімії / Л. О. Белей // Методичні читання «Словотвірна та семантична структура української лексики», присвячені пам'яті засновника дериватологічної школи в Україні проф. Івана Ковалика. Тези допов. – Львів, 1991. – С. 25 – 26.
24. Белей Л. Основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії / Любомир Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). – Випуск 8 : Збірник пам'яті професора Василя Добоша. – Ужгород, 2005. – С. 189 – 194.
25. Белей Л. Про соціальне в українській антропонімії / Л. Белей // Укр. мова і літ. в шк. – № 10. – 1990. – С. 49 – 51.
26. Бияк Н. Номінація персонажів у романах Гончара як додатковий засіб їх характеристики / Наталія Бияк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 1 (6). – С. 115 – 122.
27. Бияк Н. Я. Особливості найменувань осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. Я. Бияк. – Івано-Франківськ, 2004. – 19 с.
28. Білоцерківець Н. Література на роздоріжжі / Н. Білоцерківець // Критика. – 1997. – Серпень-Вересень. – Ч. 1. – С. 28 – 29.

29. Блажчук Ю. Прізвища-композити в антропонімії Уманщини / Юлія Блажчук // Вісник Прикарпатського національного університету. Ювілейний випуск на пошану 100-річчя від дня народження проф. Івана Ковалика. Філологія. – Випуск XV – XVIII. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 452 – 455.
30. Близнюк Б. Сучасні гуцульські прізвиська / Б. Близнюк, М. Будз // Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство). – Вип. 37. – Кіровоград, 2001. – С. 93 – 95.
31. Бондар А. Равлик відповзає на Захід / Андрій Бондар // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 753 – 754.
32. Бриних М. Секс і брухт в імперії Альцгеймера / М. Бриних // Дзеркало тижня. – 2003. – № 10. – 15 – 21 березня.
33. Васильєва Н. В. Поэтика безымянности (по мотивам Милана Кундера) / Н. В. Васильєва // Имя : Семантическая аура. – М.: Языки славянских культур, 2007. – С. 133 – 150.
34. Вегеш А. Віддзеркалення народнорозмовного антропонімікону українців в літературно-художній антропонімії тетралогії Романа Іваничука «Вогненні стовпи» / Анастасія Вегеш // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). Випуск 12. Українська діалектична лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії. До 100-річчя Миколи Андрійовича Грицака. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2008. – С. 81 – 83.
35. Вегеш А. І. Вплив пан'європейського простору на сучасний український літературно-художній антропонімікон / А. І. Вегеш // Сучасні дослідження з іноземної філології.

- Збірник наукових праць. Випуск 6 / Відп. ред. Фабіан М. П. – Ужгород, 2008. – С. 195 – 201.
36. Вегеш А. Літературні герої творів Марії Маріос / Вегеш А. І. // *Studia Slavica*. Випуск 9 : Ономастика. Антропоніміка. – Ужгород : Видавництво Олександра Гаркуші, 2009. – С. 252 – 260.
37. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в романах Марини Гримич / Анастасія Вегеш // *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць) / Відп. ред. І. В. Сабадош. – Випуск 10. – Ужгород, 2006. – С. 5 – 9.*
38. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в романах Юрія Андруховича / Анастасія Вегеш // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 15. – Ужгород, 2007. – С. 80 – 84.*
39. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в творах Павла Загребельного / Анастасія Вегеш // *Studia Slavica*. Випуск 8. Ювілей. – Ужгород : Видавництво Олександра Гаркуші, 2008. – С. 73 – 84.
40. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми козацької доби в романі Юрія Мушкетика «Гетьманський скарб» / Анастасія Вегеш // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 18. – Ужгород, 2008. – С. 60 – 62.*
41. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми Любка Дереша – свідчення творчих пошуків автора / Анастасія Вегеш // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 19. – Ужгород, 2008. – С. 3 – 7.*
42. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми у творах Івана Чендея / Анастасія Вегеш // *Сучасні проблеми*

- мовознавства та літературознавства. Випуск 11. Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 14-16 травня 2007 року. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 204 – 207.
43. Вегеш А. Новаторство літературно-художньої антропонімії Василя Кожелянка / Анастасія Вегеш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. Випуск 14. – Ужгород, 2006. – С. 85 – 88.
44. Вегеш А. Ономастична територія Сергія Жадана / Анастасія Вегеш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 16. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 74 – 78.
45. Вегеш А. Характеристичний потенціал літературно-художніх антропонімів в українських сучасних прозових творах / Анастасія Вегеш // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. Випуск 356 – 359. Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 76 – 82.
46. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
47. Вербовецька О. Індивідуальні прізвиська Тернопільщини, мотивовані назвами тварин / Оксана Вербовецька // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. Випуск 354 – 355. Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 114 – 118.
48. Вільчинська Т. Концепт «Бог» у поетичній мові Г. Сковороди / Т. Вільчинська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету.

- Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 1 (13). – С. 191 – 199.
49. Вінтонів Т. М. Реальна онімія як засіб образності в історичній оповіді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. М. Вінтонів. – Донецьк, 2008. – 19 с.
50. Владимірова К. Вбивця Паскаль / Ксенія Владимірова // Роздобудько І. Переформулювання. – К. : Нора-Друк, 2007. – С. 215 – 217.
51. Володарський Ю. Рецензія / Юрий Володарський // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 779 – 780.
52. Галич В. М. Антропонімія Олеса Гончара : природа, еволюція, стилістика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. М. Галич. – К., 1992. – 15 с.
53. Галич В. М. Взаємодія української народно-розмовної і літературної лексики (на матеріалі антропонімії О. Гончара) / В. М. Галич // Науково-технічна революція і сучасні процеси розвитку лексики української народно-розмовної мови. Тези доповідей. – Ужгород, 1989. – С. 36 – 38.
54. Галич В. М. Перехід апелятивної лексики у власну як засіб естетизації дійсності у творчості О. Гончара / В. М. Галич // Шоста респ. ономастична конф. Тези допов. і повід. – Ч. I. – Одеса, 1990. – С. 109 – 110.
55. Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько / Ніна Герасименко // Роздобудько І. Переформулювання. – К. : Нора-Друк, 2007. – С. 231 – 238.
56. Глинський І. Твоє ім'я – твій друг / І. Глинський. – К. : Видавництво дитячої літератури «Веселка», 1970. – 212 с.

57. Гнатюк О. Авантюрний роман і повалення ідолів / Олена Гнатюк // Андрухович Ю. Рекреації. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 130 – 140.
58. Гоголенко О. Особливості функціонування власних назв в оповіданні «Палій» Панаса Мирного / Олена Гоголенко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 9. Українська література в загальноєвропейському контексті. Матеріали Міжнародної наукової конференції 10-12 жовтня 2005 року. – Ужгород, 2005. – С. 347 – 350.
59. Горенко О. П. Антропонімічний вимір американського романтизму: Монографія / О. П. Горенко // Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ТОВ «ПанТот», 2008. – 312 с.
60. Горенко О. П. Постмодерна концепція імені у дзеркалі міфологічної та езотеричної традиції / О. П. Горенко // Наукові записки. – Т. XIII. – Інститут філософії. – К. : КІПД «Педагогіка», 2004. – С. 140 – 147.
61. Григорук О. П. Антропонімія художніх творів Л. Мартовича / О. П. Григорук // Питання сучасної ономастики. – К. : Наукова думка, 1976. – С. 159 – 162.
62. Григорьев В. П. Собственные имена и связанные с ними апеллятивы в словотворчестве Хлебникова / В. П. Григорьев // Ономастика и грамматика (отв. ред. Л. П. Калакуцкая). – М. : Наука, 1981. – С. 196 – 222.
63. Гринь Г. Розмова з Оксаною Забужко / Галина Гринь // Забужко О. Польові дослідження з українського сексу і Роман. – Видання дев'яте. – К. : Факт, 2007. – С. 168 – 174.
64. Гриценко Т. Б. Власні назви як засіб стилетворення в українській історичній прозі другої половини ХХ ст. (на матеріалі романів про Б. Хмельницького) : автореф. дис на

- здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. Б. Гриценко. – К., 1998. – 16 с.
65. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 264 с.
66. Гундорова Т. Постмодерністська фікція Андруховича постколоніальним знаком питання / Тамара Гундорова // Сучасність. – 1993. – № 9. – С. 79 – 83.
67. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV – XVII ст. / М. О. Демчук. – К. : Наукова думка, 1988. – 172 с.
68. Державотворчий процес в Україні 1991 – 2006 / [відп. ред. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2007. – 912 с.
69. Дзюба І. Течія перегачена, але не зупинена / Іван Дзюба // Українське слово : Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. У трьох книгах. – Книга третя. – К. : Видавництво «Рось», 1994. – С. 535 – 537.
70. Довідник з історії України (А-Я) : Посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / [заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – 1135 с.
71. Етимологічний словник української мови : у 7 т. [гол. ред. О. С. Мельничук]. – К. : Наук. думка, 1983 – (Словники України).
72. Єрмакова С. Д. Мовні засоби характеристики персонажів у творах М. Коцюбинського / С. Д. Єрмакова // Українська мова і література в школі. – 1981. – № 6. – С. 29 – 34.
73. Жулинський М. Післямова на оповідання Є. Пашковського «Закрита палата» / М. Жулинський // Прапор. – 1990. – № 2. – С. 98 – 100.

74. Забужко О. Польові дослідження з українського собою Роман / Забужко О. – (Видання дев'яте). – К. : Факт, 2007. – 176 с.
75. Загребельний П. Весела безпритульність? П. Загребельний // Жадан С. Денеш мод. – Харків : Фоліо, 2004. – С. 224 – 229.
76. Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX – початок XXI ст.) : навчальний посібник для студентів-україністів / Володимир Задорожний, Юрій Кундрат. – Ужгород : Гранда, 2009. – 432 с.
77. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. V 2 т. Т.1 : А – К / [за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського] – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 824 с.
78. Зубов М. І. Ім'я персонажа як елемент мовленнєво-образної структури художнього твору / М. І. Зубов // Літературна ономастика української та російської мов. взаємодія, взаємозв'язки : [зб. наук. праць]. – К., 1992. – С. 4 – 14.
79. Іваничук Р. Слово від автора / Роман Іваничук // Іваничук Р. Вогненні стовпи : тетралогія. – [2-е вид., допов.]. – Львів : Літопис, 2006. – С. 511 – 513.
80. Ісат Ю. А. Таємниця вашого імені / Ю. А. Ісат. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2006. – 736 с.
81. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – XX століть : навч. посіб. / [Ю. А. Горбань, Б. І. Білик, Л. В. Дячук та ін.] ; за ред. Ю. А. Горбаня. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : Вікар, 2003. – 435 с. – (Київському національному університету імені Тараса Шевченка 170 років).

82. Історія України / [В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.] ; під ред. В. А. Смолія. – К. : Альтернативи, 2002. – 472 с.
83. Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка ; керівник авт. кол. Ю. Зайцев. – [Вид. 3-тє, перероб. і доп.]. – Львів : Світ, 2002. – 520 с.
84. Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн., кн. 2 : Друга половина ХХ ст. [підручник]. / За ред. В. Г. Дончика. – К. : Либідь, 1998. – 456 с.
85. Калинкін В. М. Поетика онима / В. М. Калинкін / [отв. ред. Е. С. Отин]. – Донецк : Юго-Восток, 1999. – 408 с.
86. Калінкін В. М. Поетика власних назв у творах романтичного напрямку : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Російська мова» / В. М. Калінкін. – Одеса, 1988. – 16 с.
87. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / В. М. Калінкін. – К., 2000. – 35 с.
88. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. Випуск 4 : [збірка наукових праць / відп. ред. Ю. О. Карпенко]. – Одеса : Астропринт, 2000. – С. 68 – 74.
89. Карпенко Ю. А. Специфика имени собственного в художественной литературе / Ю. А. Карпенко // *Onomastica*. – Т. XXXI. – 1986. – Warszawa. – S. 5 – 22.
90. Карпенко Ю. О. Гумористична ономастика / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 167 – 176.

91. Карпенко Ю. О. Гумористичний принцип у літературній ономастиці / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 146 – 155.
92. Карпенко Ю. О. Козацька специфіка гумористичної ономастики Петра Ребра / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 185 – 194.
93. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика : зб. статей / Ю. О. Карпенко // відп. ред. М. І. Зубов. – Одеса : Астропринт, 2008. – 328 с.
94. Карпенко Ю. О. М. М. Коцюбинський та І. О. Бунін. Ономастичні паралелі / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 95 – 98.
95. Карпенко Ю. О. Нотатки про ономастику Миколи Куліша / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 78 – 92.
96. Карпенко Ю. О. Ономастична майстерність Богдана Мельничука як гумориста / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 194 – 202.
97. Карпенко Ю. О. Ономастичний гумор Миколи Куліша / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 75 – 77.
98. Карпенко Ю. О. Про вагомість кандидатського дослідження (Ономастичні студії драматичних творів Леся Українки) / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 177 – 185.
99. Карпенко Ю. О. Про літературну ономастику Міркування на базі твору Ліни Костенко «Коротко – ми

- діагноз» / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 61 – 70.
100. Карпенко Ю. О. Реєстри Війська Запорізького і проблема постанови українських прізвищ / Ю. О. Карпенко // Питання історичної ономастики України. – К., 1994. – С. 182 – 201.
101. Карпенко Ю. О. Ще раз про гумористичний принцип включення онімів у художній текст / Ю. О. Карпенко // Літературна ономастика : зб. статей. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 156 – 167.
102. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко: Монографія / Ю. О. Карпенко, М. Р. Мельник. – Одеса : Астропринт, 2004. – 216 с.
103. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Про літературну ономастику / Ю. О. Карпенко, М. Р. Мельник // Літературна ономастика Ліни Костенко: Монографія. – Одеса : Астропринт, 2004. – С. 8 – 15.
104. Керста Р. Й. Українська антропонімія ХVІ ст. Чоловічі іменування / Р. Й Керста. – К. : Наукова думка, 1984. – 152 с.
105. Киреевский И. Р. Мифы древних славян / Киреевский И. Р. – Харьков : Книжный клуб семейного досуга, 2006. – 240 с.
106. Кирилова К. Нобелівська премія в рахунок пенсії / Катерина Кирилова // Post Поступ. – 2006. – листопад. – С. 23.
107. Климчук О. В. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша: склад, джерела, функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. В. Климчук. – Ужгород, 2004. – 19 с.

108. Кожевникова Н. А. Заметки о собственных именах в прозе Андрея Белого / Н. А. Кожевникова // Ономастика в грамматика / (отв. ред. Л. П. Калакуцкая). – М. : Наука, 1981. – С. 222 – 259.
109. Колесник Н. С. Ономастика художнього твору: [Метод. вказівки до спецкурсу]. / Н. С. Колесник // Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : ЧНУ, 2001. – 40 с.
110. Колесник Н. С. Особові імена в українських народних обрядових піснях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. С. Колесник. – Тернопіль, 1998. – 22 с.
111. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : [Курс лекцій для студ. філол. фак.] / І. М. Кочан. – Львів : Світ, 1999.
112. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : [підручник] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
113. Кремень В., Ткаченко В. Україна : шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації / В. Кремень, В. Ткаченко. – К., 1998. – 447 с.
114. Кричун Л. П. Функції антропонімів у сучасному українському сатиричному романі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. П. Кричун. – Кіровоград, 1998. – 16 с.
115. Крот Ю. У пошуках романних значень. До проблеми діалогічності художнього слова у контексті прози Ю. Андруховича / Юрій Крот // Сучасність : Література, наука, мистецтво, суспільне життя. – 1993. – № 9. – С. 75 – 78.

116. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / Крупа М. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
117. Крупенцова Т. І. Ономастика драматичних творів Лесі Українки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. І. Крупенцова. – Одеса, 2001. – 18 с.
118. Крупенцова Т. Оними у драматургії Лесі Українки / Крупенцова Тетяна // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 9 : Українська література в загальноєвропейському контексті. Матеріали міжнародної наукової конференції 10 – 12 жовтня 2005 року. – Ужгород, 2005. – С. 356 – 359.
119. Кудряченко А. І. Політична історія України ХХ століття : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костира. – К. : МАУП, 2006. – 696 с.
120. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – М.: Просвещение, 1988. – 191 с.
121. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту : [підручник для студ. філол. спец.] / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
122. Кушнір А. Бути Жаданом / Антон Кушнір // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 774 – 778.
123. Лавкрафт Г. Зверь в підземельє. Історія Чарльза Декстера Варда. Белый корабль : [сб. : пер. с англ.] / Г. Лавкрафт. – М. : АСТ : ЛЮКС, 2005. – 443, [5] с.
124. Лаврінович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? Стиль? Метод? / Лілія Лаврінович // Слово і час : Журнал Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН

- України та Національної Спілки письменників України. – 2001. – № 1. – С. 39 – 46.
125. Лесюк Л. П. Стилістичні функції антропонімів у драматичних творах Лесі Українки / Л. П. Лесюк // Організація тексту (Грамматика і стилістика). – К., 1979. – С. 95 – 101.
126. Лесюк М. Псевда вояків Української Повстанської Армії / М. Лесюк // *Studia Shawistyczne 1 : Nazewnictwo na podgraniczach etniczno-jezykowych*. – Białystok, 1999. – С. 177 – 184.
127. Літературознавчий словник-довідник / [За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. – К., 2007. – 752 с. (Nota bene).
128. Лосев А. Ф. Вещь и имя / А. Ф. Лосев // *Имя. Избранные работы*. – СПб. : Алетейя, 1997. – С. 168 – 245.
129. Лосев А. Ф. Имяславие / А. Ф. Лосев // *Имя. Избранные работы*. – СПб. : Алетейя, 1997. – С. 7 – 17.
130. Лосев А. Ф. Миф – развернутое магическое имя / А. Ф. Лосев // *Имя. Избранные работы*. – СПб. : Алетейя, 1997. – С. 127 – 139.
131. Лосев А. Ф. Первозданная сущность / А. Ф. Лосев // *Имя. Избранные работы*. – СПб. : Алетейя, 1997. – С. 101 – 123.
132. Лосев А. Ф. Философия имени / А. Ф. Лосев // *Из ранних произведений*. – М. : Правда, 1990. – С. 11 – 192.
133. Лотман Ю. М. Мир собственных имен / Ю. М. Лотман // *Семиосфера*. – СПб. : «Искусство – СПб», 2004. – С. 35 – 41.
134. Лотман Ю. М. Миф – имя – культура / Ю. М. Лотман // *Семиосфера*. – СПб. : «Искусство – СПб», 2004. – С. 525 – 543.

135. Лотман Ю. М. Перевернутый образ / Ю. М. Лотман // Культура и взрыв // Семиосфера. – СПб. : «Искусство – СПб», 2004. – С. 73 – 101.
136. Лотман Ю. М. Символ – «ген сюжета» / Ю. М. Лотман // Семиосфера. – СПб. : «Искусство – СПб», 2004. – С. 220 – 239.
137. Лук'янов К. Н., Тарновецька Л. О. Мовно-стилістична функція антропонімів у творах М. Коцюбинського К. / Н. Лук'янов, Л. О. Тарновецька // Обл. науково-методична конф., присвячена 125-річчю з дня народження М. М. Коцюбинського. Тези доповідей. – Ч. 2. – Чернігів, 1989. – С. 54 – 56.
138. Лукаш Г. П. Ономастиком прозових творів Володимира Винниченка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. П. Лукаш. – Дніпропетровськ, 1997. – 18 с.
139. Лукаш Г. П. Травестія І. Котляревського та карнавальність Ю. Андруховича / Г. П. Лукаш // Записки з ономастики. Вип. 2. – Одеса, 1999. – С. 31 – 40.
140. Ляхова И. В. Функционально-семантический анализ имен собственных личных (на материале французской художественной литературы XX века) : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05. «Романские языки» / И. В. Ляхова. – Москва, 1980. – 19 с.
141. Магазаник Э. Б. О мотивах выбора имени / Э. Б. Магазаник // Вопросы ономастики. Самарканд, 1971. – С. 28 – 31.
142. Магазаник Э. Б. Ономапозитика или «говорящие имена» в литературе / Э. Б. Магазаник. – Ташкент : Изд-во ФАН Узбекской ССР, 1978. – 146с.

143. Магазаник Э. Б. Роль антропонима в построении художественного образа / Э. Б. Магазаник // Ономастика. М. : Наука, 1969. – С. 162 – 164.
144. Максим'юк М. В. Специфіка використання власних назв у сучасній українській постмодерній прозі (на матеріалі романів В. Кожелянка) / Максим'юк М. В. // Studia Slavakistica. Випуск 9 : Ономастика. Антропоніміка. Ужгород : Видавництво Олександра Гаркуші, 2009. – С. 280 – 285.
145. Марко В. Особливості внутрішнього монологу у творі Павла Загребельного «Я, Богдан», «Тисячолітній Миколай», «Гола душа» / Василь Марко // Дивослово. – 2007. – № 1. – С. 53 – 56.
146. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек. Исследование идеологии развитого индустриального общества / Маркузе Г. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 526 с.
147. Марочкіна О. Пасивна лексика в основах прізвиськ Розточчя / Ольга Марочкіна // Вісник Прикарпатського національного університету. Ювілейний випуск на пошану 100-річчя від дня народження проф. Івана Ковалика. Філологія. – Випуск XV – XVIII. – С. 455 – 458.
148. Масенко Л. Мовна гра в літературній антропоніміці роману Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» / Лариса Масенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 1 (16). – С. 179 – 187.
149. Масенко Л. Т. Власні назви у творах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка / Л. Т. Масенко // Мовознавство. – 1986. – № 6 – С. 43 – 48.

150. Масенко Л. Т. Українські імена та прізвища / Л. Т. Масенко. – К., 1990. – 47 с.
151. Масенко Лариса. Мова і політика / Масенко Лариса. – К., 1999. – 99 с.
152. Матіяш Б. Його приватна територія / Богдана Матіяш // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 763 – 773.
153. Матіяш Б. Проза поета, або Майже нотатки на полях / Богдана Матіяш // Жадан С. Капітал. – Харків : Фоліо, 2006. – С. 784 – 788.
154. Мацьків П. Референти, кореференти Бога у фольклорній картині світу / Петро Мацьків // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. Випуск 356 – 359. Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 411 – 416.
155. Медвідь-Пахомова С. М. Про антропонімічну моду / С. М. Медвідь-Пахомова // Записки з ономастики. – Вип. 2. – Одеса, 1999. – С. 3 – 8.
156. Мельник М. Р. Власні назви в осмисленні світу поетом : «Дума про братів не азовських Ліни Костенко» / М. Р. Мельник // Записки з ономастики : [збірник наукових праць]. – Одеса : Астропринт, 2000. – Вип. 4. – С. 63 – 68.
157. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. Р. Мельник. – Одеса, 1999. – 18 с.
158. Мержвинський В. В. Драматургія Лесі Українки : поетика власних назв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / В. В. Мержвинський. – К., 2005. – 20 с.

159. Михайлов В. Н. О специфике литературной ономастики / В. Н. Михайлов // Вопросы стилистики. – Саратов, 1988. – С. 3 – 19.
160. Михайлов В. Н. Роль ономастической лексики в структурно-семантической организации художественного текста / В. Н. Михайлов // Русская ономастика : [сб. науч. трудов / отв. ред. Карпенко Ю. А.] – Одесса : ОГУ, 1984. – С. 101 – 109.
161. Михайлов В. Н. Словообразовательная специфика собственных имен в художественной речи / В. М. Михайлов // Русское языкознание. – К. : ВШ, 1986. – Вып. 13. – С. 50 – 55.
162. Михальська Н. Фаулз Джон Роберт / Н. Михальська // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 2 : Л-Я / [ред. Н. Михальської та Б. Щавурського]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – С. 654 – 658.
163. Мишанич О. Прочитайте тую славу... / Олекса Мишанич // Мушкетик Ю. М. Гетьманський скарб [роман] / Авт. передм. О. В. Мишанич. – К. : Спалах ЛТД, 1993. – С. 5 – 8.
164. Москалець К. Незадоволення твором / Костянтин Москалець // Сучасність : Література, наука, мистецтво, суспільне життя. – 1993. – № 9. – С. 70 – 74.
165. Мушкетик Ю. М. Від автора / Біла тінь : [роман] / Ю. М. Мушкетик. – К. : Твім інтер, 2004. – С. 5 – 8.
166. Науменко Л. Прізвиська та прізвища у ранній прозі В. Винниченка / Людмила Науменко // Наукові записки. Випуск 37. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 204 – 206.

167. Науменко Н. Символіка імені в українській новелі / Н. Науменко // Слово і час. – 2001. – № 5. – С. 69 – 72. – укр.
168. Наумова Т. М. Номінація особи у сатирично-гумористичних текстах Івана Франка та Володимира Самійленка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. М. Наумова. – К., 2004. – 20 с.
169. Немировская А. Ф., Ономастическое пространство в художественном тексте (на материале романа О. Гончара «Твоя зоря») : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» 10.02.02 «Языки народов СССР» (укр. язык) / А. Ф. Немировская. – Киев, 1989. – 16 с.
170. Немировська О. Ф., Немировська Т. В. Українська літературна ономастика: взаємозв'язки і паралелі поезики / О. Ф. Немировська, Т. В. Немировська // Літературна ономастика української та російської мов : взаємодія, взаємозв'язки. Збірник наукових праць. – К., 1992. – С. 18 – 25.
171. Немировська Т. В. Власні назви у творчості М. М. Коцюбинського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Мови народів СРСР» (укр. мова) / Т. В. Немировська. – К., 1988. – 20 с.
172. Никонов В. А. География фамилий / В. А. Никонов. – Москва : Наука, 1988. – 190с.
173. Никонов В. А. Имена персонажей / В. А. Никонов // Поэтика и стилистика русской литературы. – Л. : Наука, 1971. – С. 407 – 419.
174. Никонов В. А. Имя и общество / В. А. Никонов. – М. : Наука, 1974. – 278 с.

175. Німчук В. Про українську псевдонімію та криптонімію / В. Німчук // Українська мова. – 2002. – № 2. – С. 30 – 58.
176. Новий довідник : Історія України / [С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопненко, О. Іванюк]. – К. : ТОВ «КАЗКА», 2006. – 736 с.
177. Новітня історія України (1900-2000) : [підручник] / [А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусев, В. М. Литвин та ін. – 2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : Вища школа, 2002. – 719 с.
178. Ожегов С. И. Словарь русского языка : Ок. 57 000 слов / С. И. Ожегов / [под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой]. – 16-е изд., испр. – М. : Русский язык, 1984. – 797 с.
179. Олійник Т. Прізвисько як джерело національних традицій / Т. Олійник // Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2001. – С. 130 – 134.
180. Отин Е. С., Максимова Н. В. Стилистические функции собственных имен в рассказах Гаршина Н. М. / Е. С. Отин // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Донецк : Донеччина, 1998. – Вып. 4. – С. 156 – 164.
181. Павелко С. П. Неофіційні жіночі найменування в антропоніміконі Гуцульщини / С. П. Павелко // Записки з ономастики. – Вып. 6. – Одеса, 2002. – С. 50 – 62.
182. Павелко С. П. Традиція і релігія як мотиви вибору імені у гуцулів / С. П. Павелко // Записки з ономастики. – Вып. 1. – Одеса, 1999. – С. 22 – 29.
183. Павликівська Н. До питання відантропонімної номінації у псевдонімії / Наталія Павликівська // Лінгвістичні студії. – 2006. – Випуск 14. – С. 243 – 246.

184. Пасічник М. С. Історія України : державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : [навч. посіб. – 2-ге вид., стер.] / М. С. Пасічник. – К. : Знання, 2006. – 735 с.
185. Петровський В. В. Історія України : Неупереджений погляд : Факти. Міфи. Коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2007. – 592 с.
186. Підкова І. Шинкар Микола Ларионович / І. Підкова // Довідник з історії України (А-Я) : посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів / [за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – 1090 с.
187. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская [отв. ред. Суперацкая А. В.]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Наука, 1988. – 187 с.
188. Познанська В. Д. Складні прізвища в антропонімі Південно-Східної України / В. Д. Познанська // В пространстве филологии : к 70-ти летию со дня рождения Е. С. Отина / Отв. ред. В. М. Калинин. – Донецк, 2004. – С. 288 – 299.
189. Поліщук Я. Псевдонім, маска, гра. На прикладі творчості Юрія Шереха / Ярослав Поліщук // Дивослово. – 2007. – № 1. – С. 57 – 60.
190. Полная энциклопедия имен / авт.-сост. Л. Орлова. – Мн. : Харвест, 2007. – 640 с.
191. Полюга Л. М. Літературна антропонімія сатиричних і гумористичних творів І. Франка / Л. М. Полюга // Матеріали міжвуз. ювіл. наук. конф., присвяченої 110-річчю з дня

- народження та 50-річчю з дня смерті І. Я. Франка. – Львів, 1968. – С. 99 – 102.
192. Пономаренко Л. Використання картографо-геодезичних матеріалів у топонімічних дослідженнях / Лідія Пономаренко // Українська мова. – 2008. – № 4. – С. 89 – 95.
193. Попович Н. Ф. Літературно-художня антропонімія української драматургії XIX – XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. Ф. Попович. – Ужгород, 2004. – 21 с.
194. Редька М. Називання міфічних велетнів-помічників героя в українській народній чарівній казці (на матеріалі записів XIX ст.) / М. Редька // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 1 (13). – С. 151 – 165.
195. Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ / Ю. К. Редько. – К., 1969. – 55 с.
196. Реєстр Війська Запорозького 1649 року / [підгот. до друку О. В. Тодійчук (голов. упоряд.) та ін. ; редкол. : Ф. П. Шевченко (відп. ред.) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1995. – 592 с. – (Джерела з історії козацтва).
197. Роздобудько Ірен : «Навіть заміжні жінки мають належати тільки собі». Розмовляла Анна Яценко // Неділя. – 2007. – 14 – 20 липня.
198. Романюк М. І. Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. XX – поч. XXI ст. / Романюк М. І. – Ужгород : Гражда, 2007. – 124 с.
199. Романюк М. Мода як соціальний чинник розвитку закарпатоукраїнського ономастикону / М. Романюк // Урок української. – 2003. – № 10.

200. Ромас Л. Художнє осмислення ролі жіночого начала в формуванні національної самосвідомості (на матеріалі історичних романів Юрія Мушкетика «Яса», «На брата брат», «Гетьманський скарб» та повісті «Семен Палій») / Людмила Ромас // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 11. Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 14 – 16 травня 2007 року. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 139 – 141.
201. Рудьова Н. Місце прізвищ у лексичному складі мови / Н. Рудьова // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). Випуск 8. Збірник пам'яті професора Василя Добоша. – Ужгород, 2005. – С. 266 – 279.
202. Рябчук М. «Я ж не люблю її з надмірної любові» – так назвав автор свою репліку / Микола Рябчук // Андрухович Ю. Рекреації. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 16 – 21.
203. Сірка Й. Мова – не тільки символ нації, але й знаряддя її розвитку / Йосиф Сірка // Актуально! Публіцистика: політика, мова, демократія / [передм. О. Гаврош, редак. О. Козоріз]. – Ужгород : Мистецька Лінія, 2007. – С. 35 – 37.
204. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : Словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська / [ред. В. М. Русанівський]. – 3-тє вид., випр. – К. : Наукова думка, 2005. – 335 с.
205. Слабошпицький М. Три варіації на тему Павла Загребельного / Михайло Слабошпицький // Дивослово. – 2002. – № 10. – С. 7 – 12.

206. Словник античної міфології / [уклад. І. Я. Козовий, О. Д. Пономарів ; вступ. стаття А. О. Білецького ; відп. ред. А. О. Білецький]. – 2-е вид. – К. : Наукова думка, 1989. – 240 с.
207. Словник іншомовних слів : 23 000 слів та термінологічних словосполучень [укладник Л. О. Пустовий та ін.]. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с. – (Б-ка держ. службовця Держ. мова і діловодство).
208. Словник сучасного українського сленгу / [упоряд. Т. М. Кондратюк ; худож.-оформлювачі Б. П. Бублик, С. І. Правдюк]. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.
209. Словник української мови в 11 томах (СУМ). – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
210. Слоньовська О. Слід невловимого Протея / Слоньовська Ольга. – Івано-Франківськ : Плай – Коломия : Вік, 2006. – 688 с.
211. Сокол І. Про що розповідають прізвища / Ігор Сокол // Дивослово. – 2003. – № 3. – С. 32 – 34.
212. Соколова А. В. Онімичний аспект проблеми ідіостилію письменника (на матеріалі зіставлення антропонімії у романах Григорія Тютюнника «Вир» і Василя Земляка «Лебедина зграя») : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / А. В. Соколова. – Одеса, 2003. – 19 с.
213. Ставицька Леся Короткий словник жаргонної лексики української мови : Містить понад 3200 слів і 650 стійких словосполучень / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 336 с.

214. Суперанская А. В. К вопросу о кодификации личных имен / А. В. Суперанская // Ономастика и норма. – М., 1981. – С. 74 – 98.
215. Суперанская А. В. Личные имена в официальном и неофициальном употреблении / А. В. Суперанская // Антропонимика. – М., 1970. – С. 54 – 60.
216. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская / [отв. ред. Реформатский А. А.]. – Москва: Наука, 1973. – 366 с.
217. Сулова А. В., Суперанская А. В. О русских именах / А. В. Сулова, А. В. Суперанская. – Ленинград, 1978. – 214 с.
218. Сухомлин І. Д. Прізвища та їх функції в поезіях Т. Г. Шевченка / І. Д. Сухомлин // Питання стилістики української мови. – Чернігів, 1989. – С. 56 – 58.
219. Сухомлин І. Д. Українські прізвища людей як власні родові назви (лексико-семантична характеристика процесу творення відіменних чоловічих прізвищ у народних говорах Середньої Наддніпрянщини) / І. Д. Сухомлин // Говори і ономастика Наддніпрянщини. – Дніпропетровськ, 1970. – С. 30 – 58.
220. Тасмниця Юрія Андруховича. Розмовляв Тарас Прохасько // Галицький Кореспондент. – 2007. – 8 березня.
221. Тайна имени. Ваше имя. Энциклопедия имен. – Ростов-на-Дону : Издательский дом «Владис», 2006. – 640 с.
222. Тарнашинська Л. Новелістичне входження шістдесятників у літературу : орієнтація на західну модерну літературу? / Людмила Тарнашинська // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 9. Українська література в загальноєвропейському контексті. Матеріали

- міжнародної наукової конференції 10 – 12 жовтня 2005 року. – Ужгород. – С. 277 – 282.
223. Тендітна Н. Покоління «вісімдесятників» і сучасний літературний процес / Надія Тендітна // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 9. Українська література в загальноєвропейському контексті. Матеріали міжнародної наукової конференції 10 – 12 жовтня 2005 року Ужгород. – С. 282 – 286.
224. Теория и методика ономастических исследований / [Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. И., Султанов А. Х.] / отв. ред. А. П. Непокучный. – М. : Наука, 1986. – 256 с.
225. Титаренко О. Ю. Власні імена як засіб реалізації гумору / О. Ю. Титаренко // Наука і сучасність. – К., 2000. – Вип. 2, Ч. 1. – С. 252 – 258.
226. Ткачук М. Літературний процес 90-х років ХХ ст. / Микола Ткачук // Українська мова та література. – 2000. № 22. – С. 2 – 6.
227. Топоров В. Н. «Скрытое» имя в русской поэзии / В. Н. Топоров // Имя : семантическая аура. – М. : «Языки славянских культур», 2007. – С. 118 – 132.
228. Торчинський М. М. Ономастичні студії в Україні (дисертаційні дослідження, захищені у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть) : бібліографічно-інформаційний довідник / Торчинський М. М. – Хмельницький : ХНУ, 2007. – 123 с.
229. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К. : Довіра, 2005. – 509 с.
230. Тураев Б. А. История древнего Востока / Б. А. Тураев. – Минск : Харвест, 2002. – 752 с.

231. Україна : Певна енциклопедія / [авт.-упоряд. В. М. Склярєнко, Т. В. Іовлева, В. В. Мирошнікова, М. О. Панкова]. – Харків : Фоліо, 2007. – 463 с.
232. Унбегаун Б. О. Русские фамилии / Б. О. Унбегаун ; пер. с англ. / общ. ред. [и после слов., С. 336 – 364] Б. А. Успенского ; [комент. А. А. Архипова]. – М. : Прогресс, 1989. – 443 с.
233. Універсальний літературний словник-довідник / Оліференко С. М., Оліференко В. В., Оліференко Л. В. – Донецк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 432 с.
234. Усова О. О. Ономастикон художніх творів Миколи Хвильового : автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. О. Усова. – Донецьк, 2006. – 13 с.
235. Фаріон І. Д. Антропонімійна система верхньої Наддністрянщини кінця XVII – початку XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. Д. Фаріон. – Львів, 1996. – 22 с.
236. Федоришина Л. Харківський письменник Сергій Жадан, якого обожнюють у Львові, вперше відвідав Ужгород / Людмила Федоришина // РІО. – 2009. – 4 липня.
237. Федюк Т. Мрію, щоб Україна мала свого нобелівського лауреата / Т. Федюк // Віче. – 2002. – № 6 (123). – С. 70 – 72.
238. Флоренский П. Имена / П. Флоренский. – М. : АСТ, 2000. – 441 с.
239. Флоренский П. Имена / Павел Флоренский. – М. : Эксмо, 2007. – 400 с.
240. Фоякова О. И. Семантизация имен собственных в художественном тексте / О. И. Фоякова // Шоста

- республіканська ономастична конференція (4 – 6 грудня 1990 року) : тези доп. та повідом. – Одеса, 1990. – Ч. 1. – С. 163 – 164.
241. Франко І. Причинки до української ономастики / Іван Франко // Збір. тв. у 50-ти т. – Т. 36. – К., 1982. – С. 391 – 426.
242. Харчук Р. Покоління постепони / Роксана Харчук // Дивослово. – 1998 – № 1. – С. 6 – 12.
243. Харчук Р. Хранителька післячорнобильської бібліотеки / Роксана Харчук // Дзеркало тижня. – 2006. – 10 лютого.
244. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – 236 с.
245. Худаш М. Л. Складні українські особові назви середини XVII ст. М. Л. Худаш // Питання історії української мови. – К. : Наукова думка, 1970. – С. 158 – 175.
246. Чабаненко В. А. Антропоніми в Шевченкових поезіях : лінгвостилістичний аналіз / В. А. Чабаненко // Збірник праць 20 наукової Шевченківської конференції. – К., 1978. – С. 145 – 156.
247. Чижмар О. Про специфіку літературно-художнього антропонімікону прози А. Дурунди / Ольга Чижмар // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 11. Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 14 – 16 травня 2007 року. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 262 – 265.
248. Чижмар О. Специфіка літературно-художньої антропонімії роману М. Томчанина «Жменяки» / Ольга Чижмар // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник

- наукових праць. Випуск 356 – 359. Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 224 – 226.
249. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття : Монографія / П. П. Чучка. – Ужгород, 2008. – 671 с.
250. Чучка П. П. Апелятивна лексика у прізвиськах українців Закарпаття / П. П. Чучка // Культура і побут населення Українських Карпат. – Ужгород, 1973. – С. 253 – 261.
251. Чучка П. П. Ім'я для вулиці / П. П. Чучка // Закарпатська правда. – 1989. – 11, 12, 14 квітня.
252. Чучка П. П. Наші псевдоніми / П. П. Чучка // Дивослово. – 2002. – № 7. – С. 16 – 18.
253. Чучка П. П. Специфіка словотворчого аналізу прізвищ / П. П. Чучка // Питання словотвору східнослов'янських мов. – К. : Наукова думка, 1969. – С. 131 – 133.
254. Чучка П. П. Сучасні процеси у класі прізвищ / П. П. Чучка // Spolocenske fungovanie vlastnich mien. VII. Slovenska onomasticka konferencia. – Bratislava, 1980. – S. 219 – 226.
255. Чучка П. П. Украинские андронимы на славянском фоне / П. П. Чучка // Перспективы развития славянской ономастики. – М. : Наука, 1980. – С. 138 – 158.
256. Чучка П. П. Українські псевдоніми : статус, структура і функції / П. П. Чучка // Наукові записки Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія : філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2001. – Вип. 37. – С. 81 – 82.
257. Чучка П. П. Шевченкова антропонімія / П. П. Чучка // Тези доп. наук. конф. проф. викл. складу Ужгородського ун-ту, присвяч. 150-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1964. – С. 39 – 44.

258. Чучка П. Прізвища закарпатських українців : історико-етимологічний словник / Чучка Павло / [наук. ред. член-кор. НАН України В. В. Німчук]. – Львів : Світ, 2005. – 704 с. – XLVIII с.
259. Чучка П. Традиційні імена закарпатських українців / П. Чучка // Волинь – Житомирщина : Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Збірник на честь 70-річчя професора Василя Васильовича Німчука. Вип. 10. – Житомир, 2003. – С. 171 – 194.
260. Шерех-Шевельов Ю. Го-гай-го / Ю. Шерех-Шевельов // Андрухович Ю. Рекреації : романи. – К. : Час, 1997. – С. 257 – 268.
261. Шестопалова Л. Д. Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості В. Г. Дрозда) : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Д. Шестопалова. – Одеса, 2006. – 20 с.
262. Шотова-Ніколенко Г. В. Онімний простір романів Юрія Яновського / Г. В. Шотова-Ніколенко // [відп. ред. Ю. О. Карпенко]. – Одеса : Астропринт, 2007. – 168 с.
263. Шотова-Ніколенко Г. В. Онімний простір романів Ю. І. Яновського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. В. Шотова-Ніколенко. – Одеса, 2006. – 21 с.
264. Щока Л. Діалектика національного та регіонального в онімній семантиці літературно-художніх антропонімів І. Чендея / Лариса Щока // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Випуск 7. – Ужгород, 2003. – С. 40 – 42.
265. Щока Л. Структура онімійного простору оповідань Івана Чендея / Лариса Щока // Науковий вісник Ужгородського

- університету. Серія : Філологія. Випуск 12. – Ужгород, 2005. – С. 79 – 81.
266. Юдин А. Парадоксы великого отказа / Юдин А. // Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек : Исследование идеологии развитого индустриального общества. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – С. 516 – 526.
267. Як воно було... (Інтернет-розмова про «БУ-БА-БУ») // БУ-БА-БУ (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак) : Вибрані твори : Поезія, проза, есеїстика / Авторський проект, упоряд., бібліограф. відомості та прим. Василя Габора. – Львів : ЛА «Піраміда», 2007. – С. 15 – 22. (Серія : «Українські Літературні Групи»).
268. 100 найвідоміших образів української міфології / [Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О.]. – К. : Орфей, 2002. – 448 с.
269. Gawor S. O funkcjach nazw osobowych i miejscowych w twórczości Ignacego Krasickiego / S. Gawor // Onomastica. – Wrocław – Warszawa – Kraków : Zakład narodowy imienia Ossolińskich. – 1965. R. 10. – Z. 1 – 2. – S. 206.
270. Knappová M. Urbanonymie a její vylojové tendence v českech, zvláste prazských pramenech / M. Knappová // Urbanonymá v kontexte historie a sucansnosti. – Banská Bystrica – Bratislava, 1996. – S. 153 – 157.
271. Majtán M., Považaj M. Meno pre naše dieta / M. Majtán, M. Považaj. – Bratislava, 1998. – 254 s.

ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ

- Абдула, 128
АБо, 101, 184
Абрам Машталер, 157
Августина, 187
Авіс Пеніс, 91
Аврелій Марчук, 141
Автовізій Самійленко, 137
Автовізій Самойлов, 138
Автовізій Самуелі, 138
Автовізій Самуельський, 138
Автовізій Самуїл-Огли, 138
Автстій Дормідонтович Кромешний, 149
Агнешка, 49
Агнус Магнус, 91
Адам Васильович Колосальний, 108
Адам Перволюдник, 143, 152, 189
Адвокат у білих рукавичках, 106
Адольф Великий, 135, 153, 188
Адольф Ілліч Мао, 149
Адольф Недоношений, 135, 188
Азатот, 117
Азік, 68, 190
Алергіна, 148
Алексей-Михалич, 135
Алиса, 175
Алік Заїка, 132, 133
Алік, 111, 114, 123, 126, 187
Аліна Станіславівна, 177
Аліна, 177
Альберт Геннадійович Пшеничка, 122
Альберт, 123
Алька, 177, 182
Альт, 97
Альфред Біляк, 48
Амальтея, 101
Аміко, 106
Анастасія, 60
Анастасія Марківна, 60, 64
Анастасія Юріївна, 177
Анатолій Володимирович Кадура, 73
Анатолій Володимирович, 74
Ангеліна, 176

Анджей Гараздецький, 85
Анджей Стасюк, 83
Анджей та Моніка, 85
Анджей, 85, 105
Андибер, 110, 183
Андрей Шептицький, 48
Андрей, 163
Андрейко з Багновиськ, 55
Андрея, 157
Андрій – Андрон, 189
Андрій Бульбенко, 136
Андрій Чайковський, 48
Андрій, 48, 58, 73, 75, 82, 119, 157
Андрійчик, 155, 163
Андромеда Аристархівна, 110
Андрон, 119
Андрусяк, 49
Андруша, 46
Анжела, 73
Анжеліка, 176
Анна Гафтинюкова, 154
Анна, 157
Анничка, 52, 56
Антикварний Ридикюль, 106
Анти-Ной, 91
Антон Судиковський, 84
Антон Чехов, 97
Антон, 58, 73, 75
Антопечко, 150
Антонич, 135
Антоїна Степанівна Качур, 109
Апнасенков, 190
Апраскін, 56
Аркадій, 117
Арнольд Горобець, 90
Артем Лісняк, 74
Артем, 73, 74
Артеміда, 52
Артемій, 58
Артур Пепа, 93
Артур, 94
Артьом, 114
Архікрілатій, 148
А-скільки-ви-років-працюєте-в-журналістиці ?, 175
Аскольд, 73, 75, 187

Асмодей, 136
Астат, 121
Аттила Джорджович, 149
Ахмед, 59, 105
Ахмет Магометов, 166
баба Лісна, 54, 55
Бабинюк, 49
Бабостовп, 41
Байстриця, 159
Баланеску, 128
Бальдур де Гогенгоге, 85
Бандера, 55, 152
Банзай, 117, 190
Баранник, 38, 46
Барбі, 190
Басаврюк, 136, 138
Батько Нації, 147
Батько, 70, 75
Батюня, 46
Бафомет, 136
Бегемот, 88
Безлюдний, 40
Безмозкий, 44
Безпонятія, 40, 46
Беліял, 136
Бензостовп, 41, 46
Береза, 158
Берія, 135, 152
Берні, 128
Берта Соломонівна, 105
Биковський, 63
Бичко Іван Петрович, 127
бізнес-Дунька, 186
Білейчучка, 154
Білий, 126
Білінкевич, 88
Білобог, 54
Білокобилка, 62
Бімбер Бібамус, 91
Благолепов, 86, 90
Блазень, 102
Блоха, 102, 183
Блюм, 91
Боб, 129
Боба, 126, 129

Бов-Бов, 45
Бовть, 45, 186
Бог, 70, 71
Богдан – Боб, 189
Богдан Лепкий, 48
Богдан Марченко, 133
Богдан Турецький, 99
Богдан Хмельницький, 56, 135
Богдан, 129, 170, 172
Богдан-Ігор Антонич, 83
Богданчик, 155
Богдасик, 155
Богдась, 155
Богоматір Марія, 95
Богоматір, 72
Бого-Царь Плутич, 169
Богуміл Грабал, 83
Бодьо, 84, 103, 188
Божа Матір, 72
Божена, 85
Бойко, 46
Болідов, 49
Болюк, 84
Бомба, 78
Бомбовоз, 76, 77, 190
Бондар, 83, 84
Бондарчук, 62, 64
Борзаківський, 63
Борис Бородач, 106
Борис Бреховольський, 169
Борис Загородній, 104, 106
Борисогліб Плутовський, 168
Борис Романових, 151
Бородань, 75
Борщ, 41
Боткін, 132
Боцман, 67
брати Коклюші, 115
Брежнев, 102, 103
Бренчик, 112
Бреховольський, 169
Бровко, 40
Бром, 119, 190
Бронька, 67, 68, 69
Брюховецький, 56

Буб, 119, 121
Буба, 115, 119, 121, 187
Бугаєнко, 45
Будда Юдда, 91
Буденний, 135, 188
Бундячка, 154
Бура, 99
Буркут, 49, 52, 53, 190
Бурянський, 30
Буся, 129
Бутус, 190
Бух Копитович, 142, 183
В. Теплов, 151
В'ячеславівна, 178
В'ячик Скрябін, 136
Вайдейська, 141
Вакалюк, 49
Валерій Шевчук, 83
Валера Карп, 100
Валера, 114
Валюня, 126, 133
Вампір, 76, 77, 78, 190
Ванюша-зек, 76, 78
Ваня Вампір, 77
Ваня Каїн, 90
Вар, 76
Вара, 76
Варвар, 36, 76, 78, 190
Варвара Великомучениця, 76
Варвара, 76, 78
Варвара-злодійка, 158
Варвара-Мучениця, 75
Варварка, 156
Варваручка, 155
Варка, 76
Варфоломей, 76
Варфоломій, 71
Варчик, 76, 78
Василина Макушкова, 154
Василина, 160, 163
Василина Прекрасна, 93
Василинине коко, 163
Василінка, 155
Василь Діденко, 104
Василь Іванович Бренчик, 109

Василь Крильчук, 153
Василь Маланюк, 53
Василь Петрович Кисіль, 104
Василь Петрович, 112
Василь Полотнюк, 153
Василь Рибачук, 170
Василь, 48, 54, 55, 58, 112
Василько, 155
Василь-теся, 158
Васнецов, 105, 109
Васька Глідерин, 67, 68
Васька, 67
Васюта, 156, 160
Васютин, 49
Васютка, 160
Вася Комуніст, 130
Вася Мочалкін, 89
Вася Сталін, 127
Вася, 110
Ваха, 130
Вацлав Флореско, 141, 142
Вевешербицький, 152, 189
Ведмідь, 36
Великий Причинний Хробак, 117
Вельзевул, 135, 136
Вепр, 78
Вернер Ашот, 31
Вероніка Платонівна, 177
Веслоу, 144
Верка, 111
Виговський, 56
Вишенька, 115
Вишневецький, 135
Вишнеслав, 187
Віка, 122, 126, 133
Віктор Долішній, 104
Віктор Мертвечук, 166
Віктор Неборак, 83
Вікторія, 122
ВІН, 123
Він, 71, 163
Віра Наумівна, 133
Віра, 122, 174, 177
Вірлянай, 85
Вірунчик, 177

Віталій Ханигін-Тичинда, 116
Віталік, 126
Вітас, 114, 124
Вітольд, 128
Вітушинський, 101
Вічний Жид, 98
Влада, 173
Владімір Гулаг-Колимовський, 143
Владімір Ільїч Оленін, 150, 189
Владка, 173
Влодко Наконечний, 85
Влодко Реланіум, 116
Влодко, 114
Вовик Переделмешка, 67
Вовик, 177
Вовік, 111
Вовк, 66
Вовка Череп, 67
Вовка, 109
Вогнеслав, 142
Войцеславівна, 107
Воланд, 110, 136, 137, 138
Волинкар при Воротах Світанку, Зорі, 117
Володар Всесвіту, 71, 75
Володар Тіней, 117
Володар, 71
Володи-Мир Народний, 168
Володимир Яворський, 83
Володимир, 82
Володя, 126
Волшебнер, 94, 103
Волшебник, 94
Вольф Жірінштейн, 150, 189
Ворон, 53, 190
Воронич, 94
Воронов Володимир Петрович, 162
Воронюк, 49, 53, 55
Ворошило, 135, 153, 188
Вошивлюк, 100, 103, 189
Врубль, 91
Вседержитель, 70, 75
Всесвят Тискун, 167
вуйко Йосип, 135, 188
Вусатий Кавалерист, 135, 188
Вячик Скрябін, 136

Гавел, 128
Гаврило Дячук, 153
Гаврилюк, 83, 84, 103
Гагарін, 119, 124, 190
Галаган, 62
Галинка, 73, 75
Галушка, 115
Галюцинація, 148, 153, 190
Галя, 30, 43, 148
Гамбз(м)бург(х)ер, 91
Гандов, 102
Ганна Ладокур, 178
Ганна Мазур, 151
Ганна Миколаївна, 106
Ганна Палійчучка, 52
Ганна Тарасівна, 178
Ганна, 48
Гараздецькі, 101
Гарант Конституції, 144, 147
Гарасимчак, 156
Гарбузюк, 140
Гаргантюа з Кучугур, 43
Гарм, 49
Гатило, 151
Гафійка, 155
Гашпер, 128
Гелена Премудра, 93
Гелікоптер, 126, 130, 133
Гемоглобін, 148
Геморойчик, 123, 124
Гена Фторний, 119
Гендель, 85
Генеральний Металіст України – ГМУ, 38
Гених Чревоненко, 168
Геній, 39
Генця Мангерівна, 140
Генця, 152
Георгій Давидович, 127
Георгій Липинський, 106
Георгій Ломай, 127
Георгій Уран-Рудниківський, 143
Георгій, 111
гер Пудель, 122
гер Штрудель, 122
Гер, 122

Герасимов Герман Іванович, 121
Геррі, 49
Геррр... геррр Шнітцель, 122
Герш Крученхаїм, 139
Гершко, 157
Гершко Альперович, 105
Гера, 114, 122
Гіві Лорд-Кіпанідзе, 105
Гладкий Хіппі, 118, 124, 187, 190
Гленн Старкіллер, 137
Глиба, 135
Глиняк, 145
Глобус, 109, 190
Глосік, 67, 69
Глюк, 91
Гніздовський, 49
Говдя, 160
Гога, 126
Гозендуфт, 85
Голіцини, 56
Голка, 179, 182, 187
Голова, 143
Головстовп, 43, 44
Голосраченко, 89
Гонга, 142, 188
Гончак, 43
Гоц, 124
Горбач, 102, 103, 183
Горбачов, 103
Горбі, 102
Горбун, 121
Гординський, 83
Горік, 66, 69
Горобець-Воробйов, 140, 183
Горошко, 108
Горщиксрібляк, 144, 183
Господар Країни, 165, 171
Господь, 71, 72
Гошоватюк, 49
Грабовський, 63
Гратко, 144, 153, 183
граф Кобель, 122
Гречаний, 62
Григорій Кручений, 139
Григорій Тарасуль, 139

Григорій Чубай, 83
Григорій, 66
Григоріу Круця, 139
Гриць, 88
Гриць Штундера, 88
Грицько Граб, 153
Грицько Пустомельченко, 168
Гриша та Сава Лихуї, 127
Гриша, 107, 114
Грігорій Євсейч Круцьоних, 139
Грігоріус Кручевські, 139
Грім, 150
Гроб, 189
Громико, 46
Грузин, 99
Грушенко, 140
Гулаг-Колимовський, 189
Гулейчук, 49
Гуллівер, 36
Гунька, 33
да Падеріні, 85
Давид Гольштейн Єгуда, 157
Давид, 157
Давидович, 62, 64
Давистовп, 41
Давтян, 31
Дайан, 187
Дан Міхалцяну, 85
Дан, 121, 172
Дана В'ячеславівна, 178
Дана, 178
Данилиха, 154
Данило Чарнота, 53
Данило, 58, 64, 121
Данилович, 64
Данко Еленіум, 116
Данпергутто, 93
Дарина, 73, 187
Даритель, 71
Даруся, 170
Дарця Боргес, 115
Дарця, 114, 116, 124, 182, 188
Дебоскет, 110
Девід Коперфільд, 108
Дездемона Лапчук, 141

Дездемона, 181
Делірій Іванович Тремен, 141
Ден, 172
Денис – Ден, 189
Денис, 176
Депертутто, 85
Деревій, 72
Держислава Черевуха, 115
Держистовп, 41
Джеймс Бонд (Агент 007), 164
Джейн Ейр Бонд 007, 164
Джен Ейр, 164
Джим, 119
Джоконда, 178
Джон Леннон, 128, 190
Джон, 172
Джордж, 106, 111
Джультета, 31
Джуриак, 161
Джуриак Юр'яна Іллівна, 161
Джуриачка, 161
Дзвенислава, 188
Дзвінка, 114, 118, 187
Дикий, 62, 63, 64, 115, 124
Динозавр, 43, 46, 190
Динько, 83
Диявол, 136
Дід, 106, 143
дідусь-Нострадамус-Паскаль, 180
Діма, 116
Дімка Менделєєв, 119
Дімка, 114
Дмитрик, 155
Дмитро – Джим, 189
Дмитро Берник, 154
Дмитро Дмитрович Хорса, 116
Дмитро Калинюк, 170
Дмитро Калиняк, 153
Дмитро Левицький, 139, 152
Дмитро Одайний, 159
Дмитро Угрин, 157
Дмитро Шмігель, 119
Дмитро, 30
Дмитро-газоварювальник, 158
Дмитро-циган, 158

Дмитрючка, 154
Довбня, 53, 55, 190
Довбуш, 142, 188
Додаткова Вартість, 42
Докійка, 73, 75, 155
Докія, 73, 187
доктор Зло, 123
Довгопол, 161, 162
Долгорукий, 56
Дон Кіхот, 174
дон Педро, 174, 187
дон Педро, 190
Дорошенко, 56
Дотідортич, 149
Доцька, 163
Доця, 156, 163
Дош, 116
Дракуляк Стефан, 100
Дракуляк, 189
Дробаха, 40
Дротяник, 144
Другий, 100
Дружбан, 77
Дуже Реальний Кандидат, 143, 183
Дулюк, 84
Дунусь, 155
Дунька, 32, 33
Дунькозада, 34
Дуся в екзилі, 168
Дуся, 33, 156
Дух, 72
Дюймовочка, 164
Дюнь-Плюнь, 33
Егон Альт, 97
Ед, 175
Едвард Готтегем, 49
Едіт Береш, 180, 181
Едуард, 175
Ейнштейн, 107, 190
єкс Папа у квадраті, 165
Ексклюзивний брухт, 39
Ела, 136
Елочка-людожерка, 136
Елжі Маклейн, 176

Енжі, 176
Енжі-художниця, 176
Ерц-Герц-Перц, 91
Естер, 157
Есхіл Корнейчуков, 150
Ева, 95, 126
Ева-Марія, 95
Евген Фторний, 119
Євдокія, 33
Євдоксія, 33, 37
Євтух, 102, 103
Євпраксія, 187
Євуся, 46
Євшан, 36
Єгоренко, 150
Єжев'юк, 86, 90
Єжев'юк, 90
Єлизавета Феодановна, 178
Єлизавета, 176, 179
Єремія, 37
Єрмолай Борискін, 151
Єрмолайчик, 89
Жан, 172
Жанна де Ла Фарре, 173
Жанна, 173
Жданов, 135
Жевуська, 85
Же-Же, 184
Женев'єва, 180
Женя Фтор, 119
Женя, 119
Жива Совість, 70
Жовтовод-Водяник, 144
Жопанський, 44
Жора Кур, 91
Жорік, 126, 133
Жук, 140
Жупанський, 44, 46, 189
Журавель, 43, 140
Заболотний, 55
Задрипаний, 46
Зайонц, 85
Заливаха, 83
Заріна, 177
Заславський, 178

Захарій, 152, 156, 170
Захарчук, 49, 55
Зашиблок, 100, 189
Збігнев Ревуцький, 105
Звір, 62
Зеньо, 114, 124, 188
Зиновій, 58, 187
Зінька Мармуляда, 145
Зінька, 152
Зіня, 156
Зло, 72
Зореслава, 82, 187
Зорро Вазель, 91
Зубастік, 123, 124
Зубкіс, 168
Зубр, 135
Зубрицький, 40
Зульга, 36
Зюзік, 111
І. І. Сам, 106
Ібрагім, 105, 110
Ібрагім, 110
Іван – Жан, Джон, 189
Іван Андрусак, 52
Іван Бичко, 133
Іван Вампір, 76
Іван Захарчук, 53
Іван Ількович – Іван Доводка, 42
Іван Кашук, 104
Іван Мазепа, 135
Іван Миколайович Пролетаренко, 151
Іван Новаковський, 90
Іван Петрович Брильянтин, 139
Іван Сергійович Тургенєв, 86, 188
Іван Сулима, 58
Іван Теплий, 151
Іван царевич, 146
Іван Цвичок, 159
Іван Чигирин, 153
Іван Яворський, 99
Іван, 48, 55, 58, 76, 78, 126, 158, 172
Іваній Алмазко, 139
Іванка Борсукова, 155
Іванко Хлющ, 168
Іванко-Джон, 172, 180

Івасик Діамантик, 139
Іво Квасоленко, 150
Ігор Білінкевич, 84
Ігор Ільчишин, 104
Ігор Калинець, 83
Ігор Петрович, 77, 78
Ігор, 76, 77, 78, 82, 111, 187
Ігорчик, 114, 124
Ігорьок Макай, 168
Ігорьок, 126, 133
Ідейотка, 111
Ідея Іванівна, 111, 112
Ідея, 111
Ісланум, 181, 182, 184
Іздрик, 83
Іларій Гуцуляк, 153, 170
Ілачиха, 154
Ілліч, 127, 133
Ілля Джуряк, 153
Ілля Руснак, 153
Ілона Павлівна, 178, 182
Ілько Ількович, 84
Ілько, 58
Імператриця, 33
Інка, 67
Інна Деві Христос Богоявленська, 169
Інокентій Ярилов, 116
Іоан Васільєвіч, 135
Іоан Крілик, 151, 189
Іоан Лютий, 150, 183
Іона, 65
Іосиф Перший, 135, 188
Іра Коркуша, 116
Ірван, 83
Ірванець, 83, 103
Ірен, 137, 152
Ірена, 84, 103, 188
Ірина Борисівна, 74, 75
Ірина марковна, 106
Ірина, 73, 75, 104
Ірка, 73
Ірця, 73, 75
Ісаак Грубер, 105
Ісидора, 110
Ісус, 70

Ївга, 61
Їжаків, 140
Їлак, 156, 188
Їлена, 156, 188
Їлик Муромець, 146,
Їлик, 146, 152
Їваниха, 154
Їванко, 155
Їоган Коган, 91
Їого Високошляхетність, 147
Їог-Сотот, 117
Їозеф К, 101
Їона Риб, 65, 91, 92, 103
Їона, 65, 69
Їоохіма Бебель, 105
Їорко, 156, 188
Їорчиха, 154
Їосафат Юлинин, 51
Їосафат, 51, 52, 187
Їосип Їосипович, 53, 54, 84
Їосип Пінський, 168, 1714, 183
Їосип Прекрасний, 135, 188
Їосип, 48, 53, 55, 58
Їостек, 123
Їосько, 114
К-und-К, 101
Кабак, 116
Кабачок, 1169
КаБо, 101, 184
Кавуненко, 140
Кайданюк, 144
Какао, 187
Кактус Еректус, 91
Калачник, 150
Калина, 48, 55
Калина, 55
Калитков, 141
Калькулятор, 106, 112
Камаль Монхмаль, 91
Камікадзе, 107, 190
Камінний Господар, 36
Кандидат Кандидатович, 143
Кандидат, 143, 183
Кантаренко, 150
капітан Ряднов, 881

Капшучник, 144
Карачун Павло Александрович, 74
Карачун, 73
Карбюратор, 133, 187
Карл-Йозеф Цумбруннен, 85
Кармелюк, 142, 188
карнавальний Король, 102
Карп Любанський, 91
Карно, 73
Картавцев, 49
Каська, 61, 64
Катерина Василяшук, 153
Катерина Олексіївна, 56
Катрінка, 155
Катря Овадюк, 154
Качка, 160
Квант, 121, 124, 187, 190
Кварк, 124, 183
Квота, 124
Келдишів, 150
Кен, 179, 187, 190
Керімов, 100
Керманіч Країни, 165
Кеша, 114, 116
Кипчаченко, 40
Киргиз, 100
Кирило Чев'юк, 153, 163
Кирило, 58
Кібець, 40
Кіс, 49
кіт Бегемот, 136
Кіт, 62
Клава, 40
Клавка, 34
Клемент, 65
Клен, 158
Клеопатра Микитівна Січкара, 34
Клеопатра Микитівна, 34
Клеопатра, 34
Клик, 66, 68, 69, 190
Клим Запоточний, 55
Клим Звездо-Орловський, 137
Клим Староігл, 136
Клим, 135, 188
Климентій Зорекол, 137

Клименто Стилетто, 137
Климиха, 154, 170
Климко Щурик, 135, 188
Климко, 135, 188
кмієт «Номер 7», 179
Клізма, 120, 124, 183, 187
Клігеместра, 101
Ко Ше Лін, 148
Ко Ше Лін, 184
Коба, 127
Кобацький, 49
Кобзаревич, 146, 152
Кобзо-Кобзаренко, 152, 189
Кобзон, 127, 133
Кобилко, 130, 133, 183
Кобра, 117
Коваль, 162
Ковальчук Лариса Михайловна, 162
Козлов, 140
Коковський, 49
Колега Ледва, 33, 37, 38
Колоброд-Зарічний, 145
Коломея, 95
Колосальний, 112, 183
Колумб, 159
Кольорук, 97
Коля, 95
Колясик, 111, 112
Командор, 72
Комуніст, 133, 183, 187
Конон Любослав, 142
Концентратюк, 145
Копил, 62
Кориця, 120
Корнельо, 156
Коровйов, 88
Король-Ящірка, 117
Косік, 67, 69
Космос, 121
Костенко, 84, 103
Костик Морозов, 105
Костік-наркоман, 126
Кость Печериця, 84
Костя Бугус, 67
Костя Сероштанов, 86

Костя Шаповал, 68
Костянтин, 179
Котигорошко, 146
Котик, 179
Кочер – жук, 99
Кочержук, 98
Кошеліц, 148
Кошовенко, 150
Кра, 102
Краснов, 139
Крейзін, 111
Крива Качка, 160, 171
Крихітка Цахес, 43
Крібидж, 85
Крістіан Льюїдль, 85
Крістіан, 128
Крістоф Лінгг, 128
Крістофор, 76
Кроволюбів, 144
Кромешний, 152
Крук, 53, 55
Крупка, 62
Крутипейс, 146
Кручений, 183
Ксенофобенко, 152, 183, 190
Ксеня Опришка, 109
Ксеня, 156
Ксьондз, 158, 171
Ктулху, 117
Кубік, 115, 187
Кузьма Ягнич, 33, 38
Кузьма, 38
Кукурудзник, 136, 188
Куліш, 135
Куракіни, 56
Курвамама, 99
Курвенко, 146
Курочка, 115
Курчатенко, 150
кучугурянська бізнес-Дунька, 33
Лазар Капетутер, 157
Лазар, 72, 75
Лайза Шейла Шалайзер, 85
Лайнов, 146
Лана, 178

Ланцевич, 142, 152, 189
Ланюся, 178, 182
Лашша, 67, 69
Лариса, 162
Ларіна, 108
Ласовський, 83
Лебідь, 140, 181
Лев Півень, 141
Левенець, 62
Левицький, 49
Леда Ніжина, 181, 182
Леда, 183
Ледва, 32, 33, 38, 39, 186
Лейба, 157
Ленін, 132, 133
Леон Райх, 157
Леонардо ді Хата весела, 86
Леонід, 162
Леонід Броварін, 151
Леонід Кожушенко, 151, 189
Леонід Крав-Чув, 165, 183
Леонід Кудла Другий, 165, 183, 189
Леонід Шанченко, 151, 153, 183
Лепкий, 55
Лепто-Лептон, 147
Лесь Побарабанський, 150, 153, 189
Лесь Танюк, 83
Леська, 110, 112
Лесьо, 156, 170
Лис Микита, 136, 188
Лисий Микита, 136
Лисиця, 176, 182
Лисовський, 63
Литовець, 100
Липар Віри, 147
Ліворукий, 36
Ліда, 52, 54
Ліза, 37, 176
Ліка, 176, 182
Лікера, 176
Лілі, 177
Ліліана Олегівна, 177
Ліліана Поголоцька, 177
Ліліана, 177
Ліна Костенко, 83

Лісняк, 74, 75
Лісовських, 85
Лісун, 116
Ломака, 63
Лопата, 62, 67
Лопух, 72
лорд Кабель, 122
Лорд, 65, 69
Лорна, 123
Лоточко, 44, 46, 189
Лотя, 67, 68, 69
Луза, 174, 182, 187
Луї Стиллетт, 137
Луїза Задова, 174
Лук'я, 58
Лука, 71, 75
Лукашенко, 112
Льоня Кра, 102
Льоня, 102, 162
Льоха Сівер, 116
Льоха, 114
Льоша-маніяк, 107
Льошка, 126, 133,
Любослав, 142, 187
Любочка, 112
Люда, 30
Люська Фанера, 68
Люцифер, 72, 135, 136
Лядва, 33
Ляндкоронські, 85
М. Хрущ-Кукурудзянський, 151, 189
Маврикій Пулярка, 101
Мавропуле Цуцу, 85
мадам Же-Же, 180
мадам Ку-ку, 122
Маджаян, 105
Маестро, 121, 124, 190
Мазела, 56
майор Дерябін, 98
Майстер, 72
Майський Жук, 136, 188
Макаренко, 150
Макс, 172, 173
Максим – Макс, 189
Максим Ісаченко, 136, 150

Максим, 172, 173
Максимович, 62, 64
Маланюк, 49, 55, 135
Малафєєв, 85
Малаялам, 116
Малий, 99, 103
Малиненко, 140
Малинобур Сертифікатенко, 142, 148, 183
Мангерівна, 140
Маніяк, 135
Манька, 67
Маня, 114
Мар'яв, 123
Марадона, 128
Маргарита Савойська, 139
Маргарита, 110
Марго, 110,
Марина, 178
Мариночка, 178, 182
Маринька, 156
Марііна свічечка, 52
Маріон, 172
Марічка, 155
Марія – Марго, 190
Марія – Маріон, 190
Марія Герасимівна, 157
Марія Григорівна, 177
Марія Онуфрійчук, 153
Марія, 48, 67, 69, 71, 75, 110, 172
Марія-самоселка, 77
Маркіян Ч., 101
Марко Відморожений, 151
Марко Морозенко, 151
Марко Хапайгріш, 105
Марко, 82, 187
Марта, 82, 126, 133
Мартин Кирилович Рибка, 59
Мартин, 58, 64
Мартопляс, 87
Мартофляк, 103, 183
Мартуся, 84
Марусин, 49
Маруська Паленюкова, 154
Маруська, 155, 170
Маруся Богуславка, 110

Маруся, 103, 110, 126
Маруха, 77, 78
Марушенція, 77, 78
Марфа Сукіна, 89
Марченко, 178
Марчук, 139
Матвій Матвієнко, 139
Матвій Матвійчук, 138, 152
Матвій, 71, 138
Матіос Онуфрій, 153
Матронка, 155, 159
матуся Же-Же, 180
Махно, 142, 188
Мацапура, 87, 183
Мацько Пожежа, 120
Мацько, 114
Машка, 77
Меланченко, 64
Мелісанда з Понятовських, 85
Меншикови, 57
Месаїб, 69
Месія, 70, 75
Мефістофель, 121, 136
Мечипан Завойовник, 151
Мечислав, 142
Микита Добрий, 146
Микита Кожум'яка, 146
Микита, 65
Микола Григорків, 153
Микола Довго-меле-мельченко, 167
Микола Іванович Плоскіх, 127
Микола Разін, 111
Микола Рябчук, 82, 83
Микола Юленко, 167
Микола Юрійович, 84
Микола Я., 101
Микола, 82
Миколай, 188
Миколайчик, 155
Микольцьо, 114
Микуляк Іван, 100
Миля, 59, 64
Мирко, 114, 124, 188
Мирон Шинкарук, 50, 51, 52
Мирон, 48, 51, 52, 187

Миронцьо, 50, 55
Мироняк, 49
Митрик, 140, 152
Митро, 140
Михайл Гробачов, 151, 153, 183, 189
Михайлик, 155, 156
Михайлівський, 63
Михайло Гершенко, 145
Михайло Ілащук, 157
Михайло Колодзінський, 48
Михайло Крвавiч, 118
Михайло Стринада, 153, 159
Михайло, 67, 69
Михайлове чудо, 159
Михальський, 100
Мігай, 157
Мікоян, 105
Містер Гнилі Ясна, 128, 133
містер Марпл, 178
Містер Пепс Кобиляче Око, 67
Місько, 116, 118, 124, 155, 156, 188
Мітя UA, 165
Мітя шапкопопратувач, 165
Мітя Якунович, 165, 183, 189
Мітя, 156
Мітя-2, 165
Мішаня Плотський, 166
Мішель Нострадамус, 135
Мойдодир, 67
Мойсей Давидович Шнеерсон, 105
Мойша, 157
Молдаван, 100
Молiн, 49
Мольфарка, 159
Монгол, 36
Мордахай Шляпінтох, 143, 152
Моріссон, 128
Мороз, 135
Москаленко, 151, 189
Москалиця, 159
Мукта, 122, 187
Мурзик, 179, 182
Муртазаєв Рамазан, 90
Наполеон Кромешний, 149
Нарцис, 96

Настя, 60
Наталка Слобідська, 52, 55
Наталка, 48, 52
Наташа Герке, 86
Неборак, 83, 103
Небослава Кошун, 142
Небослава, 142
Незнаюк, 84
Нейл Янг, 128
Ненаситець, 36
Неомаруся Акушерка, 183
Неомаруся, 147
Нероній Калитков, 141
Несе Галя воду, коромисло гнеться, 43
Нестор Махно, 167
Нестор, 121
Никифор Іванович, 30
Никифор, 67
Никодим, 67, 69
Николай, 156
Ніжина, 181
Нік Хохоль, 150, 189
Нікандрич, 67
Ніколай Палкін, 89
Ніколашка, 49
Нілка, 67, 69
Нілка, 69
Німець, 126
Німий, 160, 170
Ніна Бойко, 30
Ніна, 82
Нінка, 67
Ніщих, 145
Ніщо, 100
Новаковський, 103
Новокаїн, 90
Носач, 68, 69, 190
Носко, 58
Нуль, 39, 186, 190
Нупогодінський, 143, 189
Нурім Гусейнович, 69
Нурім, 69
О. Коп-Аум, 149, 184
Обранець Неньки, 147, 183
Обранець, 183

Овсій, 58
Одокія, 163
ОК, 101, 184
Оксана, 73, 82, 103
Оксентій, 163
Олег Блошенко, 150, 183
Олег Ольжич Кандиба, 150
Олег, 172, 179
Олежка, 117, 122
Олекса Бондарчук, 62
Олекса Говдя, 153
Олекса Попович, 146
Олекса, 58, 64, 160, 187
Олександр Холод, 166, 167, 189
Олексій Олексійович, 107
Олексій, 56, 179, 182
Олелько Дзвени слава, 118
Олена Єзунина, 52
Олена, 48, 178
Оленка, 60, 61, 64
Оленка-сміхотунка, 61
Оленка-сонечко, 178
Олень, 140
Олесь Палиглина, 150, 153
Олесь, 135
Олівер, 172
Олійник, 83
Ольга Яківна Сніжко, 181
Ольга Яківна, 181
Ольга, 32, 72, 82
Олька, 111
Оля, 181
Оля-Офелія, 181
Омар, 190
Онуфрак, 84
Опанас, 83
Орест Потурай, 51, 53
Орест, 179
Оришка, 61
Орко, 84, 103, 114, 188
Орлеанська Діва, 165, 166
Орлик, 56
Орфей, 36, 96, 97
Орфейський, 96
Осман Османов (Осман-огли), 105

Остап Бульбенко, 136
Остапенко, 63, 64
Отець, 70, 71
Отто Вільгельмович, 89
Отто фон Ф., 85, 89
Офелія, 181
Охрім, 147
Охрім'ян Трипільський, 147
П'єр Долинський, 91
П'явка, 115, 119, 121, 124, 187, 190
П'яточкін, 115
Паскаль, 182
Пава, 68
Паваротті, 109
Павлиха, 154
Павлінка, 155
Павло Аврамович, 84
Павло Власов, 151
Павло Володимирович, 77, 78
Павло Галілейський, 141
Павло Григорович, 152, 170
Павло Іванович Печеніг, 107
Павло Іванович, 112
Павло Леонтійович Полуботок, 57
Павло Мацапура, 87, 88
Павло Олександрович Карачун, 74
Павло Полуботок, 57, 58
Павло Процик, 153
Павло, 78, 108, 163
Павлова Віра Наумівна, 127
Павук, 116
Палагнюк, 84
Палажка, 61, 64
Палійчук, 49, 55
пан Гроб, 151
пан Перфекцій, 91
пан Самописець, 138
пан Скрізь, 93
пан Чортенко, 137
Панас, 83
Пані Голка, 179
пані Марія, 51
Пані Незграба, 94
пані Слава, 115
Панч, 101

Панчук, 62, 64
Папа, 165
Параска Гаврилюкова, 154
Параска Данилюкова, 154
Параска, 48, 155
Парасченко, 64
Парсунський, 91
Парфянський, 91
Паршивлюк, 100, 103, 189
Паскаль, 179
Пастух, 62
Паша Байстриук, 90
Паша, 107
Пашка, 107
Пашко Казнарєнко, 165, 171
Пашок, 107
Паютка, 156, 170, 188
Пекельний, 183
Пенько, 145, 190
Пепа, 94, 183
Пе-Пе, 45, 183
Пепі та Пепік, 85
Первобасаврій, 183
Переплигнистовпи, 41
Персидський, 91
Перфаворський, 91
Перфецький, 183
Перчило, 91
Перший, 100
Пес, 76, 77, 78, 190
Пет-Пет, 178
Петро Григорович, 157
Петро П'яточкін, 120
Петро Перший, 57, 64
Петро Петрович Заславський, 178
Петро Петрович, 178
Петро Симуляненко, 168, 171
Петро Татарин, 157
Петро Тихий, 104
Петро Толстой, 57
Петро Учений, 149
Петро Ціпцяр, 153
Петро Ягужинський, 57
Петро, 48, 58, 73
Петроній Пузирєнко, 141

Петрусько, 155
Петрусь-Чорний вус Безпильний, 166
Петрусячка, 155
Петько Кварк, 120
Петько, 114, 124
Петя Дупа, 115
Печеніг, 108
Печерівська, 137
Передерій, 190
Пилип Горобець-Воробйов, 144
Пилип Миля, 59
Пилип, 48, 59
Писанка великодня, 163
Пишка, 107
Підзаборна, 183
підполковник Гордеев, 98
Підрахуй, 183
Піня, 156, 170
Піренейська, 141
Піскаренки, 66
Піскарьов, 66
Піскарьові, 66
Піскур, 66
Піскуренчиха, 66, 69
Піскуриха, 66
Піскурі, 66
Піт, 49
Пліховшек, 168
Плотський, 166
Плутін, 171
Плутовський, 169
Плюшкін, 43
Плющ, 112
Пньов, 145, 152
Пожарський, 135
Позаяк, 83
Покотило, 72
Полі – Карпо – вич, 92
Поліна Картавцева, 49
Полісунка, 116
Полкач, 98, 103
Половняк, 145
Полуботкова, 60
Полуботок, 56, 64
Полуницький, 63

Полюскевич, 30
Понія, 174
Поня, 175
Попелюшка, 177, 182
Портофранк, 144, 183
Португальська, 141
Потоцький, 135
Прекрасна Дама, 176
Притуличка, 155
Профанський, 91
Пролетаренко, 153
Прохасько, 83
Пта-Пташник, 140
Птах Кайфецький, 91
Пу Фу, 91
Пудель, 122
Пузиренко, 143
Пупс, 106, 112
Пустопорожній, 44
Пшеничка, 115
Пшеничний, 62
Рагужинські, 57
Раду Теодор, 85
Раїса Муромцева, 169, 171, 183
Рамазанов Муртаза, 89
Ратобор, 142
Рахіль, 105
Рахуба, 72
Реактивний Стартувальник, 42
Резидент, 49
Реланіум, 190
Риб, 91, 92
Риба-Сонце, 116
Рибачук Марія, 154
Рибка, 59
Рибо-Вино-Кур, 92
Ридз-Смігли, 48
Рима, 30
Ритка Кулеметниця, 68
Ритка, 67
Рифка, 49
Рівчаченко, 44
Різенбок, 93
Різо Надіров, 100
Ріночка, 177

Ріппа, 140
Роберт, 126
Роза і Боря Кац, 105
Розік, 67, 69
Розстригай Іван Самойлович, 106
Ройтман, 85
Роксолана, 135, 142, 187, 188
Рома Воронич, 84, 94
Роман Смердний, 168
Роман, 30, 31, 35, 46, 126, 127, 133
Романович, 64
Ромко Збавич, 168
Ромко Маяялам, 116
Ромко, 114, 124
Ростик (Роня), 114
Ростик Чорний, 104
Ростик, 84
Ростислав Мартофляк, 87
Рубець, 63
Руді, 128
Рузя Огінська, 105
Рукав, 100
Рукавиця, 62
Рукавішніков, 100
Рум'янцев, 57
Руслан, 78, 82
Руфина, 49
Рюрик, 109, 183
Рябчук, 103
Рятівник Нації, 143
С. Жадан, 132
Савеліч, 67
Савойська, 141
Сагайдачний, 135
Садичка, 52
Сайт-Сайтенко, 148
Сакур, 45, 186
Саламандра, 177
Саломея, 49
Сальвадор Далі, 72
Салька, 49
Сам Пан Рафінований Джентльмен, 106
сам Полкач, 98
Сам Суперегоїст, 106, 112
Сам, 175, 176

Самич, 176
Самійло Самовидець, 138
Самуїл, 157
Сан Санич, 127
Сандик Квашнепольський, 169, 171
Санич, 67, 69
Санчо Панса, 166, 174
Сара, 129, 157
Сатана, 72
Сатанаїл, 136
Сателіт, 39, 46, 186
Саша Карбюратор, 131
Сашко Буй-Тур-Чинів, 166
Сашко Ірванець, 83
Сашко Пономарів, 135
Сашко Чвертьяков, 168
Сашко Чижик, 104
Сашко, 114, 124
Сварогов, 117
Світлана, 178
Светка, 110, 112
Світлячок, 110, 112
Святомир Глек, 142
Святомир, 142, 187
Святополк Книш, 142
Святополк, 142, 187
Святослав Завойовник, 189
Святослав, 82, 187
Северин Северина Катеринівна, 155
Северинка, 155, 159
Семен Данилишин, 153
Семен Дудка, 154
Семен Михайлович, 30
Семен, 58
Семениха, 154
Семпльований, 115
Сер, 110
Сербин, 63
Сергій – Серж, 189
Сергій Драгомарецький, 110
Сергій Мокоша, 116
Сергій, 129, 179
Серго, 110
Серж Кідалов, 168, 188
Серж, 110, 129

Серьожа, 179
Серий, 114, 118
Сигуранц, 139
Сидоренко, 110
Сильний Перець, 91
Симеон Полоцький, 63
Симеон, 58
Симон, 71, 75
Син Божий, 70
Синіцина, 105
Синобог, 71
Синьобіловіл, 168
Сирна королева, 178, 179
Сироватенко, 67, 69
Сікач, 76, 78
Сільві, 128
Сірий капітан, 36
Сірий, 174, 182
Сірожа, 110
Січкач, 35
Скіф, 36
Скорик, 62, 64
Скоропадський, 56, 60, 64
Скотина, 77
Слава Днів, 91
Славк, 126
Славка, 177
Славко, 82, 114, 117, 155
Славцуньо, 84, 103
Слобідська, 52, 55
Смаглява Барбі, 187
Снігова королева, 173
Снігуранц, 139
Сновидов, 49, 55
Собака Павлов, 130, 187
Собака, 131, 183
Сова, 37
Совинський, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 42, 46
Соколине Око, 100, 103
Соломея, 95
Соломія Предивна, 92
Соломія, 82, 103, 187
Соломон, 160
Соломоновна, 129
Сом Брахманський, 91

Сосюра, 127
Софійка, 155
Софія, 52, 54
Спайдер, 121
Спас Орфейський, 91, 96
Спас Орфейський, 96
Спаситель, 70
Сталашук, 49
Сталін, 103, 127
Станіслав, 172, 182
Станіслав Перфемський, 91
Стас Перфецький, 84, 91, 96
Стас, 172, 178
Стасюк, 83
Стах Перфецький, 91
Стахів, 150
Степан Бандера, 48, 135
Степан Гаврош, 168
Степан, 30, 35, 46
Стефан Ксенофіленко, 148
Стефан Ксенофобенко, 148
Стефан Тучин, 151, 189
Стефан, 58, 64, 170
Стефаник у спідниці, 160
Стефанія, 156, 175, 180, 187
Стефка, 175, 180, 181, 182
Стилос, 145
Стовпаківський, 41
Стовпін, 44, 46, 189
Стовпій, 44, 189
Стовпобух, 41, 46
Стовпововк, 41, 46
Стовпогетькали, 41
Стовпоклеї, 41
Стовпокузьма, 44, 189
Стовполазенко, 44
Стовполандська Жанна д'Арк, 44
Стовпомель, 44
Стовпоношинський, 41
Стовпопхайли, 41
Стовпорванці, 41
Стовпороб, 41, 46
Стовпотвердюк, 41
Стовпохв'яцьки, 41
Стовпунія, 41, 43, 44, 46, 186, 189

Стовпурас, 44, 45, 186, 189
Стовпчук, 44, 189
Стринада, 159, 160
Суета, 41, 42
Сузен (Сузі), 31
Сулейман У.Чені, 149
Сулима, 56, 64
Султан, 68, 69
Султанчик, 68
Супрун, 30
Сухоруков, 36
Сухота, 63
Сучимотузок, 146
Сьомик, 179
Сьо-Сьо, 67
Сюр, 101
Сюра Яйць, 91
Сюрреаліст, 101
Тама Підшкуратова, 169
Тама, 153
Тамара Лихуй, 127
Таміла Сергіївна, 106
Танасій Максим'юк, 156
Танасій, 156
Тарас Гайворон, 104
Тарас Тарасенко, 139
Тарас, 82, 103, 187
Тарасович, 64
татусь Карло, 190
Творець, 71
Телесій, 146, 183
Температура, 120
Тенецька Єлизавета, 176
Тенецька, 176, 182
Терезка, 115, 120, 124
Тетяна Горошко, 108, 112
Тетяна Миколаївна, 177
Тетяна Омелянівна, 30
Тигран Синьобіловіл, 167
Тимофій Сандуляк, 153
Тит Яблуненко, 140
Тихін, 58, 64
Тичина, 135
Ткач Реальності, 117
Товстуха Євген Петрович, 127, 132

Тодорка, 61
Тодя Рябокляч, 40
Тодя, 40
Той, Хто Прихований Від Себе, 123
Толік, 126
Тонця, 155
Торба, 115, 187
Точикамінь, 146
Требинський, 63
Третій, 100
Третяк, 150
Тріпак, 147
Тромбон, 37, 42, 46
Троцький, 127, 133
Турок, 99
Турчин, 150
Тхір, 45
Тюлень, 150, 153
Тягнистовпи, 41
У. Чені, 184
Угрин, 157
Ула, 32
Уласій, 161
Уласіха, 161
Улька, 31
Ульріка, 31, 32, 46
Уля Милашенко, 164, 171, 188
Уля, 31, 156
Уляна Скоропадська, 59
Уляна Терешківна Яркова, 32
Уляна, 31, 32, 60, 187
Уляна-гетьманівна, 60
Уляся, 60, 64
Уран-Рудниківський, 189
Учитель, 70, 75
Ушаков, 57
Фарболис, 146
Федір, 48, 58
Федусь, 155
Федьо, 156, 159
Федя Соколев, 105
Феміда у Шиньйоні, 106, 112
феноменальний Підрахуй, 102
Фень, 39, 186
Феодосій, 58

Феофан Прокопович, 56, 64
Фідель Кастро, 128
Філіп Дюбуа, 105
Філіп, 59
Філя, 156,
Фіра, 157
фірер Адольф Алоїзович, 135, 188
Фідик-молодший, 158
Флоря, 156
Франц Йосиф, 170
Франц Коковський, 48
фрекен Бок, 173
Фріда, 105
Фрідріх, 111
Фрідя, 111, 112
Фрозинка, 155, 170
Фросина, 48
Фтор, 119
Фулячка, 154
Хазяйка, 33
Халям, 69
Хана, 157
Ханигін, 124
Хантирбиева Вікторія Миколаївна, 122
Хапайгріш, 112
Харитон, 58
Харченко Богдан Вікторович, 127, 129
Хведір Полохливець, 105
Хвильовий, 135
Химка, 155
Хімік, 99, 119
Хіпаблуд ванючій, 118
Хлор, 119
Хо Ші Мін, 149
Хованко, 145
Ходжа Насредін, 99
Хома Невірний, 88
Хома, 71
Хоменко, 30, 46, 64
Хомський, 88, 103
Хомутін, 40
Хреннік Тихонов, 150
Христина Лях, 74
Христина, 73, 75, 187
Христос, 71

Хруненко, 145, 190
Хрущ, 136, 140, 188
Хрущ-Кукурудзянський, 140
Хтось, 97
Хуан Карлос, 190
Хуан Перес, 91
Худайдурдиев, 86, 90
Цапенко, 45
Цапище, 93
цар Шульга, 35
Цвичок, 159, 170, 190
Пезарюк, 142
Цигельдорф, 105
Цингелюк, 144
Цитрина, 93
Цорос, 150, 153, 189
Цпрмцгр, 124, 184
Цукренко, 147
Цукрюк, 146
Цютка, 160
Цяпа, 84
Чайка, 40, 72, 73
Чайковский, 49, 55
Чапай, 127, 133
Чахлик-Невмирущий, 146
Чев'ючок, 156
Червоненко, 139
Черевуха, 183
Череп, 69, 190
Черешенька, 140
Чернишов, 57
Чингізхан Віссаріонович Цезар, 149
Член Колобок, 159
чоловік-мікроб Фень, 39
Чорний Король, 179
Чорниш, 62
Чорнолес, 144
Чорнобог, 54
Чорногор, 54
Чурік, 111, 112, 190
Чьотенада, 100
Шаблезуб, 144
Шампінйон, 137
Шанс, 33
Шанселевич, 33

Шарманщик, 68
Шафірови, 57
Швець, 150
Шептицький, 55
Шереметьєви, 57
Шерлок Голмс, 99
Шеф, 107, 112
Шефиня, 33, 46
Шинкарук, 49, 50, 55
Шкрупилла, 49
Шльома Бухбіндер, 157
Шнобль, 91
Шоколадний Засць, 166
Шпола, 49
Штахус Бахус, 91
Штефа, 156
Штефан, 156, 188
Штефка, 155, 156
Штірліц Макс, 150
Штірліц, 107, 108, 136
Штрудень, 91
Шугай, 53, 55
Шулемчучка, 154
Шульга, 31, 32, 35, 46
Шульги, 36
Шумій, 42, 46, 190
Шура Горохов, 85, 90
Шура Птиць, 91
Шура, 126
Шурик, 99
Шухевич, 135, 152
Шухрат, 99
Щеневмерлий, 142, 183, 189
Щербицький, 46
ЮА, 97, 101, 184
Юда, 71
Юзьо Розенфельд, 157
Юлечка, 52, 55
Юлинин, 49
Юліан Цезарюк, 141
Юліана, 60
Юлій Цезар, 90
Юлій Юрійович, 127
Юлія Никонівна Никонова, 32
Юлія Никоновна, 30

Юлія Шинкаруківна, 52
Юлія, 31, 32, 46, 48
Юль, 73
Юлька Яркова, 32
Юлька, 32, 46
Юлько, 114
Юльченко, 32
Юля, 30, 32, 52, 73, 74
Юр'яна, 156, 160
Юра Голіцин, 86, 188
Юрась Куценко, 167
Юраха, 114
Юріївна, 140
Юрій Андрухович, 97
Юрій Крамолімазін, 168
Юрій Немирич, 135
Юрій Полікарпович Кузнецов, 92
Юрій Юрійович, 45
Юрік, 126
Юрко Банзай, 115, 116
Юрко Гриб, 153
Юрко Гулейчук, 54
Юрко Ігнатків, 153
Юрко Немирич, 86, 88, 188
Юрко Прохасько, 83
Юрко, 48, 54, 82, 114, 124
Юрчик, 155
Юрчиха, 154
Юр-Юр, 45, 186
Юхан Бухан, 91
Юхим, 58
Явдоха Блядоха, 34
Явдоха, 33
Яворський, 84, 103
Ягнич, 38
Якати Тіяка, 93
Яків Гніздовський, 48
Яків, 58, 64, 157
Ялина, 158
Ян Заїц, 85
Ян Палах, 83
Яніс, 128
Януарій Вишинкідзе, 150, 189
Янус Марія Різенбож, 93
Яр, 37

Ярема Петрович, 45
Ярема, 37, 58, 64, 94, 126, 187
Ярилов, 116
Ярина Арагонська, 141
Ярина Білик, 135
Ярина Савойська, 141
Ярина, 142, 187
Яро Рудіш, 85
Яромир Дерев'янський, 142
Яромир, 94, 142
Ярополк, 142
Ярослав Гарсія Лорка, 83
Ярослав Довган, 83
Ярослав Стецько, 144
Ярослав, 82, 117, 187
Ярослава Войцеславівна, 105, 112
Ярослава Михайлівна, 177
Ярослава, 142, 177, 182
Ярузель, 101, 102, 103, 183
Ярузельський, 101
Ярця, 177
Ярчик Волшебник, 94
Яр-Яр, 45
Ясочка, 62
Яструб, 158
Ясько, 58
Яхимек Тополь, 85

Монографія

ВЕГЕШІ Анастасія Іванівна

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ АНТРОПОНІМІЇ
ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ ДОБИ

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 15,18. Зам. № 7. Наклад 50 прим.
Видавництво УжНУ «Говерла». 88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
Тел.: 3-32-48. E-mail: hoverta@i.ua

*Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції –
Серія 3т № 32 від 31 травня 2006 року*